

รายงานฉบับสมบูรณ์

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานเชิงนิเวศวัฒนธรรม
ในเขตพื้นที่ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย

รายนามวิจัยท้องถิ่น

1. นายอภิสิทธิ์	สุนทราวิรัตน์
2. นายพิทักษ์	สาริพิมพ์
3. นางอุทัย	สุระเสียง
4. นายณรงค์	สุภาชี
5. นายสมัย	ต่อศักดิ์
6. นายบุญสิน	พานทอง
7. นายเสวย	ตางาม
8. นายประกอบ	พัฒนกิจชัยกุล
9. นายสิทธิพงศ์	สุนทราวิรัตน์
10. นางสาวรณี	แพ่งพุ่ม
11. นางหนู	มีมูละ
12. นางเตี้ย	โคตรรวงษา
13. นางบุญพร้อม	อ่อนตาม
14. นางละมัย	เหมืองหมั

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
มีนาคม 2560

คำนำ

โครงการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม กรณีศึกษาตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลยจัดทำขึ้นเพื่อเป็นการรายงานผลการดำเนินงาน โดยได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สารสำคัญของรายงานเล่มนี้ เป็นการรายงานผลของการปฏิบัติงานของนักวิจัยท้องถิ่นภายในขอบเขตพื้นที่ของอำเภอปากชม จังหวัดเลย ที่มีศักยภาพทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย ภูเขา ป่าไม้และแม่น้ำ โดยเฉพาะแม่น้ำสายนานาชาติคือแม่น้ำโขง ที่ขวางกั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทย และสปป.ลาว โดยศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรมตั้งแต่ดั้งเดิมรวมทั้งวิถีชีวิตของผู้คน ศึกษาเส้นทางแหล่งเรียนรู้ และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย ซึ่งจากการวิจัยในครั้งนี้ได้ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน ต่อหน่วยงาน ต่อทุกภาคส่วนทำให้มีการตื่นตัวในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมากขึ้น มีแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆเกิดขึ้น อาทิเช่น แหล่งท่องเที่ยวภูลำตวน เป็นต้น

ผลของการทำงานวิจัยคณะที่มิวิจัยท้องถิ่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานฉบับสมบูรณ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ คณะทีมงานวิจัยท้องถิ่นจึงขอขอบพระคุณทุกท่านที่เกี่ยวข้องและช่วยสนับสนุนการดำเนินการวิจัยมา ณ โอกาสนี้

ทีมวิจัยท้องถิ่น
นายอภิสิทธิ์ สุนทราวิรัตน์
และคณะ

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่ การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการ ปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหา ของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาลื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษา เรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของ ชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุย ถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. ข้าราชการ หรือกลุ่มคน อื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะ ประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มี การ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึง เป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัว คนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและ วิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับ ครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการ ดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วย การบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่ นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาใน รูปแบบ ที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของ

รายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหาศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทสรุปผู้บริหาร

การวิจัยโครงการ “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม” กรณีศึกษา ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนตำบลปากชม ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาเส้นทาง และแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำคัญของตำบลปากชม และเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนที่นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งมีระยะเวลาการทำงาน 16 เดือน ตั้งแต่ มิถุนายน 2558 ถึง กันยายน 2559

ขั้นตอนการ วิธีการและเครื่องมือในการศึกษาวิจัย มีการให้ความรู้กับทีมนักวิจัยท้องถิ่น มีขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูล โดยศึกษาบริบทและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษากระบวนการนำเสนอศักยภาพชุมชน ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตคนในชุมชน และการจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของวิถีชีวิตคนในชุมชนและการใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชนจากผู้รู้ ปรชาญชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีทั้งการสำรวจค้นหาสถานที่การท่องเที่ยวเช่น ถ้ำ น้ำตก ภูเขา การสัมภาษณ์ผู้รู้และปรชาญชาวบ้าน การจดบันทึก รวมทั้งการจัดเวทีระดมความคิดของคนในชุมชน

ผลที่ได้รับจากงานวิจัยครั้งนี้ พบว่า ในท้องถิ่นมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำ ทิวทัศน์ที่สวยงาม รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่น่าศึกษาค้นคว้าที่เข่น กลุ่มคนร้อนทองตามริมฝั่งแม่น้ำโขง แต่คนในพื้นที่ไม่ได้นำศักยภาพออกมาให้เอื้อต่อการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ในการวิจัยครั้งนี้ได้กระตุ้นคนในชุมชนและหน่วยงานทุกภาคส่วนให้ตื่นตัวต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ภาครัฐเข้ามามีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และอำเภอปากชมเป็นที่รู้จักมากขึ้น มีคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของอำเภอปากชม ซึ่งมาจากที่ภาครัฐ ส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน ร้านค้า ที่พัก เป็นต้น มีการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกัน มีโอกาสศึกษาดูงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการทดลองเที่ยวเชิงนิเวศ คือการท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติบนภูผ่อง และมีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักทำให้มีผู้มาเที่ยวภูผ่องมากขึ้น ทางภาครัฐได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ คือภูลำดวน ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองปากชมไปทางทิศตะวันตกประมาณสามกิโลเมตร ขึ้นภูลำดวนโดยรถอีแต๊ก ใช้เวลา 20 นาที บนยอดภูลำดวนสามารถมองเห็นทิวทัศน์ความสวยงามของลำน้ำโขง ทั้งด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ด้านทิศเหนือมองเห็นประเทศเพื่อนบ้านคือ สปป.ลาว และด้านทิศใต้มองเห็นภูเขาใหญ่น้อย และตอนเช้าสามารถชมทะเลหมอก ชมพระอาทิตย์ไ่ล่จากยอดภูเขา ที่สะท้อนแสงความงามผ่านสายน้ำโขง ผู้ที่มาเยือนมีความประทับใจ และบอกต่อทำให้คนมาเที่ยวภูลำดวนเป็นจำนวนมาก

ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของตำบลปากชม ทางทรัพยากรธรรมชาติ จะมีทั้งแม่น้ำที่เป็นสายหลัก คือแม่น้ำโขงที่มีคุณค่าทั้งด้านความงามตามธรรมชาติเช่นเกาะแก่ง และหาดทรายละเอียดประยิบในหน้าแล้ง ริมฝั่งโขงมีจุดชมทิวทัศน์บริเวณสวนสันติประชาอาสา และยังมีคุณค่าต่อการดำรงชีพของทุกคนทั้งกลุ่มคน ร่อนทองริมฝั่งโขง ชาวประมง และเกษตรกรริมฝั่งโขง นอกจากนั้นยังมีภูเขาที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยว คือภู ขี้เือง ภูลำดวน ภูหอ ถ้ำต่างๆที่วัดผาจอมนาง น้ำตกตาดแก้ว ทั้งด้านวัฒนธรรมก็จะมีศาสนสถานที่เก่าแก่ มีบุญประเพณีตามฮีตสิบสองครองสิบสี่ มีการจัดงานประเพณีสงกรานต์ที่เป็นพิเศษคือการจัดงาน สงกรานต์ริมฝั่งโขง และงานประเพณีลอยกระทงสาย เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของชุมชนจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ของปากชม ควรเป็นนโยบายหลัก ของภาคส่วนที่รับผิดชอบ ผู้บริหารระดับนโยบาย ควรกำหนดรูปแบบ วิธีการ แนวทางในการดำเนินการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้การท่องเที่ยวในปากชมได้มีส่วนร่วมในการ วางแผนและดำเนินการมากขึ้น ควรมีการสนับสนุนการให้ความรู้แก่ชุมชน คณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำระดับทุกภาคส่วน ให้ความเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม อย่างมีส่วนร่วม ควรมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการจัดบูธสินค้า ทางภาคเกษตร ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมความรู้ให้กับเด็กเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว ฯลฯ และควรมีการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว ไม่ ว่าจะเป็นทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทางด้านวัฒนธรรม และด้านวิถีชีวิตของคนในชุมชน ให้ปากชมเป็น ที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการทำเว็บไซต์ที่น่าสนใจ หนังสือเล่มเล็กของปากชม การออกสื่อทาง โทรศัพท์ ทางหนังสือพิมพ์ ทางอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

สารบัญ

คำนำ	ก
บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	ข
บทสรุปผู้บริหาร	ง
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญรูปภาพ	ญ
บทที่ 1	1
บทนำ	1
1.1 ความเป็นมา	1
1.2 คำถามการวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์	4
1.4 กลุ่มเป้าหมาย	4
1.5 ขอบเขตการศึกษา	5
1.6 พื้นที่การศึกษา	5
1.7 ระยะเวลาในการดำเนินการ	5
1.8 ขั้นตอนการและวิธีการศึกษาวิจัย	5
1.9 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
1.10 ทีมวิจัย	6
บทที่ 2	8
แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม	8
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับระบบและการจัดการการท่องเที่ยว	11
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	17
2.4 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน	23
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	27
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29
2.7 กรอบการศึกษา	34
บทที่ 3	35
กระบวนการ ขั้นตอนและผลการดำเนินงาน	35
3.1 กระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินงาน	35
3.2 ขอบเขตการวิจัย	36
3.3 เครื่องมือใช้ในการศึกษาวิจัย	36
3.4 ผลการดำเนินงาน	37
บทที่ 4	91
ผลการดำเนินงานวิจัย	91
4.1 บริบทชุมชน	91
4.2 ศักยภาพของชุมชนตำบลปากชม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนในชุมชน	111
4.3 เส้นทาง และแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำคัญของตำบลปากชม	133
4.4 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนที่นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม	140
บทที่ 5	143
สรุป ผลการวิจัย บทเรียน ข้อเสนอแนะ	143

5.1 สรุป	143
5.2 บทเรียนและประสบการณ์ที่ได้จากการวิจัย	148
5.3 ปัญหาและอุปสรรค	148
5.4 ข้อเสนอแนะ	149
บรรณานุกรม	151
ภาคผนวก	153
ประวัตินักวิจัย	158

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 แสดงปฏิทินฤดูกาล	106
ตารางที่ 2 แสดง ช่วงเวลาร้อนทองคำ ธันวาคม-เมษายน เดือน พฤษภาคม ทำไร่นา	126

สารบัญรูปภาพ

ภาพประกอบที่ 1 แสดงประเพณีปฏิบัติการณ์กวีจ้ย	42
ภาพประกอบที่ 2 แสดงประเพณีปฏิบัติการณ์กวีจ้ย	43
ภาพประกอบที่ 3 แสดงประเพณีปฏิบัติการณ์กวีจ้ย	43
ภาพประกอบที่ 4 เวทีทบทวนโครงการปี 58 และ แดกกรอบประเด็นศึกษา	49
ภาพประกอบที่ 5 กิจกรรมศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว	53
ภาพประกอบที่ 6 กิจกรรมศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว	53
ภาพประกอบที่ 7 เวทีการจัดเก็บข้อมูลวิถีชีวิตคนร้อนทอง	57
ภาพประกอบที่ 8 เวทีการจัดเก็บข้อมูลวิถีชีวิตคนร้อนทอง	57
ภาพประกอบที่ 9 เวทีค้นหารูปแบบในการจัดการท่องเที่ยว	59
ภาพประกอบที่ 10 เวทีค้นหารูปแบบในการจัดการท่องเที่ยว	59
ภาพประกอบที่ 11 แผนที่แสดงร้านอาหารในเทศบาลตำบลปากชม	65
ภาพประกอบที่ 12 เวทีการสร้างกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	66
ภาพประกอบที่ 13 เวทีการสร้างกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	67
ภาพประกอบที่ 14 การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวปากชม	70
ภาพประกอบที่ 15 การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวปากชม	71
ภาพประกอบที่ 15 การจัดตั้งและการประชุมคณะทำงานขับเคลื่อนการท่องเที่ยวปากชม	71
ภาพประกอบที่ 17 เวทีนำเสนอ ศักยภาพการท่องเที่ยวของปากชมเชิงนิเวศวัฒนธรรม	73
ภาพประกอบที่ 18 การศึกษาดูงานที่หมู่บ้านวังน้ำออก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย	74
ภาพประกอบที่ 19 การศึกษาดูงานที่หมู่บ้านวังน้ำออก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย	75
ภาพประกอบที่ 20 แผนการพัฒนาสวนสันติประชาอาสา	86

ภาพประกอบที่ 21 สถานที่ท่องเที่ยวภูลำควน	87
ภาพประกอบที่ 22 สถานที่ท่องเที่ยวภูลำควน	87
ภาพประกอบที่ 23 แผนที่ภาพรวมชลออำเภอลำปาง	88
ภาพประกอบที่ 23 แผนที่ร้านอาหารและที่พัก	88
ภาพประกอบที่ 25 ปฏิทินประเพณีตำบลลำปาง อ.ลำปาง จ.เลย	110
ภาพประกอบที่ 26 น้ำโขง ช่วงน้ำหลาก	112
ภาพประกอบที่ 27 น้ำโขง ช่วงน้ำลด	112
ภาพประกอบที่ 28 การร่อนทองตามริมแม่น้ำโขง	113
ภาพประกอบที่ 29 ถ้ำวัดผาจอมนาง	114
ภาพประกอบที่ 30 ถ้ำวัดผาจอมนาง	114
ภาพประกอบที่ 31 น้ำตกตาดแก้ว	115
ภาพประกอบที่ 32 ภูซ้อง	116
ภาพประกอบที่ 33 กิจกรรมสร้างฝายที่ภูซ้อง	116
ภาพประกอบที่ 34 จุดชมวิวกุหลาบ	117
ภาพประกอบที่ 35 แสดงศาลาแปดเหลี่ยม	117
ภาพประกอบที่ 36 Terrace Walk ชานชาลาขึ้นเพื่อชมทิวทัศน์ริมฝั่งโขง	118
ภาพประกอบที่ 37 ทางเดินริมแม่น้ำโขง	118
ภาพประกอบที่ 38 วัดโนนศรีสะอาด	119
ภาพประกอบที่ 39 วัดโพธิ์แก้วบ้านนาค้อ	120
ภาพประกอบที่ 40 วัดโพธิ์แก้วบ้านนาค้อ	121
ภาพประกอบที่ 41 คนร่อนทองในแม่น้ำโขง	124
ภาพประกอบที่ 42 การร่อนทองในแม่น้ำโขง	125

ภาพประกอบที่ 43	แสดงวิถีชีวิตการหาปลา	128
ภาพประกอบที่ 44	แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยวปากชม	138
ภาพประกอบที่ 45	จุดชมวิวกุหลาบ	154
ภาพประกอบที่ 46	ชุมชนในเขตเทศบาลปากชมและแม่น้ำโขง	154
ภาพประกอบที่ 47	น้ำตกตาดแก้ว	155
ภาพประกอบที่ 48	ภูผา	155
ภาพประกอบที่ 49	ประเพณีสงกรานต์	156
ภาพประกอบที่ 50	ร่องทองริมแม่น้ำโขง	156
ภาพประกอบที่ 51	แผนที่ทำมือแหล่งท่องเที่ยวชุมชน	157
ภาพประกอบที่ 52	ค้นหาข้อมูล และระดมความคิดด้วยแผนที่ทำมือ	157

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

อำเภอปากชมตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดเลย มีพื้นที่ทั้งหมด 957 ตารางกิโลเมตร ห่างจากจังหวัดประมาณ 90 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอต่างๆ ดังนี้ ทิศเหนือติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันออกติดกับอำเภอสว่าง จังหวัดหนองคาย ทิศใต้ติดกับอำเภอนาด้วง อำเภอเมือง จังหวัดเลยและอำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี ส่วนด้านทิศตะวันตกติดกับอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

อำเภอปากชม เดิมขึ้นอยู่กับอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นเขตทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก ประกอบกับเขตการปกครองของอำเภอเชียงคานกว้างเกินไป เป็นปัญหาด้านการปกครอง กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศยกฐานะตำบลปากชมขึ้นเป็นกิ่งอำเภอปากชม เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2510 และต่อมาเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 รัฐบาลในขณะนั้นได้ออกพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภอปากชมขึ้นเป็นอำเภอปากชม จึงมีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเลย ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศเป็นอำเภอชายแดน มีอาณาเขตติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำแสดงการแบ่งเขตแดน เนื่องจากพื้นที่อำเภอปากชมเป็นเขตงานที่ผู้ก่อการร้ายปฏิบัติการแทรกซึมและบ่อนทำลายทั้งทางด้านการทหารและด้านการเมืองอย่างรุนแรง กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย จึงได้กำหนดให้อำเภอปากชมเป็นอำเภอตัวอย่างตามแนวความคิดใน การต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ยุทธการที่ 115 กอ.รมน. ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2519 ซึ่งต่อมาได้มีการปรับปรุงแนวความคิดการปรับปรุงอำเภอให้เป็นอำเภอราษฎรรัฐพัฒนา (อ.รรพ.) ของ กอ.รมน. ปัจจุบันมีทั้งหมด 50 หมู่บ้าน 6 ตำบล คือ ตำบลปากชม ตำบลเชียงกลม ตำบลหาดคัมภีร์ ตำบลห้วยบ่อซืน ตำบลห้วยพิชัย และตำบลชมเจริญ พื้นเพดั้งเดิมของประชาชนในอำเภอปากชมส่วนใหญ่จะเป็นคนเมืองเลย แต่มีบางส่วนที่อพยพมาจากจังหวัดอุบลราชธานี อุดรธานี หนองคาย และมหาสารคาม ด้านสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอ ส่วนใหญ่จะเป็นเกาะแก่งตามลำแม่น้ำโขง มีความงดงามเฉพาะตัวที่หาดูที่ไหนไม่ได้และมีความแตกต่างกันในแต่ละฤดูกาล เช่น แก่งฟ้า แก่งจันทร์ ที่เป็นแก่งในลำน้ำโขง ชายแดนไทย-ลาว มีความสวยงามน่าชมยิ่งนัก โดยเฉพาะเส้นทางหลวงหมายเลข 211 ลัดเลาะตามริมแม่น้ำโขงตลอดเส้นทางของหมู่บ้านในอำเภอปากชม

ตำบลปากชม จังหวัดเลย ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน หมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดริมแม่น้ำโขง มีหมู่บ้านหาดเบี้ย หมู่บ้านคกไผ่ หมู่บ้านหมู่ที่ 10 ต.ปากชม หมู่บ้านปากชมหมู่ที่ 1 และหมู่บ้านศรีภูธร นอกนั้นอยู่ห่างออกไปจากริมฝั่งแม่น้ำโขง คือ หมู่บ้านนาหงส์ หมู่บ้านโนนสมบูรณ์ หมู่บ้านนาค้อหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 12

หมู่บ้านวินัย หมู่บ้านห้วยเป้า หมู่บ้านห้วยเทียน ลักษณะของชุมชนเป็นเมืองที่สงบเงียบ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม ประกอบด้วย

สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

1. เกาะแก่งตามลำน้ำโขง หาดทรายสีเงินและเกล็ดทองคำตามชายหาดระยิบระยับเมื่อมีแสงแดดมากระทบ ตามริมฝั่งที่เป็นหาดทราย เป็นสันดอนในช่วงหน้าแล้ง ประมาณเดือนมกราคม ถึง พฤษภาคมทุกปี ชาวบ้านสามารถลงไปประกอบอาชีพ ร่อนทอง เป็นศาสตร์เป็นศิลป์ที่น่าสนใจ ชาวประมงลงไปจับปลาที่แม่น้ำเพื่อเป็นอาหารและค้าขายด้วย
2. สวนสันติประชาอาสา ที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นสวนหย่อม มีศาลาแปดเหลี่ยมจำนวน 2 หลัง เป็นที่พักชมความสวยงามตามธรรมชาติริมฝั่งแม่น้ำโขง เหมาะแก่การเก็บรูปภาพธรรมชาติที่สวยงาม
3. ที่ชมวิวบนภูหอ อยู่ทางด้านหลังที่ทำการเทศบาลตำบลปากชม สามารถมองเห็นทัศนียภาพบ้านเรือนของชาวปากชมและความคดโค้งที่สวยงามของลำน้ำโขงได้แต่ไกล
4. ภูซ้อง เป็นสถานที่สวยงามทางธรรมชาติ มีต้นสนเอนจากหน้าผา มีมนต์เสน่ห์ในชุมชนอย่างน่ารื่นรมย์
5. น้ำตกตาดแก้ว อยู่ห่างจากองค์การบริหารตำบลปากชมไปทางด้านทิศตะวันตก ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร

ทางด้านวัฒนธรรมประเพณี

1. ศาลาเปรียญใหญ่วัดโนนศรีสะอาด สร้างด้วยเสาที่มาจากต้นไม้ใหญ่ จำนวนถึง 50 ต้น บริเวณวัดมีความร่มรื่น
2. มณฑปปากชม เป็นสถานที่สงบร่มรื่นเหมาะแก่การทัศนศึกษาและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. การจัดงานประจำปีเพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณี เช่น เทศกาลสงกรานต์ ลอยกระทง เป็นต้น

ทางด้านประวัติศาสตร์

1. คันทาร่องรอยที่น่าสนใจทางประวัติศาสตร์ ตำนานนครหงส์ อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลปากชม
2. ทางด้านกลุ่มองค์กรในชุมชน
3. คนในชุมชนมีการรวมตัวมีกลุ่มต่างๆ ทั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพแม่บ้าน กลุ่มสภาเด็กและเยาวชน กลุ่มกองทุนต่างๆ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มรักษบ้านเกิด เป็นต้น

ทางด้านวิถีชีวิตท้องถิ่น

1. วิถีชีวิตการทำประมงในลุ่มแม่น้ำโขง
2. วิถีชีวิตคนร้อนทองริมน้ำโขง

ที่ผ่านมา ในพื้นที่เทศบาลตำบลปากชมได้มีการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเรื่องการปรับตัวของคนร้อนคำริมฝั่งแม่น้ำโขงในสภาวะเปลี่ยนแปลง ในเขตเทศบาลตำบลปากชม พบว่า คนในชุมชนมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติจากที่ต่างคนต่างอยู่ มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในทางที่ดีและเกิดแนวร่วมในการปฏิบัติในชุมชนมากขึ้น ทั้งครอบครัว ผู้นำในชุมชน เด็กและเยาวชน ต่างตื่นตัวและเห็นคุณค่าของตนเองมากขึ้น และผลการศึกษาการปรับตัวของคนร้อนทองคำริมแม่น้ำโขงในสภาวะเปลี่ยนแปลง ทำให้คนในชุมชนในเขตเทศบาลตำบลปากชมทั้ง 4 ชุมชน เคยมีคนร้อนทองอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ในปัจจุบันพบว่ามีคนร้อนทองจำนวน 20 คน ส่วนใหญ่อยู่ในชุมชน 4 ศรีภูธร ที่ยังมุ่งมั่นรักษาภูมิปัญญาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการร้อนทองคำต่อไป ด้านภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนร้อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขง ได้แก่ 1) การค้นหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติคือสายแร่ทองคำที่อยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำโขง 2) เครื่องมือในการร้อนทองคำ 3) ความรู้ด้านการใช้เครื่องมือ ไม่ว่าจะเป็นแวกที่จะใช้ขุดหาทองคำซึ่งบางครั้งเป็นก้อนหินหรือการใช้ “บั้ง” (เครื่องมือร้อนทองคำ) รวมทั้งการใช้ปรอทจับทองคำและอื่นๆ 4) ความรู้ด้านวิถีชีวิตคนร้อนทองคำริมแม่น้ำโขง และ 5) ความรู้ด้านพิธีกรรม

จากศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่กับสถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเลยที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นและจังหวัดเลยได้รับให้เป็นจังหวัดเลย เป็น 1 ใน 10 จังหวัด ให้เป็น “ เมืองต้องห้าม...พลาด ” ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เลือกจากทั่วประเทศ แต่กระนั้นตำบลปากชม ก็ยังขาดการส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยว ขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง ขาดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผน การบริหารจัดการทรัพยากร และกระจายอำนาจการตัดสินใจโดยเน้นความสำคัญของการจัดการธรรมชาติแวดล้อม รวมถึง ขาดการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม จากสภาพบริบทของตำบลปากชมที่ยังขาดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากองค์ความรู้และภูมิปัญญาของคนในชุมชนและศักยภาพในด้านการท่องเที่ยว จึงทำให้หาแนวทางสร้างความร่วมมือ โดยการจัดทำโครงการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องทั้งกลุ่มเด็กและเยาวชน แม่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น และพ่อค้าที่มีอยู่ในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมภายใต้แนวความคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน Community-based Tourism ให้กับพื้นที่ในเขตตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย ที่เน้นความร่วมมือของคนในชุมชน ให้คนในชุมชนได้รับความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวที่ถูกต้องและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้กับคนในเขตตำบลปากชม นอกจากนั้น ยังช่วยเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

คำถามหลัก

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของตำบลปากชมโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมควรเป็นอย่างไร

คำถามรอง

1. ศักยภาพของชุมชนตำบลปากชมทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. เส้นทางและแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญของตำบลปากชมเป็นอย่างไร
3. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนที่นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนตำบลปากชม ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาเส้นทาง และแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำคัญของตำบลปากชม
3. เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนที่นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

1.4 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลัก

1. คนร่อนทองจำนวน 20 คน
2. นักวิจัยจำนวน 15 คน
3. กลุ่มคนในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ จำนวน 40 คน
4. กลุ่มผู้นำในชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชน จำนวน 40 คน
5. กลุ่มเด็กและเยาวชน จำนวน 20 คน
6. องค์การบริหารส่วนตำบลปากชม

1.5 ขอบเขตการศึกษา

ด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ได้แก่ บริบทและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ

รูปแบบการนำเสนอศักยภาพชุมชน ทั้งด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตคนในชุมชน

จัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของวิถีชีวิตคนในชุมชนและการใช้ประโยชน์จากแหล่ง ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชนจากผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน

1.6 พื้นที่การศึกษา

พื้นที่การศึกษาวิจัยในเขตตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย

1.7 ระยะเวลาในการดำเนินการ

ระยะเวลา 16 เดือน ตั้งแต่ วันที่ 1 มิถุนายน 2558 - 30 กันยายน 2559

1.8 ขั้นตอนการและวิธีการศึกษาวิจัย

ระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1. ประชุมเชิงปฏิบัติการนักวิจัย เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับทีมนักวิจัยท้องถิ่น
2. ประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจการดำเนินงานโครงการกับชุมชน
3. ประชุมนักวิจัยเพื่อแตกกรอบการศึกษา และออกแบบเครื่องมือในการศึกษาข้อมูล

ระยะที่ 2 ขั้นการจัดเก็บข้อมูล

1. ศึกษาบริบทและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ
2. ศึกษารูปแบบการนำเสนอศักยภาพชุมชน ทั้งด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตคนในชุมชน
3. จัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของวิถีชีวิตคนในชุมชนและการใช้ประโยชน์จากแหล่ง ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชนจากผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน
4. เวกค้นหารูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของตำบลปากชม
5. สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลโดยชุมชน

6. การนำเสนอข้อมูลต่อชุมชนและภาคีเครือข่าย

ระยะที่ 3 ขั้นการปฏิบัติ

1. ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์
2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งทางด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว
3. กิจกรรมพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น วิถีชีวิตคนร้อนทองและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
4. การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ระยะที่ 4 ขั้นสรุปการดำเนินการ

1. สรุปผลการดำเนินงานของนักวิจัยและภาคีความร่วมมือ
2. เวทีนำเสนอข้อมูลวิจัยต่อชุมชนและสังคม

1.9 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่คาดว่าจะได้รับในการวิจัยครั้งนี้แยกเป็น 2 ส่วนคือ ผลเชิงวิจัย และผลเชิงพัฒนา มีรายละเอียดดังนี้

ผลเชิงวิจัย

1. ได้ทราบถึงสภาพทั่วไปของสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติและประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมตำบลปากชม
2. เกิดแนวทางในการจัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและความร่วมมือของคนในชุมชนกรณีศึกษาตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย
3. เกิดกระบวนการเรียนรู้ของนักวิจัยท้องถิ่น และคนในชุมชนผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
4. เกิดนักวิจัยท้องถิ่น อย่างน้อย 7 คน

ผลเชิงพัฒนา

1. เกิดแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ทั้งด้านวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ
2. เกิดจิตสำนึกร่วมเพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.10 ทีมวิจัย

1. นายอภิสิทธิ์ สุนทรวีรัตน์ หัวหน้าโครงการ
2. นายประกอบ พัฒนกิจชัยกุล
3. นายพิทักษ์ สาริพิมพ์
4. นางอุทัย สุระเสียง

5. นายณรงค์ สุภาชี
6. นายสมัย ต่อศักดิ์
7. นายบุญสิน พานทอง
8. นายเสวย ตางาม
9. นายสิทธิพงศ์ สุนทรวีรัตน์
10. นางสาวรณี แพงพุ่ม
11. นางบุญพร้อม อ่อนตามา
12. นางเตี้ย โคตรรวงษา
13. นางละมัย เหมืองหม้อ
14. นางหนู มีมูละ

ที่ปรึกษา

15. นายกรกต หุมแพง
16. นายชาญณรงค์ วงศ์ลา

บทที่ 2

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานเชิงนิเวศวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย ในครั้งนี้ ได้ทำการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และนำความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งสาระสำคัญของแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยมีดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับระบบและการจัดการการท่องเที่ยว
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบการศึกษาวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม

กาญจนา แก้วเทพ (2538) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรม คือ ความรู้สึกรู้สีกคิดและ การปฏิบัติของมนุษย์เอง เป็นชีวิตส่วนรวมของมนุษย์ในการอยู่กันเป็นชุมชน มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาจากชีวิตของพวกเขา ในแง่นี้จึงกล่าวได้ว่า ชีวิตของวัฒนธรรมหมายถึงชีวิต ของมนุษย์เองและหากกล่าวในแง่มิติครอบคลุมแล้ว วัฒนธรรมจะครอบคลุมถึงวิถีชีวิต การทำมาหากิน ระบบเศรษฐกิจ วิธีการผลิต เครื่องมือ ความสัมพันธ์กับระบบจริยธรรม ซึ่งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันไป

นิยพรรณ วรรณศิริ (2540) ได้มีข้อสรุปและแนวคิดทางนิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ของ จูเลียน สจีวิต ไว้ คือการศึกษาถึงการปรับตัวหรือความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมีผลต่อความแตกต่างในการปรับตัวของวัฒนธรรมวัฒนธรรมที่ต่างกัน สิ่งแวดล้อม ที่เหมือนกันจะแสดงรูปแบบของพัฒนาการที่เหมือนกัน แนวความคิดทางนิเวศวัฒนธรรม อาจจะสรุปได้ว่า คนที่มีธรรมชาติทางระบบความคิดดี(หมายถึงธรรมชาติในร่างกาย) จะสามารถปรับสิ่งแวดล้อมให้มาเป็นวัฒนธรรมได้ดี ขณะเดียวกัน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดีจะส่งเสริมให้ความคิดของคนดีขึ้น และสามารถสร้างวัฒนธรรมได้ดีขึ้นด้วย ทฤษฎีนิเวศวัฒนธรรมจึงเป็น “ความสัมพันธ์สองทางและสวนทาง” ระหว่างคน กับธรรมชาติ และธรรมชาติกับวัฒนธรรม ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเชิง

นิเวศวัฒนธรรม ได้ถูกเรียกอีกนัยหนึ่งว่า การจัดการทรัพยากรในเชิงจิตสำนึก เพราะมีพื้นฐานอยู่ที่วิถีคิดแบบการบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม ในการอยู่ร่วมกันของระบบสังคมของมนุษย์และสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์อย่างสลับซับซ้อน ภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่เฉพาะที่ใดที่หนึ่ง ในระบบนิเวศที่แตกต่างกัน อย่างหลากหลาย โดยมีจิตสำนึกทางวัฒนธรรมและความมีเหตุผลของแต่ละชุมชนท้องถิ่นทำหน้าที่เสมือนหนึ่งกลไกในการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เพื่อรักษาคุณภาพและความมั่นคงของการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติในแนวคิดนี้ จึงไม่ใช่เพียงเกิดขึ้นจากความต้องการของมนุษย์และความสามารถในการแสวงหาประโยชน์เท่านั้น แต่มันยังสำคัญมากกว่านั้นมากในเชิงจิตสำนึกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพราะถือเป็นรากฐานของการดำรงชีวิต ทั้งของมนุษย์และระบบนิเวศธรรมชาติในท้องถิ่นที่ชุมชนของมนุษย์นั้นอาศัยอยู่ ความเข้าใจดังกล่าวยืนยัน อย่างชัดเจนว่า แนวคิดนี้ให้ความสำคัญ อย่างมากทั้งกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและการมองในมิติของพื้นที่ สำหรับวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นหมายถึง ทั้งระบบความคิด จิตสำนึกระบบศีลธรรม จักรวาลวิทยา ระบบคุณค่า และพฤติกรรม ซึ่งมักแสดงออกมาผ่านการจัดการองค์กรและการจัดการเชิงระบบ ในกิจกรรมเกี่ยวกับการดำรงชีวิตด้านต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับบริบทและเงื่อนไขของพื้นที่ในระบบนิเวศ ดังนั้น แนวทางการศึกษานี้มักจะศึกษาระบบนิเวศและวัฒนธรรม อย่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเสมอ ดังจะเห็นได้ในรูปของการศึกษาระบบนิเวศลุ่มน้ำ และระบบนิเวศการเกษตร(Agro-ecosystem) เป็นต้น

ส่วนแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ธวัชชัย รัตนช้อน (2542) ได้สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนของ กาญจนา แก้วเทพ ในเครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนซึ่งได้เสนอว่า วัฒนธรรมชุมชนคือการดำรงชีวิตที่ดงาม มีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ มีศาสนา มีประเพณี สืบทอดกันมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีคุณค่า (Values) ที่ดงามเป็นพื้นฐาน ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนถือว่าเป็นภูมิปัญญาหรือศักยภาพของชุมชนที่สามารถต่อต้านอิทธิพลจากภายนอกด้วยคุณค่าดั้งเดิมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรักใคร่กันฉันท์พี่น้อง การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การพึ่งพาอาศัยกันการแบ่งปันจาก ผู้ที่มีไปสู่ผู้ที่ไม่มี ฯลฯ หรือ วัฒนธรรมชุมชนก็คือแรงผลักดันภายในที่สร้างสรรค์ของพลังคุณค่า ทางศาสนาและวัฒนธรรม (Spirituality) ที่อยู่ภายในจิตใจและวัฒนธรรมของประชาชน พื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรมดั้งเดิมคือ การให้ความสำคัญกับ “คน” โดยยึดถือศูนย์กลางอันมาจากความเชื่อที่ว่า “คน” มีฐานะเป็นสิ่งสร้างอันประเสริฐสูงสุด

สำหรับแนวคิดในการจำแนกระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมนั้น ดิเรก เครือจินลี (2545) ได้สรุปมาจากแนวคิดของ สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์ (2533) เสรี พงศ์พิศ (2529) และกาญจนา แก้วเทพ (2530) โดยได้จำแนกไว้ 3 มิติ คือ

- 1) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านหรือ ระบบเครือญาติเดียวกัน การช่วยเหลือเกื้อกูล การเรียนรู้ซึ่งกันและกันในระดับนี้ เป็นการสร้างความสัมพันธ์กันภายในหน่วยย่อยของชุมชนจะมีความคุ้นเคยและกระชับแน่นกันมากในหมู่เครือญาติเดียวกัน

2) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ เป็นการแสดงถึงศักยภาพในการคิดค้นของมนุษย์โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการดำรงชีวิตของตนเอง และมีความสอดคล้องกับธรรมชาติ อาทิ เครื่องมือในการทำการเกษตรหรือการพึ่งพาธรรมชาติเกี่ยวกับปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค

3) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นการสร้างสัญลักษณ์แทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีคุณและโทษกับมนุษย์ เพราะมนุษย์มีความปรารถนาที่จะได้รับความปลอดภัยและมีความหวังว่าอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น จะช่วยได้ ดังนั้นเพื่อดำรงรักษาฐานะอำนาจแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่มนุษย์ได้สร้างจากความคิดคำนึงของตนและถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลัง ๆ ต่อมา ได้ด้วยการประกอบพิธีกรรมที่เคร่งครัดและการทำอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นปฏิบัติการที่เชื่อมโยงกับอุดมการณ์ความเชื่อของคนในสังคมนั้น

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2538) ได้สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนของนิพนธ์ เทียนวิหาร ไว้ 2 ประเด็นที่น่าสนใจว่า

1) ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนอยู่แล้ว คือ มีระบบคุณค่าที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์ เป็นบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติของชุมชนนั้น ๆ เป็นวิถีชีวิตและทิศทางของการพัฒนาของชุมชนที่ชาวบ้านสรุปขึ้นมา แกนกลางของวัฒนธรรมชุมชน คือการให้ความสำคัญแก่ความเป็นคนและความผสมกลมกลืนกันในชุมชน การที่ชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่มาได้เป็นเวลายาวนาน เพราะมีความผสมกลมกลืนกันในชุมชนทั้งในขณะปัจจุบันระหว่างสมาชิกด้วยกัน และหากนับย้อนขึ้นไปสมาชิกก็มีบรรพบุรุษร่วมกันด้วยการพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นปรากฏที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน ถ้ามีวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง การรวมกลุ่มของชาวบ้าน เพื่อทำกิจกรรมจะสำเร็จได้ไม่ยาก การต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบจากภายนอกจะทำได้ ซึ่งนิพนธ์เชื่อว่าวัฒนธรรมชุมชนยังคงอยู่เพราะชุมชนมีกลไกการผลิตซ้ำ (Reproduction) ทางวัฒนธรรมซึ่งแม้จะมี ปัจจัยใหม่เข้ามาสิ่งเดิมก็ยังอยู่และเมื่อปฏิบัติไปนานเข้าก็กลายเป็นพิธีกรรมอันคงอยู่คู่กับชุมชนตลอดเวลายาวนาน

2) วัฒนธรรมชุมชนนี้เป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสิ่งที่ประชาชนสร้างขึ้นเอง เพราะฉะนั้นหากนักพัฒนาต้องการเข้าใจและปฏิบัติการให้สอดคล้องกับชาวบ้านก็ต้องเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน ต้องศึกษาประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละชุมชนที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นนักพัฒนาและปัญญาชนในชุมชนอาจช่วยผลักดันการพัฒนาชุมชนให้มีพลัง ยิ่งขึ้นได้ โดยการร่วมกับชาวบ้านวิเคราะห์และทำให้ชาวบ้านมีสำนึกที่แจ่มชัดในวัฒนธรรมของเขา เพราะสิ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติมาช้านานนั้น นานเข้ากลายเป็นเรื่องของ จิตใต้สำนึก คือลืมไปว่าทำอย่างนั้นเพราะอะไร การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ชุมชนจะช่วยให้สามารถรู้พื้น ค้นหาได้ว่า การปฏิบัติและพิธีกรรมมีที่มาเป็นอย่างไร ทั้งยังจะทำให้ชาวบ้านตื่น และรับรู้ เอกลักษณ์และคุณค่าของตัวเอง ค้นพบจิตสำนึกอิสระของชุมชน รวมทั้งได้เห็นคุณค่า ของการรวมตัวเป็นชุมชน และชาวซึ่งในประวัติการต่อสู้ ร่วมกันตลอดมา เห็นภัยของการครอบงำของวัฒนธรรมแปลกปลอมจากภายนอกที่มุ่งเพื่อเอารัดเอาเปรียบชาวบ้าน แนวคิด

วัฒนธรรมชุมชนนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในเรื่องของการจัดการทรัพยากร ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของการตระหนักในคุณค่า ท่าทีและพฤติกรรม ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม(Environmental Attitudes/ Values/ Behaviors) เป็นการเสริมสร้างแนวคิด ทศนคติ ให้มีความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

สรุปব্যবসায়িকแนวคิดที่นำมาใช้ประโยชน์อย่างไรในการทำงานวิจัย

จากแนวคิดนี้พบว่า คนในชุมชนมีวัฒนธรรมของตนอยู่แล้ว คือการให้ความสำคัญแก่ความเป็นคนและความผสมกลมกลืนกันในชุมชน ทำให้ชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่มาได้เป็นเวลานาน การทำงานวิจัยจึงต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน ถ้ามีวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง การรวมกลุ่มของชาวบ้าน เพื่อทำกิจกรรมจะสำเร็จได้ไม่ยาก คนที่มีธรรมชาติทางระบบความคิดดี จะสามารถปรับสิ่งแวดล้อมให้มาเป็นวัฒนธรรมได้ดี ขณะเดียวกัน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดี จะส่งเสริมให้ความคิดของคนดีขึ้น และสามารถสร้างวัฒนธรรมได้ดีขึ้นด้วย

การวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จึงต้องอาศัยวัฒนธรรมชุมชนคือการดำรงชีวิตที่ดีงาม มีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ มีศาสนา มีประเพณี สืบทอดกันมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีคุณค่าที่ดีงามเป็นพื้นฐาน ซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาหรือศักยภาพของชุมชนที่จะเป็นแรงผลักดันภายในที่สร้างสรรค์ของพลังคุณค่า ทางศาสนาและวัฒนธรรม ที่อยู่ภายในจิตใจและวัฒนธรรมของประชาชน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับระบบและการจัดการการท่องเที่ยว

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

ในพจนานุกรม Webster's Third New International Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า Tourism หรือ การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อสราญใจ การบริหารงานธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ส่วน Tourist หมายถึง นักท่องเที่ยว ผู้ที่เดินทางจากอีกจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เพื่อเฝ้าหาสราญใจหรือเพื่อความรู้ทางวัฒนธรรมแล้วกลับมา ณ จุดเริ่มต้น คำว่า “การท่องเที่ยว” จึงเป็นคำที่มีความหมายกว้าง มิได้มีความหมายเพียงการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังหมายถึง การเคลื่อนย้ายประชากรจากแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งการเดินทางภายในประเทศและเดินทางระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ในปัจจุบันการท่องเที่ยวจึงเป็นธุรกิจที่กว้างขวาง ความหมายของการท่องเที่ยวนั้นอาจสรุปได้ในเงื่อนไข 3 ประการ คือ ประการแรก ต้องเดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว ประการที่สอง ต้องเดินทางไปด้วยความสมัครใจ และประการสุดท้ายเดินทางด้วยจุดมุ่งหมายใดๆก็ได้ ที่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ (วรรณ วทวณิช, 2539)

2.2.2 ปัจจัยของการท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) หมายถึง สิ่งที่สามารถดึงดูดหรือโน้มน้าวใจให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ที่นักท่องเที่ยวไปเยือนจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ในแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดที่เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว จุดหนึ่งหรือหลายจุดก็ได้ ถ้ามีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหลายจุด แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะมีนักท่องเที่ยวและสนใจนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวกันมาก สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

(1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่ธรรมชาติให้มา (Natural Attraction Factors) คือ ความงามตามธรรมชาติที่สามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปเที่ยวในพื้นที่นั้น เช่น หาดทรายที่สวยงาม สภาพป่า และชีวิตสัตว์ป่า เป็นต้น

(2) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Historical and Cultural Attraction Factors) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้วสามารถดึงดูดใจให้มนุษย์ไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น สิ่งก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัด วัง เมืองโบราณ เป็นต้น วิถีชีวิตจากการกระทำของคน เช่น ตลาดน้ำ ก็เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นมา รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่คนเราสร้างขึ้นมา เช่น การแข่งกีฬา การแสดง การจัดเทศกาล เช่น งานเทศกาลอาหาร งานเทศกาลผลไม้ เป็นต้น

2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อทำให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างสะดวกสบายที่สำคัญมากที่สุดคือ เรื่องที่พักแรมไม่ว่าจะเป็นที่พักในรูปแบบโรงแรม รีสอร์ท บังกะโล เกสต์เฮาส์ สิ่งสำคัญอันดับรองลงมา คือ การบริการจึงต้องมีร้านอาหารบริการสำหรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนข่าวสารข้อมูลเพื่อการเดินทางไว้บริการนักท่องเที่ยว

3) การเข้าถึงได้ (Accessibility) หมายถึง การไปถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้ คือ ต้องมีการคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นอย่างสะดวก

ปัจจัยในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันไปตามความพึงพอใจหรือความต้องการที่จะได้รับจากการไปท่องเที่ยว โดยที่บางคนต้องการไปท่องเที่ยวธรรมชาติอย่างเดียวแต่บางคนอาจจะต้องการความสะดวกสบายในเรื่องของที่พักหรืออาหาร เป็นต้น

2.2.3 วัตถุประสงค์กับการท่องเที่ยว

โรบินสัน (Robinson) ได้กล่าวไว้ว่า วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวของบุคคลมีอยู่ 8 ประการ คือ

- 1) เพื่อฟื้นฟูสุขภาพและร่างกาย
- 2) เพื่อสุขภาพอนามัย เพื่อสูดอากาศบริสุทธิ์ อากาศดี อากาศดี
- 3) เพื่อเข้าร่วมหรือชมกิจกรรมทางกีฬา
- 4) เพื่อไปชมสิ่งที่แปลกใหม่ในต่างประเทศ
- 5) เพื่อความรื่นเริงบันเทิงใจ ความสนุกสนาน ความสดชื่น เพื่อการพักผ่อน
- 6) เพื่อสาเหตุส่วนตัว เช่น ไปเยี่ยมญาติ ไปพบเพื่อนใหม่หรือเพื่อหลบหนีคนที่ใกล้ชิด

จำใจ

- 7) เพื่อเหตุผลทางด้านจิตใจ ศาสนา
- 8) เพื่ออาชีพและการธุรกิจ

ตามมติเอกฉันท์ของสหประชาชาติในการประชุมครั้งที่ 21 ในปี พ.ศ.2510 อันเป็นปีท่องเที่ยวสากลว่า “การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่มนุษยชาติต้องการมากที่สุด ควรที่รัฐบาลของทุกประเทศและมนุษยทุกคนจะสนับสนุน” (Burkart & Medlik, 1985 : 59) จากมูลเหตุจูงใจ เพื่อการท่องเที่ยวที่กล่าวมานี้ คงจะไม่มีมูลเหตุจูงใจอันใดอันหนึ่งที่เป็นตัวกระตุ้นที่เด่นที่สุด แต่มีลักษณะผสมผสานกัน

2.2.4 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวแห่งโลก (WTO, 2004) ได้ให้ธิบายคำจำกัดความล่าสุดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable Tourism) ว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะไม่ใช่เป็นเพียงแค่การท่องเที่ยวขนาดเล็กหรือการตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche tourism segments) หากแต่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องครอบคลุมถึงการตลาดโดยรวมหรือที่เรารู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวแบบมวลชน” (Mass tourism) โดยทั่วไปการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการเสมอภาคระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสังคมและวัฒนธรรมของคนทั้งในรุ่นปัจจุบันต่อไปจนถึงคนในอนาคต ดังนั้น หลักการและแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในคำจำกัดความของ WTO จึงประกอบด้วย

- การท่องเที่ยวต้องตระหนักและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด
- การเคารพในสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของประชาชนพื้นเมือง รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวและเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละชุมชน
- การสร้างความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรก่อให้เกิดการกระจายของรายได้อย่างเป็นธรรมและทั้งถึงแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (tourism stakeholder) นอกจากนี้ ยังควรที่จะก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมสำคัญในการช่วยลดความยากจนในท้องถิ่นด้วย

นอกจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงความร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (Tourism stakeholder) ทุกฝ่ายรวมไปถึงจะต้องสามารถรักษาความพึงพอใจสูงสุดของนักท่องเที่ยว การดำเนินการวางแผนอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญจะต้องมีเครื่องมือดัชนีที่ใช้วัดประสิทธิภาพต่อผลกระทบของการดำเนินการในส่วนต่างๆ เพื่อสามารถนำไปปรับปรุงและแก้ไขเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

ปัจจัยสำคัญ 5 ประการ ในการนำมาพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งแวดล้อมต่างๆ ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่กำเนิดขึ้นมาเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้วสืบทอดต่อกันมา เช่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์
2. นักท่องเที่ยว เป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในฐานะผู้บริโภคทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความต้องการ (Demand) ที่ทำให้คนในแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มนักท่องเที่ยวต้องตอบสนอง ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรการท่องเที่ยว และก่อผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วยเหตุนี้ นักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจึงจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
3. กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว กลุ่มธุรกิจให้ความสำคัญกับธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว จนอาจละเลยผลกระทบด้านลบที่อาจจะเกิดขึ้น ถ้าจะให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน กลุ่มธุรกิจนี้จะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและเป็นตัวกลางที่จะช่วยกลั่นกรองคุณภาพของนักท่องเที่ยว
4. ชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว มีบทบาทเป็นทั้งผู้ผลิตทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนในชุมชน ขณะเดียวกันในชุมชนเองมีบทบาทเป็นผู้ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน ที่ผ่านมามคนในแหล่งท่องเที่ยวมักเป็นฝ่ายตั้งรับการท่องเที่ยวที่เข้ามา โดยคนในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมองเห็นผลประโยชน์ในเชิงรายได้ แต่อาจไม่ตระหนักและคาดการณ์ถึงผลกระทบที่เกิดตามมา นอกจากการตั้งรับกับทรัพยากรที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว คนในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวกลับไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม หรืออาจกล่าวได้ว่าคนในชุมชนได้ประโยชน์เพียงส่วนน้อยเมื่อเทียบกับผลกระทบที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงให้ความสำคัญกับเรื่องการกระจายผลประโยชน์ให้กับคนในท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน ความรักท้องถิ่นเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง อยู่ในหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเน้นการให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่มีส่วนช่วยอนุรักษ์วิถีชีวิตและทรัพยากรของชุมชน สร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากรของตนเอง ซึ่งเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่คนในชุมชนจะต้องมีสิทธิเลือกได้ว่าต้องการให้ทรัพยากรของตนเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือไม่และควรมีรูปแบบเช่นไร

5. นักวิชาการและสถาบันการศึกษา ได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นหน่วยงานสนับสนุน (Facilitator) ที่ช่วยนำความรู้ในทางวิชาการหรือภูมิปัญญาสาขามาใช้ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อยกระดับและคำอธิบายองค์ความรู้ท้องถิ่น ที่เรียกว่า ภูมิปัญญาให้เป็นองค์ความรู้ที่เป็นสากลได้ และยังทรัพยากร การท่องเที่ยวได้รับการศึกษาค้นคว้ามากเท่าใด คนในชุมชน นักท่องเที่ยว และกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว ก็จะเห็นคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวมากเท่านั้น นอกจากบทบาทการเป็นผู้ศึกษาค้นคว้า แล้วนักวิชาการอาจเข้าไปมีบทบาทในการเป็นวิทยากรช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกให้เกิดการพูดคุยกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม และได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน หลักการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น จึงประกอบด้วยหลักการที่สำคัญอยู่ 10 ประการ คือ

1. อนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอติ (Using resource sustainable) หมายถึง ต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิม ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัดต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่า คุณภาพของธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

- การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตที่ดี รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน เพิ่มพูน และเสริมสร้างไว้ให้มากที่สุดเพื่อต่อการใช้เพื่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม

- การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้องค์ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดอย่างเหมาะสมจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย (Reducing over-consumption and waste) ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันวางแผนการจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติและมีคุณภาพเหมือนกันใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก ส่วนการลดของเสีย เช่น ขยะปฏิกูลต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ ขยะแห้งอาจนำระบบการหมุนเวียนการใช้ การใช้ซ้ำ และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Reuse Renew Recycle) ขยะเปียกอาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์และนำหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ได้

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintain diversity) ต้องวางแผนขยายรากฐานการท่องเที่ยว โดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น ในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการ

เพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นนานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating tourism into planning) ต้องมีการประสานแผนการพัฒนาในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล, อบต.) แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

5. นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting local economy) ต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวให้มากขึ้นเป็นการสร้างรายกระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving local communities) ต้องร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์กรรวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวด้วยกัน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

7. มีการประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting stakeholders and the public) ต้องมีการประสานกับประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ ร่วมประชุมหารือ ทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดข้อขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ต่างกัน

8. การพัฒนาบุคลากร (Training staff) ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งเจ้าหน้าที่ดูงานอย่างสม่ำเสมอให้มีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร และเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

9. การจัดเตรียมข้อมูล คู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว (Marketing tourism responsibly) ต้องร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารการบริการการขายให้พร้อมและเพียงพอต่อการเผยแพร่ อาจจัดทำในรูปสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่างๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวในรูปเอกสาร แผ่นพับ หนังสือคู่มือ วีดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10. ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking research) จำเป็นต่อการแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่าคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว การลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว โดยจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามผู้ให้บริการโดยตรง การสอบถามความเห็นจากใบประเมินผลหรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยว เพื่อทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

สรุปรวบยอดแนวความคิดว่านำมาใช้ประโยชน์อย่างไรในการทำงานวิจัย

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม จำเป็นต้องมีระบบเพื่อให้สอดคล้องกับความหมายของท่องเที่ยว คือ การเดินทางเพื่อเดินทางเพื่อความสราญใจ การพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนาน ทั้งการท่องเที่ยวที่ธรรมชาติให้มาคือ ความงามตามธรรมชาติที่สามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปเที่ยวในพื้นที่นั้น ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับผู้เดินทางท่องเที่ยว ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างความสะดวกสบาย และต้องการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้ คือ ต้องมีการคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก

นอกจากนั้นก็ต้องคิดถึงความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความร่วมมือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวด้วย

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

โลกปัจจุบันประกอบไปด้วยผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ ประเพณีและวัฒนธรรม ภายหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในซีกโลกตะวันตกแล้ว ก่อให้เกิดการเดินทางเพื่อแสวงหาทรัพยากรและแก่นแท้ของการดำเนินชีวิต หรือแสวงหาวัฒนธรรมที่หลากหลาย เมื่อมีการเดินทางที่มีจุดประสงค์ที่ไม่ใช่การทำงาน จึงทำให้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตผู้คนในสถานที่ต่างๆ ได้รับความนิยมนับวัน

2.3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา(2550,อ้างถึงในดลฤทัย โกวรรณะกุล, 2550 : 19) ได้ให้ความหมายของคำว่า“การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์” และ “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ไว้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ได้ความรู้ มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อาจจัดรายการเส้นทาง ท่องเที่ยวตามรอยประวัติศาสตร์ ต่างๆ อาทิ ทัวร์เส้นทางศิลปะขอม ตามรอยพ่อขุนเม็งราย เทียวอุทยาน ประวัติศาสตร์ต่างๆ เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆที่แสดงถึง

ความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของ บุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาจนถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

นอกจากนี้นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวคนอื่น เช่น บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา(2548,อ้างถึง ในดลฤทัย โกวรรณะกุล, 2550 : 19) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่ม คนจากสถานที่ที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ ความงดงาม ทางวัฒนธรรมของกลุ่ม คนอื่น ทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ ความเข้าใจ และความ ซาบซึ้งตรึงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ อีกทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบ ที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นให้น้อยที่สุด ในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่น ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้และการจ้างงาน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคม

ดังนั้นสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นั้นถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางด้าน วัฒนธรรม โดยมีรากฐานมาจากการเดินทางมาเพื่อศึกษา ชื่นชม สิ่งก่อสร้างอันเกิดจากฝีมือของกลุ่มคนใน อดีต และทราบเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชาติและท้องถิ่นนั้น ที่แสดงออกมา ในรูปแบบของสถาปัตยกรรม เพื่อการใช้งานในชีวิตประจำวัน หรือการใช้งานในพิธีกรรม อาทิเช่น บ้านเรือน ปราสาท พระราชวัง วัด ตลอดจนโบราณสถานทั้งหลาย ต่างเป็นสิ่งที่เกิดจากการก่อสร้าง ของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับ สิ่งก่อสร้างดังกล่าว โดยสิ่งก่อสร้างสามารถสื่อให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ศาสนา ความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาของกลุ่มคนในพื้นที่และช่วงเวลาต่างๆ

2.3.2 หลักการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

วัลลภ ทองอ่อน(2550,อ้างถึงในหรรษา มีมงคลกุลดิลก, 2551 : 21 – 22) กล่าวว่าถึง หลักการของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่าประกอบด้วยหลักการอยู่ 4 ประการ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่นักท่องเที่ยว ในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทาง วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรักหวง แห่น รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนด้วยและได้รับ ประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการ ขนส่ง การให้บริการที่พัก การขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน หรือของชุมชนอื่นรวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตนด้วย

โดยสรุป คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น การปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตน

2.3.3 ประเภทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา(2545,อ้างถึงในทรรษา มิ่งมงคลกุลดิลก, 2551 : 23) ได้แบ่งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ได้ความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น มีพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and traditional tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์ เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural tourism /Village tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ ศึกษางานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจ ในวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

2.3.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

วัลลภ ทองอ่อน(2550,อ้างถึงในทรรษา มิมงคลกุลติลก, 2551 : 23 – 24) กล่าวถึง

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีดังนี้

1. องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่ง วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดังต่อไปนี้ 10 ประการ คือ
 - ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
 - โบราณคดีพิพิธภัณฑสถานต่างๆ
 - งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมทั้งซากปรักหักพัง
 - ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก
 - ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา
 - ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ
 - ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา
 - วิถีชีวิต เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร
 - ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่างๆ
 - ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะถิ่น
2. องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษา เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษา สิ่งแวดล้อม โดยมีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
3. องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และได้ผลตอบแทน ในกำไรสู่ธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
4. องค์ประกอบด้านการตลาดการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
5. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนา หรือจัดการการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบ และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

6. องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงการปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

2.3.5 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความหมาย ในยุคปัจจุบันการแข่งขันในตลาดโลกได้ให้ความสำคัญในการนำเอาวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในตัวผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ตนจำหน่ายเพื่อสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง ซึ่งสอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) กระทรวงวัฒนธรรมได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ว่าเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

ทั้งนี้ หากพิจารณาความหมายของคำว่า วัฒนธรรม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรมไว้ว่า สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะและวิถีชีวิตของหมู่คณะ ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พ.ศ. 2485 โดยที่หมายถึงลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ซึ่งสำหรับความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน ทางวิทยาการนั้นก็หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งทีคนในหมู่ได้มีการผลิตหรือสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกันและร่วมใช้อยู่ในพวกของตน ซึ่งเมื่อดูความหมายของคำว่าวัฒนธรรมตามพจนานุกรมแล้ว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงน่าจะหมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งศึกษา เรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจถึงความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ ของคน สังคม วิถีชีวิตของท้องถิ่นต่างๆ โดยสามารถศึกษาได้จากประวัติศาสตร์ ตำนาน ปราชญ์ท้องถิ่น ภูมิสถาปัตยกรรม วิถีชีวิต การงานอาชีพ ศิลปะ ประเพณี นาฏศิลป์ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทั้งนี้ได้มุ่งในการที่จะต้องสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาหรือว่าต้องดำรงสภาพเดิมแต่ครั้งอดีตมา หากแต่ศึกษาความเป็นมา (อดีต) เพื่อสร้างความเข้าใจ เพื่อที่จะรับรู้ความเป็นจริงในปัจจุบันได้โดยความเข้าใจ ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น สามารถทำได้หลายรูปแบบและหลายแนวคิด

วัฒนธรรมประเพณีไทย วัฒนธรรมในความหมายกว้างๆ หมายถึงวิถีของสังคมหรือวิถีประชา คือมรดกแห่งสังคม ยอมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงามสืบต่อมา และวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือสร้างขึ้นเพื่อความเจริญในวิถีชีวิตของส่วนรวม กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมไทยคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่หล่อหลอมขึ้นเป็นสังคมไทย สมาชิกในสังคมนี้มีลักษณะความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ รวมทั้งอุดมคติร่วมกันซึ่งเรียกว่า ประเพณีไทย หรือเอกลักษณ์ไทย

ที่มาของวัฒนธรรมไทยประเพณีเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า สิ่งแวดล้อม ค่านิยม และการแพร่กระจายวัฒนธรรม และอารยธรรมของชาติอื่น เป็นที่มาของวัฒนธรรมและอารยธรรม วัฒนธรรมไทยมีที่มาจากปัจจัย ต่าง ๆ ดังกล่าวเช่นกัน

สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประเทศไทยตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำอันอุดมสมบูรณ์เป็นส่วนใหญ่ คนไทยจึงดำเนินชีวิตอย่างสุขสมบูรณ์ โดยอาศัยประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดิน และแม่น้ำลำคลองที่มีอยู่ทั่วไปในการประกอบอาชีพทางการเกษตร อาศัยน้ำในแม่น้ำลำคลองในการอาบ กิน คมนาคม ฯลฯ คนไทยจึงตระหนักในความสำคัญของแม่น้ำลำคลอง ดังนั้นในฤดูกาลที่แม่น้ำ ลำคลองมีน้ำหลาก (ระหว่างเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน) คนไทยจึงประดิษฐ์กระทง ซึ่งบรรจุดอกไม้ ธูปเทียน ไปลอยในแม่น้ำลำคลองต่างๆ เพื่อเป็นการขอขมา ขอขอบคุณ และขอพรจากแม่น้ำ ในที่สุดก็กลายเป็นประเพณีลอยกระทงในวันเพ็ญเดือน 12 ของทุกปี นอกจากนั้นยังมี ประเพณีการแข่งขันเรือ เล่นสัควา และอื่นๆ ฯลฯ

ค่านิยม ค่านิยมมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด ค่านิยมบางอย่างได้กลายเป็นแกนของวัฒนธรรม เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับการรักษาสีผิวและเสริมภาพ เราจะสังเกตเห็นว่าวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยโดยส่วนรวมมีเอกลักษณ์ซึ่งแสดงออกถึงสีผิวและเสริมภาพ ค่านิยมเกี่ยวกับความสุภาพ อ่อนโยน ความโอบอ้อมอารี การเคารพผู้ใหญ่ และความกตัญญู ล้วนแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย

การที่ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าขึ้นขึ้นอยู่กับทรัพยากรบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ และการดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติ คือการรักษาวรรณธรรมประเพณี ขนบธรรมเนียมต่างๆ เพราะสิ่งเหล่านั้นนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่หล่อหลอมให้คนในชาติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเป็นชาติที่จะดำรงอยู่ได้นั้นจึงต้องมีเอกลักษณ์ และสิ่งที่สำคัญก็คือเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ

2.3.6 ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป ที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและแอฟริกา รวมถึงซื้อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรม และงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในประเทศนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเราเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมประกอบด้วย

- 1) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์
- 2) โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์
- 3) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม
- 4) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
- 5) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆทางศาสนา

- 6) ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์
- 7) ภาษาและวรรณกรรม
- 8) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร
- 9) ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่างๆ
- 10) ลักษณะงานและเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

สรุปรวบยอดแนวความคิดว่านำมาใช้ประโยชน์อย่างไรในการทำงานวิจัย ในการทำงานวิจัย นักวิจัยต้องค้นหาข้อมูลและบันทึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรมประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆ รวมทั้งวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน เพราะคนหลากหลายเชื้อชาติ หลากหลายวัฒนธรรม ประเพณี ทำให้มีการเดินทางเสาะแสวงหาของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ ความงดงาม ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่น ทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งตึ่งใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ

2.4 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.4.1 ความหมายและแนวคิด

ฉลาดชาย รมิตานนท์ ได้กล่าวถึงแนวคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางการเมือง พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจ พัฒนาการทางด้านสังคมและวัฒนธรรม หรือพัฒนาการในด้านอื่น ๆ ก็ดี และไม่ว่าจะระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือระดับชุมชนก็ดี มิใช่ของใหม่แต่เป็นเรื่องที่พยายามทำกันมานานหลายทศวรรษแล้ว แต่ก็ดูเหมือนว่า จะไม่ได้ผลเท่าที่ควรหรือใกล้เคียงกับที่คาดหวังกันไม่ว่าจะในด้านเสริมสร้าง และการทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นที่รู้จักและยอมรับเข้าสู่กระบวนการพัฒนาทุก ๆ รูปแบบ คำถามที่หลีกเลี่ยงไม่พ้น ก็คือคำถามที่ว่าอะไรเป็นอุปสรรคที่แท้จริงที่ขวางกั้นมิให้รัฐบาลของประเทศทั้งหลายที่กำลังพยายามพัฒนาสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

นิรันด จงวุฒิเวศย์ ได้กล่าวถึงแนวคิดของการมีส่วนร่วมไว้ว่า แนวความคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ได้บังเกิดขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลกทั้งซีกโลกตะวันออกและซีกตะวันตก ดังจะเห็นได้จากประเพณี “ลงแขก” (cooperative work) ซึ่งมีการปฏิบัติในหมู่เกษตรกรทั่วโลก การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัว กลุ่มละแวกบ้าน ชุมชน หมู่บ้าน ตลอดจนสังคมนั้น ได้พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในครอบครัว สังคมให้เจริญก้าวหน้าผาสุกเรื่อยมา การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
- 2) ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่ขณะนั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

3) การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้ต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการสนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าแนวคิดของการมีส่วนร่วมตามความเข้าใจโดยสามัญสำนึกอย่างปुरुชนคนธรรมดาแล้วก็จะเข้าใจได้ว่าได้เกิดขึ้นตั้งมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ซึ่งก็หมายความว่า เกิดขึ้นในทุก ๆ พื้นที่ ทั่วทุกภูมิภาคของโลกโดยสามารถสังเกตเห็นได้จากประเพณีต่าง ๆ เป็นต้นว่า การล่าสัตว์ การลงแขกเกี่ยวข้าว หรือแม้แต่พิธีกรรมในศาสนาต่าง ๆ หรือการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตต่าง ๆ นั้นเป็นการพัฒนาสังคมมนุษย์ให้มีความเจริญก้าวหน้า และเมื่อพิจารณากิจกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์หรือประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องข้องแวะ ร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการแล้วจะเห็นถึงแนวคิดต่าง ๆ ตลอดจนปัญหาความต้องการของประชาชน ซึ่งเป็นที่มาของการมีส่วนร่วมกันของประชาชนและเมื่อพิจารณากิจกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์หรือประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องข้องแวะ ร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการแล้วจะเห็นถึงแนวคิดต่าง ๆ ตลอดจนปัญหาความต้องการของประชาชนซึ่งเป็นที่มาของการมีส่วนร่วมกันของประชาชนคือ

- ความต้องการมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินร่วมกัน กล่าวคือในสถานะที่มนุษย์อาศัยอยู่ในกฎของธรรมชาติ ซึ่งผู้ที่แข็งแรงกว่าเท่านั้นที่จะอาศัยอยู่ได้ แต่อย่างไรก็ตามก็ไม่มีผู้ใดแข็งแรงที่สุด ดังนั้นแล้วจึงได้ตกลงปลงใจเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเกิดขึ้น จึงเกิดมีผู้ปกครองของสังคมนั้น ๆ ขึ้น

- ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน กล่าวคือในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนใจแก่ผู้คนหรือประชาชนในสังคมนั้น จึงก่อให้เกิดความต้องการร่วมกัน เป็นต้นว่า เมื่อผู้ปกครองได้สร้างความเดือดร้อนโดยปกครองเข้มแข็งแก่ประชาชน ประชาชนก็ร่วมกันเรียกร้องจนเกิดมีระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยขึ้น

- ความรู้ความสามารถแต่ละคนต่างกัน กล่าวคือในสังคมไม่มีประชาชนคนใดที่จะทำอะไรได้ทุกอย่างอย่างหรือแม้ว่าจะทำได้ทุกอย่างก็ไม่อาจทำให้สำเร็จลุล่วงได้เพียงลำพังหรือสำเร็จลุล่วงตามเวลา เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจึงได้ร่วมมือร่วมใจทำ การสิ่งใดร่วมกันหรือร่วมช่วยกัน เป็นต้นว่าการเกิดระบบตลาด การลงแขกเกี่ยวข้าว

- ความศรัทธา กล่าวคือเป็นความเชื่อถ้อยต่อบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกันในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสร้างโบสถ์สร้างวิหาร สร้างมัสยิด

2.4.2 หลักการของการมีส่วนร่วม

การดำเนินการใดก็ตามจำเป็นต้องเริ่มต้นจากประชาชนก่อน กล่าวคือประชาชนต้องมีโอกาสในการเข้ามาส่วนร่วมในการดำเนินการใด ๆ ก่อน โดยต้องมีเงื่อนไขที่สำคัญ 3 ประการเป็นอย่างน้อย ดังนี้คือ

- 1) ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม
- 2) ประชาชนต้องสามารถมีส่วนร่วม
- 3) ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

เพราะฉะนั้นหากประชาชนไม่มีอิสรภาพ ไม่มีความสามารถ ไม่มีความเต็มใจแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนก็คงจะไม่เกิด แต่อย่างไรก็ตามนอกจากเงื่อนไขที่สำคัญ 3 ประการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่อไปนี้ก็คือ

- 1) ประชาชนต้องมีเวลาที่จะมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นในระยะเริ่มต้นจนถึงระยะการติดตามประเมินผลและที่สำคัญอย่างยิ่งคือการมีส่วนร่วมนั้นไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ฉุกเฉิน
- 2) ประชาชนต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการการมีส่วนร่วมมากเกินไปกรณีจำเป็นกล่าวคือ ต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือเงินทองเกินกว่าที่เขาประเมินแล้วว่าจะได้รับ
- 3) ประชาชนต้องสนใจในการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ
- 4) ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้ง 2 ฝ่าย
- 5) ประชาชนต้องไม่รู้สึกว่าได้รับความกระทบกระเทือนต่อการดำเนินชีวิตต่าง ๆ เช่น กระทบต่อตำแหน่งหน้าที่การงาน สถานภาพทางสังคม เป็นอาทิ หากจะต้องมีส่วนร่วมด้วย

2.4.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็นได้ 4 รูปแบบดังนี้

1. การเตรียมการ ซึ่งเป็นสิ่งอันจำเป็นที่จะต้องเตรียมการให้พร้อมก่อนจะมีการระดมความคิดเห็นของประชาชนประกอบด้วย
 - 1) การให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อปลุกกระดมหรือชี้ให้เห็นถึงสภาพปัญหา ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจ ความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาเหล่านั้น
 - 2) การรู้จักใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญจากแหล่งต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาได้รวดเร็ว และสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 3) การลงมือปฏิบัติงานต้องสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ลักษณะการมีส่วนร่วม ซึ่งการมีส่วนร่วมจะมีหลายระดับตั้งแต่เป็นสมาชิกจนถึงเป็นผู้นำกลุ่มประกอบด้วย
 - 1) เป็นสมาชิก
 - 2) เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม
 - 3) เป็นสมาชิกที่บริจาคเงินช่วยเหลือ
 - 4) เป็นกรรมการ
 - 5) เป็นประธานกรรมการ
 - 6) สมาชิกผู้นั้นมีหน้าที่อะไรแล้วต้องทำอะไร
3. แบบอย่างของผู้มีส่วนร่วม มี 2 แบบประกอบด้วยดังนี้
 - 1) เป็นผู้กระทำการ กล่าวคือมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้น

- 2) เป็นผู้รับผลการกระทำ กล่าวคือได้รับผลจากการกระทำกิจกรรมนั้นโดยตรง
4. ขั้นตอนการระดมการมีส่วนร่วม สามารถพิจารณาได้ดังนี้

- 1) ขั้นแรกนั้นเป็นขั้นทำความเข้าใจปัญหา ความต้องการ ของประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องโดยตรง

- 2) ขั้นทำงานสัมฤทธิ์ผล เป็นขั้นที่กลุ่มเล็ก ๆ ดังกล่าว ได้ทำกิจกรรมแล้วสัมฤทธิ์ผลจึงสามารถดึงประชาชนที่อยู่นอกกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมนั้นมากขึ้น

- 3) ขั้นตอนต่อเนื่องหรือยุติ เป็นขั้นการประเมินผลของกลุ่ม หากมีประโยชน์ก็ จักได้ดำเนินการต่อเนื่องหากไม่มีประโยชน์ก็จักได้ยุติ

2.4.4 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

- เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ คือในการตัดสินใจต่อสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ใดหากมีบุคคลคิดไตร่ตรองเพียงคนเดียวแล้วบางครั้งบางทีอาจจะไม่ได้ข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วนหรือขาดความรอบคอบครอบคลุม เมื่อมีการมีส่วนร่วมแล้วจะช่วยให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจรอบคอบขึ้น

- ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับ จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ กล่าวคือ เมื่อได้มีการตัดสินใจร่วมกันตามความเห็นรวมทั้งข้อมูลข่าวสารจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้ที่ร่วมคิดตัดสินใจก็จะยอมรับและพร้อมที่จะนำไปปฏิบัติ

- การสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ กล่าวคือในการดำเนินการใด ๆ ของรัฐต้องเป็นไปเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชนทั้งสิ้น โดยเมื่อให้ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือส่วนได้เสียร่วมในการตัดสินใจแล้วรัฐก็จะดำเนินการได้นั้นได้โดยปราศจากข้อกังขาใด ๆ

- การเพิ่มความง่ายในการนำไปปฏิบัติ สร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

- ลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งรุนแรง คือเมื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือส่วนได้ เสียได้ร่วมกันตัดสินใจต่อกรณีใดกรณีหนึ่งแล้ว ก็จะได้ช่วยลดความคับข้องหมองใจของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการที่ได้ร่วมกันตัดสินใจนั้น

- เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชน กล่าวคือไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน

- การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ถือว่าเป็นการให้การศึกษาชุมชนเพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจ และเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน

- ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เป็นการเพิ่มทุนทางสังคม และช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตย

สรุปรวบยอดแนวความคิดว่านำมาใช้ประโยชน์อย่างไรในการทำงานวิจัยหลักการทำงานวิจัย หรือการดำเนินงานใดก็ตามจำต้องเริ่มต้นจากการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนก่อน จึงจะนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จสมบูรณ์ได้ ซึ่งองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมคือ ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม ต้องมีความสามารถเข้ามามีส่วนร่วม และประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม ซึ่งจะไปสู่ประสิทธิภาพในการตัดสินใจ ได้รับการยอมรับ ลดข้อขัดแย้ง พร้อมทั้งจะนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน เสริมสร้างประชาชนเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.5.1 ความหมายและองค์ประกอบ

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยว โดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

2.5.2 องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีอยู่ 4 ด้าน กล่าวคือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ 4) การเรียนรู้

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

- ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
 - ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นด้านองค์กรชุมชน
 - ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน
 - มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และมีทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย
 - ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ด้านการจัดการ
 - มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
 - มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้
 - มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
 - มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนด้านการเรียนรู้
 - ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง
 - มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
 - สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือนด้านการเรียนรู้
 - ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง
 - มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
 - สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

2.5.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน วัฒนธรรมธรรมชาติและสังคมเป็นตัวขับเคลื่อน เรื่องจิตวิญญาณของชุมชน ในการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกควรจะเชื่อมโยงให้เห็นการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันในภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างคุณภาพใหม่ของการ

ท่องเที่ยวให้มีความหมายมากกว่าการพักผ่อน ความสนุกสนาน และความบันเทิง หากได้เปิดมิติของการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเคารพคนในท้องถิ่น

2.5.4 หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมีหลักการดังนี้

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ
- 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
- 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
- 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต
- 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
- 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
- 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
- 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไปกระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

สรุปรวบยอดแนวความคิดว่านำมาใช้ประโยชน์อย่างไรในการทำงานวิจัย ปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน จำเป็นต้องสร้างองค์ความรู้ให้แก่คนในชุมชน ให้มีความรู้ มีจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของที่จะวางแผนและรับผิดชอบ ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว และมีความภาคภูมิใจ ในทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานการวิจัย รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ต.โป่งงาม อ.แม่สาย จ.เชียงราย

ตำบลโป่งงามเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่ประมาณ 42 ตารางกิโลเมตรพื้นที่ 30 % อยู่ในเขตป่าดอยนางนวลและมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สำคัญ 3 แห่ง คือ ถ้ำปลา ถ้ำเสาหินพญานาค และถ้ำปุมซึ่งอยู่ในบริเวณเขตรอยต่อระหว่างป่าดอยนางนอนและพื้นที่ราบ ปัจจุบันเกิด

การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศบริเวณป่าดอยนางนอนทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของพรรณไม้ต่างๆ ลดจำนวนลง แหล่งน้ำธรรมชาติเกิดความตื้นเขิน จำนวนปลาธรรมชาติประจำถิ่น เช่น ปลาพวงเงิน ปลาไม้เท้า ลดลงแหล่งอาหารของลิงปามีไม่เพียงพอ และส่งผลถึงจำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลงเมื่อเทียบกับช่วง 20 ปีที่ผ่านมาจากสถานการณ์ดังกล่าวชุมชนโป่งงามได้ตระหนักถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากทั้งทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมในวิถีชีวิตที่เริ่มขาดหายไปไม่รุ่งเรืองเหมือนในอดีตด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักและไม่มั่นใจในศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น และต้องการแนวทางที่จะจัดการด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ให้ยั่งยืน คุ่มค่า และมีผลกระทบต่องสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมน้อยที่สุด ทางองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งงาม ในฐานะที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่บริหารและบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จึงทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวในตำบลเพื่อประมวลสถานการณ์และศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมของตำบลโป่งงามให้ได้แผนพัฒนารูปแบบและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ตำบลโป่งงาม เพื่อนำมาจัดทำแผนแม่บทพัฒนาตำบลโป่งงามที่จะนำมาพัฒนาชุมชนโป่งงามให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมต่อไป

2.6.2 งานวิจัย “แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านม้ง ดอยปุย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”

ตั้งแต่ช่วงพัฒนาโครงการวิจัยจนถึงขั้นของการดำเนินงานรวมระยะเวลากว่า 1 ปี ที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสรเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการทำงานร่วมกับชุมชนอย่างแท้จริง กิจกรรมต่างๆที่ผ่านมัล้วนแต่เป็นบทเรียนและข้อคิดให้กับนักวิจัยได้เป็นอย่างดีสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การทำงานกับชุมชนต้องมีความอดทนใจเย็นและจริงใจซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญเมื่อได้ความจริงใจต่อกันแล้ว งานที่จะดำเนินต่อไปก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยาก
2. ด้านการประสานงาน ต้องรู้จักวิธีการประสานคนให้ถูกกับงานมีความอ่อนน้อมถ่อมตนเรียนรู้บทบาทหน้าที่นิสัยใจคอของคนที่เราต้องติดต่อประสานงานด้วยรู้จักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น
3. เรียนรู้เคารพในความอาวุโส เคารพในสิทธิส่วนบุคคลความเสมอภาคและการให้คุณค่าความสำคัญกับบุคคล
4. ก่อนดำเนินงานใดๆต้องมีการวางแผนเตรียมการเป็นอย่างดีแต่เมื่อผิดพลาดก็ต้องยอมรับมีการยืดหยุ่นได้ปรับเปลี่ยนแผนการได้เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์เฉพาะหน้า
5. การทำงานร่วมกับชุมชนทำให้ผู้วิจัยค้นพบศักยภาพ ความต้องการของตนเองสิ่งที่ตนเองชอบหรือถนัดแล้วทำได้ดี และสิ่งที่ไม่ชอบไม่ถนัด
6. ความเป็นชุมชนเป็นสิ่งที่มิสเลห์ ไม่เพียงแต่เป็นผู้ที่ทำงานร่วมกันในฐานะผู้วิจัยและนักวิจัยเท่านั้น ยังมีความปรารถนาดี ความจริงใจ ความเอ็นดู ความห่วงใย ความเป็นญาติมิตรลูกหลานที่คนในชุมชนมอบให้แก่ผู้วิจัย
7. ผู้วิจัยต้องหมั่นทบทวนวัตถุประสงค์และเป้าหมายในงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอเพื่อไม่ให้หลง

เสน่ห์ในความเป็นชุมชนมากเกินไป

8. การเรียนรู้ระหว่างทางเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยต้องเก็บเกี่ยวให้ได้มากที่สุด ทั้งเรื่องประสบการณ์ความรู้จากสิ่งทีคนในชุมชนมอบให้ และผู้วิจัยต้องเปิดใจยอมรับกับสิ่งใหม่ข้อเสนอแนะ การวิพากษ์วิจารณ์ต่องานของตนเองให้ได้ เพื่อจะนำไปปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานให้ดีขึ้น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของนักวิจัยและทีมชุมชน

ของนักวิจัย

- บุคลิกส่วนตัวทำให้เป็นคนกล้าพูดมากขึ้นกว่าเดิม เข้าชนเป็นมากขึ้น
- มีการจัดระบบความคิดทำอะไรก่อนหลัง มีการเตรียมการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้มากขึ้นใน

กรณีที่มีการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้

- เข้าใจกระบวนการทำงานกับชุมชนมากขึ้น
- ได้แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์กับทางชุมชนทำให้มีมุมมองที่กว้างขึ้นมีความคิดที่รอบคอบ

มากขึ้น

- ได้รู้จักกลุ่มคนมากขึ้น เช่น องค์กรหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทีมวิจัย ทำให้มีพันธมิตรในสังคมที่อาศัยอยู่มากขึ้นของทีมวิจัยชุมชน

- กลุ่มชุมชนได้พูดคุยกันมากขึ้น (กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม เกษตร) ทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาแบบบูรณาการทั้ง 3 กลุ่มเข้าด้วยกันจากการมีโอกาสพูดคุยกันนั่นเอง

- ทีมชุมชนมีการพัฒนาทักษะความรู้ความสารถจนเกิดกลุ่มงานใหม่ขึ้นมาเช่นกลุ่มเยาวชนที่มีจิตสำนึกรักชุมชน และพร้อมจะก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำพัฒนาชุมชนในอนาคต

- ชุมชนได้รู้จักกับแหล่งทุนสนับสนุนมากขึ้น (ทั้งเรื่องข้อมูล งบประมาณ ตัวบุคคล ฯลฯ) ทำให้มีโอกาสในการเชื่อมต่อการทำงานกับแหล่งทุนสนับสนุนนั้นๆ มากขึ้น

- ชุมชนได้ชุดข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อันจะนำไปสู่การทำแผนแม่บทชุมชนที่ดีที่มาจากข้อค้นพบในงานวิจัยครั้งนี้ ถือเป็นฐานความรู้ที่ดีของชุมชนอย่างมาก

- ชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งจะทำให้การพัฒนาของชุมชนเรื่องการท่องเที่ยวจะคำนึงถึงคุณภาพของสิ่งแวดล้อมมากขึ้นด้วย

บทเรียนของการทำงานวิจัย ด้านทีมวิจัย

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชนบ้านมั่งค่อมปุ๋ย ต้องการเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมทุกคนเข้าใจคำนี้ แต่ไม่รู้ว่าจะวิธีการที่จะได้มาซึ่งการมีส่วนร่วมทำอย่างไร ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลัก เมื่องานวิจัยเข้ามาในชุมชนที่ต้องการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จึงมักมีคำถามว่าทำแล้วได้อะไรบางคนเข้ามาเพราะมองเห็นผลประโยชน์บางอย่าง พอช่วงเวลานั้นผ่านไปคนเหล่านั้นก็หายไปด้วยแต่ส่วนที่อยู่ร่วมกระบวนการวิจัย ยังคงมีการสอบถามถึงการเข้าร่วมกิจกรรมและให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ บทเรียนที่เกิดขึ้นและสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในการทำวิจัยกล่าวคือ

- ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการสร้างและเชื่อมความสัมพันธ์ทำให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากขึ้น
- การเข้าร่วมงานวิจัยเป็นการพูดคุยในเวทีงานวิจัยเป็นการช่วยจัดความขัดแย้ง หรือความไม่เข้าใจ

กันของชุมชนให้มีความเข้าใจในทางที่ดีขึ้น เพราะแต่ละเวทีจะไม่จำกัดว่าจะต้องคุยเรื่องงานวิจัยเท่านั้น

- ชุมชนได้ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- กระบวนการวิจัยสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทำให้มีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องที่เกิด

จากความคิดของสมาชิกในกลุ่ม

2.6.3 งานวิจัยวิถีพอเพียงเพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบพึ่งตนเอง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนแพมบก ตาบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากข้อมูลชุมชนด้านต่างๆ ที่ได้รับจากงานวิจัยระยะที่ 1 ได้แก่ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ และสถานการณ์การท่องเที่ยวในชุมชนแพมบก ได้นำมาสู่การออกแบบกิจกรรมการพัฒนาในงานวิจัยระยะที่ 2 เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนวิถีการพึ่งตนเองอย่างเหมาะสม ซึ่งหลังจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จนเสร็จสิ้นแล้วทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ โดยสามารถแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนวิถีพึ่งตนเอง

จากการที่คณะนักวิจัย และคนในชุมชนได้เรียนรู้แนวคิด และกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นระบบแล้ว คนในชุมชนจึงได้ร่วมกันพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มาจากพื้นฐานต้นทุนในด้านต่างๆ ของชุมชน ทั้งต้นทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีการดำเนินชีวิต รวมถึงต้นทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสามารถพัฒนาระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยองค์กรในชุมชนที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยแบ่งเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

โปรแกรมการท่องเที่ยวบนวิถีพอเพียงที่เหมาะสม จากโปรแกรมการท่องเที่ยวที่คนในชุมชนแพมบกได้ร่วมกันออกแบบที่กล่าวถึงในบทที่ 4 เห็นได้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากต้นทุนทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาไทใหญ่ที่ยังคงพบเห็นได้ในชุมชนแพมบก ซึ่งคนในชุมชนคาดหวังให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีคนในชุมชนเป็นผู้บอกเล่าด้วยตัวเอง ซึ่งทำให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ ความรักและหวงแหนวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนั้น การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ใช้ต้นทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อชุมชน ซึ่งจากกิจกรรมท่องเที่ยวในที่หลากหลายนี้ทำให้โปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชนแพมบกมีมิติที่หลากหลายตามมา

องค์กรเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชน ชุมชนแพมบกสามารถจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวซึ่งดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งระบบ ตั้งแต่การติดต่อประสานกับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน การบริการรับ-ส่ง การบริการที่พัก อาหาร รวมถึงการกระจายบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว และการบริหารจัดการรายได้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งกระบวนการ

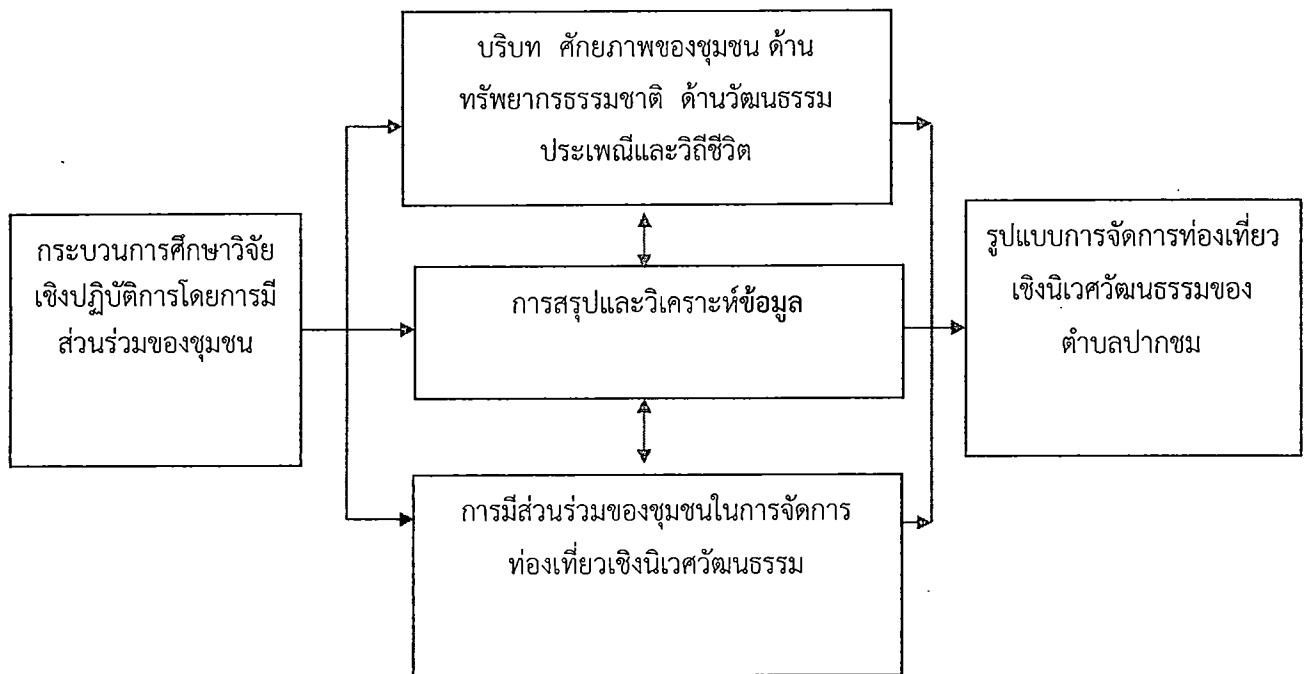
แนวทางการฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแพมบกมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โดยจากการดำเนินการวิจัยตลอดโครงการชุมชนแพมบกได้ใช้กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาในด้านต่างๆ อย่างเหมาะสม ซึ่งนอกจากจะ

นำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแล้ว ยังทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เกิดความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกลไกทางสังคมที่ช่วยธำรงให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่สืบต่อไป

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเดินป่าศึกษาธรรมชาติตามเส้นทางดอยเมี่ยงเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่ชุมชนแพมบกได้นำต้นทุนทางธรรมชาติมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน นอกจากนี้นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับความงามของสภาพแวดล้อมของดอยเมี่ยงแล้ว กิจกรรมนี้ยังทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติตลอดเส้นทาง เช่น พันธุ์พืชท้องถิ่น สมุนไพรหรือพืชพันธุ์ที่ใช้ในการประกอบอาหาร ถัวยี่มป่า และสัตว์ป่า ฯลฯ ซึ่งช่วยทำให้ทั้งนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นแหล่งต้นน้ำของชุมชนเพื่อการค้นหาแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสมทั้งในด้านของทรัพยากรเพื่อการดำรงชีวิต และทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว

การพัฒนาศักยภาพคนในชุมชน การดำเนินการวิจัยที่ผ่านมาทำให้คนชุมชนเกิดการพัฒนาศักยภาพผ่านการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังเช่น การเข้ารับการอบรมหรือรับฟังบรรยายองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือการทดลองปฏิบัติการจากกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมทดลองท่องเที่ยวซึ่งทำให้กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนแพมบกที่จัดตั้งขึ้นได้รับการฝึกปฏิบัติการบริหารจัดการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ จากการแบ่งบทบาทหน้าที่ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนเกิดการพัฒนาศักยภาพด้านการเป็นบุคลากรการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ โดยนอกจากการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวแล้ว คณะนักวิจัยยังได้ออกแบบกิจกรรมต่างๆ เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านต่างๆ ดังเช่น กิจกรรมการเจาะเลือดเพื่อตรวจหาสารเคมีในร่างกายที่ทำให้คนในชุมชนทราบแนวทางในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีในภาคการเกษตร ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนในประเด็นที่หลากหลาย

2.7 กรอบการศึกษา

บทที่ 3

กระบวนการ ขั้นตอนและผลการดำเนินงาน

โครงการวิจัย“การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย” คณะทีมวิจัยได้เริ่มกระบวนการดำเนินงาน เป็นระยะเวลา 16 เดือน จากเดือน มิถุนายน 2558 – เดือน กันยายน 2559 โดยมีกระบวนการและวิธีปฏิบัติการ ดำเนินการดังนี้

3.1 กระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินงาน

ระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1. ประชุมเชิงปฏิบัติการนักวิจัย เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับทีมวิจัยท้องถิ่น
2. ประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจการดำเนินงานโครงการกับชุมชน
3. ประชุมนักวิจัยเพื่อแตกกรอบการศึกษา และออกแบบเครื่องมือในการศึกษาข้อมูล

ระยะที่ 2 ขั้นการจัดเก็บข้อมูล

1. ศึกษาบริบทและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ
2. ศึกษารูปแบบการนำเสนอศักยภาพชุมชน ทั้งด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตคนในชุมชน
3. จัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของวิถีชีวิตคนในชุมชนและการใช้ประโยชน์จากแหล่ง ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชนจากผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน
4. เวกินค้นหารูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของตำบลปากชม
5. สรุปและวิเคราะห์ข้อมูลโดยชุมชน
6. การนำเสนอข้อมูลต่อชุมชนและภาคีเครือข่าย

ระยะที่ 3 ขั้นการปฏิบัติ

1. ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์
2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นแหล่ง เรียนรู้ทั้งทางด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว
3. กิจกรรมพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น วิถีชีวิตคนร้อนทองและแหล่ง ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
4. การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวและผลิตสื่อต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ระยะที่ 4 ขั้นสรุปการดำเนินการ

1. สรุปผลการดำเนินงานของนักวิจัยและภาคีความร่วมมือ

2. เวทีนำเสนอข้อมูลวิจัยต่อชุมชนและสังคม

3.2 ขอบเขตการวิจัย

ด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมได้แก่

1. บริบทและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ
2. รูปแบบการนำเสนอศักยภาพชุมชน ทั้งด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตคนในชุมชน
3. จัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของวิถีชีวิตคนในชุมชนและการใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชนจากผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลัก

1. คนร่อนทองจำนวน 20 คน
2. นักวิจัยจำนวน 15 คน
3. กลุ่มคนในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ จำนวน 40 คน
4. กลุ่มผู้นำในชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชน จำนวน 40 คน
5. กลุ่มเด็กและเยาวชน จำนวน 20 คน
6. องค์การบริหารส่วนตำบลปากชม

ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

พื้นที่การศึกษาวิจัยในเขตตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย

ขอบเขตระยะเวลาในการดำเนินการ

ระยะเวลา 16 เดือน ตั้งแต่ วันที่ 1 มิถุนายน 2558 - 30 กันยายน 2559

3.3 เครื่องมือใช้ในการศึกษาวิจัย

การดำเนินศึกษาโครงการวิจัย“การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ภูมิศึกษา ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย” คณะทีมวิจัยใช้เครื่องมือในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ศึกษาจากเอกสาร เช่น จปฐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลมือสอง

2. ประชุมกลุ่มย่อย หมายถึง การประชุมตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป เป็นการประชุมที่ต้องการให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสปรึกษาหารือหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อระดมความคิดสำหรับวางแผน การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ประกอบด้วย ทีมวิจัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พี่เลี้ยง มาเข้าร่วม เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมร่วมแสดงความคิดเห็นได้ ซึ่งให้ได้ข้อมูล
3. ประชุมกลุ่มใหญ่ หมายถึง การประชุมที่มีผู้เข้าร่วมตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป เพื่อรวบรวมความคิดจากผู้เข้าประชุมให้ได้มากที่สุด ไม่อนุญาตให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ หรือโต้แย้ง ไม่มีใครผิดใครถูก วัตถุประสงค์ของการประชุม เพื่อชี้แจง และสร้างความเข้าใจร่วมกัน เพื่อให้ผู้เข้าประชุมได้มีโอกาสพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อตรวจสอบ และติดตามผล เพื่อประสานการทำงานระหว่างกัน สร้างความสามัคคี เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อร่วมกันตัดสินใจ รับผิดชอบร่วมกัน ประกอบด้วย ทีมวิจัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พี่เลี้ยง คณะกรรมการชุมชน กลุ่มคนร้อนทอง กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเด็กเยาวชน กลุ่มอาชีพต่างๆ มาเข้าร่วม
4. แผนที่เดินดิน เป็นแผนที่ที่เกิดจากการสำรวจลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ที่เรียกว่าแผนที่เดินดินนั้น เพราะการหาข้อมูลต้องกระทำโดยการลงไปเดินดู ไปสัมผัส ไปเห็นรูปลักษณะบ้านแต่ละหลังทุกหลังทั้งชุมชน ด้วยสายตาของตนเองเท่านั้น ในการจัดทำแผนที่ครั้งนี้เป็นการแสดงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่
5. ปฏิทินฤดูกาล เพื่อจะรู้กำหนดของความเหมาะสมตามฤดูกาลในท้องถิ่นตลอดทั้งปีว่าแต่ละเดือนคนในชุมชนมีกิจกรรมอะไรบ้าง ทั้งในด้านการเกษตรกรรม ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านวิถีความเป็นอยู่ของคน

3.4 ผลการดำเนินกิจกรรม

การวิจัย“การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย” มีผลการดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. จัดประชุมทีมวิจัย และคณะที่ปรึกษาโครงการวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิดกระบวนการดำเนินงาน และหาแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน

จัดกิจกรรมวันที่ 18 มิถุนายน 2558 เวลา 19.00-23.00 น.

สถานที่ ห้องประชุมคริสตจักรปากชม อ.ปากชม จ.เลย

ผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 14 คน ประกอบด้วย

1. นายอภิสิทธิ์ สุนทรวีรัตน์ หัวหน้าโครงการ
2. นายประกอบ พัฒนกิจชัยกุล
3. นายพิทักษ์ สาริพิมพ์
4. นางอุทัย สุระเสียง

5. นายณรงค์ สุภาชี
6. นายสมัย ต่อศักดิ์
7. นายบุญสิน พานทอง
8. นายเสวย ตางาม
9. นายสิทธิพงษ์ สุนทรวีรัตน์
10. นางสาวรณิ แพงพุ่ม
11. นางบุญพร้อม อ่อนตามา
12. นางเตี้ย โคตรวงษา
13. นางละมัย เหมืองหม้อ
14. นางหนู มีมูละ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรู้แนวทางการทำงานวิจัยหัวข้อ “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม กรณีศึกษาตำบล ปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย” รู้วัตถุประสงค์งานวิจัย รู้รอบการศึกษา และวิธีการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้มาตามวัตถุประสงค์

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานคณะทำงาน ที่ปรึกษา วิทยากร
2. เตรียมประเด็นและรูปแบบการอบรมนักวิจัย
3. ดำเนินการประชุมนักวิจัยและพัฒนาศักยภาพของนักวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักวิจัยและที่ปรึกษาโครงการได้ทบทวนเป้าหมายโครงการวิจัย
2. นักวิจัยต้องถิ่นสามารถวางแผนการวิจัยได้
3. นักวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลการดำเนินงาน

เริ่มจากหัวหน้าโครงการได้ทบทวนเป้าหมายของโครงการ ให้กับคณะที่มิวิจัยได้ทราบถึงวัตถุประสงค์โครงการ ตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น เป้าหมาย คือ เราต้องทำงานกับคนที่อยู่ในชุมชน เพื่อการหาข้อมูล การระดมความคิดเห็นต่างๆของคนที่อยู่ในชุมชน เนื้อหาของงานวิจัย วิธีการทำงานวิจัยร่วมกัน อีกทั้งยังได้ร่วมกันวางแผนในการดำเนินงานวิจัย นักวิจัยได้เตรียมความพร้อมที่จะทำงานวิจัยร่วมกัน

ปัญหาและบทเรียนที่ได้ในการทำกิจกรรม

ทีมวิจัยต่างก็มีความพร้อมที่จะทำงานวิจัยร่วมกัน จึงไม่ค่อยมีปัญหาในเบื้องต้นนี้
บทเรียนที่ได้ในกิจกรรมนี้

ทีมวิจัยส่วนหนึ่งมีประสบการณ์ทำงานวิจัยมาบ้างแล้ว เช่น โครงการวิจัยการศึกษา
รูปแบบการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ในการแก้ไขปัญหาสิ่งเสพติดของเด็ก
เยาวชน กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย และ โครงการ การปรับตัวของคน
ร้อนทองคำริมแม่น้ำโขงในสภาวะเปลี่ยนแปลง ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย จึงพอที่จะมี
ความรู้ความเข้าใจในการทำงานวิจัยร่วมกัน

2. จัดประชุมชี้แจง เพื่อสร้างความเข้าใจกับชุมชน จำนวน 1 ครั้ง

จัดกิจกรรมวันที่ 16 กรกฎาคม 2558 เวลา 19.30-22.00 น.

สถานที่ ห้องประชุมคริสตจักรปากชม อ.ปากชม จ.เลย

ผู้ที่เข้าร่วม 19 คน ประกอบด้วย

1. นายสุรนนท์ สาริพิมพ์ 2. นายวัฒนาธานี พุทธทองศรี 3. นายชัยยุทธ อ่อนตามา 4. นาย
อำนาจ มั่นสิน 5. นายสมัย ต่อศักดิ์ 6. นายพิทักษ์ สาริพิมพ์ 7. นายบุญสิน พานทอง 8. นายเสวย
ดางาม 9. นางอุทัย สุระเสียง 10. นายอภิสิทธิ์ สุนทราวิรัตน์ 11. นายประกอบ พัฒนกิจชัยกุล 12. นาย
ณรงค์ สุภาชี 13. นายสิทธิพงศ์ สุนทราวิรัตน์ 14. นางสาวรณิ แพงพุ่ม 15. นางบุญพร้อม อ่อนตามา
16. นางเตี้ย โคตรรวงษา 17. นางละมัย เหมืองหม้อ 18. นายประยอม บัวผาย 19. นายเด่น นิจจำนง
วัตถุประสงค์

1. กลุ่มคนที่อยู่ในชุมชน คือ ทั้งนักวิจัยท้องถิ่น หน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่ รวมทั้งประชาชน
ในพื้นที่ได้รับรู้เป้าหมายการวิจัยและกระบวนการในการวิจัย

2. กลุ่มคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะในการวิจัย ให้ชุมชนเข้าใจแนวคิด
หลักการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวของท้องถิ่นของตน

3. การท่องเที่ยวของชุมชน อยู่ในความคิด และอยู่ในใจของคนในชุมชนอยู่ที่ยากจะเข้า
มามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว
ของชุมชน เพราะถือว่าปากชมมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวมากพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นทางธรรมชาติ ทั้งที่
เป็นภูเขา ทั้งแม่น้ำ โดยเฉพาะแม่น้ำโขงซึ่งเป็นแม่น้ำนานาชาติ ซึ่งเป็นเกาะแก่งจำนวนมาก หาดทราย
ในช่วงหน้าแล้ง และมีทั้งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นโบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่
เป็นเอกลักษณ์ มีทั้งวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

ขั้นตอนการวิธีการ

1. ประสานคณะทำงาน ที่ปรึกษา หน่วยงานในพื้นที่ และประชาชนในชุมชน
2. เตรียมประเด็นและรูปแบบการประชุม
3. แบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงาน
4. ดำเนินการประชุมชี้แจงโครงการ
5. สรุปผลการประชุมร่วมกัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. กลุ่มประชาชนได้รับรู้เป้าหมายการวิจัยและกระบวนการในการวิจัย
2. กลุ่มนักวิชาการได้ร่วมให้ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผลการดำเนินงาน

ผู้ที่เข้าร่วมได้รับรู้เป้าหมายการดำเนินงานวิจัย ต่างก็เห็นความสำคัญของการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม และพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการที่จะให้ข้อมูล ข้อเสนอ บางอย่างจากผู้เข้าร่วมประชุม

-หน่วยงานรับผิดชอบควรให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทเสนอความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน

-ควรจัดให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการจัดการท่องเที่ยว

ปัญหาและบทเรียนที่ได้ในการทำกิจกรรม

-ขาดโอกาสในการระดมความคิดเห็นของคนในชุมชน

-ประชาชนขาดองค์ความรู้ในการเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อดำเนินการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเอง และขาดความพร้อมเพื่อการต้อนรับต่อการท่องเที่ยว

-ไม่มีป้ายชี้ทางที่ชัดเจน

-ไม่มีจุดชัดเจนสำหรับการถ่ายรูปเพื่อเป็นที่ระลึกอย่างเพียงพอ

-นักท่องเที่ยวยังไม่รู้จักปากชมดี จึงไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวอย่างเป็นทางการมาก

เท่าที่ควร เป็นแค่ทางผ่านเท่านั้น

3. การประชุมเชิงปฏิบัติการของนักวิจัย พร้อมทั้งที่ปรึกษาโครงการ

จัดกิจกรรมวันที่ 11 สิงหาคม 2558 เวลา 19.30-21.00 น. และ วันที่ 17 กันยายน

2558

สถานที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เทศบาลตำบลปากชม อ.ปากชม จ.เลย

ผู้เข้าร่วม จำนวน 11 คน ประกอบด้วย

1. นายประกอย พัฒนกิจชัยกุล 2. นายกรกต หุมแพง(ที่ปรึกษา) 3. นางอุทัย สุระเสียง
4. นายพิทักษ์ สาริพิมพ์ 5. นายยุทธนา วงศ์โสภ(ที่เลี้ยง) 6. นางสาวชนิษฐา พลชา(ที่เลี้ยง) 7. นายสิทธิพงษ์ สุนทรวีรัตน์ 8. นายบุญสิน พานทอง 9. นายณรงค์ สุภาชี 10. นายสมัย ต่อศักดิ์ 11. นายอภิสิทธิ์ สุนทรวีรัตน์

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย
3. พี่เลี้ยง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเตรียมความพร้อมนักวิจัยท้องถิ่น ทางด้านความรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ ได้ทบทวนเป้าหมายโครงการ ซึ่งได้แก่ การศึกษาศักยภาพของชุมชนตำบลปากชม ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาเส้นทาง และแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำคัญของตำบลปากชม และการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนที่นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม
2. เพื่อพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น เพื่อให้สามารถวางแผนงานวิจัย และเรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกัน ทีมนักวิจัยและที่ปรึกษา เข้าใจแนวทางร่วมกันในการดำเนินงานวิจัย โดยวิทยากรกระบวนการ

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานคณะทำงาน ที่ปรึกษา วิทยากร และการนัดหมายเพื่อประชุม
2. เตรียมประเด็นและรูปแบบการอบรมนักวิจัย
3. ดำเนินการประชุมนักวิจัยและพัฒนาศักยภาพของนักวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักวิจัยและที่ปรึกษาโครงการได้ทบทวนเป้าหมายโครงการวิจัย
2. นักวิจัยท้องถิ่นสามารถวางแผนการวิจัยได้
3. นักวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลการดำเนินงาน

คือ คุณยุทธนา วงศ์โสภะ ซึ่งเป็นผู้ประสานงานวิจัยท้องถิ่น จังหวัดเลย มาให้หลักคิดและแนวทางการดำเนินงานวิจัยร่วมกัน

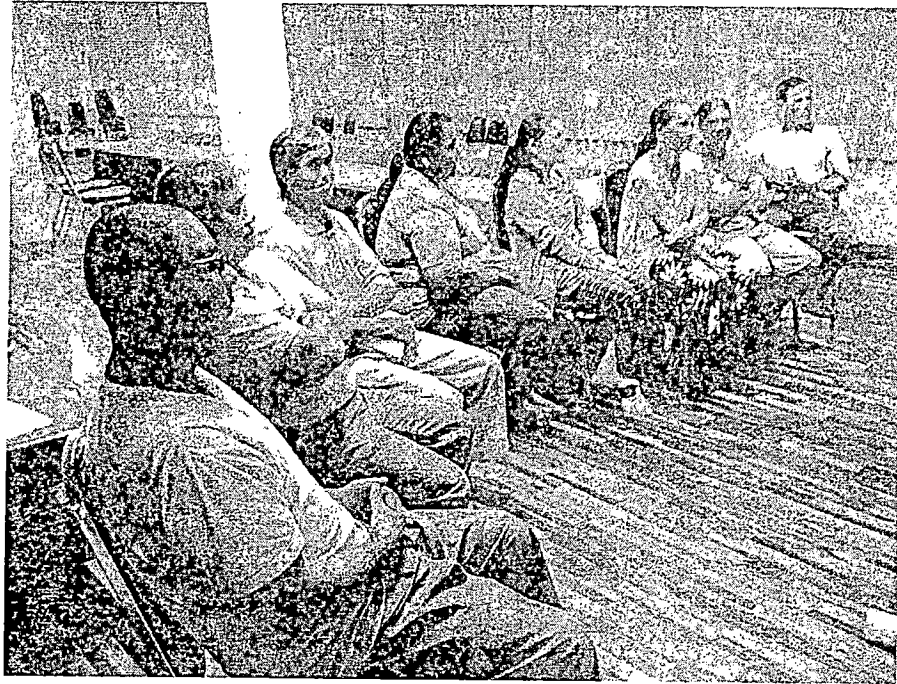
หลักคิด คนในชุมชนต้องรู้ว่าในท้องถิ่นของเรามีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอะไรบ้าง และจะร่วมกันหาแนวทางจัดการให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยคนในชุมชนอย่างไร

จากหัวข้อโครงการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมกรณีศึกษาตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย เราจะร่วมกันทำอะไร ประเด็นปัญหาคืออะไร จะจัดเก็บข้อมูลอย่างไร

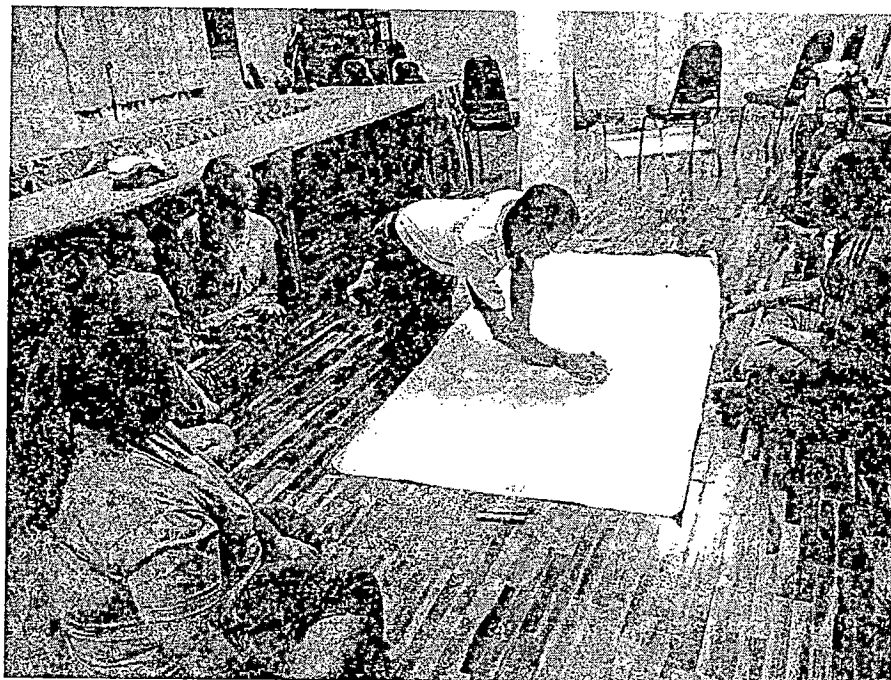
เป้าหมาย ทำอย่างไรคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิด หารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในตำบลปากชม

คำถาม เพื่อให้คิดร่วมกัน คือ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของตำบลปากชมโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมควรเป็นอย่างไร ศักยภาพของชุมชนตำบลปากชมทั้งด้าน

ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
 เส้นทางและแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญของตำบลปากชม เป็นอย่างไร
 และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนที่นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมเป็นอย่างไร

ภาพประกอบที่ 1 แสดงประเพณีปฏิบัติการณ์วิจัย

ภาพประกอบที่ 2 แสดงประเพณีปฏิบัติการณ์วิจัย

ปัญหาและบทเรียนที่ได้ในการทำกิจกรรม

1. ปากชมมีศักยภาพตามลักษณะทางธรรมชาติพื้นที่ของอำเภอปากชม จะล้อมรอบด้วยภูเขา และแม่น้ำ ซึ่งเป็นแม่น้ำนานาชาติ คือแม่น้ำโขงล้อมรอบทางด้านทิศเหนือ แต่นักวิจัยยังไม่ได้สัมผัสพื้นที่จริงทั้งหมด ยกตัวอย่างเช่น ถ้ำต่างๆ ที่อยู่บนภูเขาบริเวณวัดผาจอมนาง วัดต่างๆที่ตั้งอยู่บนภูเขา เช่น วัดผาสายยอดบ้านหาดเบี้ย และวัดผาตั้งที่บ้านโนนสมบูรณ์ เป็นต้น
2. ยังขาดการจัดการให้มีเส้นทางการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ซึ่งเป็นงานของทีมวิจัยที่ต้องทำในการวิจัยครั้งนี้ ที่จะระดมความคิดเห็นการเสนอแนวทาง เส้นทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ
3. ยังขาดป้ายชี้ทางสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญว่า เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่แล้วเขาจะสามารถตัดสินใจว่าจะไปสถานที่ไหน คนที่ชอบศึกษาวิถีชีวิตจะไปไหน คนที่ชอบผจญภัยในป่าเขา จะไปที่ไหน คนที่ชอบชมความงามธรรมชาติ รวมทั้งโบราณสถานต่างๆจะไปที่ไหนอย่างไร

ภาพประกอบที่ 3 แสดงประเพณีปฏิบัติการณ์วิจัย

การจัดกิจกรรมวันที่ 17 กันยายน 2558 เวลา 19.30-22.30 น.

สถานที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เทศบาลตำบลปากชม อ.ปากชม จ.เลย

ผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 13 คน ประกอบด้วย

1. นางสาวรณิ แพงพุ่ม
2. นางหนู มีมูละ
3. นางละไม เหมือนหม้อ
4. นางบุญพร้อม
- อ่อนตามา
5. นายณรงค์ สุภาชี
6. นายอภิสิทธิ์ สุนทรวีรัตน์
7. นางสาวชนิษฐา พลชา
8. นางชาญ

ณรงค์ วงศ์ลา 9. นายพิทักษ์ สาริพิมพ์ 10. นายบุญสิน พานทอง 11. นายสุรนนท์ สาริพิมพ์ 12. นายสมัย ต่อศักดิ์ 13. นายเสวย ต่างาม

วิทยากรหลัก คุณชาญณรงค์ วงศ์ลา และคุณชนิษฐา พลชา

กลุ่มเป้าหมาย

1. ทีมวิจัย
2. ที่ปรึกษา
3. พี่เลี้ยง
4. ผู้นำชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเข้าใจวิธีการในการดำเนินการวิจัย สามารถเลือกใช้เครื่องมือและออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้อย่างเหมาะสม ทีมนักวิจัยชาวบ้านและที่ปรึกษา
2. มีวิธีจัดทำเครื่องมือเพื่อการหาข้อมูล วางแนวทางและแบ่งบทบาทหน้าที่ของนักวิจัยในการดำเนินงานของแต่ละคนว่าจะดำเนินงานวิจัยร่วมกันได้อย่างไร
3. เพื่อหาแนวทางศึกษาค้นหาศักยภาพของชุมชนตำบลปากชม ทั้งด้าน

ทรัพยากรธรรมชาติ

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานคณะทำงานทีมวิจัย ที่ปรึกษาโครงการ วิทยากร
2. เตรียมประเด็นและรูปแบบการอบรมนักวิจัยเพื่อนำไปสู่การทำงานวิจัย

ร่วมกัน

3. ดำเนินการประชุมนักวิจัยและพัฒนาศักยภาพของนักวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักวิจัยและที่ปรึกษาโครงการได้ทบทวนแนวทางการดำเนินวิจัยร่วมกัน
2. นักวิจัยท้องถิ่นสามารถวางแผนคิดค้นศักยภาพด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน
3. นักวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการและวิธีการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกัน

ผลการดำเนินงาน

เริ่มจากหัวหน้าโครงการได้ร่วมพูดคุยชี้แจงถึงกิจกรรมในวันนี้ ว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจวิธีการในการดำเนินการวิจัย สามารถเลือกใช้เครื่องมือและออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้อย่างเหมาะสม ทีมนักวิจัยชาวบ้านและที่ปรึกษา มีวิธีจัดทำเครื่องมือเพื่อการหาข้อมูล วางแนวทางและแบ่งบทบาทหน้าที่ของนักวิจัยในการดำเนินงานของแต่ละคนว่าจะดำเนินงานวิจัยร่วมกันได้อย่างไรหาแนวทางศึกษาค้นหาศักยภาพของชุมชนตำบลปากชม ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ว่ามีอะไรบ้าง ซึ่งทุกคนได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถึงด้านทรัพยากรธรรมชาติของในเขตพื้นที่ตำบลปากชม ประกอบด้วย ดังนี้

ภูเขา ได้แก่ ภูซ้อง ที่ได้ชื่อว่า เป็นน้องภูกระตัง ภูหอซึ่งอยู่ใกล้สำนักงานเทศบาลตำบลปากชม มีจุดชมวิวซึ่งมองเห็นทิวทัศน์แม่น้ำโขง ข้ามไปจนถึงฝั่ง สปป.ลาว รวมทั้งมองเห็นภาพรวมบ้านเรือนคนในชุมชนอย่างกว้างขวาง

ถ้าต่างๆ ที่วัดผาจอมนางขึ้นกับอำเภอเชียงคาน แต่อยู่ใกล้กับปากชม นอกจากนั้นก็จะมีถ้ำผาตั้ง อยู่ห่างจากบ้านโนนสมบูรณ์ จากถนนใหญ่เข้าไป 5 ก.ม. และถ้ำผาจันได ซึ่งประกอบไปด้วยต้นจันไดเป็นจำนวนมาก อยู่ที่หมู่บ้านห้วยเทียน

น้ำตกตาดแก้ว อยู่ลึกเข้าไปจากหมู่บ้านนาค้อ ระยะทางประมาณ 3-4 ก.ม.

แม่น้ำโขง ซึ่งเป็นแม่น้ำนานาชาติ จีน ไทย ลาว เวียดนาม และกัมพูชา ที่ปากชมมีจุดชมวิวริมแม่น้ำโขงคือสวนสันติประชาอาสา ซึ่งมีที่ชมวิวยื่นจากฝั่งไปยังแม่น้ำ และมีศาลาพักผ่อนรูปทรงแปดเหลี่ยมจำนวน 2 หลัง มีศูนย์การท่องเที่ยว แม่น้ำโขงในเขตปากชม เมื่อถึงหน้าแล้งจะมีหาดทรายยื่นออกไปที่แม่น้ำอย่างสวยงาม มีเกาะแก่งมากมาย ชาวบ้านมักจะประกอบอาชีพประมง จับปลาทั้งเพื่อเป็นอาหารและทั้งเพื่อเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีอาชีพหนึ่ง นอกจากนั้นจะมีกลุ่มคนร้อนทองลงไปหาแร่ทองตามริมฝั่งแม่น้ำโขง ในช่วงฤดูแล้งด้วย

ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต คนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำคัญของตำบลปากชม และศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนที่นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วย โบราณสถาน เช่นวัด ต่างๆ ที่มีทั้งอยู่ตามหมู่บ้าน และวัดป่า

งานบุญประเพณี ซึ่งประเพณีต่างๆในปากชม ที่เคยกระทำต่อเนื่องกันมาเป็นเวลายาวนาน ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ซึ่งมีจุดเด่น ลอยกระทงสาย บุญพระเวสสันดอน บุญประจำปีต่างๆ

ข้อเสนอของที่ประชุม คือให้นักวิจัยได้ไปสำรวจพื้นที่ สถานที่ต่างๆทางธรรมชาติ คือ ถ้ำที่น่าสนใจ วัดต่างๆที่มีตามเส้นทางตั้งแต่หาดเบี้ย คอกไผ่ ปากชม นาค้อ นาหงษ์ โนนสมบูรณ์ ห้วยเป้า ห้วยเทียน รวมทั้งทางเกาะแก่งริมฝั่งแม่น้ำโขง ร้านอาหารกลุ่มแม่ทำด้านบ้านคอกไผ่ สวนสันติประชาอาสา

ปัญหาและบทเรียนที่ได้ในการทำกิจกรรม

- ภาครัฐขาดการเตรียมพร้อมในด้านการจัดทำแผนเพื่อการท่องเที่ยว และขาดการสำรวจข้อมูลอย่างครบถ้วน ทำให้ในพื้นที่ไม่มีศักยภาพทั้งทางธรรมชาติที่สวยงาม ทั้งทางวัฒนธรรมอันดีงาม ขาดโอกาสได้รับการส่งเสริม และการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง และได้รับการยกระดับเข้าสู่นโยบายชาติ

- ประชาชนขาดโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม ในการคิด การวางแผน การจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม

การจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวของปากชม ทีมวิจัยได้ร่วมกันคิดค้น เพื่อกำหนดเส้นทางสถานที่สำคัญทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งแผนที่เดินดิน เริ่มต้นจากเข้ามาสู่พื้นที่ปากชม ทางด้านตะวันตก คือมาตามเส้นทางเลาะริมโขงมาจาก อ.เชียงคาน ก่อนถึงหมู่บ้านแรกคือบ้านหาดเบี้ย จะมีวัดผาจอมนาง ห่างจากหาดเบี้ยประมาณ 5 กม. บนภูเขาของวัดผาจอมนางจะมีถ้ำที่สวยงามประมาณ 4-5 ถ้ำ แต่ละถ้ำอยู่ห่างกันบ้าง อยู่ใกล้กันบ้าง ต่อมาเมื่อเข้าสู่บ้านหาดเบี้ยสถานที่แรกคือ แก่งฟ้า ซึ่งเป็นแก่งเมื่อหน้าแล้ง จะเห็นแก่งฟ้าที่สวยงาม วัดบ้านหาดเบี้ยจะมี 2 วัดด้วยกัน ที่น่าสนใจคือที่วัดผาสามยอด จะอยู่บนภูเขาสูง ห่างจากหาดเบี้ยเข้าไปทางทิศใต้ประมาณ 3 กม. สามารถมองเห็นทิวทัศน์แม่น้ำโขงได้แต่ไกล

หลังจากนั้นมาที่คอกไผ่ เมื่อเลี้ยวขวาไปที่ท่าด่านตรวจคนเข้าเมือง จะมีบริเวณกว้างและมีร้านอาหารอยู่ติดกับแม่น้ำโขงไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ที่บ้านคอกไผ่จะมีวัด 2 แห่งเช่นเดียวกัน

ต่อจากคอกไผ่ประมาณ 2 กม. ก็จะเข้าสู่ตัวอำเภอปากชม ก่อนเข้าสู่สถานที่ราชการต่างๆ ทางด้านซ้ายมือ จะมีวัดโนนศรีสะอาด ซึ่งตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำโขง ต่อจากนั้น จะเป็นสี่แยกไฟแดง ตรงสี่แยกจะมีที่สำคัญคือป้อมตำรวจ และศูนย์เรียนรู้ชุมชนเทศบาลตำบลปากชม ด้านซ้ายมือ จะไปสิ้นสุดที่โรงพยาบาลปากชม ด้านขวามือจะไปที่จังหวัดเลยอีกเส้นทางหนึ่ง และผ่านหมู่บ้านต่างๆของตำบลปากชมด้วย ถ้าตรงไปจากสี่แยกไฟแดง ก็จะถึงสถานีนีรตสองแคว ตลาดสด และสวนสันติประชาอาสา และสามารถต่อไปถึงหมู่บ้านศรีภูธร ซึ่งเป็นหมู่บ้านวิถีชีวิตของคนร้อนทอง จากสี่แยกไฟแดงถ้าเลี้ยวขวา จะพบสำนักงานเทศบาลตำบลปากชม และด้านหลังสำนักงาน จะเป็นจุดชมวิวกุหลาบ และมณฑปที่สวยงาม ต่อไปจากเทศบาลตำบลปากชม ประมาณ 8 กม. จะเป็นหมู่บ้านนาค้อ จากนั้นก็ไปทางด้านขวามือ ประมาณ 5 กม. จะเป็นน้ำตกตามแกว จากนั้นนาค้อประมาณ 2 กม.ไปตามเส้นทางที่ไปจ.เลย จะเป็นบ้านโนนสมบูรณ์ ถ้าเลี้ยวขวาเข้าไปประมาณ 5 กม. จะไปถึงวัดถ้ำผาตั้ง ซึ่งเป็นสถานที่ทางวัฒนธรรมอีกที่หนึ่ง หลังจากนั้น ถ้าเดินทางต่อบ้านโนนสมบูรณ์ไปตามเส้นทางไปจ.เลย ประมาณ 5 กม. จะถึงบ้านห้วยเป่า จากห้วยเป่าเลี้ยวซ้ายเข้าไปประมาณ 7 กม. จะถึงบ้านห้วยเทียน ซึ่งหมู่บ้านห้วยเทียนมีสถานที่ที่น่าสนใจ คือวัดถ้ำผาจันได ซึ่งมีต้นจันไดขึ้นในบริเวณนั้นเป็นจำนวนมาก

4. การประชุมเชิงปฏิบัติการ “เวทีทบทวนโครงการปี 58 และ แดกกรอบประเด็นศึกษา”

จัดกิจกรรมวันที่ 22-23 สิงหาคม 2558

สถานที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เทศบาลตำบลปากชม อ.ปากชม จ.เลย

ผู้เข้าร่วม การประชุม มีทั้งหมด 5 โครงการ

วิทยาการหลัก คือ คุณยุทธนา วงศ์โสภา

จำนวนผู้เข้าร่วม 30 คน 4 โครงการ ทุละ 5 คน โครงการในพื้นที่ และพี่เลี้ยง รวม 10

คน

กลุ่มเป้าหมาย

1. ทีมวิจัย 5 พื้นที่
2. ที่ปรึกษา
3. พี่เลี้ยง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาความรู้ ทักษะในการวิจัยเพื่อท้องถิ่น พัฒนาและเสริมหนุนพื้นที่ต้นแบบในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำโดยชุมชน พัฒนาและเสริมหนุนเครือข่ายนักวิจัยและภาคีให้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สื่อสารองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่สาธารณะทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับนโยบาย โดยให้ชุมชนเป็นผู้เรียนรู้จากปัญหาโดยตรงและมีภาคีความร่วมมือเป็นผู้เอื้ออำนวยการให้เกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประสานคณะทำงานทีมวิจัย ที่ปรึกษา
2. เตรียมหลักสูตร
3. ประสานทีมวิทยากร
4. ดำเนินการตามแผน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. คณะทำงานทีมวิจัย เข้าใจวิธีการในการดำเนินการวิจัย
2. สามารถเลือกใช้เครื่องมือและออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้อย่าง

เหมาะสม

ผลการดำเนินงาน

ทีมพี่เลี้ยง นำโดยคุณยุทธนา วงศ์โสภาก ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานในวันนี้ และได้ทบทวนสถานการณ์วิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ทราบ ว่าตอนนี้มีโครงการที่ได้รับสนับสนุนงบวิจัย ซึ่งมีกำหนดการภารกิจ 2 วันที่เรามาเรียนรู้แลกเปลี่ยนกัน ตามกำหนดการดังนี้

วันที่ 22 สิงหาคม 2558

08.30-09.30 น.	ลงทะเบียน
09.30-09.45 น.	กล่าวต้อนรับ โดย...ทีมพื้นที่
09.45-10.00 น.	ชี้แจงวัตถุประสงค์ “ เวทีทบทวนโครงการปี 5๘ และ แดกกรอบประเด็นศึกษา” โดย คุณยุทธนา วงศ์โสภา
10.00-10.30 น.	ทบทวนสถานการณ์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดเลย

10.30-11.30 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
11.30-12.00 น.	ทบทวนการทำงานของแต่ละพื้นที่ 1.โครงการ การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนนาหอ นำเสนอโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พยุภร นนทวิศรุต 2. โครงการความสัมพันธ์ข้ามแดนไทย-ลาว นำเสนอ.....โดยคุณดำรงศักดิ์ มะโนแก้ว
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-14.00 น.	ทบทวนการทำงานของแต่ละพื้นที่ (ต่อ) 3.การจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลหนองคัน ฯ นำเสนอโดย...คุณสมยศ วิปัสสา 4. ศึกษารูปแบบการสื่อสารและการผลิตสื่อของเด็กและเยาวชนฯ นำเสนอโดย คุณแสงระวี ดาปะ
14.00-14.15 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
14.45-15.00 น.	ทบทวนการทำงานของแต่ละพื้นที่ 5 พื้นที่ (ต่อ) 5. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมฯ นำเสนอโดย.....นายอภิสิทธิ์ สุนทราวิรัตน์
15.00-17.00 น.	เบิ่งโขง ชมวิถีคนปากชม โดย..... เจ้าภาพ
17.00-18.00 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย
18.00-19.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
19.00-21.00 น.	เวทีสานความสัมพันธ์

วันที่ 23 สิงหาคม 2558

08.30-09.30 น.	ร่วมสรุปกิจกรรมวันวาน
09.30-10.30 น.	เรียนรู้เครื่องมือการวิจัย แดกกรอบประเด็นในการเก็บข้อมูล โดย...นายยุทธนา วงศ์โสภ
10.30-11.30 น.	แบ่งกลุ่มตามโครงการเพื่อแดกกรอบประเด็นในการศึกษาข้อมูล
10.30-11.00 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
11.00-12.00 น.	นำเสนอของแต่ละพื้นที่
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-14.00 น.	แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน
14.00-15.00 น.	เรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการงบประมาณโครงการวิจัย โดย...นางสาวชนิษฐา พลชา
15.00-16.00 น.	ร่วมแลกเปลี่ยนวางแผนการดำเนินงานและสรุปงานร่วมกัน

เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

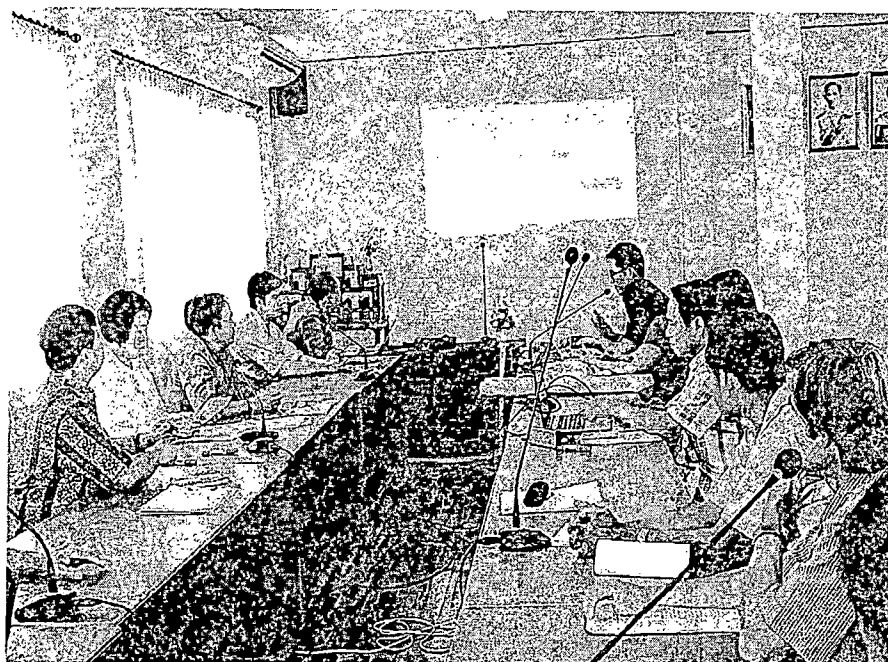
สิ่งที่ทางโครงการวิจัย ทั้ง 5 โครงการ ได้รับประโยชน์ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ คือ หลักการในการดำเนินงานวิจัยตามพื้นที่ โดยแบ่งเป็นหมวดหมู่ ได้แก่โครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรม 3 โครงการ โครงการความสัมพันธ์ และโครงการสร้างสื่อ เครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย

บทเรียนที่ทีมวิจัยได้รับ

1. ความรู้และหลักการดำเนินงานวิจัยที่จะทำงานวิจัยร่วมกัน ซึ่งแต่ละโครงการมีแนวทางใกล้เคียงกัน คือ การศึกษารูปแบบความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรม ทีมวิจัยมีความมั่นใจแนวทางการที่จะดำเนินงานวิจัยมากขึ้น
2. ทีมวิจัยรู้วิธีการ และการใช้เครื่องมือ ได้ประสบการณ์การนำเสนอแนวทางเพื่อดำเนินงานวิจัยในความรับผิดชอบของตน

ปัญหาในการทำกิจกรรม

- มีความวิตกกังวลว่าเมื่อทีมวิจัยลงไปในพื้นที่แล้วจะได้รับการตอบสนองอย่างไร
- ผลที่จะได้รับในอนาคต ข้อมูลจะครบถ้วนครอบคลุมทุกด้านหรือไม่

ภาพประกอบที่ 4 เวทีทบทวนโครงการปี 58 และ แดกกรอบประเด็นศึกษา

5. ศึกษาบริบท และสถานการณ์พื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งแม่น้ำ ภูเขา และวิถีชีวิตของคนในชุมชน

จัดกิจกรรมวันที่ 2 ตุลาคม 2558

สถานที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เทศบาลตำบลปากชม อ.ปากชม จ.เลย

ผู้เข้าร่วม จำนวน 12 คน ดังนี้

1. นางอุทัย สุระเสียง 2. นายประกอบ พัฒนกิจชัยกุล 3. นายสมัย ต่อศักดิ์ 4. นาย
ณรงค์ สุภาชี 5. นายพิทักษ์ สาริพิมพ์ 6. นายบุญสิน พานทอง 7. นายสิทธิพงศ์ สุนทราวิรัตน์ 8. นาย
อภิสิทธิ์ สุนทราวิรัตน์ 9. นางสุวรรณี แพงพุ่ม 10. นางหนู มีมูล 11. นางละไม เหมืองหม้อ 12. นาง
บุญพร้อม อ่อนตามา

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย
3. ผู้ประสานงานวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเตรียมความพร้อมนักวิจัย เพื่อเดินทางสำรวจสถานที่สำคัญแหล่งท่องเที่ยวทาง
ธรรมชาติและวัฒนธรรมของตำบลปากชม
2. เพื่อเตรียมบันทึกข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ เพื่อรู้ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ
รวมทั้งข้อเสนอส่วนตัวว่า ถ้ามายังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้นมีข้อดีอย่างไรบ้าง ทำไมถึง
นักท่องเที่ยวต้องมาเที่ยวที่นั่น

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานคณะทำงาน ที่ปรึกษา
2. เตรียมประเด็นและรูปแบบการประชุม
3. ดำเนินการประชุมนักวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักวิจัยและที่ปรึกษาเตรียมความพร้อมเพื่อการสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยว
2. นักวิจัยสามารถค้นหาข้อมูลและข้อเสนอเพื่อการท่องเที่ยว
3. นักวิจัยท้องถิ่น ที่ปรึกษา และพี่เลี้ยง ได้สัมผัสกับสถานที่จริง

ผลการดำเนินงาน

การประชุมได้มีการระดมออกความคิดเห็น เพื่อค้นหาสถานที่สำคัญที่ควรนำเสนอต่อการ
ท่องเที่ยว และวางแผนการลงพื้นที่ในวันที่ 7 ต.ค.

จัดกิจกรรม วันที่ 7 ตุลาคม 2558

สถานที่ วัดและถ้ำผาจอมนาง แก่งฟ้าและวัดผาสามยอดหาดเบี้ย วัดถ้ำผาตั้งบ้านโนน

สมบูรณ์

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 15 คน ประกอบด้วย

1. นางอุทัย สุระเสียง 2. นายประกอบ พัฒนกิจชัยกุล 3. นายสมัย ต่อศักดิ์ 4. นาย
ณรงค์ สุภาชี 5. นายพิทักษ์ สาริพิมพ์ 6. นายบุญสิน พานทอง 7. นายสิทธิพงศ์ สุนทรวีรัตน์ 8. นาย
อภิสิทธิ์ สุนทรวีรัตน์ 9. นางสาวรณิ แพงพุ่ม 10. นางหนู มีมูละ 11. นางละไม เหมืองหม้อ 12. นาง
บุญพร้อม อ่อนตามา 13. นายชาญณรงค์ วงศ์ลา 14. นายยุทธนา วงศ์โสภาก 15. นางสาวชนิษฐา พลชา

กลุ่มเป้าหมาย

1. ทีมวิจัย
2. ที่ปรึกษา
3. พี่เลี้ยง

พื้นที่เป้าหมาย

- วัดผาจอมนางและถ้ำ
- หาดแก่งฟ้าหาดเบี้ยและวัดผาสามยอด
- ชุมอาหารคกไฟ และวัดป่า
- จุดชมวิวกุหลาบ และสวนสันติประชาอาสา ปากชม
- น้ำตกตาดแก้ว บ้านนาค้อ
- ภูผ้อง
- วัดถ้ำผาตั้ง บ้านโนนสมบูรณ์
- วัดถ้ำผาจันได

วัตถุประสงค์

1. เพื่อการเตรียมการออกสำรวจ และค้นหาแหล่งท่องเที่ยว ของอำเภอปากชม โดยเริ่มต้นจากเส้นทางที่ติดต่อกับ อำเภอเชียงคาน ที่บ้านหาดเบี้ย แต่สถานที่สำคัญอยู่ก่อนหาดเบี้ย คือ วัดผาจอมนาง อยู่ห่างจากหาดเบี้ยประมาณ 3 กิโลเมตร
2. เพื่อการวางแผนร่วมกันและเตรียมเครื่องมือเพื่อจัดเก็บข้อมูลสถานที่สำคัญ ต่อการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวของปากชม ว่าสถานที่นั้นๆมีประวัติความเป็นมาอย่างไร ทำไมต้องไปยัง สถานที่นั้นๆ และมีประโยชน์มีความประทับใจอย่างไรบ้าง

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานคณะทำงาน ที่ปรึกษา และทีมพี่เลี้ยง
2. เตรียมอุปกรณ์และสถานที่ที่จะสำรวจ
3. ดำเนินการสำรวจพื้นที่

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักวิจัยและที่ปรึกษาได้สัมผัสสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของปากชม
2. นักวิจัยท้องถิ่นสามารถกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวที่ชัดเจน
3. นักวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลการดำเนินการ

นักวิจัย ที่ปรึกษาโครงการ และทีมพี่เลี้ยงร่วมกันออกเดินทางตั้งแต่ 08.30น. ไปที่วัดจอมนาง เพื่อหาข้อมูลและขออนุญาตขึ้นสำรวจถ้ำ ตั้งใจว่าใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง แต่เมื่อขึ้นไปจริงแล้วเวลาไม่เพียงพอ จึงแบ่งออกเป็นสองทีม เพื่อไปสำรวจที่อื่นด้วย คือไปที่แก่งฟ้า ซึ่งช่วงนั้นน้ำโขงยังไม่ลด จึงไม่สามารถมองเห็นแก่งที่ชัดเจนได้ จากนั้นต่อไปที่วัดผาสายยอด ขึ้นไปวัดที่ตั้งอยู่บนภูเขาสูง การเดินขึ้นไปมีความน่ากลัว เพราะทางชันภูเขาสูงชัน เมื่อถึงวัดแล้วมีความเจ็บสบ มองเห็นทิวทัศน์จากบริเวณวัดได้ไกล ไปทางแม่น้ำโขงเห็นทิวทัศน์ที่สวยงาม หลังจากนั้นก็เดินทางต่อไปที่บ้านโนนสมบูรณ์ เพื่อไปยังวัดถ้ำผาตั้ง ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 5 กิโลเมตร แต่เป็นเส้นทางที่มีความยากลำบาก ถนนจะลื่น เพราะเป็นหน้าฝน วัดถ้ำผาตั้ง เป็นวัดที่มีชื่อเสียง มีญาติโยม เข้ามาทำบุญ เป็นจำนวนมากในแต่ละปี

สถานที่ที่ได้สำรวจ

- (1) ถ้ำต่างๆ บนภูเขา ที่วัดผาจอมนาง
- (2) แก่งฟ้า บ้านหาดเปี้ย
- (3) วัดผาสายยอด บ้านหาดเปี้ย
- (4) ชุมอาหารกลุ่มแม่บ้าน ทาด่านคกไผ่
- (5) วัดผาตั้ง บ้านโนนสมบูรณ์

สถานที่ไม่ได้สำรวจ

- (1) ภูซ้อง บ้านปากชม
- (2) น้ำตกตาดแก้ว บ้านนาค้อ
- (3) จุดชมวิวกู่หอ บ้านปากชม
- (4) วัดโนนศรีสะอาด บ้านปากชม
- (5) สวนสันติประชาอาสา บ้านปากชม

ปัญหาและบทเรียนที่ได้ในการทำกิจกรรม

- เวลา ในการสำรวจสถานที่ภายใน 1 วันนั้นไม่เพียงพอ ทั้งๆที่ตั้งเป้าหมายไว้ 7-10 ที่ แต่ไปสำรวจได้เพียง 4 ที่เท่านั้น

- การเดินทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ถ้าเป็นช่วงหน้าฝน การเดินทางจะไม่มีความสะดวก

สะดวก

- แม้นักวิจัยในพื้นที่ไม่ได้ไปสำรวจทั้งหมด แต่ในบางพื้นที่ ก็รู้จักเป็นอย่างดีอยู่แล้ว

ภาพประกอบที่ 5 กิจกรรมศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

ภาพประกอบที่ 6 กิจกรรมศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

6. ศึกษารูปแบบการนำเสนอองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของคนในชุมชน

จัดกิจกรรมวันที่ 12 ตุลาคม 2558

สถานที่ (1) ศูนย์เรียนรู้เทศบาลตำบลปากชม เวลา 09.00-15.00 น.

(2) บ้านเลขที่ 120 บ้านศรีภูธร เวลา 19.30-22.00 น.

จำนวนคน (1) ผู้เข้าร่วม 10 คน ประกอบด้วย

1. นายเจริญ กงสิมมา (นายก อบต.ปากชม) 2. นายประกอบ พัฒนกิจชัยกุล 3. นายณรงค์ สุภาชี 4. นายวลิต จุมจะนะ 5. นายสงคราม ทางดี 6. นางเลียง กอบเกื้อ 7. นายบุญสิน พานทอง 8. นายสมัย ต่อศักดิ์ 9. นายอภิสิทธิ์ สุนทราวิรัตน์ 10. นายยุทธนา วงศ์โสภา

การประชุม (2) ผู้เข้าร่วม 19 คน ประกอบด้วย

1. นางสาวรณิ แพงพุ่ม 2. นางทองใบ กีก้อง 3. นางลำไผ่ กีก้อง 4. นางนงเยาว์ ประกอบสุข 5. นางนุชวรา สาจะลี 6. นางหนู มีมูละ 7. นางมัน ตันกันยา 8. นางละไม เหมืองหม้อ 9. นางเตีย โคตรรวงษา 10. นางสาวรณิ จันทรา 11. นางแสง สีดา 12. นางเสมียน บุตติป้อง 13. นางบุญพร้อม อ่อนตามา 14. นายกลั่น ยาแพง 15. นายผดุง ทีนา 16. ยนายประกอบ พัฒนกิจชัยกุล 17. นายยุทธนา วงศ์โสภา 18. นายวิสุทธิชัย วิรัตติยา 19. นายอภิสิทธิ์ สุนทราวิรัตน์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอองค์ความรู้ ด้านที่ท่องเที่ยวทางทรัพยากรธรรมชาติ ทางด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตคนในชุมชน
2. เพื่อศึกษารูปแบบวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. พี่เลี้ยง

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานคณะทำงาน ที่ปรึกษา
2. เตรียมข้อมูล
3. ประสานทีมวิทยากร
4. ดำเนินการตามแผน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบการนำเสนอองค์ความรู้ด้านที่ท่องเที่ยวทางทรัพยากรธรรมชาติ ทางด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตคนในชุมชน

ผลการดำเนินงาน

(จากเวทีที่ 1) วิทยากรคือ คุณยุทธนา วงศ์โสภา ได้นำเสนอภาพกว้างๆของการท่องเที่ยว ว่า ในพื้นที่ของอำเภอปากชมมีสถานที่ท่องเที่ยวอะไรบ้าง มีประวัติความสำคัญอย่างไร ท่องเที่ยวแล้วจะได้อะไร ปฏิทินการท่องเที่ยวใน 1 ปีมีอะไรบ้าง มีเส้นทางการท่องเที่ยวอย่างไร ท้องถิ่นมีแผนการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

ที่ประชุมมีความเข้าใจ และเห็นความสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่น จึงได้ระดมความคิดเห็น และนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวทั้งทางทรัพยากรธรรมชาติ และทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นว่ามีอะไรบ้าง แต่ละหมู่บ้านมีความเป็นมา มีทรัพยากรธรรมชาติ มีวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง ทำให้ได้ข้อมูลสถานที่และความสำคัญของแต่ละสถานที่ ทั้งได้ข้อมูลของหมู่บ้านในตำบลปากชม ทั้ง 12 หมู่บ้าน ได้รูปแบบและองค์ความรู้ด้านที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และด้านวัฒนธรรมพอสมควร

ส่วนเวทีที่สอง เป็นเวทีเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนร้อนทอง ที่อยู่ในหมู่บ้านศรีภูธร คนภายนอกรู้จักอำเภอปากชม ผ่านกลุ่มร้อนทอง เพราะกลุ่มร้อนทองมีโอกาสได้ออกสื่อโทรทัศน์ ทางสถานี Thai TBS และทางช่อง 9 อสมท. รายการ บางอ้อ จึงควรมีการรวมตัวกันให้เข้มแข็ง ในการจัดเวทีของกลุ่มร้อนทองในครั้งนี้ทางวิทยากรได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อความเข้มแข็งของกลุ่มร้อนทอง ทางกลุ่มจึงได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานกลุ่มต่อไป

ปัญหาและบทเรียนที่ได้ในการทำกิจกรรม

บทเรียนที่ได้ในการทำกิจกรรมนี้ อย่างแรก คือความร่วมมือของหน่วยงานท้องถิ่น และของคนในชุมชน ต่อการจัดการท่องเที่ยวของตนเอง อย่างที่สอง คือความพร้อมและความรู้ของคนในพื้นที่ แต่ปัญหาอย่างหนึ่งคือ ขาดองค์ความรู้ในการที่จะจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่ ให้เป็นระบบ ที่จะนำมาใช้ อย่างเกิดผล และยังไม่สามารถนำองค์ความรู้ และศักยภาพที่มีอยู่ให้ออกมาต่อสาธารณะชนเป็นรูปแบบ ทั้งการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทางด้านวัฒนธรรม ที่มีอยู่

7. จัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของวิถีชีวิตฯ

จัดกิจกรรม วันที่ 18 มกราคม 2559

สถานที่ บ้านเลขที่ 120 บ้านศรีภูธร อ.ปากชม จ.เลย

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 13 คน ประกอบด้วย

1. นางกลั่น ยาแพง 2. นางนงเยาว์ ประกอบสุข 3. นางละมุล โคตรบึงแก 4. นางมันตันกันยา 5. นางบุญพร้อม อ่อนตามา 6. นางหนู มีมูละ 7. นางละไม เหมืองหม้อ 8. นางเตี้ย โคตรรวงษา 9. นางสุวรรณี แพงพุ่ม 10. นายวาสนา พิมพ์า 11. นายประกอบ พัฒนกิจชัยกุล 12. นายอภิสิทธิ์ สุนทราวิรัตน์ 13. นายยุทธนา วงศ์โสภา

กลุ่มเป้าหมาย

1. ทีมวิจัย
2. พี่เลี้ยง
3. ที่ปรึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของวิถีชีวิตคนในชุมชนและการใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณี ของคนในชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลวิถีชีวิตคนในชุมชนและการใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณี ของคนในชุมชน

2. ได้ข้อมูลการใช้ประโยชน์ จากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ
ขั้นตอนวิธีการ

1. ออกแบบเก็บข้อมูล
2. รวบรวมข้อมูล
3. จัดทีมเก็บข้อมูล
4. ดำเนินการจัดเก็บข้อมูล

ผลการดำเนินงาน

คนร่อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขงในเขตเทศบาลตำบลปากชม เวลานั้นส่วนมีกราก อยู่ในชุมชน 4 หรือหมู่บ้านศรีภูธร ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันออกของเทศบาลตำบลปากชม และห่างจาก เทศบาลประมาณ 2 กิโลเมตร

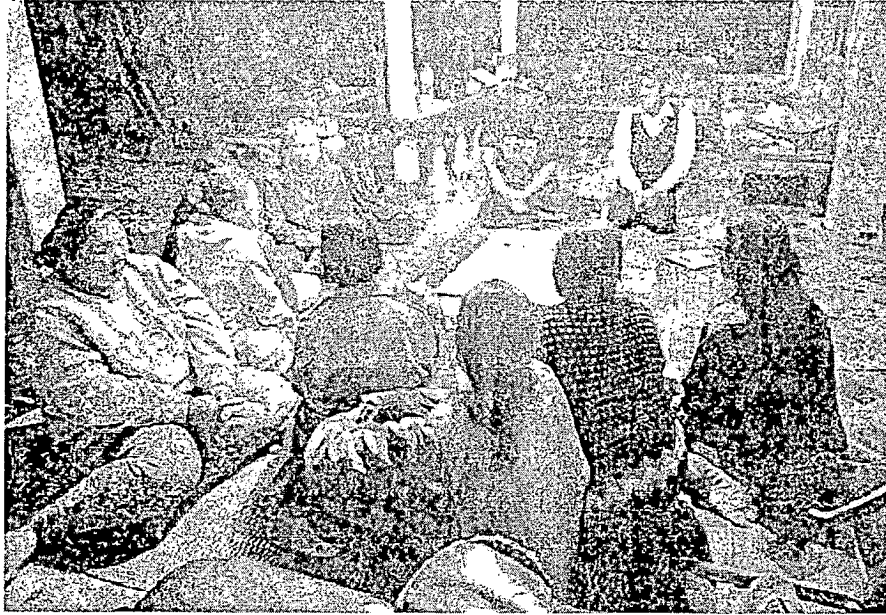
ประวัติบ้านศรีภูธร การตั้งบ้านเรือนเริ่มแรก เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2520 โดยมีจำนวนประชากร 15 ครัวเรือน โดยการนำของนายมัน รัตนะประทุม พ.ศ. 2521-2529 มีนายมัน รัตนะประทุม ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ในวันที่ 29 พฤษภาคม 2529 ได้มีการเลือกตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านแทนตำแหน่งว่าง ผู้ได้รับการเลือกคือ นายแสงจันทร์ ทุดปอ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่สอง เวลานั้นได้ เสียชีวิต ผู้ที่ทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาจนถึงปัจจุบันคือ นางจิราภรณ์ อองภา บ้านศรีภูธรได้โอนเข้าอยู่ใน เขตเทศบาลตำบลปากชมตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2543

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 225 ครัวเรือน ประชากร 944 คน ชาย 477 คน หญิง 467 คน อาชีพหลัก ทำไร่ข้าวโพด จำนวน 219 ครัวเรือน ปลูกยางพารา จำนวน 74 ครัวเรือน ปลูกถั่วดำ ,ถั่วเขียว จำนวน 174 คน มะม่วง,มะขาม,ลำไย จำนวน 183 ครัวเรือน รับจ้างทั่วไป จำนวน 193 ครัวเรือน อาชีพเสริม เลี้ยงวัว จำนวน 27 ครัวเรือน เลี้ยงหมู จำนวน 3 ครัวเรือน ตีเหล็ก 1 ครัวเรือน จำนวนผู้ร่อนทองคำ ในเวลานี้ ที่ลงไปร่อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขงเป็นประจำ มีจำนวน 24 คน

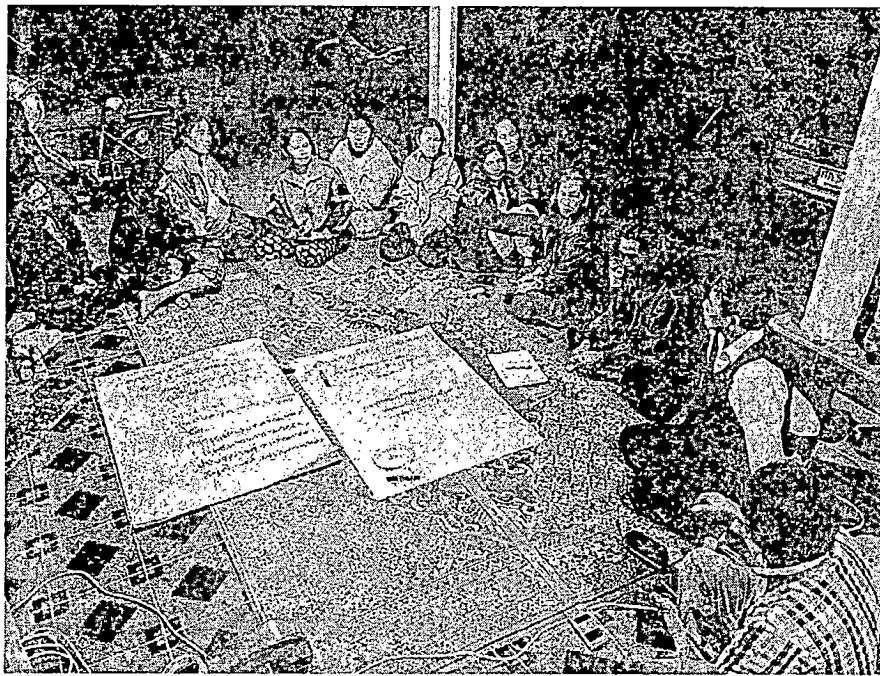
ภูมิปัญญาของคนร่อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นการสืบทอดจากรุ่นต่อรุ่น เป็น การรู้จักใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ได้ในท้องถิ่น นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และให้รายได้ที่น่าอัศจรรย์ ขั้นตอน กระบวนการ กว่าจะได้มาซึ่งทองคำ ต้องผ่านขั้นตอน ต้องใช้เวลา ต้องเป็นระบบ ต้องใช้ อุปกรณ์อย่างเหมาะสม จะต้องสืบเสาะค้นหา ต้องลงมือกระทำ ต้องใช้แรงกายแรงใจ

ปัญหาและบทเรียนที่ได้ในการทำกิจกรรม

คนภายนอกส่วนหนึ่งรู้จักอำเภอปากชม ผ่านกลุ่มร่อนทอง เนืองทางกลุ่ม ร่อนทองมีโอกาสออกสื่อโทรทัศน์ ทั้ง สถานี Thai PBS และ สถานี อสมท. ในรายการ บางอ้อ แต่กลุ่ม ร่อนทองของปากชมยังขาดการส่งเสริมให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น ขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ขาดการ ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

ภาพประกอบที่ 7 เวทีการจัดเก็บข้อมูลวิถีชีวิตคนร้อนทอง

ภาพประกอบที่ 8 เวทีการจัดเก็บข้อมูลวิถีชีวิตคนร้อนทอง

8. เวทีค้นหารูปแบบในการจัดการท่องเที่ยว

สถานที่ ห้องประชุม คริสตจักรปากชม

วันที่จัดกิจกรรม วันที่ 10 พฤศจิกายน 2559

จำนวนผู้เข้าร่วม 11 คน มี

1. นางอุทัย สุระเสียง 2. นายบุญสิน พานทอง 3. นายสมัย ต่อศักดิ์ 4. นางจิตลัดดา ศรีชนะ 5. นางเตี้ย โคตรวงษา 6. นางหนู มีมูละ 7. นางบุญพร้อม อ่อนตามา 8. นางละไม เหมืองหม้อ 9. นายวาสนา พิมพ์หา 10. นายพิทักษ์ สาริพิมพ์ และ 11. นายอภิสิทธิ์ สุนทรวีรัตน์

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. พี่เลี้ยง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและความร่วมมือของคนในชุมชน
2. เกิดความตระหนักรู้และห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติ

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานคณะทำงาน ที่ปรึกษา ผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้รู้
2. เตรียมหลักสูตร
3. เตรียมกลุ่มเป้าหมาย
4. ดำเนินการตามแผน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดกระบวนการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม
2. เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชน เด็ก เยาวชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการดำเนินงาน

ผลจากเวทีค้นหารูปแบบในการจัดการท่องเที่ยว ทำให้ได้ร่วมกันทบทวนจากที่ได้จัดทำแผนที่ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และได้ร่วมกันกำหนดแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยแบ่งสถานที่ออกเป็น แหล่ง

ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ภูเขา แม่น้ำ ถ้ำ และน้ำตก ด้านที่สอง เป็นด้านวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ และด้านวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน

ภาพประกอบที่ 9 เวทีค้นหารูปแบบในการจัดการท่องเที่ยว

ภาพประกอบที่ 10 เวทีค้นหารูปแบบในการจัดการท่องเที่ยว

9. เวทีสรุป และวิเคราะห์ข้อมูล

จัดกิจกรรม วันที่ 6 มกราคม 2558 เวลา 19.30-23.00 น.

สถานที่ ห้องประชุมของคริสตจักรปากชม อ.ปากชม จ.ปากชม

จำนวนผู้เข้าร่วม จำนวน 14 คน ประกอบด้วย นางอุทัย สุระเสียง นายพิทักษ์ สารี
พิมพ์ นายบุญสิน พานทอง นายเจริญ กงสิมมา นายณรงค์ สุภาชี นางสุวรรณี แพงพุ่ม นางหนู มีมูละ
นางเดีย โศตรวงษา นางละไม เหมืองหม้อ นางบุญพร้อม อ่อนตามา นายสมัย ต่อศักดิ์ นายอภิสิทธิ์ สุ
นทรวีรัตน์ น.ส.ชนิษฐา พลชา นายยุทธนา วงศ์โสภา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปและวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องร่วมกันกับคนในชุมชน
กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. ที่ปรึกษาโครงการ
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. พี่เลี้ยง

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานคณะทำงานและที่ปรึกษา
2. ประสานแกนนำชุมชน
3. เตรียมประเด็นแลกเปลี่ยน
4. ดำเนินการตามแผน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องสามารถนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการภายในชุมชนได้
2. ได้นำเสนอข้อมูลต่อชุมชนและภาคีเครือข่าย
3. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ผลการดำเนินงาน

1. ทำให้ได้รู้ศักยภาพของชุมชน ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทางด้านวัฒนธรรม ซึ่ง
ในด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ได้แก่ ภูเขา ก็จะมีสถานที่สำคัญ เช่น ภูซ้อง ภูหอ ถ้ำบนภูเขาที่วัดผา
จอมนาง น้ำตกตาดแก้ว นอกนั้นก็จะมีแม่น้ำ โดยเฉพาะแม่น้ำสายนานาชาติ คือแม่น้ำโขง ถือว่าเป็น
ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ และยังมีแม่น้ำสาขาที่หล่อเลี้ยงชีวิตของผู้คนคือแม่น้ำชม

ส่วนศักยภาพทางด้านวัฒนธรรม ตำบลปากชม ประกอบไปด้วยโบราณสถานทางศาสนา
โดยเฉพาะวัดที่เก่าแก่ซึ่งมีจำนวนมาก วัดที่อยู่บนภูเขา อยู่ในที่มีมีถ้ำ ก็มีจำนวนหลายแห่ง ซึ่งเหมาะแก่
ศึกษา และการท่องเที่ยว รวมทั้งมีขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ที่เป็นเอกลักษณ์ของคนปากชม
อย่างเช่น บุญประเพณีต่างๆ ประเพณีสงกรานต์มหาตพรายแม่น้ำโขง ประเพณีลอยกระทงสายที่
สวยงาม

2. การกำหนดรูปแบบเส้นทาง และแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมท้องถิ่น
สำคัญของตำบลปากชม โดยมีการกำหนดเส้นทางเพื่อการท่องเที่ยว ดังนี้

เส้นทางที่ 1 เป็นเส้นทางเลาะเลียบริมฝั่งโขงจากเชียงคาน ถึงปากชม

เส้นทางที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และการผจญภัย

เส้นทางที่ 3 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เส้นทางที่ 4 เส้นทางท่องเที่ยวงานบุญประเพณีท้องถิ่น

เส้นทางที่ 5 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

3. โปรแกรมการท่องเที่ยวของปากชมควรมีอะไรบ้าง

โปรแกรมที่ 1 โปรแกรม “ชมความงามริมฝั่งโขงจากเชียงคานถึงปากชม”

โปรแกรมที่ 2 โปรแกรม “เดินป่า ชมเขา เข้าถ้ำ วัดผาจอมนาง ในเวลา 1 วัน”

โปรแกรมที่ 3 โปรแกรม “ชมความงามและความฉ่ำชื่น น้ำตกตาดแก้ว ในเวลา 1 วัน”

โปรแกรมที่ 4 โปรแกรม “การขึ้นภูผ่อง ชมความมหัศจรรย์ผาสนอน ใช้เวลา 2 วัน 1 คืน”

โปรแกรมที่ 5 โปรแกรม “ชมความมหัศจรรย์ของวัดที่อยู่บนยอดภู ใช้เวลา 1 วัน สถานที่ 3 แห่ง”

โปรแกรมที่ 6 โปรแกรม “งานบุญพระเวดช่วงเดือน มีนาคม”

โปรแกรมที่ 7 โปรแกรม “งานประเพณีสงกรานต์ที่ปากชม ในเดือนเมษายน”

โปรแกรมที่ 8 โปรแกรม “งานประเพณีลอยกระทงสายที่ปากชม เดือน พฤศจิกายน”

โปรแกรมที่ 9 โปรแกรม “ศึกษาวิถีชีวิตของคนร้อนทองศรีภูธร ใช้เวลา 2 วัน”

โปรแกรมที่ 10 โปรแกรม “ศึกษาวิถีชีวิตชาวประมง ใช้เวลา 1 วัน”

บทเรียนที่ได้ในกิจกรรมนี้

ถ้าคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น จะทำให้สามารถเห็น
แนวทางความเป็นไปได้เสมอ

ปัญหาและอุปสรรค

คนในชุมชนขาดโอกาสในการเสนอความคิดเห็นร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

ขาดหน่วยงานที่จะรองรับ การท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น

10. เวทีการนำเสนอข้อมูลต่อชุมชนและภาคีเครือข่าย

จัดกิจกรรม วันที่ 7 มกราคม 2558 เวลา 19.30-22.00 น.

สถานที่ ศูนย์เรียนรู้เทศบาลตำบลปากชม อ.ปากชม จ.เลย

จำนวนผู้เข้าร่วม 19 คน ประกอบด้วย 1. นายสุรนนท์ สารีพิมพ์ 2. นางจิราภรณ์ อองภา 3. น.ส.จันเพ็ญ สุภาชี 4. นางนงคราญ จันทะบุตร 5. นางทองใบ ดวงสุภี 6. นางพิมล ปัญญาสิทธิ์ 7. นางพัชรินทร์ คำไล่ 8. นางนงเยาว์ ประกอบสุข 9. นางอุทัย สุระเสียง 10. นายประกอบ พัฒนกิจชัยกุล 11. นางจิตลัดดา ศรีชนะ 12. นายสมัย ต่อศักดิ์ 13. นายกรกต หุมแพง 14. นางนาฏยา แก้ววงษา 15. นายสภาพ พรหมมิน 16. นายสมานชัย ภูแฮมโชติ 17. นายบุญสิน พานทอง 18. นายชาญณรงค์ วงศ์ลา 19. นายอภิสิทธิ์ สุนทราวิรัตน์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงาน ต่อชุมชนและภาคี

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. พี่เลี้ยง

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานคณะทำงานและที่ปรึกษา
2. ประสานแกนนำชุมชน
3. เตรียมประเด็นแลกเปลี่ยน
4. ดำเนินการตามแผน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้นำเสนอข้อมูลต่อชุมชนและภาคีเครือข่าย
2. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ผลการดำเนินงาน

ได้เสนอผลการดำเนินงานวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ได้สร้างความเข้าใจให้กับชุมชนเพื่อเตรียมพร้อมเปิดรับการท่องเที่ยว และได้เสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คนในชุมชนมีโอกาสดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง เห็นชอบกับการจัดให้มีเส้นทางท่องเที่ยว ทั้งโปรแกรมเพื่อสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในท้องถิ่นของตน เป็นการเตรียมความพร้อมของคนในชุมชน

ข้อเสนอของที่ประชุม ควรมีการจัดทำป้ายแผนที่การท่องเที่ยว และป้ายบอกทางบอกสถานที่ให้นักท่องเที่ยว ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้น

ปัญหาและบทเรียนที่ได้ในการทำกิจกรรม

คนในชุมชนยังขาดองค์ความรู้ ยังขาดแนวทางที่จะมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว หน่วยงานท้องถิ่นควรจัดเวทีให้ประชาชนมีโอกาสพูดคุย เสนอความคิดเห็น และเข้ามามีส่วนร่วมให้มาก

11. การประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจในการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยว

วันที่ 15 มิถุนายน 2559 เวลา 18.30-23.00 น.

สถานที่ คริสตจักรปากชม อ.ปากชม จ.ปากชม

จำนวนผู้เข้าร่วม จำนวน 14 คน นางสาวรณิ แพงพุ่ม นางหนู มีมูล นางเตี้ย โคตรรวงษา นางละไม เหมืองหม้อ นางบุญพร้อม อ่อนตามา นายสมัย ต่อกี้ นายอภิสิทธิ์ สุนทราวิรัตน์ นายยุทธนา วงศ์โสภา ว่าที่ร้อยโทดำรงฤทธิ์ ทัดเศษ นายกรกต หุมแพง นายประกอบ พัฒนกิจชัยกุล นายชาลิน กันแพงศรี นายชัยณรงค์ วงศ์ลา นายไพศาล ศรีจำปา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อหาแนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกันกับคนในชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. ที่ปรึกษาโครงการ
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. พี่เลี้ยง

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานคณะทำงานและที่ปรึกษา
2. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. เตรียมประเด็นแลกเปลี่ยน
4. ดำเนินการตามแผน

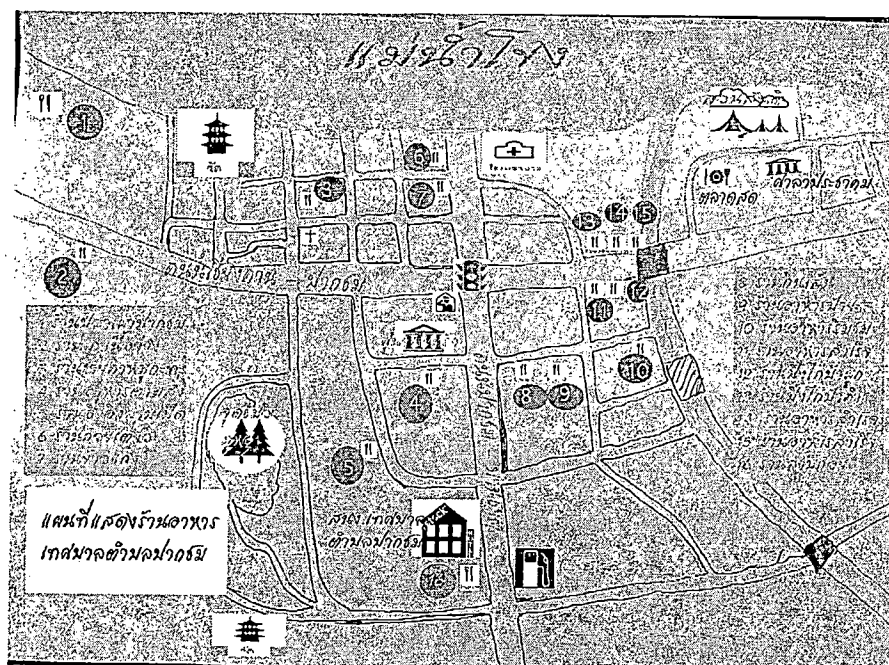
ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางที่สามารถนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการภายในชุมชนได้
2. ได้นำเสนอข้อมูลต่อชุมชนและภาคีเครือข่าย
3. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ผลการดำเนินงาน

จากคำแนะนำและผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ได้แนวทางเพื่อดำเนินกิจกรรมในการหาทางจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมในการติดตามประเมินผล เพื่อบรรลุเป้าหมายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1. ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ปากชมมีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งภูเขา แม่น้ำ อากาศ ทิวทัศน์ความสวยงามทางธรรมชาติ น้ำตก และอื่นๆ ดังนั้นควรกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวอย่างชัดเจน รวมทั้งกำหนดราคาที่เป็นธรรมต่อหัวที่จะมาท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
2. ด้านที่พัก ทั้งรีสอร์ท โฮมสเตย์ หรือฟาร์มสเตย์ รวมทั้งสถานที่กางเต็นท์ที่ปลอดภัย เป็นต้น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนน่าจะจัดในรูปแบบโฮมสเตย์ เช่นหมู่บ้านร้อนทอง ถ้านักท่องเที่ยวจะมาพักและศึกษาวิถีชีวิตการร้อนทอง เขาควรใช้จ่ายจำนวนเท่าไร ที่พักไหน มีอาหารรับประทานอย่างไร และที่สำคัญมีกิจกรรมอะไรเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
3. ด้านการบริการ หมายถึง การอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ให้เกิดความประทับใจ เป็นการจูงใจนักท่องเที่ยว และผู้คนในชุมชน มีความเป็นมิตร มีการแสดงท่าทีให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี
4. ด้านสื่อ การประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกเดินทางไปพักผ่อนศึกษาหาความรู้ได้ทัน ตามความพอใจและตามสภาพฐานะที่จะอำนวยความสะดวกของแต่ละบุคคล ควรมีศูนย์ประชาสัมพันธ์ของท้องถิ่น สื่อสารทางโซเชียลมีเดีย ป้ายโฆษณา รวมทั้งใบปลิวและแผ่นพับต่างๆ
5. การจัดทำแผนที่ต่างๆ เพื่อแสดงสถานที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ แผนที่สถานที่สำคัญ เช่นโรงแรม ที่พัก โฮมสเตย์ สถานที่ราชการ และแผนที่แสดงที่ตั้งร้านอาหารอย่างชัดเจน

ภาพประกอบที่ 11 แผนที่แสดงร้านอาหารในเทศบาลตำบลปากชม

12. การสร้างกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

จัดกิจกรรม วันที่ 13 กรกฎาคม 2559 เวลา 19.00-23.00 น.

สถานที่ ห้องประชุม องค์การบริหารส่วนตำบลปากชม อ.ปากชม จ.ปากชม

จำนวนผู้เข้าร่วม จำนวน 29 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและความร่วมมือของคนในชุมชน

2. เกิดความตระหนักรู้และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. พี่เลี้ยง

ขั้นตอนวิธีการ

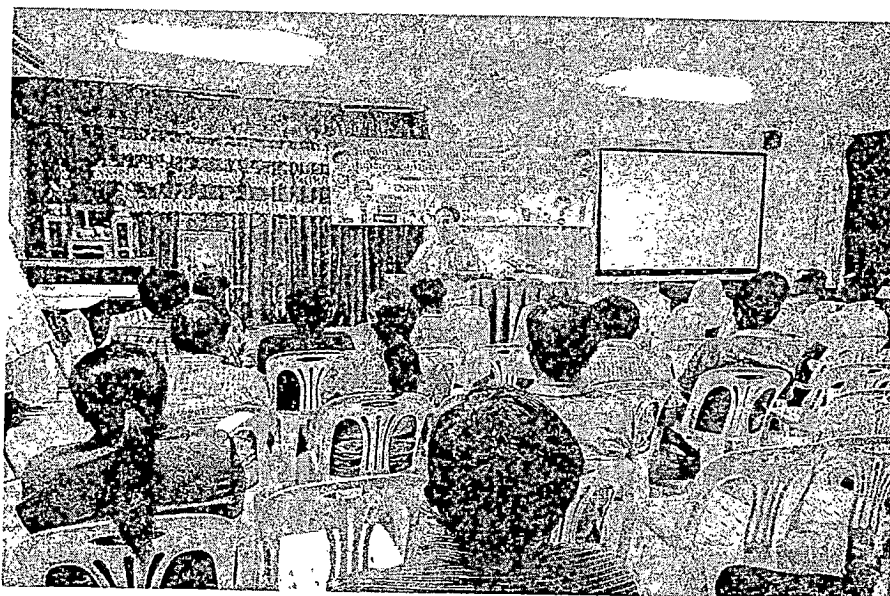
1. ประสานคณะทำงาน ที่ปรึกษา ผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้รู้
2. เตรียมหลักสูตร
3. เตรียมกลุ่มเป้าหมาย
4. ดำเนินการตามแผน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

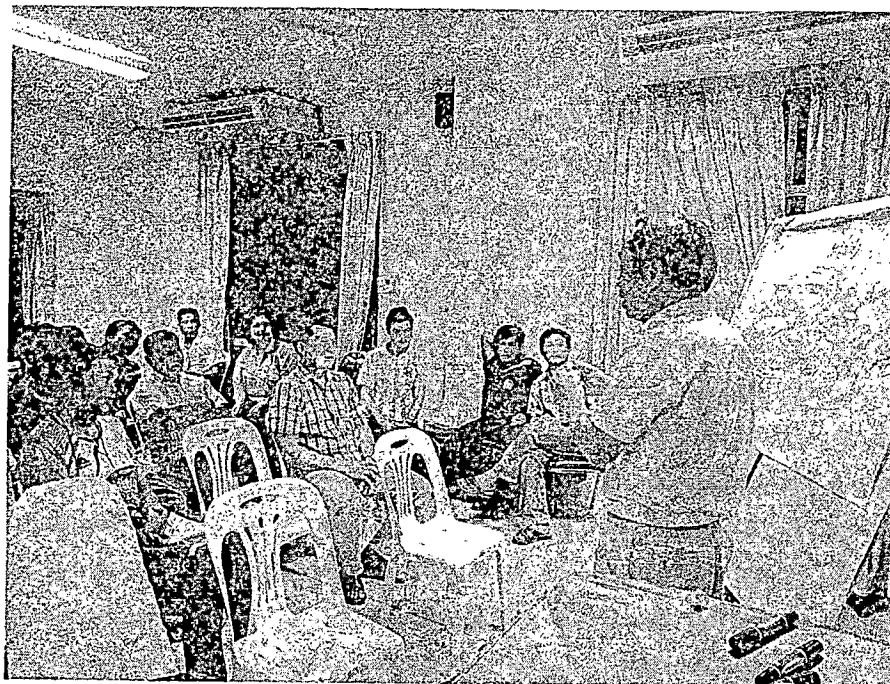
1. เกิดกระบวนการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม
2. เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชน เด็ก เยาวชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการดำเนินงาน

ทีมวิจัยและผู้เข้าได้เรียนรู้จักศักยภาพของตนเอง ที่ตั้งของปากชมมีจุดเด่นคืออยู่ท่ามกลางทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม ทั้งภูเขา แม่น้ำ สิ่งที่มีคุณค่าต่อการท่องเที่ยว เช่น น้ำตกตาดแก้ว มีถ้ำบนภูเขาก่อนที่จะเข้าสู่ตำบลปากชม มีแก่งฟ้าที่หาดเบี้ย มีเกาะแก่งตามลำน้ำโขง ซึ่งสมควรที่คนในพื้นที่จะหยิบยกขึ้นมาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้รู้จักคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ได้เรียนรู้การจัดทำแผนที่ทางธรรมชาติร่วมกัน และได้รู้จักการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (แผนการทำถนนขึ้นภูซ้อง โดยงบประมาณของ อบต.ปากชม)

ภาพประกอบที่ 12 เวทีการสร้างกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ภาพประกอบที่ 13 เวทีการสร้างกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

13. การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวปากชม

จัดกิจกรรม วันที่ 22 มิถุนายน 2559

สถานที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เทศบาลตำบลปากชม อ.ปากชม จังหวัดเลย

จำนวนผู้เข้าร่วม จำนวน 28 คน

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวปากชม

1. เพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งเที่ยว ในปากชมและพื้นที่ใกล้เคียงทุกรูปแบบ เพื่อสร้างการรับรู้และภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวให้เป็นที่ยึดถือของบุคคลทั่วไป
 2. เพื่อร่วมกันกำหนดเส้นทางทางท่องเที่ยวในพื้นที่
 3. เพื่อประสานและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว
 4. เพื่อกำหนดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในอำเภอปากชม
 5. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวประจำปี และการท่องเที่ยวอื่นๆ
 6. เพื่อให้ข้อเสนอแนะอื่นๆที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว
- กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่ ห้างร้าน สถานที่ประกอบการ

4. พี่เลี้ยง

ขั้นตอนวิธีการ

- 1.เตรียมกลุ่มเป้าหมาย
- 2.เตรียมสถานที่
3. เตรียมประเด็นแลกเปลี่ยน
4. ดำเนินการตามแผน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. จะทำให้สถานที่ท่องเที่ยวปากชมเป็นที่รู้จักและมีคนเข้ามาท่องเที่ยว
2. มีศูนย์ประสานงานและศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว

3. มีการจัดทำเมนูและแพ็คเกจเพื่อการท่องเที่ยว
4. มีการส่งเสริมคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชุมชน

5. มีการจัดการทดลองเที่ยว เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบและสถานที่ท่องเที่ยวให้ดีขึ้น

ท่องเที่ยวให้ดีขึ้น

ผลการดำเนินงาน

1. มีการแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการท่องเที่ยว
2. มีการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว
3. มีการกำหนดแผนศึกษาดูงาน ที่หมู่บ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

หนองคาย

โดยมีคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอำเภอปากชม จังหวัดเลย ดังนี้

คณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอำเภอปากชม จังหวัดเลย

1. นายกบวน มีที ประธานกรรมการ
2. นายวิสุทธิชัย วิรัตน์ กรรมการ
3. นางคำพันธ์ บุญไชย กรรมการ
4. นางอุทัย สุระเสียง กรรมการ
5. นายธีระ จันทะบุตร กรรมการ
6. นางรำไพ สิงหาคร กรรมการ
7. นายหยวก แก้วอินตะ กรรมการ
8. นายคำแหง วงตา กรรมการ
9. นายกิตติพงษ์ สิมสน กรรมการ

10. นายอุ๊ต นนทะภักดี กรรมการ
11. นายธรรมเนียม หงษ์แพ่ง กรรมการ
12. นายปัญญา เหมศิริปัญญากุล กรรมการ
13. นายจุมพร ลาอ่อน กรรมการ
14. นายประเวทย์ บุตรโคตร กรรมการ
15. นางสมพร พรหมลา กรรมการ
16. นายสุรนนท์ สาริพิมพ์ กรรมการ
17. นางจิตลัดดา ศรีชนะ กรรมการ
18. นางจิราภรณ์ อองภา กรรมการ
19. นายอภิสิทธิ์์ สุนทราวิรัตน์ กรรมการ
20. นายประกอบ พัฒนกิจชัยกุล กรรมการ
21. นางเบญญาภา ทิพย์ กรรมการ
22. นางมารีสา อีราอิชิ กรรมการ
23. นายเอกพงษ์ ไส้ไธสง กรรมการ
24. นางภาณุภรณ์ ภาสตา กรรมการ
25. นางกรองแก้ว คลังปัญญาทรัพย์ กรรมการ
26. นายกรกต หุมแพ่ง กรรมการ/เลขาฯ
27. นางปาหนัน โสภาวรรณกุล ผู้ช่วยเลขา
28. นายสุรัชัย พรหมแสน ผู้ช่วยเลขา
29. นางสุรีภรณ์ สุขสำราญ ผู้ช่วยเลขา
30. นายอริย์ธัช บุญคง ผู้ช่วยเลขา

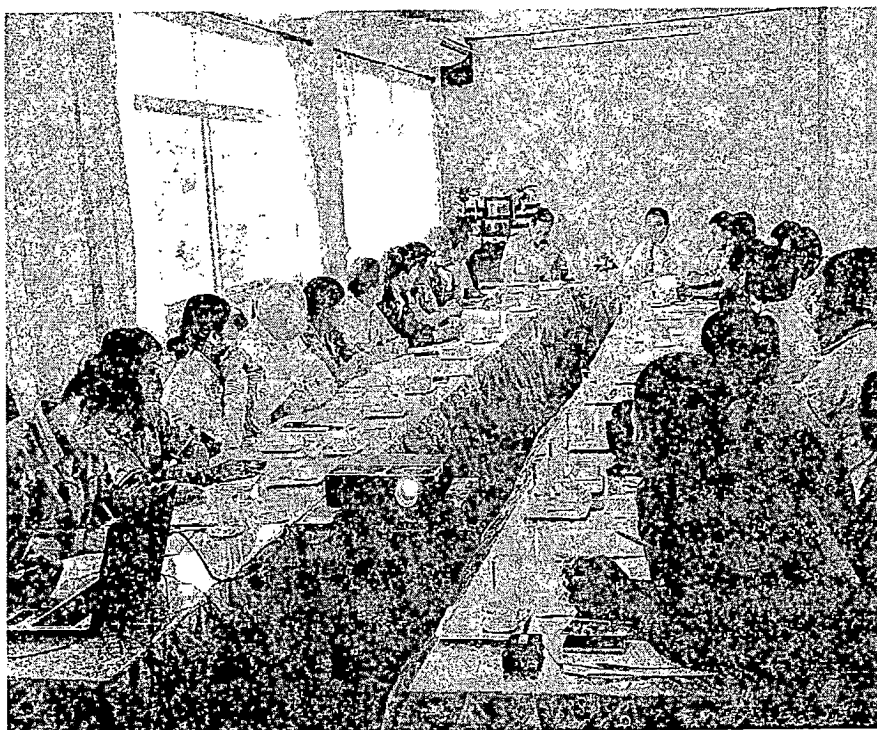
คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. นายอำเภอปากชม ประธานกรรมการ
2. ผู้กำกับตำรวจภูธรปากชม กรรมการ
3. ผอ.ปากชมวิทยา กรรมการ
4. ผอ.ชุมชนบ้านปากชม กรรมการ
5. ผอ.การศึกษานอกระบบฯ กรรมการ
6. ผู้จัดการไฟฟ้าปากชม กรรมการ
7. ผอ.ท่องเที่ยวฯจ.เลย กรรมการ
8. ท่องเที่ยวและกีฬาจ.เลย กรรมการ
9. ผกก.สนง.พื้นที่พิเศษเลย กรรมการ
10. ผอ.แขวงทางหลวงเลยที่ 1 กรรมการ

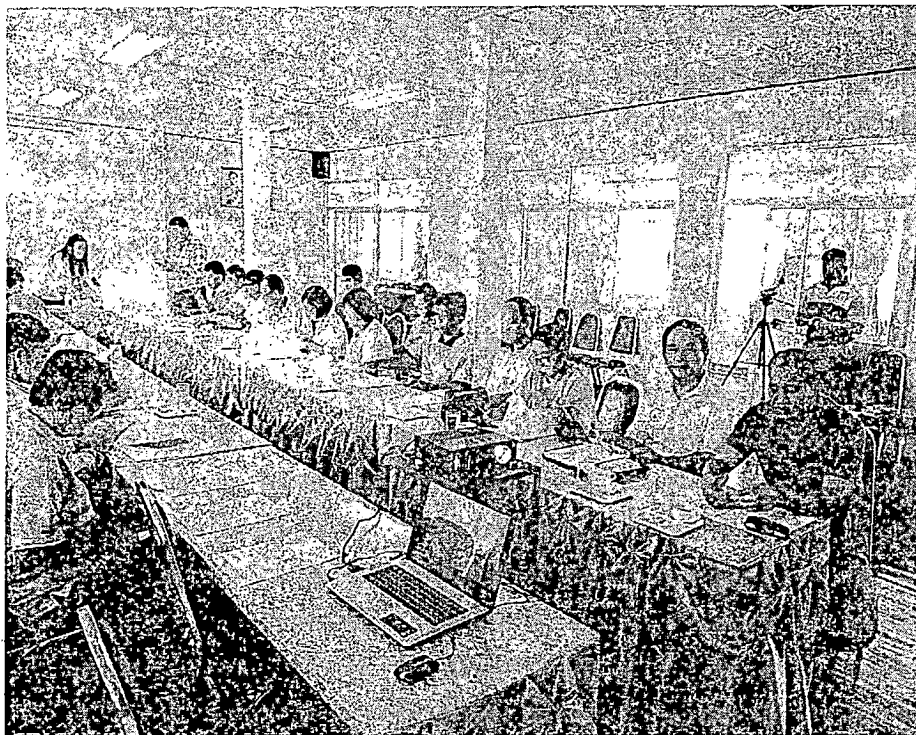
11. นายยุทธนา วงศ์โสภา กรรมการ
12. ผศ.ดร.พยุ่งพร ศรีจันทวงศ์ กรรมการ

บทบาทหน้าที่คณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอำเภอปากชม จังหวัดเลย

1. กำหนดแนวทางและแผนการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอำเภอปากชม
2. ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบและพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม
3. ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว พัฒนาความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม
4. ประเมินผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม
5. ปฏิบัติหน้าที่อื่นได้ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอำเภอปากชม

ภาพประกอบที่ 14 การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวปากชม

ภาพประกอบที่ 15 การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวปากชม

14. เวทีนำเสนอ ศักยภาพการท่องเที่ยวของปากชมเชิงนิเวศวัฒนธรรม

จัดกิจกรรม วันที่ 1 กันยายน 2559

สถานที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เทศบาลตำบลปากชม อ.ปากชม จังหวัดเลย

จำนวนผู้เข้าร่วม จำนวน 45 คน

วัตถุประสงค์

ภาพประกอบที่ 16 การจัดตั้งและการประชุมคณะทำงานขับเคลื่อนการ วัฒนธรรมและ
ความร่วมมือของคนในชุมชน

2. เกิดความตระหนักรู้และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. พี่เลี้ยง

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานคณะทำงาน ที่ปรึกษา ผู้รู้
2. เตรียมหลักสูตร

3. เตรียมกลุ่มเป้าหมาย

4. ดำเนินการตามแผน

. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดกระบวนการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม

2. เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชน เด็ก เยาวชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการดำเนินงาน

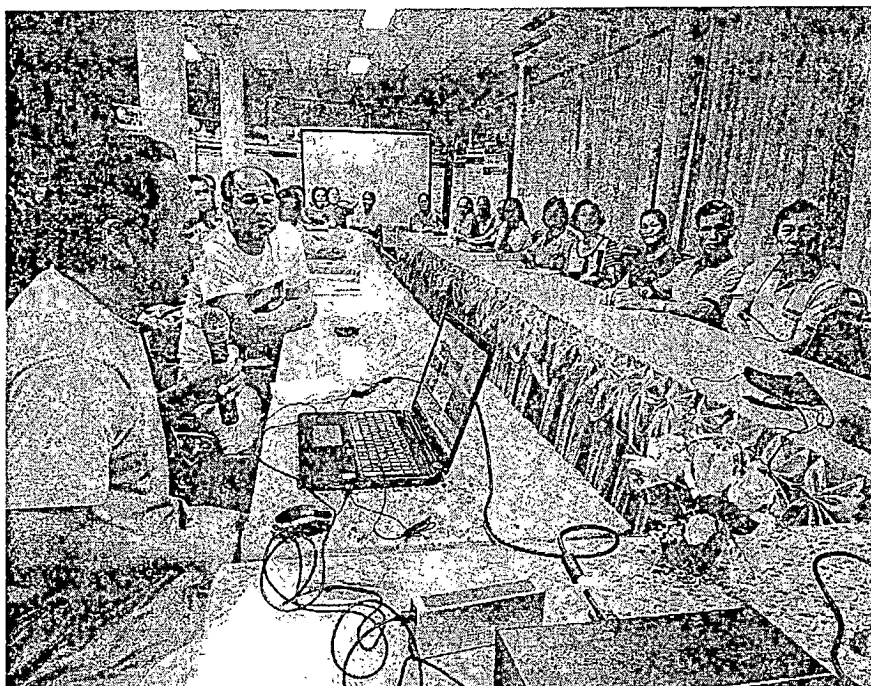
การจัดเวทีโดยมีผู้นำ ตัวแทนที่มาจากชุมชนทั้ง 4 ชุมชน โดยมีวิทยากร คือคุณ ยุทธนา วงศ์โสภณ คำแนะนำและข้อเสนอของผู้ประสานงานวิจัยฯ ถ้าจะมีการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

(1) ต้องมีฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งพวกเรามีอยู่แล้วอย่างมากมาย ทั้งภูเขา แม่น้ำ ถ้ำ น้ำตก และวัฒนธรรมอันดีงาม แต่พวกเราอยากจะทำอะไร ให้มีความโดดเด่น

(2) ต้องมีองค์กรชุมชน ที่มีระบบสังคมเข้าใจกัน มีปราชญ์มีผู้รู้ และชุมชนมีความรู้สึกความเป็นเจ้าของ

(3) ต้องมีการจัดการ มีกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม มีอะไรที่เป็นจุดเด่น มีรูปแบบการจัดการ เช่น ถ้ามีหัวส้อมา 1 หัวส้อมเราจะจัดการอย่างไร ถ้านักท่องเที่ยวจะไปล่องเรือตามลำน้ำโขง จะต้องใช้จ่ายหัวละเท่าไร

(4) ต้องมีการเรียนรู้ ต้องมีStory ของชุมชน เช่น ตำนานนครหงษ์ ตำนานดอนแก้ว ดอนชม ตำนานการร่อนทอง และต้องมีวาทีเด็ด เช่น "มากินปลาร้าปลาน้ำโขงที่ใหญ่ที่สุดในโลกที่ปากชม" "เบิ่งเสาศาลาการเปรียญที่ใหญ่ที่สุดมากที่สุด" "มากินอ่อมบอนใส่หนัง" "ลาบปลาน้ำโขงที่อร่อยที่สุด"...ฯลฯ

ภาพประกอบที่ 17 เวทีนำเสนอ ศักยภาพการท่องเที่ยวของปากชมเชิงนิเวศวัฒนธรรม

15. การศึกษาดูงาน สถานที่ หมู่บ้านวังน้ำหมอก อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย

จัดกิจกรรม วันที่ 29-30 ตุลาคม 2559

สถานที่ หมู่บ้านวังน้ำหมอก อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย

จำนวนผู้เข้าร่วม จำนวน 12 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือของคนในชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. แกนนำเด็กเยาวชน
5. พี่เลี้ยง

ขั้นตอนวิธีการ

- 1.เตรียมกลุ่มเป้าหมาย
- 2.เตรียมสถานที่ศึกษาดูงาน
3. เตรียมประเด็นแลกเปลี่ยน
4. ดำเนินการตามแผน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุดประสบการณ์และนำรูปแบบกระบวนการที่ได้จากการศึกษาดูงานมาปรับใช้ในพื้นที่ได้

ผลการดำเนินงาน

ทำให้ทีมวิจัยและตัวแทนต่างๆที่ได้ไปศึกษาดูงานในครั้งนี้ ได้มีการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น การบริหารจัดการด้วยคนในชุมชนทำให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชน โดยชุมชนไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากมายยังคงอยู่แบบวัฒนธรรมชาวบ้านเดิมๆ และวัฒนธรรมสองเวียง

ภาพประกอบที่ 18 การศึกษาดูงานที่หมู่บ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

ภาพประกอบที่ 19 การศึกษาดูงานที่หมู่บ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

ชุมชนบ้านวังน้ำมอกมีศักยภาพ และเอกลักษณ์ลักษณะ ด้านการท่องเที่ยวเรียนรู้ ความสัมพันธ์ของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและผู้คนในชุมชน ให้เกิดคุณค่าของการดำเนิน วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น นำไปสู่แนวความคิด "ชุมชนพอเพียง เพื่อแม่ พ่อดี ภูมิใจในสิ่งที่ตนมี" ด้วยการดำเนินงานตระหนักถึงการพัฒนารายได้การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันดีงาม ตามความพร้อมของชุมชน เพื่อประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน

แผนงานชุมชนคิดค้นการดำเนินงานและสร้างประสบการณ์ที่ดีต่อการปฏิบัติงานการอนุรักษ์ให้เกิดคุณค่าและวางแผนทรัพยากรท่องเที่ยวและสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทั้งมีแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ให้คนในพื้นที่และผู้สนใจมาเรียนรู้และศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวเรียนรู้วัฒนธรรมชาติ "กินข้าวเขาเอือน" บ้านวังน้ำมอกขึ้นโดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น

โดยมีกิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้ "กินข้าวเขาเอือน" บ้านวังน้ำมอก

1. เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ป่าชุมชน ภูมิปอบ
2. เข้าร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ-ชุมข้าวพาลง
3. ศึกษาเรียนรู้หัตถกรรมพื้นบ้านและคลังสมองภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. ศึกษาดูงานการดำเนินงานโครงการ ป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชน บ้านวังน้ำมอก
5. สัมผัสวิถีชีวิตชนบทแบบ Home Stay บ้านวังน้ำมอก

สิ่งที่ควรทราบ

1. การท่องเที่ยว"กินข้าวเขาเอือน" ป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชน บ้านวังน้ำออก คือ การพักอาศัยอยู่กับชาวบ้านเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนตามยุคสมัย ควรฝึกตนให้เป็นคนอยู่ง่าย รับประทานง่าย ปฏิบัติตามกฎระเบียบของหมู่บ้าน เคารพในสิทธิของ เจ้าของพื้นที่ และไม่ทำให้สิ่งมีชีวิตแย้งกับข้อปฏิบัติของชุมชน ไม่ลบหลู่ความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่น

2. อาหารของบางท้องถิ่นอาจไม่เหมือนที่เราคุ้นเคย ขอให้เข้าใจว่าเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมอย่างหนึ่ง อย่างพยายามฝึกให้เจ้าของสถานที่ปรุงแต่งเปลี่ยนรูปแบบเป็นเพราะจะไม่หลงเหลือความเป็นเอกลักษณ์

3. การเข้าเยี่ยมชมในแหล่งงานหัตถกรรมครัวเรือนที่ผลิตงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ควรสนใจที่จะเรียนรู้ขั้นตอนการทำงานฝีมือนั้นด้วยเพื่อจะได้ทราบว่าการฝีมือแต่ละชิ้น กว่าที่จะสำเร็จต้องใช้ความเพียรพยายามเพียงใดเพื่อความภาคภูมิใจที่ได้เป็นเจ้าของ

4. ศึกษาและเรียนรู้เรื่องราวที่พบเห็น เช่นขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ภาษาถิ่น การแต่งกาย ซึ่งเป็นความแตกต่างของผู้คนและชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวของเราจะได้มีคุณค่ามากขึ้น

5. สิ่งของอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไม่ควรนำมาครอบครองเป็นสมบัติส่วนตัว ควรเก็บไว้ในที่เดิม เพื่อให้เป็นสมบัติของส่วนรวมต่อไป

6. ช่วยกันรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของคนในชนบท อย่าส่งเสริมให้มีการยึดถือวัตถุมากกว่าน้ำใจเพื่อความมีน้ำใจและความเอื้ออาทรยังคงอยู่เป็นเสน่ห์ของสังคมไทยตลอดไป

หมายเหตุ :- กรุณาชำระค่าใช้จ่ายล่วงหน้าก่อนเข้าพักบ้าน (ค่าใช้จ่าย 1,390 บาท / ท่าน รวมทั้งที่พักแบบ Home Stay+ อาหาร 3 มื้อ พร้อมกิจกรรมภายในชุมชน)

ติดต่อสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

ศูนย์ประสานงานท่องเที่ยวและวัฒนธรรม ป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชน บ้านวังน้ำออก

ต.พระพุทธรบาท อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย โทร. 086-2325300 โทร. 083-3577035

ภาครวมความรู้สู่ความประทับใจ และการนำเอาความรู้กลับไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ทีมงานวิจัยได้ศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิต ประเพณี วังน้ำหมอกแล้วรู้สึกประทับใจเป็นอย่างมาก คณะทุกท่านถือเป็นกันเองทำเป็นแบบพี่แบบน้องนับว่าเป็นชุมชนที่ควรนำเอาไปเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชนต่อไป

สิ่งที่จะนำเอาไปใช้ให้เกิดกับชุมชนหรือการท่องเที่ยวเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาอันมีของท้องถิ่นคือ

1. ทำให้เป็นสาธารณะประโยชน์
2. กล้าคิด กล้าทำ กล้าลอง
3. จัดหาสถานที่

1. ประทับใจอะไร

ตอบ ประทับใจในแนวความคิดการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่เห็นว่าทำได้อย่างไรที่ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวทั้ง ๆ ที่ไม่มีอะไรเป็นสิ่งก่อสร้างยิ่งใหญ่สวยงาม แต่ใช้วัฒนธรรมมาขายได้ เช่น ชนกลุ่ม

2. ได้เรียนรู้อะไร

ตอบ การบริหารจัดการด้วยคนในชุมชนทำให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชน โดยชุมชนไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากมายยังคงอยู่แบบวัฒนธรรมชาวบ้านเดิม ๆ และวัฒนธรรมสองเวียง

3. จะนำไปปรับใช้กับชุมชนอย่างไร

ตอบ หลักแนวความคิดการบริหารงานจัดการโดยชุมชน คนในชุมชนทำให้เกิดรายได้กับคนในชุมชน โดยไม่ต้องลงทุนเยอะ สามารถนำของที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารจัดการได้ เลยสร้างรายได้ เช่น ไม้คนกาแปเป็นไม้ไผ่ทำเอง เป็นต้น

4. ถ้าจะปรับปรุงที่นี่ให้ดีขึ้นเราจะทำอย่างไร

ตอบ น่าจะมีแพคนำนักท่องเที่ยวไปชมสถานที่ธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่มากกว่านี้ เช่น น้ำตก ที่ยังไม่ได้ไป

- การเดินทางขึ้นภูมีระยะไกลเกิดไม่เหมาะแก่ผู้สูงอายุไม่สามารถไปได้

5. กลับไปเราจะทำอะไร

ตอบ - นำไปใช้ในการจัดการโดยใช้คนในชุมชนบริหารงานเอง

- นำความรู้เรื่องการทำโคไฟไปปรับใช้กับท้องถิ่นตัวเอง

- การทำของที่ระลึกจำหน่าย เช่น กระเป๋าย่าม

- การใช้วัฒนธรรมในท้องถิ่นมาสร้างเรื่องราวขายเป็นการท่องเที่ยว

โดย ดำรงฤทธิ์ ทัดเศษ จากคณะปากชม

สิ่งที่ประทับใจ “ทำให้เห็นถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ ป่า ธรรมชาติยังคงเดิม รวมไปถึงการต้อนรับที่มีความประทับใจมากเป็นกันเอง” อีกทั้งยังได้เรียนรู้ถึงการดูแลวัฒนธรรมที่เป็นธรรมชาติ ที่ยังมีความเดิมและสด คือ ความไม่เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทำให้เราเข้าถึงได้ง่าย คิดว่าเราสามารถที่จะนำไปปรับใช้ได้หลายรูปแบบ เช่น สิ่งของตกแต่งและเครื่องประดับอาจนำไปใช้ได้หลายรูปแบบและนำค้นหาแต่เรื่องวัฒนธรรมนั้นแต่ละพื้นที่ก็มีส่วนที่แตกต่างกันออกไปและมีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน

ผมคิดว่าไม่ต้องปรับปรุงอะไรแล้วเพราะว่าแต่ละคนมีสไตล์ไม่เหมือนกัน แต่สำหรับตัวผมแล้วดีมากเลย ธรรมชาติเข้าถึงจิตใจได้ง่าย จรรโลงใจ อยู่แล้วมีความสุข

สิ่งที่ควรนำไปปรับใช้ที่บ้านเรานั้น คือ 1). คนในชุมชนต้องมีจิตใจที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวด้วยใจจริง 2). ดึงธรรมชาติที่มีอยู่ให้โดดเด่นขึ้น 3). และเรื่องสุดท้ายควรจะคิดผลิตภัณฑ์ของฝากเพราะของฝากเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง ถ้ามีของฝากความประทับใจของนักท่องเที่ยวจะมากขึ้น

นายอริย์ชัย บุญคง เทศบาลปากชม

1. สิ่งที่น่าสนใจ ณ ว่างน้ำมอก
 - เด็ก/เยาวชน เข้ามาเรียนรู้
 - การต้อนรับประทับใจ ได้คำตอบทุกเรื่องที่สงสัย
2. ได้เรียนรู้
 - การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างลงตัว
 - ปรัชญาจิตสำนึก และรักษาวัฒนธรรมอย่างมั่นคง
 - เอาสิ่งที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ไม้คันทากาแฟ ได้อย่างชาญฉลาด
 - ผลิตภัณฑ์ของชุมชนและกระจายรายได้
3. สิ่งดี ๆ กับการเรียนรู้ที่ได้ไปปรับใช้
 - การบริหารจัดการ
 - กฎกติกาของชุมชน
 - การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
 - การระดมทุนภายในชุมชน
 - การเอื้อเฟื้อเอื้ออาทรของคนในชุมชน
4. ถ้าที่นี่ปรับปรุงจะดีขึ้น
 - มีเขตอนุรักษ์วังปลา
5. กลับไปจะทำอะไร
 - การทดลองการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - จัดการเรื่องโฮมสเตย์

สมยศ วิปัสสา อ.ภูหลวง

1. ความประทับใจ

ความร่วมมือของคนในชุมชน การต้อนรับของคนในชุมชน องค์ความรู้ของคนในชุมชน สามารถแบ่งปัน อธิบายให้ผู้มาเยือนได้รับความรู้อย่างเป็นระบบ การจัดการอย่างเป็นระบบ ความสามารถในการเป็นไกด์นำเที่ยว

2. สิ่งที่ได้รับ

1. การขายธรรมชาติโดยการเรียนรู้ ธรรมชาติโดยการอนุรักษ์
2. การจัดการองค์กรอย่างเป็นระบบ
3. การจัดระบบโฮมสเตย์อย่างมีส่วนร่วม
4. การเตรียมในด้านที่พัก อาหาร การนำเพื่อจัดกิจกรรมท่องเที่ยว
5. สัมผัสวัฒนธรรมของท้องถิ่น และธรรมชาติที่อยู่ในท้องถิ่น
6. ได้เห็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น ผลผลิตทางการเกษตร หัตถกรรม การฝีมือ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. การปรับใช้สิ่งที่มีกับบทเรียน

1. ค้นหาศักยภาพของคนในชุมชนของเรา
2. การให้ความรู้ การรับรู้ ของคนในชุมชนในการจัดการอย่างมีส่วนร่วม
3. นำสิ่งที่ดีของชุมชนมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
4. คำแนะนำเพื่อให้ดีขึ้น
 1. ควรทำเอกสารแนะนำเพื่อจะได้นำไปเป็นบทเรียน
5. สิ่งที่จะนำไปปฏิบัติ
 1. การรวมกลุ่มของคนในชุมชน เช่น กลุ่มร่อนทองเพื่อหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยว
 2. การนำเสนอข้อมูลต่อคณะกรรมการเพื่อขับเคลื่อนงานในปากชม
 3. ทดลองการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลปากชม

อภิสิทธิ์ สุนทรวีรัตน์ อำเภอปากชม

สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเจอและประทับใจมากคือ

1. ได้ขึ้นไปยอดภูผาโป่งได้เห็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ได้เห็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ไม่เคยพบเห็นมาก่อน และยังได้ทำกิจกรรมแข่งขันปี ไปไหว้พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้านวังน้ำมอก และวัดก็เป็นหลวงพ่อเทศรังสีเคยมาจำพรรษาแต่ก่อนนับว่าเป็นมงคลให้แก่ข้าพเจ้าอย่างยิ่ง
2. ได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่วังน้ำมอก ได้รักษาวัฒนธรรมอันดีงามที่บรรพบุรุษได้ประพฤติปฏิบัติและได้สืบทอดต่อกันมานับว่าเป็นที่น่าภาคภูมิใจ
3. นำสิ่งดี ๆ เช่น การอนุรักษ์ป่าไม้ไม่ให้คนบุกรุก หรือไม่ให้คนนำเอาพันธุ์ไม้ออกจากป่า
4. ควรปรับใช้ในชุมชนของเรา คือ ปรับปรุงส่วนที่ควรปรับปรุง ส่วนที่ดีก็ควรรักษาไว้
5. กลับไปแล้วเราจะทำอะไร งานงานต่อที่ทำมาก่อนหน้านี้แล้วให้สำเร็จตามที่เราวางแผนเอาไว้แล้ว

ชนชัย สมศรี

1. ประเพณีขึ้นปีโป่วัดทุกปี ประจำวันเกิด
2. ได้เรียนรู้ สมุนไพร บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ การเดินป่า การใช้พื้นที่ทำให้เกิดประโยชน์
3. ปรับใช้กับบ้านเราอย่างไร ประเพณีการตกแต่งประดับประดาวัดอาราม (โคมไฟ)
4. วังน้ำมอกควรปรับปรุง บ้านพักควรอยู่รอบบริเวณริมน้ำ
5. กลับไปจะปรับปรุงการท่องเที่ยว อนุรักษ์ป่าไม้

นายสอนสกุล บุญเที่ยง

1. เห็นอะไรประทับใจอะไร

1. เห็นการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เห็นประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อของคนในชุมชน
ประทับใจ เรื่องของการต้อนรับเป็นกันเอง สถานที่บ้านพัก บรรยากาศศูนย์การเรียนรู้ ไกด์นำเที่ยว
วิทยากร กลุ่มแม่บ้านที่ทำอาหาร คณะทำงานทุกคนที่ให้การต้อนรับและสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ได้

2. เราได้เรียนรู้อะไร

ได้เรียนรู้ความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านวังมอกที่ยังคงความวิถีมี ความเชื่อเรื่องผี ซึ่งมีกฎระเบียบสังคมที่ชัดเจน และอาหารความเป็นอยู่ พันธุ์ไม้ ยาสมุนไพร อีกทั้งยัง ได้เรียนรู้ในการจัดตั้งกลุ่มการบริหารจัดการ การประสานงานร่วมกันของศูนย์เรียนรู้ อีกทั้งยังได้เรียนรู้ เรื่องความเป็นมาของหมู่บ้าน บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านมีความเชื่อและความศรัทธา และยังทำให้เห็นเรื่อง ของ 2 เวียง 2 วัง

3. เราจะนำกลับไปใช้อย่างไร

จะนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานในครั้งนี้ไปปรับใช้กับพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ คน ทุนทางสังคม จุดเด่นของสังคม นำไปปรับใช้ในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

4. ข้อเสนอแนะ

โฮมสเตย์หน้าจะมีการบริการตักบาตรหน้าบ้านด้วย หรือไม่ก็ทำเป็นชุดตักบาตรไว้บริการ ลูกค้า ส่วนอาหารเช้า – เย็น ให้กินพร้อมกับชาวบ้านได้เลยจะได้มีกิจกรรมร่วมกัน

5. กลับไปจะทำอะไรต่อ

พยายามศึกษาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อที่จะได้ไปหนุนเสริมทีม พื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

นางสาวชนิษฐา พลชา

1. สิ่งที่เราเห็นดี ๆ

เห็นความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นหมู่บ้านตัวอย่างและชุมชนตัวอย่างและให้ ความรู้แบบบ้านเรา ภาษาเป็นกันเอง อาหารแบบพื้นบ้าน ให้ที่พักแบบกันเองประทับใจมาก

2. เรียนรู้อะไร

การเรียนรู้ที่บ้านวังมอกนี้ได้เรียนรู้สิ่งแปลก ๆ และเห็นสิ่งแปลก ๆ ที่จะนำไปปรับใช้บ้าน เรา เช่น ปาฏิหาริย์ ชุมชนช่วยกันดูแลรักษาาร่วมกัน

3. ปรับใช้อย่างไร

ข้อนี้จะนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในสิ่งที่ได้รับความรู้ และจะจดจำที่ทางวิทยากรให้ ความรู้เอาไปปรับใช้ให้ถูกต้อง เพื่อชุมชนโดยชุมชนจัดการเองเห็นได้จาก บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

4. จะนำกลับไปปรับปรุงในพื้นที่ของตัวเองให้ดีขึ้น ซึ่งบ้านเรามีกฎหมายมากจะนำเอาความรู้ไปใช้ ให้เกิดประโยชน์ที่สุด

5. กลับไปจะทำอะไร

จะชักชวนกลุ่มที่ไม่ได้มาดูงานที่บ้านวังมอกให้มาทำเหมือนบ้านวังมอกจะอธิบายถึง ประเพณีวัฒนธรรมของบ้านวังมอกและพูดเรื่องของชุมชนบ้านวังมอกให้คนกลุ่มที่ไม่ได้มาดูงานฟัง และ ดูแลป่าร่วมกัน

นายประพันธ์ พรหมมี

1. ประทับใจอะไร

- ประทับใจหมู่บ้านวังน้ำมอก ธรรมชาติที่ไม่ปรุงแต่งมากมายมาอยู่แล้วรู้สึกสบายใจ ภาย
- วัฒนธรรมที่สืบทอดมารุ่นต่อรุ่น แม้แต่เด็ก ๆ หรือวัยรุ่นก็ได้รับความรู้ เช่น การแต่ง

กาย อาหาร

- ความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจคนในชุมชนได้
- โคมไฟ สวยงานและสื่อถึงความหมายทางความเชื่อ

2. เรียนรู้อะไรจากหมู่บ้านวังน้ำมอก

เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติให้มากที่สุด เพราะคนในหมู่บ้านได้อยู่กับป่า ได้กินจากป่า ได้รายได้จากป่า ทำให้รู้ว่าควรจะมีใจและหารายได้จากสิ่งที่มี

3. เราจะนำไปใช้อย่างไรในพื้นที่ของเรา

ปรับใช้เรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรม ถ่ายทอดให้กับลูกหลาน เพื่อให้ลูกหลานได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองอย่างภาคภูมิใจ

4. ที่นี่ควรปรับปรุงอะไร

ที่ศูนย์ควรจะมีที่พักเพิ่มเติม

5. กลับไปแล้วจะทำอะไร

- จะนำแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวในชุมชนไปใช้ในหมู่บ้านของตัวเองหรือในพื้นที่ชุมชน
- ได้แนวคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์ จะนำกลับไปใช้ในชุมชน

พีหญิง - น้องมิว ปากชม

ความประทับใจ

- ทีมหมู่คณะมีความเป็นระเบียบ
- ประทับใจและนับถือมาก ๆ ที่ได้ไปเห็นบ่อน้ำทิพย์ศักดิ์สิทธิ์
- ประทับใจมากที่ได้ทำบุญต่อชะตาชีวิตให้กับตัวเอง
- ประทับใจในด้านที่พักและคนต้อนรับเป็นกันเองและคนน่ารักมาก ท่ามกลางธารน้ำไหล
- ได้เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ทุกอย่างที่ได้เห็นได้รู้จะทำให้ดีที่สุดพร้อมหมู่

คณะ

สุภาภรณ์ สุภาพ

ประทับใจมากคือการทำโคมไฟได้ความรู้ดี ๆ

เรียนรู้รู้อะไร คือได้เรียนรู้การทำซอณาแพ

จะไปทำอะไร ชนปี และ โคมไฟ

นางวิลอน พรหมมี

16. การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวและการผลิตสื่อต่างๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวและสื่อต่างๆ
2. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ขั้นตอนวิธีการ

1. รวบรวมข้อมูล
2. จัดทำคู่มือ และสื่อ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้คู่มือการท่องเที่ยว
2. ได้สื่อต่างๆ เช่น หนังสือ CD วีทีทัศน์

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. พี่เลี้ยง

ผลการดำเนินงาน

จากที่ได้ร่วมพูดคุยกันกับคณะทำงานจึงมีความคิดว่าเราจะทำอะไรเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของปากชมของเราให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวที่ผ่านไปผ่านมา จนทำให้เกิดการพูดคุยระหว่างคนทำงานจึงมีคิดว่าจะจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวและสื่อต่างๆ เพื่อเป็นการโปรโมตสถานที่ท่องเที่ยวของปากชม ได้แก่ โบว์ซัวร์ และหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวปากชม โดยมีเนื้อหา ดังนี้ ประวัติความเป็นมาหมู่บ้านปากชม ตำนานนครหงส์ การเดินทางสู่เส้นทางปากชม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชุมชน โปรแกรมการท่องเที่ยว รายละเอียดของหนังสือที่ทางพื้นที่ได้จัดทำขึ้น ดังนี้ ที่มาของชื่อ “หมู่บ้านปากชม” โดยได้มีการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวจำนวน 10 โปรแกรม เพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวในแต่ละประเภท

17. กิจกรรมพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของปากชม

การทดลองเที่ยว “เส้นภูซ้อง”

จัดกิจกรรม วันที่ 18-19 พฤศจิกายน 2559

สถานที่ ภูซ้อง ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย

จำนวนผู้เข้าร่วม จำนวน 6 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือของคนในชุมชน
2. ข้อเสนอแนะจากบุคคลภายนอก ที่มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่นและจากโครงการอื่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. พี่เลี้ยง

ขั้นตอนวิธีการ

1. เตรียมกลุ่มเป้าหมาย
2. เตรียมสถานที่เพื่อทดลองเที่ยว
3. เตรียมประเด็นแลกเปลี่ยน
4. ดำเนินการตามแผน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุดประสบการณ์และนำรูปแบบการท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่
2. ได้เรียนรู้ข้อบกพร่องเพื่อการแก้ไขและพัฒนาให้ดีขึ้น

ผลการดำเนินการ

1. สิ่งที่ควรแก้ไขให้ดีขึ้น ได้แก่ ตรงเนินสาวลาว เมื่อก่อนเคยมีราวเพื่อช่วยการเดินขึ้นเนินให้สะดวกขึ้น ปัจจุบันถูกไฟไหม้ทำลาย จึงควรจัดทำใหม่ให้ดูดีและมั่นคงยิ่งขึ้น ระหว่างทางเดินขึ้นมีจุดชมวิวที่เป็นหน้าผาส่ง ควรจัดทำป้ายเพื่อประกอบการถ่ายรูปเป็นที่ระลึกของนักท่องเที่ยว และควรมีที่นั่งพักผ่อนระหว่างทาง รวมทั้งจุดชมวิวต่างๆ สถานที่สำคัญบนภูซ้อง ควรมีป้ายบอกเป็นระยะๆ เช่น จุดชมวิวต่างๆ ชื่อเนินต่างๆ สถานที่กางเต็นท์นอน หลุมบังเกอร์ลาวภูซำติ รวมทั้งทำป้ายชี้ทางลงไปยังผาสนเอนซึ่งเป็นไฮไลต์ บนภูซ้อง

2. การทำแผนที่กำหนดเส้นทาง เพื่อแสดงเส้นทางบนภูซ้อง ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสุดท้าย ในครั้งนี้จึงได้จัดทำแผนที่ดังกล่าว ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวภูซ้อง ผ่านทางออนไลน์ เช่น Facebook, Line เป็นต้น ทำให้มีคนสนใจมาเที่ยวภูซ้องมากขึ้น

18. สรุปผลการดำเนินงานของนักวิจัยและภาควิชา

จัดกิจกรรม วันที่ 12 ตุลาคม 2559

สถานที่ ห้องประชุมคริสตจักรปากชม ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย

จำนวนผู้เข้าร่วม จำนวน 10 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปผลการ ดำเนินงานวิจัย
2. เพื่อแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ในการ ดำเนินการ

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่นและจากโครงการอื่น
2. หน่วยงานในพื้นที่
3. ประชาชนในพื้นที่
4. พี่เลี้ยง

ขั้นตอนวิธีการ

1. ประสานคณะทำงาน ที่ปรึกษา
2. เตรียมข้อมูลและ ประเด็นการทำงาน
3. จัดเวทีสรุปบทเรียน ในการดำเนินการวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบผลการ ดำเนินงานที่ผ่านมา และชุดบทเรียนใน การดำเนินงาน
2. เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันของทีม วิจัยและที่ปรึกษา

ผลการดำเนินการ

1. รูปแบบการท่องเที่ยว และเส้นทางท่องเที่ยว

(1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการเดินชมความงามตามธรรมชาติ ขึ้นภู และกางเต็นท์นอน บนภูซ้อง ของอำเภอปากชม เป็นการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการพิสูจน์สมรรถภาพในการเดินขึ้นภูเขา ระยะทาง 2.5 ก.ม. ใช้เวลาเกือบสองชั่วโมง บนภูซ้องมีที่ราบเหมาะสำหรับกางเต็นท์นอนพักแรม ได้ต้นสนสามใบ และชมความมหัศจรรย์ต้นสนเอนจากหินหน้าผา ยื่นออกไปทำให้เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของภูซ้องเป็นอย่างดี

กำหนดค่าใช้จ่ายต่อหัว ค่าเดินทาง ค่าอาหารและน้ำดื่ม ค่าเต็นท์ ค่าบริการพาเที่ยว 800-1,000บาท และต้องมีการจองล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วัน

(2) การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ หมู่บ้านศรีภูธร ที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากชม มีกลุ่มคนร้อนทองจำนวน 20กว่าคน ถือว่ามีจำนวนมากที่สุดที่ยึดอาชีพเสริมด้วยการร้อนทอง และบางครั้ง

เรียกติดปากว่า หมูบ้านร้อนทอง กิจกรรมร้อนทองจะมีระยะเวลา ประมาณ 4-5 เดือน ในปี คือ ประมาณ เดือน ธันวาคม มกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม จนถึงเมษายน ในช่วงที่น้ำโขงลดลง นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปศึกษาวิถีชีวิตของคนร้อนทอง และศึกษาวิธีการร้อนทองด้วยกันกับคนร้อนทอง อาจใช้เวลา 1 วัน 2 คืน หรือ 1 วัน 1 คืน

(3) การเดินทางชมความงามตามธรรมชาติ เส้นทางจากเชียงคาน เพื่อไปต่อที่ อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย

2. การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

ภาคประชาชน

1. กลุ่มคนร้อนทอง มีจำนวน 24 คน ประธานคือ นางสาวรรณี แพงพุ่ม เบอร์โทร. 081-048-2689
2. กลุ่มรถอีแต็ก เพื่อบริการนักท่องเที่ยวขึ้นภูลำตวน มีจำนวน 16 คัน ประธานกลุ่มคือ นายสุรนนท์ สาริพิมพ์ ผู้ใหญ่บ้านปากชม หมู่ที่ 1 เบอร์โทร. 080-009-6637
3. กลุ่มชาวประมง ยังไม่มีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการ แต่ผู้ที่เป็นตัวแทนของกลุ่มชาวประมง คือ นายพิทักษ์ สาริพิมพ์
4. คณะทำงานขับเคลื่อนการท่องเที่ยวปากชม มีบทบาทหน้าที่
 - (1) ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลและพื้นที่ใกล้เคียงทุกรูปแบบ เพื่อสร้างการรับรู้และภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป
 - (2) กำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่
 - (3) ประสานงานและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว
 - (4) กำหนดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในอำเภopakชม
 - (5) สนับสนุนและส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวประจำปี และการท่องเที่ยวอื่นๆของเทศบาล
 - (6) ให้ข้อเสนอแนะอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว

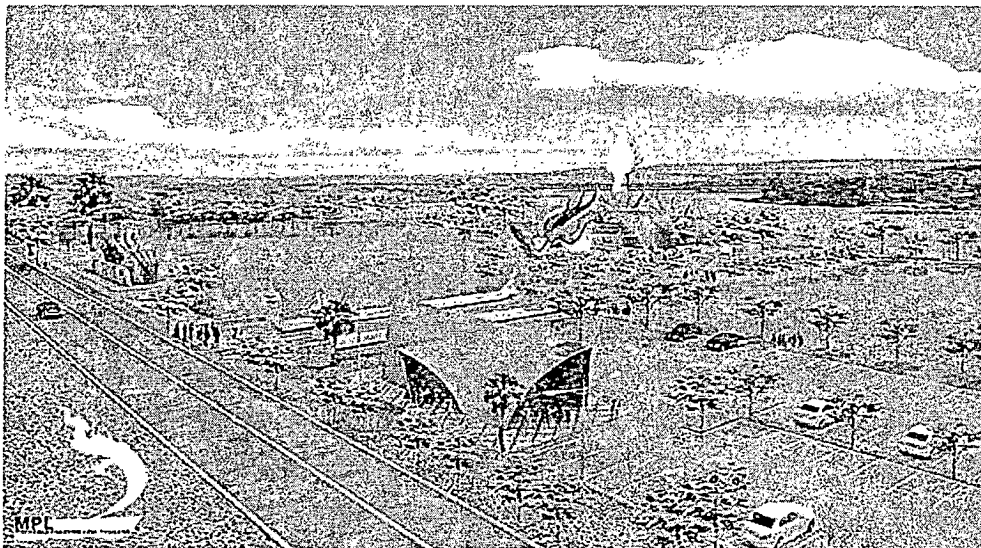
จำนวนคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวปากชม มีทั้งหมด 30 คน ประธาน คือ นายกบวน มีที นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลปากชม

ภาครัฐ

1. ศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวปากชม ตั้งอยู่บริเวณ สวนสันติประชาอาสา ผู้รับผิดชอบคือเทศบาลตำบลปากชม เบอร์โทร 042-81-1163 (เทศบาลตำบลปากชม) และ 042-81-1121(ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเทศบาลตำบลปากชม)
2. การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวภูหอ โดยเทศบาลตำบลปากชมเป็นผู้รับผิดชอบ ข้อเสนอ

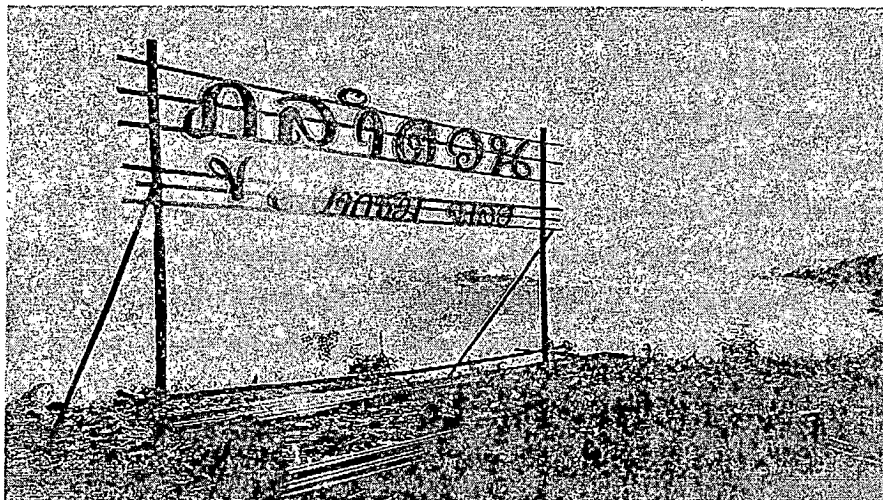
คือ ให้เป็นจุดชมวิวที่สามารถมองเห็นบ้านเรือน ลำน้ำโขง และฟากฝั่ง สปป.ลาว ด้านบนภูหอน่าจะทำเป็นสวนดอกไม้ ตามฤดูกาล

1. การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวสวนสันติประชาอาสา โดยความรับผิดชอบ ของเทศบาล และทางอำเภอ ที่จะประสานความร่วมมือให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาแวะชม ในอนาคตอันใกล้จะจัดทำให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น

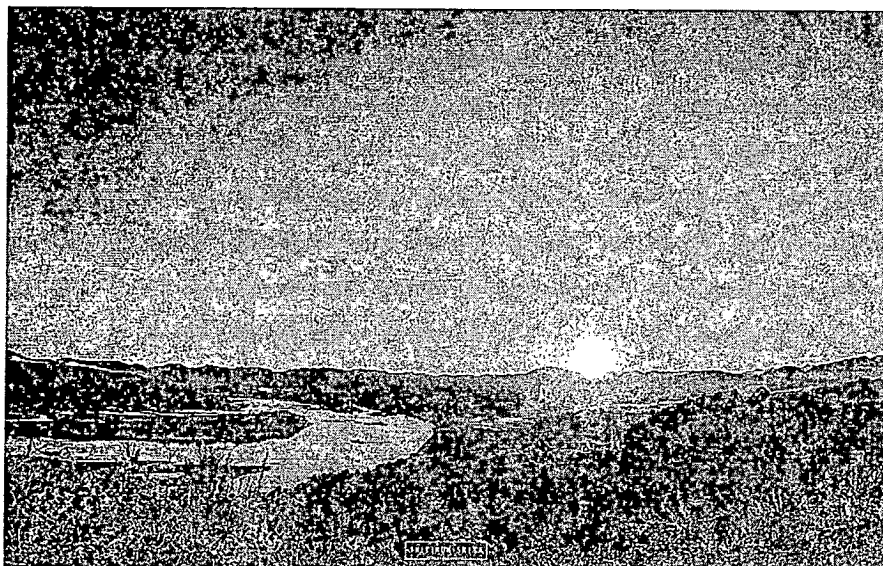

ภาพประกอบที่ 20 แผนการพัฒนาสวนสันติประชาอาสา

2. การพัฒนาและเปิดสถานที่ท่องเที่ยวภูลำตวน ตั้งอยู่ระหว่าง บ้านคกไฟ และ เทศบาลตำบลปากชม ทางขึ้นภูลำตวนอยู่ติดกับสำนักงานแขวงทาง ระยะทางจากถนนสายเชียงคาน-ปากชม ขึ้นไปถึงภูลำตวน ประมาณ 2 ก.ม. โดยรถอีแต็ก ใช้เวลาประมาณ 20 นาที สามารถชมความงามทางธรรมชาติได้ 360องศา มองเห็นความคดเคี้ยวของลำน้ำโขง ทั้งด้านตะวันออกและด้านตะวันตก ทางด้านทิศเหนือสามารถมองเห็นฝั่ง สปป.ลาว ได้อย่างชัดเจน และด้านทิศใต้สามารถมองเห็นภูเขาที่สวยงาม ตอนเช้าๆจะเห็นทะเลหมอก ที่ได้ชื่อว่าทะเลหมอกเมืองหนาว ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย นายคุมพล บรรเทาทุกข์ พร้อมคณะ โดยมีนายอำเภอปากชมสืบเอก เชษฐา ชาวประเสริฐ และประชาชนทุกภาคส่วน ได้เปิดแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่คือ ภูลำตวน และได้ประกาศการเปิดอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2560 ที่ผ่านมา

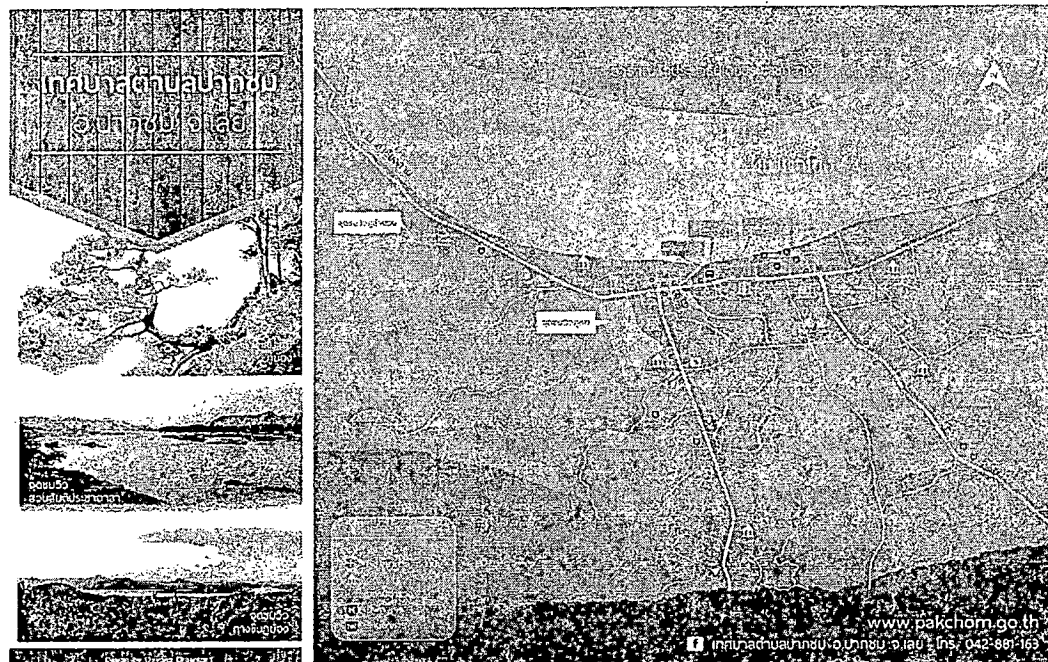
ภาพประกอบที่ 21 สถานที่ท่องเที่ยวภูลำดวน

ภาพประกอบที่ 22 สถานที่ท่องเที่ยวภูลำดวน

3. แผนที่ต่างๆ

แผนที่ภาพรวมของอำเภอปากชม

ภาพประกอบที่ 23 แผนที่ภาพรวมของอำเภอปากชม

แผนที่ร้านอาหารและที่พัก เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ที่สามารถค้นหาร้านอาหาร และที่พักได้ง่ายขึ้น

ภาพประกอบที่ 24 แผนที่ร้านอาหารและที่พัก

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การบริหารจัดการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนา และการรับประโยชน์จากการท่องเที่ยว โดยการหนุนเสริมของภาครัฐ และภาคเอกชน ทำให้นักท่องเที่ยวและชุมชนเกิดการเรียนรู้ เพื่อการศึกษา เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ ก่อให้เกิดความพึงพอใจ ความประทับใจ ความบันเทิงใจ มีความปลอดภัย และทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรม ภายใต้ความเป็นธรรมและยั่งยืน

19. เวทีนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอข้อมูลและผลการวิจัยต่อชุมชน
2. เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์
ขั้นตอนในการดำเนินงาน

1. ประสานคณะทำงานที่ปรึกษาและชุมชน
2. เตรียมข้อมูลผลที่ได้จากการศึกษา
3. กำหนดสถานที่
4. ดำเนินการตามแผน

ผลที่คาดว่าจะได้

1. ชุมชนได้รับรู้ข้อมูลและผลการวิจัย
2. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การ
การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น

1. ได้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนาต่อยอดการวางแผนการดำเนินงานใน

อนาคต

กลุ่มเป้าหมาย

1. นักวิจัยท้องถิ่น
2. ที่ปรึกษาโครงการ
3. กลุ่มเป้าหมาย
4. ประชาชนในพื้นที่
6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 80 คน

ผลการดำเนินงาน

เริ่มต้น นายอภิสิทธิ์ สุนทราวิรัตน์ หัวหน้าโครงการวิจัยและทีมวิจัย มีประชาชนในพื้นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมในเวทีครั้งนี้ด้วย หัวหน้าโครงการได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ในครั้งนี้ 1. เพื่อนำเสนอข้อมูลและผลการวิจัยต่อชุมชน 2. เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และนำเสนอขึ้นในการดำเนินการวิจัยและผลที่คาดว่าจะได้คือชุมชนได้รับรู้ข้อมูลและผลการวิจัย เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น และได้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนาต่อยอดการวางแผนการดำเนินงานในอนาคตของปากชม ซึ่งได้นำเสนอ ข้อมูลด้านสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอปากชม ได้แก่ เมืองตำนานนครหงษ์ เส้นทางเดินทางสู่อำเภอปากชมและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอปากชม และนำเสนอข้อมูลด้านการท่องเที่ยวที่ได้จากการศึกษาข้อมูล ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของอำเภอปากชม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชุมชน เช่น วิถีชีวิตคนร้อนทอง วิถีชาวประมงแม่น้ำโขง โดยได้พัฒนาเป็นโปรแกรมสำหรับการท่องเที่ยว มี 10 โปรแกรม แต่ละโปรแกรมให้เลือกแบบไหน ตามที่ต้องการของนักท่องเที่ยวว่าจะเลือกชมแบบไหน

ข้อเสนอแนะและข้ออื่นๆ

(1) หมู่บ้านหาดเบี้ย จะเป็นเหมือน “ประตูสู่เมืองร้อยแก่น” คำประกาศของผู้ว่าคนปัจจุบัน นายชุมพล บรรเทาทุกข์ ในปี 2561 จังหวัดเลยได้อนุมัติงบประมาณที่จะสร้างภูมิทัศน์เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางระหว่างอำเภอเชียงคาน กับอำเภอสว่าง จังหวัดหนองคาย ในหมู่บ้านหาดเบี้ยให้มีลานที่จอดรถของนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ ให้มีห้องน้ำสาธารณะที่ได้มาตรฐาน มีร้านค้าและสินค้าที่ระลึก มีร้านอาหาร และที่พักที่มีระดับมาตรฐาน ประชาชนหมู่บ้านหาดเบี้ยควรได้รับการเตรียมพร้อมทั้งด้านความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดการขยะอย่างถูกต้อง

(2) ภูลำตวน ในเขตเทศบาลตำบลปากชม ได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและทุกภาคส่วนในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน ตั้งแต่ปี 2560 เป็นต้นไป

(3) การจัดทำแลนด์มาร์กเป็นรูปพญานาค บริเวณสวนสันติประชาอาสา ที่อยู่หน้าว่าการอำเภอปากชม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้มีที่จอดรถของนักท่องเที่ยวที่สัญจรไปมาอย่างเพียงพอ ให้มีห้องน้ำสาธารณะ มีร้านค้าและสินค้าที่ระลึก สินค้าโอท็อป ร้านอาหารที่ได้ระดับมาตรฐาน

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานเชิงนิเวศวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย มีผลการดำเนินงานวิจัยดังนี้

4.1 บริบทชุมชน

4.1.1 ประวัติความเป็นมาของตำบลปากชม

ตำนานเมืองนครหงส์ (อำเภอปากชม) เมืองนครหงส์ เป็นเมืองหนึ่งตั้งอยู่บนที่ราบตั้งแต่ลำห้วยหงษ์ จนถึงบริเวณทุ่งหนองแดง ตามการสันนิษฐานและหลักฐานที่ปรากฏร่องรอย บริเวณนี้เหมาะกับการเกษตร เพราะเป็นที่ราบ และนอกจากนั้นยังพบสิ่งของการดำรงชีพของคนสมัยนั้น เช่น ไทกระดุมมนุษย์ หม้อ ปอองยาสูบ และถ้วยชาม โดยเฉพาะถ้วยนั้นจะพบอยู่ทั่วบริเวณ ประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร ซึ่งน่าจะเป็นชุมชนใหญ่ และอาจจะไปถึงตอนขมิ้นแม่น้ำโขง (ปัจจุบันคือหน้าโรงเรียนปากชมวิทยา) ซึ่งบริเวณนี้เป็นโบสถ์เก่า มีพระพุทธรูปอยู่ 1 องค์ ประดิษฐานอยู่ที่โบสถ์นี้ อายุไม่ทราบแน่ชัด พระพุทธรูปดังกล่าวเหลือแต่เพียงพระเศียร ส่วนลำตัวไม่ทราบว่าย้ายไปที่ไหน สันนิษฐานว่าจะเป็สมัยเดียวกับเมืองนครหงส์ หรือเป็นชุมชนย่อยของเมืองนครหงส์ จากหลักฐานดังกล่าว เมื่อเทียบเคียงกับตอนลิมนาหงส์ และจากหลักฐานที่ปรากฏดังกล่าว ยังพบเส้นทางเก่าที่สัญจรระหว่างตอนขม กับตอนลิมนาหงส์ ส่วนบริเวณตอนลิมนาหงส์ประมาณปี 2490-2500 ยังปรากฏกำแพงสูงประมาณเมตรเศษ เป็นอิฐแดงก้อนใหญ่สร้างด้วยความประณีตมาก ทิศทางของกำแพงทแยงเฉียงไปกับลำน้ำเล็กๆ ปัจจุบันชาวบ้านเรียกห้วยน้อย ถ้าวัดระยะทางจากถนนปากชม-บ้านธาตุ ถึงห้วยน้อย ประมาณ 1 กิโลเมตร

สังเกตบริเวณแล้วเห็นว่าเป็นที่ตั้งบ้านเมืองอย่างแน่นอน และโดยประมาณพื้นที่เมืองดังกล่าว 3 กิโลเมตร (นายประพนธ์ พลอยพุ่ม ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลย) เมื่อเทียบเคียงตอนขมกับ ตอนลิม สันนิษฐานว่าเป็นยุคเดียวกัน จากคำเล่าสืบต่อกันมา เมืองนครหงส์นี้ตั้งอยู่ห่างจากริมฝั่งโขง 100 เส้น ซึ่งถ้าวัดระยะทางดังกล่าวจะตกบริเวณตอนลิมพอดี

ที่มาความเชื่อ จากคำบอกเล่าสืบต่อกันมาของชุมชนบ้านนาหงส์ และชุมชนข้างเคียงพบว่า บริเวณตอนลิมนาหงส์เป็นเมืองเก่า มีโบสถ์อยู่ตอนลิม เป็นโบสถ์ประจำเมืองนครหงส์ จนมาถึงสมัยหนึ่งเมืองดังกล่าวก็ร้าง ชาวบ้านที่ผ่านไปมาบริเวณดังกล่าวพบเห็น มีหงส์ฝูงใหญ่มาจับบนต้นไม้ไม่ยอมหนีไปไหน เพื่อเฝ้าลิม(โบสถ์)อยู่ทุกวัน ชื่อเมืองนครหงส์อาจมีที่มาจากเหตุการณ์ที่มีหงส์อาศัยอยู่จำนวนมากที่บริเวณนั้น เมืองเมืองนครหงส์ร้างว่างเปล่า มีแต่ทุ่งนา ไม่มีลักษณะเป็นชุมชนเหมือนเดิมจากการเข้าชุดค้นของชาวบ้าน ได้พบโพงเหล้า มีลักษณะคล้ายแจกัน ขนาดกว้าง 2 นิ้ว สูง 3 นิ้ว มีหู 2

โขงเป็นแม่น้ำแสดงเขตแดน เนื่องจากพื้นที่ตำบลปากชมเป็นเขตพื้นที่ก่อการร้ายปฏิบัติการแทรกซึม และเป็นบ่อนการทำลายด้านการทหาร ด้านการเมืองอย่างรุนแรง กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน. ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย จึงได้กำหนดให้ตำบลปากชม เป็นตำบลตัวอย่าง ตามแนวความคิดในการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ ยุทธการที่ 115 กอ.รมน. ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2519 ซึ่งต่อมาได้มีการปรับปรุงแนวความคิดปรับปรุงตำบลและอำเภอให้เป็นอำเภอราชภัฏรัฐพัฒนา (อ.รพ.) ของ กอ.รมน. ปัจจุบันตำบลปากชมมีเขตการปกครอง 12 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านปากชม หมู่ 1 บ้านนาค้อ หมู่ 2 บ้านศรีภูธร หมู่ 3 บ้านห้วยเทียน หมู่ 4 บ้านห้วยเป้า หมู่ 5 บ้านคกไฟ หมู่ 7 บ้านนาหงษ์ หมู่ 8 บ้านโนนสมบูรณ์ หมู่ 9 บ้านปากชม หมู่ 10 บ้านวินัย หมู่ 11 บ้านนาค้อ หมู่ 12

หมู่ที่ 1 หมู่บ้านปากชม ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย

ความหมายของชื่อหมู่บ้าน

ปากชม คือ ปากห้วยน้ำชม ที่ไหลลงสู่น้ำโขง และมีคนมาตั้งถิ่นฐานจนเกิดเป็นหมู่บ้าน จึงตั้งชื่อว่า “บ้านปากชม”

ประวัติของหมู่บ้าน

นายกุ หงษ์แพง ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของปากชม ได้เล่าสู่ลูกหลานฟังว่า มีนักปราชญ์คนหนึ่งจำชื่อไม่ได้ ได้เดินทางมาบริเวณหมู่บ้านที่คณะของนายโง่น บุตรโคตร และคณะนายมูล จันทะมี และคณะแม่ตู่อิง ตั้งหลักแหล่งอยู่ แล้วบอกว่า บริเวณลำห้วยแห่งนี้เป็นทางเดินของนางฟ้า ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณภูเขา พอถึงหน้าสงกรานต์ นางฟ้าจากเทือกเขาภูฟ้า ได้เดินทางมาพบกับ “นางหงส์” (ซึ่งมีลักษณะ ตัวเป็นสัตว์ปีก มีขาเหมือนหงส์ ในนวนิยาย มีตัวและใบหน้าเป็นสตรี) ซึ่งอาศัยอยู่ที่นครหงส์(ปัจจุบันอยู่บริเวณ บ้านนาหงส์ ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของบ้านนาค้อ ซึ่งในปัจจุบันมีซากปรักหักพังของเมืองที่ถูกทำลายไปแล้ว โดยเฉพาะเศษอิฐ ก้อนยาสูบ และภาชนะเครื่องปั้นดินเผา มีให้เห็นบางส่วน) แล้วชักชวนกันมาเล่นน้ำอยู่บริเวณหาดหัวดอนชม ทั้งสองได้แสดงความชื่นชมกัน จึงขนานนามลำห้วยซึ่งเป็นทางเดินของนางทั้งสองว่า “ลำห้วยชม” ต่อมาคณะของนายโง่น นายมูล และแม่เผ่าอิง จึงร่วมกันตั้งชื่อว่า “บ้านปากชม” จนถึงปัจจุบัน

ประวัติน้ำโขง(ดอนกัว) ท้าวขุนบรม ได้ไปแย่งสาวมาจาก บ้านเชียงขู้(ศรีเชียงใหม่) และได้เอามาไว้ที่ดอนกลางน้ำโขง แต่ตัวเองไปอยู่ที่ผาหม่มเท้า(ใกล้ๆกัน) ดังนั้นหญิงสาวจึงกัวมือเรียก ท้าวขุนบรมจากดอนนั้น จึงเรียกดอนนั้นว่าดอนกัว และทั้งสองก็มาชมกัน อยู่ที่ดอนแห่งหนึ่งจึงเรียกว่า ดอนชม และมีลูกด้วยกันที่หาดมาน ซึ่งเป็นที่ตั้งโรงเรียนบ้านหาดคัมภีร์ ปัจจุบัน

ภูฆ้องภูกลอง ในทุกๆวันพระหรือวันศีล ชาวบ้านจะได้ยินเสียงฆ้องและเสียงกลองมาจาก ภูทั้งสองนี้ ปัจจุบัน ภูฆ้องกำลังได้รับการยกให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของปากชม เป็นภูเขาที่มีความสูง มีทิวทัศน์ที่สวยงาม มีต้นสนสองใบ มีต้นสนเอนที่อยู่ตามริมหน้าผา ทำให้สวยงามพอกับภูกระตัง

น้ำตกตาดแก้ว สมัยสงครามเวลานั้น แก้ว กับ จินหื้อ รบกัน กองทัพของแก้วตั้งอยู่หลังภู ฆ้องอีกฟากซึ่งมีลำห้วยไหลผ่านลงมาจากภูเขา พวกทหารแก้วนั้นจะเอาดาบจุ่มลงไปน้ำที่ไหลเพื่อจะดูว่ามีคราบซีโครไหลลงมาจากข้างบนหรือไม่และปรากฏว่ามีคราบซีโครไหลตามสายน้ำมาติดที่ตาด พวกทหาร

หุ ทำจากดินสวยงามมาก ปัจจุบันยังคงรักษาอยู่ พบที่บริเวณหินลาดห่างจากตอนสิมนาหงส์ประมาณ 5 กิโลเมตร และเครื่องในการดำรงชีพจำนวนหนึ่งบริเวณดังกล่าว แต่ปัจจุบันวัตถุดังกล่าวได้สูญหายไปกับผู้ขุดค้น ส่วนที่เหลือในปัจจุบันมีเพียงไม่กี่ชิ้น เพราะขาดการอนุรักษ์ที่ดี

จากหลักฐานที่ปรากฏบริเวณตอนสิมนาหงส์ โบสถ์มีขนาดกว้างประมาณ 6 เมตร ยาวประมาณ 8 เมตร ทำด้วยอิฐดินเผาขนาดกว้างประมาณหนึ่งคืบ ยาวเกือบสองคืบ หนาประมาณ 3 นิ้ว ก่อเป็นกำแพง จากการที่ค้นพบครั้งสุดท้ายเป็นกำแพงสูงประมาณเมตรเศษๆ ช่วงปี พ.ศ. 2500

ประวัติการรื้อสิม(โบสถ์) มีพระอาจารย์รูปหนึ่งชื่อ พระสงกา ได้มาจำพรรษาที่วัดนาหงส์ ได้เห็นชาวบ้านนำศพมาเผาโดยเอาฟืนมาวางซ้อนทับกันแล้วนำศพมาวางบนกองฟืน ประกอบกับได้ยินชาวบ้านพูดคุยกันเรื่องตำนานเมืองนครหงส์ จึงเข้าไปสำรวจ ได้พบเห็นซากเป็นกำแพงก่อด้วยก้อนอิฐแดงสูงประมาณ 1 เมตร จึงมีความคิดที่จะเอาอิฐดังกล่าวมาก่อสร้างเป็นเตาเผาศพ จึงปรึกษากับชาวบ้าน และมีมติเห็นชอบที่จะเอาอิฐดังกล่าวมา จึงพาชาวบ้านไปรื้อกำแพงสิมเพื่อเอาอิฐที่ก่อเป็นกำแพงนั้นนำมาก่อสร้างเป็นเตาเผาศพ หลักฐานปรากฏเป็นชิ้นสำคัญนั้นก็พลอยหายไปตั้งแต่ตอนนั้นเป็นต้นมา

หลักฐานทางภูมิประเทศ จากหลักฐานทำเลที่ตั้งทางภูมิประเทศ ประกอบกับวัตถุโบราณ คำบอกเล่า และปรากฏการณ์ดังกล่าว ทำให้พอที่จะสันนิษฐานได้ว่า บริเวณดังกล่าวเคยเป็นนครหงส์มาก่อน และเคยมีชุมชนอยู่ในบริเวณมากพอสมควร ขอบเขตของเมืองเริ่มตั้งแต่ตอนสิมฝั่งตะวันตก ตอนใต้ห้วยหงษ์ และเขตเมืองแร่แบไรต์ ทิศตะวันออกจรดภูเขา ทิศเหนือชุมชนหนาแน่นอยู่ถึงบริเวณทุ่งหนองแดง ชุมชนพละปลายและเส้นทางสัญจรไปถึงดอนชม การอยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ บริเวณดังกล่าวเป็นที่ราบกว้างมีลำห้วยที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการเกษตรกรรม คุ่มหนองแดงมีลักษณะพื้นดินสีแดงคล้ายอิฐที่ก่อกำแพงของสิม(โบสถ์) จากหลักฐานและคำบอกเล่าของคนสมัยก่อน

การอพยพตั้งถิ่นฐานใหม่ บริเวณตอนสิมและบริเวณที่สันนิษฐานว่าเป็นเมืองนครหงส์ที่เคยมีชุมชนดังกล่าว เป็นป่าและทุ่งนาร้าง ในส่วนของป่าบริเวณนั้นชาวบ้านจะเรียกว่า สี่เหล่าเก้ากำ คือเป็นป่าที่ปลายป่าดงดิบ ส่วนทุ่งนาเรียกว่า นาเฮื้อ คือนาร้าง แสดงว่าเคยเป็นแหล่งชุมชนอาศัยมาก่อน และดำรงชีพด้วยการทำนา และจากร่องรอยที่ปรากฏจากการอพยพของชุมชนมาตั้งถิ่นฐานใหม่ ซึ่งตามทีบอกเล่าของคนสมัยก่อน คือมาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่บริเวณหมู่บ้านนาค้อ ณ ปัจจุบัน ส่วนสาเหตุที่อพยพย้ายถิ่นฐานไม่ปรากฏเรื่องราวแน่ชัดว่ามาจากภัยธรรมชาติ หรือจากภัยมนุษย์

4.1.2 หมู่บ้านและประวัติหมู่บ้าน

ตำบลปากชม เดิมเป็นตำบลหนึ่งขึ้นอยู่กับอำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของตำบลปากชมเป็นทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก เขตการปกครองของอำเภอเขียงคานกว้างขวางเกินไป เป็นปัญหาด้านการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จึงได้ประกาศยกฐานะตำบลปากชมเป็นกิ่งอำเภอปากชม เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2510 และอีก 4 ปี ต่อมากล่าวคือ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 รัฐบาลในขณะนั้นได้ออพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภอปากชมเป็นอำเภอ ตำบลปากชมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอปากชม จึงมีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเลยเช่นกัน ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศเป็นอำเภอชายแดน มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำ

แกวจึงพากันขึ้นไปเพื่อจะฆ่าคนที่อยู่ข้างบน แต่คนข้างบนนั้นพากันเอาหินโยนลงมาและทับกองทัพแกวที่ตั้งค่ายอยู่ที่แม่น้ำนั้นตายหมด จึงเรียกที่นั่นว่า ห้วยตาดแกว

ห้วยข้างตาย มีนายพรานคนหนึ่งชื่อ พรานสิน เป็นคนบ้านเพิม ได้ยิงข้างป่าแต่ยังไม่ตายทันที ข้างก็ได้นี้เข้าป่าและพรานสินก็ได้ตามมาเรื่อยๆจนมาเจอข้างตัวนั้นนอนตายอยู่ จึงเรียกที่ตรงนั้นว่า ห้วยข้างตาย

ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน

บ้านปากชม หมู่ที่ 1 ตั้งอยู่ทางเหนือ ของอำเภอปากชม ห่างจากจังหวัดเลย ประมาณ 88 กิโลเมตร พื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมดประมาณ 4,500 ไร่

อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้าน

ทิศเหนือ ติดกับแม่น้ำโขง ฝั่งตรงข้ามคือ สปป.ลาว

ทิศใต้ ติดกับบ้านนาหงษ์ หมู่ 8 ต.ปากชม

ทิศตะวันออก ติดกับหมู่บ้านศรีภูธร หมู่ 3 ต.ปากชม

ทิศตะวันตก ติดกับหมู่บ้านคกไฟ หมู่ที่ 6 ต.ปากชม

ลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้าน

เป็นพื้นที่ภูเขาบางส่วน และเป็นที่ราบเชิงเขา ติดกับแม่น้ำโขง มีแม่น้ำไหลผ่านคือ แม่น้ำชม เป็นแหล่งน้ำสำคัญไหลผ่านหมู่บ้าน พื้นที่ราบเชิงเขาใช้เป็นที่เพาะปลูกและที่อยู่อาศัย มีอากาศเย็นสบายในฤดูหนาว ฤดูกาลมีครบทั้ง 3 ฤดู

ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายสุรนนท์ สาริพิมพ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 9 คน

สถานที่สำคัญแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

มีจุดชมวิวกุหลาบ ดอนกวั๊ก สวนสันติประชาอาสา อาคารแปดเหลี่ยมที่สวนสันติจำนวน 2 หลัง ศาลพญานาค วัดโนนศรีสะอาดที่มีเสาการเปรียญที่ใหญ่และมากถึง 50 ต้น มณฑปพระพุทธรูปใหญ่ วัดป่าสันติสุขนาราม โบสถ์คริสต์จักรปากชม

ประเพณีและวัฒนธรรม

วัฒนธรรมตามปะเพณีทั่วไป เช่นบุญกฐิน บุญมหาชาติ บุญวันสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง บุญออกพรรษา และการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา และหมู่บ้านปากชม มีปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 6 คน

1. นายจันทิ จันทะมี ปราชญ์ด้านวัฒนธรรม
2. นายจันทุล จันทะมี ปราชญ์ด้านวัฒนธรรม
3. นายประเสริฐ จันทะจร ปราชญ์ด้านวัฒนธรรม
4. นายผาง แสงขาว ปราชญ์ด้านวัฒนธรรม
5. นายเลิง สามี ปราชญ์ด้านการจักสาน

6. นายพัก อ่อนตามา ปราชญ์ด้านการจักสาน

หมู่ที่ 2 หมู่บ้านนาค้อ ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย

ความหมายของชื่อหมู่บ้าน

บ้านนาค้อตั้งขึ้นตามชื่อต้นไม้ชื่อ ต้นค้อ (ตะคล้อ) ซึ่งอยู่ริมนาด้านตะวันออก เป็นไม้ประเภทยืนต้น ผลใช้รับประทานได้ รสเปรี้ยว ต้นทำเป็นฟืน ทำบ้าน และเครื่องเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ

ประวัติของหมู่บ้าน

บ้านนาค้อหมู่ที่ 2 เริ่มแรกหมู่บ้านนี้เป็นพื้นที่ป่าเขาอุดมสมบูรณ์มาก การก่อตั้งหมู่บ้านครั้งแรกอยู่บริเวณศูนย์พัฒนาเด็กเล็กปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีลำน้ำห้วยชม ลำห้วยหงษ์ ลำห้วยตาปู่ และลำห้วยน้ำตกตาดแก้วไหลผ่าน เหมาะแก่การตั้งหมู่บ้าน มีภูเขาล้อมรอบและมีที่ราบเนินเขา เป็นพื้นที่เพาะปลูก ต่อมาเมื่อมีราษฎรเข้ามาอาศัยประมาณ 50 ครัวเรือน และเสนอให้ตั้งเป็นหมู่บ้าน โดยใช้ชื่อ บ้านนาค้อ เนื่องจากมีต้นค้อจำนวนมากในบริเวณป่าเนินเขา และมีการปรับพื้นที่ทำนาขึ้นใหม่จำนวนหนึ่ง จึงได้กำหนดเป็นชื่อหมู่บ้านดังกล่าว มีผู้ใหญ่คนแรกชื่อ พ่อตู้เปื้อ ต่อมาคือคุณตามอน คุณตาบุญมี นายจันท์ นายออน สมบัติ นายเสก สุริวงค์ นายพัฒนา มนตรี นายคุณ สากองสี นายภิรมณ์ นาคคำ นายมังกร ทองคำ นายชีวิต ก่อนคำตามลำดับ ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันคือ นางสกล กงภูธร

ลักษณะที่ตั้งหมู่บ้าน

บ้านนาค้อ หมู่ที่ 2 ต.ปากชม ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอปากชม ห่างจากอำเภอปากชม ประมาณ 7 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเลย ประมาณ 80 กิโลเมตร พื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมด มีประมาณ 2,500 ไร่

อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้าน

ทิศเหนือ	ติดกับบ้านนาหงษ์ หมู่ 8 ต.ปากชม
ทิศใต้	ติดกับบ้านนาค้อ หมู่ 12 ต.ปากชม
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านห้วยพิชัย หมู่ 1 ต.ห้วยพิชัย
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านห้วยเทียน หมู่ 4 ต.ปากชม

ลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้าน

เป็นพื้นที่ภูเขาสลับซับซ้อน มีความลาดชันล้อมรอบหมู่บ้าน เป็นพื้นที่ราบเชิงเขาบางส่วน มีลำห้วยไหลผ่านหลายสาย หมู่บ้านตั้งอยู่ตรงกลางหุบเขา พื้นที่ทำการเกษตรใช้บริเวณเชิงเขา และเนินเขาทำการเพาะปลูกพืชไร่ต่างๆ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวไร่ สวนมะม่วง สวนกล้วยน้ำว้า สวนลำไย สวนมะขาม ไร่มันสำปะหลัง ไร่ถั่วต่างๆ และการปลูกพืชเศรษฐกิจตัวใหม่คือ การปลูกยางพารา

ผู้นำในชุมชน

มีผู้ใหญ่บ้าน คือ นางสกล กงภูธร สารวัตรกำนัน และมีคณะกรรมการหมู่บ้าน

สถานที่สำคัญที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

มีน้ำตกตาดแก้ว และโรงเรียนบ้านนาค้อ

หมู่ที่ 3 บ้านศรีภูธร ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย

ความหมายของชื่อหมู่บ้าน

ศรี หมายถึง สง่า ความเจริญ มงคล ฯลฯ ภูธร หมายถึง พระราชา ภูเขา ในที่นี้เป็นบ้านที่ตั้งใกล้สถานีตำรวจภูธร จึงได้ชื่อว่า บ้านศรีภูธร

ประวัติของหมู่บ้าน

การตั้งบ้านเรือนเริ่มแรก เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2520 โดยมีจำนวนประชากร 15 ครัวเรือน โดยการนำของนายม้วน รัตนประทุม พ.ศ. 2521-2529 มีนายม้วน รัตนประทุม ดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำหมู่บ้านคนแรก ในวันที่ 29 พฤษภาคม 2529 ได้มีการเลือกตำแหน่งผู้นำบ้านแทนตำแหน่งว่าง ผู้ได้รับการเลือกคือ นายแสงจันทร์ ทุดปอ เป็นผู้นำบ้านคนที่สอง จนถึงเกษียณอายุ และได้เสียชีวิตแล้ว ผู้นำคนปัจจุบันคือ นางจิราพร อองภา บ้านศรีภูธรได้โอนเข้าอยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากชมตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2543

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 225 ครัวเรือน ประชากร 934 คน ชาย 465 คน หญิง 469 คน อาชีพหลัก ทำไร่ข้าวโพด จำนวน 219 ครัวเรือน ปลูกยางพารา จำนวน 74 ครัวเรือน ปลูกกล้วยไม้, กล้วยข้าว จำนวน 174 คน มะม่วง, มะขาม, ลำไย จำนวน 183 ครัวเรือน รับจ้างทั่วไป จำนวน 193 ครัวเรือน อาชีพเสริม เลี้ยงวัว จำนวน 27 ครัวเรือน เลี้ยงหมู จำนวน 3 ครัวเรือน ตีเหล็ก 1 ครัวเรือน

ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน

บ้านศรีภูธร หมู่ที่ 3 ตำบลปากชม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอปากชม ห่างจากอำเภอปากชม 1 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเลย ประมาณ 90 กิโลเมตร พื้นที่ของหมุดประมาณ 2,975 ไร่

อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้าน

ทิศเหนือ	ติดกับแม่น้ำโขง ฝั่งตรงข้ามคือ สปป.ลาว
ทิศใต้	ติดกับบ้านห้วยพิชัย หมู่ 19 ต.ห้วยพิชัย อ.ปากชม
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านปากเนียม หมู่ 5 ต.ห้วยพิชัย
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านปากชม หมู่ 1 ต.ปากชม อ.ปากชม

ผู้นำในชุมชน

ผู้ใหญ่จิราพร อองภา คณะกรรมการหมู่บ้าน

สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

วัดศรีภูธร

หมู่ที่ 4 บ้านห้วยเทียน ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย

ความหมายของชื่อหมู่บ้าน

ตั้งชื่อหมู่บ้าน ตามชื่อลำห้วย เนื่องจากมีห้วยเทียนไหลผ่าน และมีต้นตะเคียนขึ้นบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก

ประวัติหมู่บ้าน

เมื่อปี พ.ศ. 2508 มีราษฎรอพยพเข้ามาอยู่ 2 ครอบครัว คือครอบครัว นายทอง สุวรรณ และครอบครัว นายศูนย์ สุวรรณ ต่อมาย้ายเข้ามาอีกรวมเป็น 7 ครอบครัว มี นายคุย เมืองทอง นายทอง สุวรรณ นายเปลี่ยน ปินะสา นายศูนย์ สุวรรณ นายสุตา สุวรรณ นายเพชร พลบุญ และพ่อใหญ่แก้ว

ต่อมาในปี พ.ศ. 2513 ได้มีการตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านห้วยเทียน เนื่องจากมีห้วยเทียน ไหลผ่าน และมีต้นตะเคียนขึ้นบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก และในปี พ.ศ. 2515 ได้ตั้งผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายคุย เมืองทอง ต่อมา นายสุรินทร์ ทำทิพย์ นายสุข ฤทธิ์ละคร นายวีระ คุณโบราณ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน

หมู่บ้านห้วยเทียน หมู่ที่ 4 ต.ปากชม ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอปากชม อยู่ห่างจาก อำเภอปากชมประมาณ 19 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเลย ประมาณ 80 กิโลเมตร พื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมด ประมาณ 7,135 ไร่

อาณาเขตของหมู่บ้าน

ทิศเหนือ	ติดกับบ้านนาค้อ หมู่ที่ 12 ต.ปากชม
ทิศใต้	ติดกับบ้านแก่งปลาปาก หมู่ 5 ต.เชียงกลม อ.ปากชม
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านห้วยเป่า หมู่ 5 ต.ปากชม อ.ปากชม
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านบุสม หมู่ที่ 4 ต. บุสม อ.เชียงคาน

ลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้าน

เป็นพื้นที่ภูเขาสลับซับซ้อน มีความลาดชัน สลับกับพื้นที่ลาดเชิงเขาเล็กน้อย หมู่บ้าน ตั้งอยู่กลางหุบเขา มีลำห้วยเทียน ลำห้วยขมไหลผ่านข้างหมู่บ้าน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ มีพื้นที่ทำการเกษตรใช้บริเวณเชิงเขาและเนินเขา ราษฎรส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเอง มีพื้นที่ทำการเกษตรคือ ทำไร่ข้าวไร่บริเวณ ทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อจำหน่าย ทำสวนมะม่วง สวนกล้วยน้ำหว้า ทำสวนลำไย ทำสวนมะขามหวาน ทำไร่มันสำปะหลัง ทำไร่ถั่วต่างๆ และทำสวนยางพารา

สถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

วัดห้วยเทียน ถ้ำผาจันได ความหมายของชื่อถ้ำผาจันได ตั้งตามชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ชื่อว่า ต้นจันได ซึ่งเกิดอยู่ริมปากถ้ำ (ต้นจันไดมีลักษณะคล้ายต้นการะเกด)

หมู่ที่ 5 หมู่บ้านห้วยเป่า ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย

ความหมายของชื่อหมู่บ้าน

ห้วย หมายถึง ลำน้ำที่ไหลมาจากภูเขา เป่า คือชื่อไม้ชนิดหนึ่ง ลำต้นโตขนาดกลาง ใบ ยาวประมาณ 1 ฟุต มีกลิ่นฉุน ลำต้นมีเปลือกสีน้ำตาลอ่อน เป็นไม้เนื้ออ่อน ประโยชน์ของต้นเป่า ใบ ใช้อังไฟประคบร่างกายแก้ฟกช้ำดำเขียว กิ่งและต้นใช้ต้มอาบแก้คัน ใช้เป็นยาสมุนไพรและใช้เป็นฟืน ห้วยเป่า จึงหมายถึง ลำน้ำที่มีต้นเป่าอยู่มาก

ประวัติของหมู่บ้าน

บ้านห้วยเป้า หมู่ที่ 5 ตำบลปากชม เริ่มแรกหมู่บ้านตั้งตรงต่อบ้านห้วยเทียน หมู่ 4 ตำบลปากชม ต่อมาประมาณปีพ.ศ. 2516-2517 ได้มีการย้ายหมู่บ้านนี้ มีผู้เข้ามาอาศัยมากขึ้นประมาณ 35 ครอบครัว ซึ่งเกิดจากการที่ชาวบ้านไม่ยอมย้ายออกไปที่อื่น และต่อสูจนตั้งเป็นหมู่บ้าน โดยตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านห้วยเป้า เรียกชื่อตามชื่อลำห้วยที่ชาวบ้านได้อาศัยน้ำในหมู่บ้าน ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2520 ราษฎรได้รวมตัวกันขอโรงเรียน ดำรวจตระเวนชายแดนมาจัดตั้ง เพื่อบุตรหลานได้เรียนหนังสือและเสร็จสิ้นในปี 2521 การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านครั้งแรกในปี พ.ศ. 2522 ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายภาพ สายตาดำ ต่อมา นางอุบลรัตน์ งามศิริ ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันคือ นายศิริรัตน์ ปิ่นะสา

ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน

บ้านห้วยเป้า หมู่ที่ 5 ตำบลปากชม ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอปากชม ห่างจากอำเภอปากชม ประมาณ 13 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเลย 75 กิโลเมตร พื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมด ประมาณ 3,500 ไร่

อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้าน

ทิศเหนือ	ติดกับบ้านวินัย หมู่ที่ 11 ต.ปากชม อ.ปากชม
ทิศใต้	ติดกับบ้านห้วยผักกูด หมู่ที่ 8 ต.เชียงกลม อ.ปากชม
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านซำไฮ หมู่ที่ 4 ต.เชียงกลม อ.ปากชม
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านห้วยเทียน หมู่ที่ 4 ต.ปากชม อ.ปากชม

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในหมู่บ้าน

วัดประจำบ้านห้วยเป้า คือ วัดน้ำตกห้วยเป้า

วัฒนธรรมและประเพณี

วัฒนธรรมตามประเพณีทั่วไป เช่น บุญกฐิน บุญมหาชาติ บุญบั้งไฟ บุญออกพรรษา ไหว้ศาลเจ้าปู่ประจำหมู่บ้าน และการปฏิบัติตามพุทธศาสนา ปราชญ์ประจำหมู่บ้านมีจำนวน 7 คน

4. นายบุญจันทร์ ศรีเพชร	ปราชญ์ด้านพิธีกรรมทางศาสนา
5. นายกอง แสงเนิน	ปราชญ์ด้านการจักสาน(ไม้ไผ่)
6. นายบุญ แก้วมี	ปราชญ์ด้านดนตรี(เป่าแคน)
7. นางเอกไคว้ คำแก้ว	ปราชญ์ด้านหมอนวดแผนโบราณ
8. นายอดิศักดิ์ พิมสวัสดิ์	ปราชญ์ด้านหมอลำ
9. นายบุญลือ คงน้อย	ปราชญ์ด้านการจักสาน(แห สวิง อวน)
10. นางสาวรอง พลบูรณ์	ปราชญ์ด้านสาธารณสุข(หมอดำยาพื้นบ้าน)
11.	

หมู่ที่ 6 บ้านคกไผ่ ตำบลปากชม อำเภอปากชม

ความหมายของชื่อหมู่บ้าน

คำว่า คก หมายถึงแอ่งน้ำลึก เวลาน้ำมากจะไหลวนไปวนมา แต่เวลาน้ำลดน้ำจะไม่ไหล ชาวบ้านเรียกว่า คก หรือ วัง คำว่า ฝั่ หมายถึงต้นฝั่ป่า เพราะบริเวณริมแม่น้ำโขงตรงคกนี้จะมีป่าฝั่ขึ้น เต็มไปหมด รูปร่างลักษณะเป็นลำปล้องๆ แขนงจะมีหนาม ใบเล็กยาว ยาวประมาณ 8-10 เซนติเมตร ประโยชน์ ใช้ปลูกกระท่อม เรือน ฝาเรือน ฝา เครื่องใช้ต่างๆ หน่อไม้ฝั่ใช้ปรุงอาหาร ใบใช้เลี้ยงสัตว์

ประวัติของหมู่บ้าน

บ้านคกฝั่ เป็นหมู่บ้านดั้งเดิมมีมาแต่โบราณ มีลักษณะคล้ายหิน โดยมีกอฝั่ล้อมรอบ หมู่บ้านจำนวนมาก จึงได้เรียกว่า บ้านคกฝั่ โดยขึ้นตรงต่ออำเภอเชียงคาน ในสมัยนั้น แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2467 ได้แยกหมู่บ้านมาเป็นหมู่บ้านใหม่และตั้งชื่อตามชื่อเดิม คือ คกฝั่ ตามลักษณะคกหินใน หมู่บ้าน ต่อมาได้รับการแยกหมู่บ้านขึ้นกับอำเภอปากชม

ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน

บ้านคกฝั่ หมู่ที่ 6 ต.ปากชม อ.ปากชม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอปากชม ห่างจากอำเภอปากชม 3 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเลย 91 กิโลเมตร พื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมด ประมาณ 4,900 ไร่

อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้าน

ทิศเหนือ	ติดกับแม่น้ำโขง ฝั่งตรงข้ามคือ สปป.ลาว
ทิศใต้	ติดกับบ้านนาค้อ หมู่ที่ 2 ต.ปากชม อ.ปากชม
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านปากชม หมู่ 1 ต.ปากชม อ.ปากชม
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านหาดเบี้ย หมู่ที่ 7 ต.ปากชม อ.ปากชม

ลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้าน

เป็นที่ราบลุ่มเชิงเขา ติดริมแม่น้ำโขง สภาพดินพังทลายลงแม่น้ำโขง มีหาดทราย และ หิน เกาะแก่งที่น้ำพัดมาจำนวนมาก พื้นที่ราบเชิงเขาใช้น้ำใช้เป็นที่ปลูกบ้านที่อยู่อาศัยตลอดแนวแม่น้ำโขง และปลูกไม้ผลเล็กน้อย

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในหมู่บ้าน

มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติตลอดแนวฝั่งริมแม่น้ำโขง มีหาดทรายที่สวยงาม มีแก่ง หิน ภูเขาที่สวยงามทั้งฝั่งไทย และฝั่ง สปป.ลาว มีร้านอาหารพื้นบ้านปลาเผาเกลือโบราณโดยกลุ่ม แม่บ้าน ทำเทียบเรือข้ามไป สปป.ลาว ซึ่งมีด่านศุลกากรตรวจสอบข้ามแดนอย่างถูกต้อง วัดป่าธรรมา นุสรณ์ วัดทำสำราญ

หมู่ที่ 7 บ้านหาดเบี้ย ตำบลปากชม อำเภอปากชม

ความหมายของชื่อหมู่บ้าน

หาด + เบี้ย หาด หมายถึง ที่ที่เป็นดินราบ เป็นวงกว้างและยาวตามลำน้ำโขง เป็นที่ราบ เกิดจากกระแสน้ำพัดมาทับถมกันนานๆเข้า พอมาถึงหน้าแล้งน้ำแห้งลง ก็ทำให้เกิดที่ราบ ซึ่งชาวบ้านและ โดยทั่วไปเรียกว่า หาด

ส่วนคำว่า เบี้ย นั้นหมายถึง วัตถุประสงค์หนึ่งรูปร่างคล้ายหอยชนิดหนึ่ง ซึ่งคนโบราณนำมา นับแทนจำนวนเงิน เพราะคนสมัยก่อนคิดเลขยังไม่จำเป็นต้องใช้ก้อนหินหรือวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งมานับ แทน เช่น เบี้ย ดังนั้นคนในสมัยก่อนใช้เปลือกหอยเบี้ย เป็นเครื่องแลกเปลี่ยนเงิน อัตรา 100 เบี้ย เป็น 1 อัฐ(สตางค์)

ประวัติความเป็นมา

บ้านหาดเบี้ย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2516 จากการบอกเล่าว่า แต่ก่อนมีพวกพ่อค้าเดินเรือ สินค้าเรือแจวจากจังหวัดหนองคาย จะนำเอาสินค้าไปจำหน่ายตามหมู่บ้านริมลำแม่น้ำโขง และจุดมุ่งหมาย ปลายทางคือหลวงพระบาง แต่พอมาถึงบ้านหาดเบี้ยก็พากันหยุดพัก เพราะตรงหมู่บ้านหาดเบี้ยเป็นแก่ง น้ำไหลเชี่ยวพายเรือขึ้นไม่ได้ จะต้องรอพวกเรือสินค้าด้วยกันขึ้นมาสมทบและช่วยเหลือ ขณะที่รอคอยเป็น เวลานาน พวกพ่อค้าได้นำเอาเบี้ยมาเล่นกัน เป็นการพนันชนิดหนึ่ง ต่อมา มี 2 ครอบครัวมาหาปลา ชื่อ นายสังข์ -นางภา ไชยพรม และ นายแจ่ม-นางใส ผิวก้อน พร้อมครอบครัวมาหาปลาลำน้ำโขง และทำ สวนพริก สวนมะเขือ อยู่บริเวณปากห้วยตาตาง และปากห้วยเบี้ย ต่อมาได้มีราษฎรย้ายมาสมทบจาก ที่ต่างๆ จนเป็นกลุ่มชุมชนขึ้นบริเวณห้วยเบี้ย ซึ่งมีต้นเบี้ยขึ้นอยู่ยอดห้วย ฤดูฝนน้ำป่าไหลหลาก ได้พัดเอา หมากเบี้ยมากองอยู่บริเวณหาดทรายริมโขง เวลान้ำโขงลดลง จะเห็นหาดและหมากเบี้ย เลยนําสองอย่าง มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน อันเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน

ขณะนั้นมีนายบพ อาศัย เป็นผู้เฒ่าในหมู่บ้าน การปกครองขึ้นกับอำเภอเชียงคาน หมู่ที่ 10 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2516 ได้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้านครั้งแรก นายสม สิตี ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน สร้างวัด สร้างโรงเรียนขึ้น และย้ายมาขึ้นอยู่ในการปกครองของกิ่งอำเภอปากชม ขณะนั้น นายจำลอง ฉิม พาสี เป็นหัวหน้ากิ่ง

ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน

บ้านหาดเบี้ย หมู่ที่ 7 ตำบลปากชม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอปากชม ระยะทาง ห่างจากอำเภอ 10 กิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับแม่น้ำโขง
ทิศใต้	ติดกับเขตป่าภูเขาก้าว
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านคกไผ่
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านห้วยซวก อำเภอเชียงคาน

ลักษณะภูมิประเทศ และเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน

บ้านหาดเบี้ย มีลักษณะพื้นที่เป็นภูเขาส่วนใหญ่ มีลำห้วยล้อมรอบ และหมู่บ้านอยู่เลียบ ริมฝั่งแม่น้ำโขง บ้านเรือนของประชากรอยู่ติดถนนด้านหลังเป็นภูเขา มีสวนผลไม้อยู่ทั่วไป มีความอุดม สมบูรณ์ และมีหินเบี้ยชายหาดแม่น้ำโขงจำนวนมาก ชาวบ้านร่วมกันขอสัมปทานเก็บมาขายเป็นอาชีพเสริม

เนื่องจากหมู่บ้านตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง มีหาดทราย มีหินเบี้ยตามริมฝั่งแม่น้ำโขง มีเกาะแก่ง เช่น แก่งฟ้า เป็นสถานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน หินเบี้ยที่ชาวบ้านนำมาขายเป็นอาชีพเสริม และเป็นที่นิยมนำมาตกแต่งบ้านและจัดสวนหย่อม

วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านหาดเบี้ย

ประชาชนในหมู่บ้านหาดเบี้ย อาศัยอยู่เป็นคุ้ม เป็นกลุ่ม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและเก็บหินเบี้ยขายหลังจากว่างงานจากฤดูกาลเกษตร บางครัวเรือนก็ทอผ้า บางครัวเรือนก็เลี้ยงวัว และมีบางกลุ่มที่ประกอบอาชีพการร่อนทองตามริมฝั่งแม่น้ำโขง ประชาชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี

สถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

มีแก่งฟ้าอยู่ด้านเหนือของหมู่บ้าน แก่งเบี้ย วัดผาสามยอด และหาดทรายคำ

หมู่ที่ 8 หมู่บ้านนาหงษ์ ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย

ความหมายของชื่อหมู่บ้าน

หมู่บ้านนาหงษ์ ตามตำนานตั้งแต่ดั้งเดิม ไม่ทราบว่าเป็นเวลานานเท่าไร มีเมืองๆหนึ่งชื่อว่า เมืองนครหงส์ จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านนาหงษ์

นา หมายถึงที่ปลูกข้าว โดยทำเป็นคันขึ้นเพื่อให้น้ำขังอยู่ได้ ส่วนคำว่า หงษ์(หงส์) คือนกชนิดหนึ่งจำพวกห่าน แต่ตัวจะโตกว่า คอยาวกว่า ในเทพนิยาย ถือว่าเป็นนกตระกูลสูง

ประวัติที่มาของหมู่บ้าน

เดิมบ้านนาหงษ์ ไม่ได้แยกหมู่บ้านมาจากบ้านนาค้อ โดยมีราษฎรย้ายมาจากบ้านกกเกลี้ยง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ประมาณ 6-7 ครัวเรือน และต่อมาได้ขยายเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่แยกตัวออกมาจากบ้านนาค้อ จนมีจำนวนมากขึ้น จึงขอแยกหมู่บ้านใหม่ เป็นหมู่บ้านนาหงษ์ เมื่อปี พ.ศ. 2520 ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายทอง เหล็กหล่ม ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันคือ นายสถิตย์ สมบัติ

ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน

บ้านนาหงษ์ หมู่ที่ 8 ตำบลปากชม ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอปากชม ห่างจากอำเภอปากชมประมาณ 6 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเลยประมาณ 85 กิโลเมตร พื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมด ประมาณ 3,000 ไร่

อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้าน

ทิศเหนือ	ติดกับบ้านปากชม หมู่ 1 ต.ปากชม
ทิศใต้	ติดกับบ้านนาค้อ หมู่ 2 ต.ปากชม
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านห้วยพิชัย หมู่ที่ 1 ต.ห้วยพิชัย
ทิศตะวันตก	ติดกับภูม้อง อ.ปากชม

ลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้าน

เป็นพื้นที่เนินภูเขาสูง มีที่ราบเชิงเขาเล็กน้อย เพื่อทำการเกษตรกรรมต่างๆ เช่นการทำนา การทำสวน การทำไร่ต่างๆ และการปลูกไม้ผลเล็กน้อย

ผู้นำชุมชน

ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน คือนายสกลิต สมบัติ คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มต่างๆที่อยู่ในหมู่บ้าน

สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน

วัดนาหงษ์

หมู่ที่ 9 บ้านโนนสมบูรณ์ ตำบลปากชม อำเภอปากชม

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านโนนสมบูรณ์เดิมเป็นหมู่บ้านนาชื่อ หมู่ที่ 2 ตำบลปากชม ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีบ้านเรือนตั้งกระจายอยู่ยากต่อการปกครองให้มีความเป็นระเบียบที่ดี เมื่อปี พ.ศ. 2531 จึงขอแยกหมู่บ้านโดยตั้งชื่อว่า บ้านโนนสมบูรณ์ ได้รับอนุมัติเมื่อเดือน มิถุนายน 2531 โดยมีผู้นำคนแรก คือนายเหรียญชัย บุตรธรรม เป็นผู้ใหญ่บ้าน และได้รับการแต่งตั้งเป็นกำนันของตำบลปากชม ต่อมาในปี 2551 มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านใหม่ ผู้ได้รับเลือกคือนายลวน ไชโยแสง และเป็นกำนันตำบลปากชมในปัจจุบัน ส่วนผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันคือ นายดุสิต สุพรมอินทร์

ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน

บ้านโนนสมบูรณ์ หมู่ 9 ตำบลปากชม ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอปากชม ห่างจากอำเภอปากชม ประมาณ 7 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเลย ประมาณ 78 กิโลเมตร มีพื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมดประมาณ 7,649 ไร่

อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้าน

ทิศเหนือ	ติดกับบ้านนาค้อ หมู่ที่ 2 ต.ปากชม
ทิศใต้	ติดกับบ้านวินัย หมู่ที่ 11 ต.ปากชม
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านห้วยพิชัย หมู่ที่ 1 ต.ห้วยพิชัย
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านนาค้อ หมู่ที่ 12 ต.ปากชม

ลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้าน

เป็นพื้นที่ภูเขา เป็นที่ราบสูง มีที่ราบเชิงเขาเล็กน้อย ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สำหรับทำการเกษตรกรรม เช่น ทำไร่ข้าวโพด ไร่ข้าว ถั่วต่างๆ และการเลี้ยงสัตว์

ผู้นำชุมชน

มีผู้ใหญ่บ้าน คือนายดุสิต สุพรมอินทร์ มีคณะกรรมการหมู่บ้าน มีผู้นำกลุ่มต่างๆ

สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

วัดเวฬุวัน

ประเพณีและวัฒนธรรม

วัฒนธรรมตามประเพณีทั่วไป เช่น บุญกฐิน บุญมหาชาติ บุญบั้งไฟ บุญออกพรรษา และการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา มีปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 2 คน

12. นายเคน ศรีวิวัฒน์ ปราชญ์ด้านพุทธศาสนา

13. นายแดง วิชาเครื่อง ปราชญ์ด้านพุทธศาสนา

14.

หมู่ที่ 10 ตำบลปากชม อำเภอปากชม

ประวัติของหมู่บ้าน

บ้านปากชม หมู่ที่ 10 ได้แยกออกจาก บ้านปากชม หมู่ที่ 1 ไปทางทิศตะวันตก ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2475 เนื่องจากมีประชากรหนาแน่นมาก ตลอดจนมีพื้นที่ปกครองติดต่อกันง่ายในการบริหารจัดการ จึงได้มีการแยกหมู่บ้านออกมาเป็น หมู่บ้านปากชม หมู่ที่ 10 ในปี 2538 ได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ได้รับการเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายพรณรงค์ สมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2547 ผู้ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านคือ นายไสว คณาดี และในปี พ.ศ. 2552 เลือกผู้ใหญ่บ้านและทำทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านมาจนถึงปัจจุบัน คือ นางจิตลดา ศรีชนะ

ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน

บ้านปากชม หมู่ที่ 10 ตำบลปากชม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอปากชม ห่างจากอำเภอปากชม ประมาณ 2 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเลย ประมาณ 90 กิโลเมตร มีพื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมด ประมาณ 2,500 ไร่

อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้าน

ทิศเหนือ ติดกับแม่น้ำโขง ฝั่งตรงข้ามคือ สปป.ลาว

ทิศใต้ ติดกับบ้านนาหงษ์ หมู่ที่ 8 ต.ปากชม

ทิศตะวันออก ติดกับหมู่บ้านปากชม หมู่ที่ 1 ต.ปากชม

ทิศตะวันตก ติดกับบ้านคกไผ่ หมู่ที่ 6 ต.ปากชม

ลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้าน

เป็นพื้นที่ภูเขาสลับซับซ้อนมีความลาดชัน มีพื้นที่ราบเชิงเขาเล็กน้อย และมีแนวติดกับแม่น้ำโขง หมู่บ้านอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง พื้นที่ทำการเกษตรกรรม ไร่เชิงเขา และเนินภูเขาตามแนวริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตรกรรม เช่น ไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ไร่ข้าวเพื่อการบริโภค สวนมะม่วง สวนกล้วยน้ำว้า สวนลำไย สวนมะขามหวาน ไร่มันสำปะหลัง ไร่ถั่วต่างๆ และการปลูกยางพารา

ผู้นำชุมชน

ผู้ใหญ่บ้าน คือผู้ใหญ่จิตลดา ศรีชนะ คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มที่มีอยู่ในชุมชน แหล่งท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

ริมฝั่งแม่น้ำโขง หาดทรายสีเงิน ที่ชมวิวกุหลาบ วัดโนนศรีสะอาด ที่มีเสาการเปรียญใหญ่
จำนวน 50 ต้น

หมู่ที่ 11 บ้านวินัย ตำบลปากชม อำเภอปากชม

ความหมายของชื่อหมู่บ้าน

ความหมายของชื่อหมู่บ้านวินัย ทราบว่ามีคนที่มาสำรวจเพื่อตั้งหมู่บ้านมีชื่อว่า วินัย จึงตั้งชื่อตามนั้น แต่ไม่มีความชัดเจนในเรื่องนี้

คำว่า วินัย หมายความว่า การอยู่ในระเบียบแบบแผน และข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ คงเนื่องมาจากเป็นหมู่บ้านที่จัดตั้ง เพื่อให้คนที่อพยพมาจากประเทศลาวมาอยู่ ต้องอยู่ในระเบียบข้อบังคับ จึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า บ้านวินัย

ประวัติความเป็นมา

บ้านวินัย หมู่ที่ 11 ตำบลปากชม ในอดีตเป็นศูนย์อพยพของผู้ลี้ภัยจากประเทศลาวเป็นชาวเขาเผ่าม้ง ที่หนีภัยสงครามข้ามมาฝั่งไทย โดยรัฐบาลไทยได้กำหนดเอาพื้นที่บ้านนี้เป็นที่พักพิงกำหนดอาณาเขตควบคุมผู้อพยพ ซึ่งมีจำนวนถึง 500,000 คน ต่อมาเมื่อเหตุการณ์เข้าสู่ภาวะปกติแล้วทางรัฐบาลได้ยุบเลิกศูนย์อพยพ บ้านวินัย ในปี พ.ศ. 2536 และได้จัดตั้งเป็นหมู่บ้าน เพื่อให้ราษฎรเข้ามาอยู่อาศัยได้ จึงได้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านวินัย ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย เมื่อปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา

เริ่มแรก มีนายสมพงษ์ สีคะปัสสะ เป็นประธานหมู่บ้านอาสารักษาดินแดน โดยมีผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายสมาน ประสมทรัพย์ ต่อมา นายประยูร พรหมพิมพ์ นายธวัช ประสิทธิ์ และนายสมพาน มณีแสง ตามลำดับ มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 49 ครัวเรือน

ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน

บ้านวินัย หมู่ที่ 11 ตำบลปากชม อยู่ทางทิศใต้ของอำเภอปากชม ประมาณ 10 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเลย ประมาณ 77 กิโลเมตร พื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมด ประมาณ 2,085 ไร่

อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้าน

ทิศเหนือ	ติดกับบ้านโนนสมบูรณ์ หมู่ที่ 9 ต.ปากชม
ทิศใต้	ติดกับบ้านห้วยเป่า หมู่ที่ 5 ต.ปากชม
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านซำไฮ หมู่ที่ 6 ต.เชียงกลม
ทิศตะวันตก	ติดกับถนนปากชม-บ้านธาตุ

ลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้าน

พื้นที่หมู่บ้านวินัย เป็นพื้นที่ภูเขาสลับซับซ้อน มีพื้นที่ราบเชิงเขาเล็กน้อย ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร เช่น ไร่ข้าวเพื่อการบริโภค ไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้ ไร่มันสำปะหลัง ไร่ถั่วต่างๆ และการปลูกยางพารา

ผู้นำชุมชน

โดยการนำของผู้ใหญ่บ้าน คือนายสมพาน มณีแสง และคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน

สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน

วัดลาว ภายในวัด มีรูปปั้นที่ชาวเมืองใช้ในการสักการบูชา

หมู่ที่ 12 บ้านนาค้อ ตำบลปากชม อำเภอปากชม

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านนาค้อ หมู่ที่ 12 ได้แยกตัวออกมาตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ เนื่องจากหมู่บ้านนาค้อ หมู่ที่ 2 นั้นมีจำนวนประชากรหนาแน่นและแออัดเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงได้มีการขอแบ่งแยกพื้นที่การปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา และให้ชื่อว่า บ้านนาค้อเช่นเดิม มีผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือนายบุญหลาย ดีแก้ว ต่อมา นายเชิด แก้วแสง และนายเกี้ยว ชากักดี ตามลำดับ

ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน

หมู่บ้านนาค้อ หมู่ที่ 12 ตำบลปากชม ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอปากชม ห่างจากอำเภอปากชม ประมาณ 7 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเลย 81 กิโลเมตร พื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมดมีประมาณ 21,530 ไร่

อาณาเขตติดต่อของหมู่บ้าน

ทิศเหนือ	ติดกับหมู่บ้านนาค้อ หมู่ที่ 2
ทิศใต้	ติดกับบ้านห้วยเป้า หมู่ที่ 5 ต.ปากชม
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านโนนสมบูรณ์ หมู่ที่ 9 ต.ปากชม
ทิศตะวันตก	ติดกับป่าภูเขาก้าว

ลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้าน

เป็นพื้นที่ภูเขาสลับซับซ้อนมีความลาดชันสูง เป็นพื้นที่ราบเชิงเขาเล็กน้อย หมู่บ้านตั้งอยู่ระหว่างเนินเขา มีลำห้วยตัว ลำน้ำพุง ลำห้วยชม ไหลผ่านข้างหมู่บ้าน มีพื้นที่ทำการเกษตรที่ราบเชิงเขาและเนินเขาเป็นหลัก พืชผลการเกษตรได้แก่ ไร่ข้าวเพื่อการบริโภค ไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อการจำหน่าย สวนมะม่วง สวนกล้วยน้ำหว้า สวนลำไย สวนมะขามหวาน ไร่มันสำปะหลัง ไร่ถั่วต่างๆ และการปลูกพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ คือการปลูกยางพารา

ผู้นำชุมชน

มีผู้ใหญ่บ้านคือนายเกี้ยว ชากักดี และคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน

สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

วัดโพนแก้ว

4.1.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

สังคมและวิถีชุมชน รวมทั้งอาชีพความเป็นอยู่ เป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย มีความสงบสุขปลอดภัย มีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาตนเอง อาชีพส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรประมาณ 70-80 % มีการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 60 แยกเป็น เนื้อที่ทำนา ร้อยละ 10 เนื้อที่เพาะปลูกพืชไร่ ร้อยละ 50 เนื้อที่ปลูกผลไม้และยางพารา ร้อยละ 20 อื่น ๆ ร้อยละ 20 ส่วนหนึ่งจะประกอบอาชีพค้าขาย ประมาณ 30% ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากชม ซึ่งมีห้างร้านพอสมควร มีทั้งค้าขายวัสดุก่อสร้าง เครื่องมือการเกษตร อุปกรณ์ยานยนต์ เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องใช้ไฟฟ้า เสื้อผ้า เครื่องเขียนสิ่งพิมพ์ อาหารเครื่องดื่ม นอกจากนั้นก็จะประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ เจ้าหน้าที่รัฐ และอื่นๆ ประมาณ 10%

ตารางที่ 1 แสดงปฏิทินฤดูกาล

กิจกรรม	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
1.ทำไร่ข้าวโพด												
- เตรียมพื้นที่		←→										
- ไถที่			←→									
- ปลูก				←→								
- ใส่ปุ๋ย					←→							
- คายหญ้า						←→						
- เก็บเกี่ยว							←→					
2.ทำนา									←→			
- เก็บเกี่ยว						←→						
3.สวนยางพารา												
4.มะม่วง	←→											
5.ลำไย	←→											
6.มะขามหวาน										←→		
7.พืชผักสวนครัว	←→									←→		
8.เลี้ยงวัว	←→										←→	
9.หาปลาที่น้ำโขง	←→										←→	

4.1.4 สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบชายฝั่งโขง และเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตตำบลปากชมเป็นที่ราบชายฝั่งแม่น้ำโขงและติดภูเขา จึงทำให้ฝนตกชุก ฤดูร้อนจะร้อนจัด ในฤดูหนาวจะเย็นจัด

4.1.5 แหล่งน้ำธรรมชาติ

ตำบลปากชม ส่วนใหญ่จะมีแม่น้ำต่างๆ ตัวอำเภอปากชม ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำสาวย นานาชาติคือแม่น้ำโขง ซึ่งประชาชนพลเมืองของปากชมสามารถใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขง และแม่น้ำ ต่างๆอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืชผัก สวนครัว ไม่ว่าจะเป็นในด้านการประมง ในการหาสัตว์น้ำเพื่อเป็น อาหารในครัวเรือน หรือเพื่อเป็นอาชีพ มีปลาจำนวนมากมายโดยเฉพาะในแม่น้ำโขง สมัยก่อนมีทั้งปลาบึก ปลาเลิม เวลานั้นก็จะมี ปลาแซ่เหลือง ตัวใหญ่ที่สุดจะมีน้ำหนักถึง 50 กิโลกรัม ปลาแซ่ดำ ปลาเขี้ยวไก่ ปลา โຈก ปลาจาด ปลาเพี้ย ปลาตอง ฯลฯ สรุปได้ว่า มีปลาตามธรรมชาติประมาณ 86 ชนิด ปลาหายาก 13 ชนิด แม่น้ำชมซึ่งเป็นแม่น้ำที่หล่อเลี้ยงชาวอำเภอปากชม มีความยาวตั้งแต่ บ้านห้วยบ่อซืน ผ่านชมเจริญ มาที่เชียงกลม เข้าปากชม และไหลลงไปสู่แม่น้ำโขง ที่บริเวณข้างตลาดสด เทศบาลตำบลปากชม เป็นแม่น้ำ สำหรับการเกษตร รวมทั้งผลิตผลทางทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นปู ปลา พืชผักต่างๆ นอกจากนั้นยังมี ห้วยหนองคลองบึงต่างๆ เช่น ห้วยเป้า ห้วยหงษ์ ห้วยสาหู่ ห้วยเทียน ฯลฯ ทำให้ตำบลปากชมมีความอุดม สมบูรณ์ สามารถประกอบอาชีพความเป็นอยู่ได้ตลอดปี

4.1.6 สภาพสังคมและวัฒนธรรม

ตำบลปากชม ประชาชนส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ และมีส่วนน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์ และ อิสลาม ตามหมู่บ้านต่างๆของตำบลปากชม จะมีสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา คือวัดที่อยู่ตาม หมู่บ้านต่างๆ

ความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรม

ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนับถือทั้งศาสนาพุทธ รวมทั้งพราหมณ์ และผีด้วย โดยมีศาลเจ้า เป็นที่ เคารพสักการะ มีการบนบานศาลกล่าว และการแก้บนเป็นครั้งคราว

คำสอนของพุทธศาสนานั้นก็มีอยู่ 2 ระดับคือ

1. ระดับชาวบ้านซึ่งมีหลักการอยู่มากมายซึ่งสรุปอยู่ที่การมีศีล มีเมตตา มีความขยันอดทนและรู้จักใช้ เหตุผลในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

2. ระดับสูงซึ่งได้แก่หลักอริยสัจ 4 อันเป็นหลักในการดับทุกข์และจัดเป็นหัวใจของคำสอนทั้งหมด ซึ่งสรุป อยู่ที่ทำให้จิตใจให้ว่างจากกิเลสทั้งปวงโดยมีศีลเป็นพื้นฐานรวมทั้งมีสมาธิเป็นกำลังและมีปัญญาเป็นตัว ควบคุม

ความเชื่อและหลักปฏิบัติ พุทธศาสนาสอนว่าทุกสิ่งเป็นไปตามธรรมชาติ(หรือธรรมดา)ของ มันเอง คือเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย(ปัจจัยคือเหตุย่อยๆ)ที่ผลักดันกันไปเรื่อยๆ โดยไม่มีตัวตนหรือผู้ใดมาดล

บันดาล ดังนั้นการปฏิบัติก็คือการปฏิบัติหน้าที่ของตนๆให้ถูกต้องตามที่ธรรมชาติกำหนดมา อย่ามีความเห็นแก่ตัว จงเห็นแก่ผู้อื่น หรือเห็นแก่ธรรมชาติ

ประเพณี ดั้งเดิมนั้นไม่มีแต่ภายหลังเกิดมีขึ้นเช่น ประเพณีการทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และการทำบุญตามวันสำคัญทางศาสนา

วันสำคัญทางศาสนา

1. วันวิสาขบูชา อันเป็นวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า
2. วันอาสาฬหบูชา อันเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมครั้งแรก
3. วันมาฆบูชา อันเป็นวันที่พระอรหันต์จำนวนมากมาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย
4. วันเข้าพรรษา เป็นวันที่พระสงฆ์เริ่มอยู่จำพรรษาตลอด 3 เดือน ในฤดูฝน ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 8 จนถึงกลางเดือน 11
5. วันออกพรรษา ตรงกับวันเพ็ญ (ขึ้น 15 ค่ำ) เดือน 11 เป็นวันที่พระภิกษุสงฆ์ออกจากจำพรรษา หรือการอยู่ประจำที่ตลอดฤดูฝน เป็นระยะเวลา 3 เดือน ต่อจากวันนี้ไปพระภิกษุสงฆ์ก็สามารถจาริกไปในที่ต่าง ๆ และค้างแรมในที่อื่นได้

วัฒนธรรมและประเพณี

1. ภาษา คนปากชมประกอบด้วยผู้คนที่มาจากหลากหลาย จะพูดคุยสื่อสารด้วยภาษาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ บางครั้งเรียกว่าภาษาไทย บางครั้งเรียกว่าภาษาลาว(เวียงจันทน์) และภาษาเรียกว่า ไทใต้ (อีสาน) ที่มาจาก อูตฺร หรือมาจากขอนแก่น เวลานี้เด็กมักจะใช้ภาษาไทยกลาง แต่ไม่สมบูรณ์มักจะแปร่งๆเป็นลูกผสม
2. การแต่งกาย จะเป็นการแต่งตามยุคสมัย ไม่มีเอกลักษณ์พิเศษ แต่เน้นที่ สะดวกสบาย ดูดีเรียบร้อย ตามกาลเทศะ เมื่อมีเทศกาล จะแต่งตัวเป็นพิเศษ ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เข้าวัดก็จะเน้นความสวยงามและเรียบร้อยเป็นพิเศษ
3. อาหาร จะเป็นอาหารแบบไทยๆ ส่วนอาหารพื้นบ้านก็จะมี ส้มตำ ปู ปลา ล้า ข้าวปุ้นฮ้อน น้ำพริกตำหน่อไม้ แกงหน่อไม้ แกงเอาะ แกงคั่ว ปั่นปลา ปั่นกบ ลาบปลา(ลาบเหนียว) ลาบนกคุ้ม นกไก่อ้นา ลาบเป็ด ลาบไก่ บางครั้งก็มีอาหารประเภทเนื้อสัตว์ป่าเช่นหมูป่า เก้ง อีเห็น และอื่นๆอีกมากมาย
4. การละเล่นและประเพณี เช่น *สงกรานต์* คนปากชมมักจะพากันมาจัดประเพณี สงกรานต์ร่วมกัน โดยการลงหาแม่น้ำโขง มีการละเล่นต่างๆ เช่น แข่งขันฟุตบอลทรายหาด ร้องรำทำเพลง มีการรดน้ำดำหัวขอพรผู้สูงอายุ ลูกหลานที่ไปเรียนหรือไปทำงานต่างจังหวัดจะพากันกลับมาพบปะพ่อแม่ญาติพี่น้อง

คำว่า ตรุษ แปลว่า ตัดหรือขาด คือ ตัดปี ขาดปี หมายถึง วันสิ้นปี ตรุษเป็นพิธีแสดงความยินดีที่ได้มีชีวิตผ่านพ้นมาด้วยความสวัสดิ์ในรอบปีหนึ่ง ๆ เรียกว่า ส่งปีเก่า สงกรานต์ แปลว่า ก้าวขึ้น อย่างขึ้น หรือก้าวขึ้นการย้ายที่ เคลื่อนที่ คือ พระอาทิตย์ขึ้นสู่ราศีใหม่ หมายถึงวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งตกอยู่ในวันที่ 13,14,15 เมษายน ทุกปี แต่วันสงกรานต์ คือ วันที่ 13 เมษายน เรียกว่า วันมหาสงกรานต์ วันที่ 14 เป็นวันเนา วันที่ 15 เป็นวันเถลิงศก

ความสำคัญ

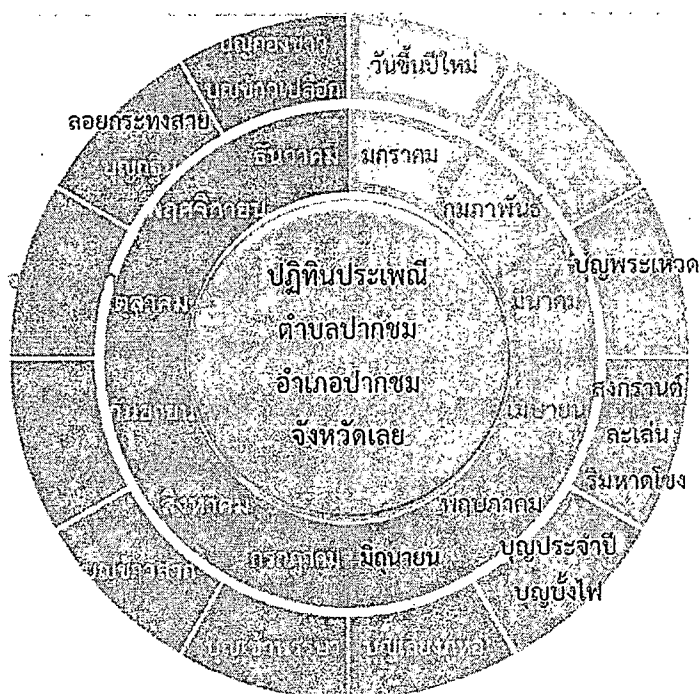
เทศกาลสงกรานต์เป็นเทศกาลวันสิ้นปีเก่าขึ้นปีใหม่ของคนไทย ซึ่งยึดถือสืบเนื่องมาแต่โบราณ เป็นระยะเวลาเข้าสู่ฤดูร้อนที่เสร็จจากการเก็บเกี่ยวข้าว จึงว่างจากการงานประจำ มีการละเล่น สนุกสนานรื่นเริงร่วมกันของชาวปากชม แม้ปัจจุบันทางราชการประกาศวันที่ 31 ธันวาคม เป็นวันสิ้นปี และวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี เป็นวันขึ้นปีใหม่ แต่ประเพณีการทำบุญและการรื่นเริงในวันตรุษและสงกรานต์ก็ยังคงมีอยู่สำหรับคนปากชม และทั่วไปทุกภาคของประเทศไทย

ตรุษสงกรานต์ถือเป็นนักขัตฤกษ์ที่ขึ้นหน้าขึ้นตามาแต่ดึกดำบรรพ์ ก่อนจะถึงวันสงกรานต์จะมีการเตรียมเครื่องแต่งตัวประกวดประชันกัน

การทำบุญ

มีการทำบุญในตรุษสงกรานต์ทั้งพิธีหลวงและพิธีราษฎร์ เช่น การก่อพระเจดีย์ทราย การปล่อยนกปล่อยปลา การสรงน้ำพระ การสรงน้ำพระพุทธรูป การสรงน้ำพระภิกษุสามเณร การรดน้ำผู้ใหญ่

ประเพณีลอยกระทง มีการแข่งเรือหางยาว หรือเรือกาบ อำเภอปากชมจะเน้นการจัดงานประเพณีลอยกระทง วันลอยกระทงของทุกปีจะตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ตามปฏิทินจันทรคติไทย หรือถ้าเป็นปฏิทินจันทรคติล้านนาจะตรงกับเดือนยี่ และหากเป็นปฏิทินสุริยคติจะราวเดือนพฤศจิกายน ซึ่งเดือน 12 นี้เป็นช่วงต้นฤดูหนาว อากาศจึงเย็นสบาย และอยู่ในช่วงฤดูน้ำหลาก มีน้ำขึ้นเต็มฝั่ง ทำให้เห็นสายน้ำอย่างชัดเจน อีกทั้งวันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันที่พระจันทร์เต็มดวง ทำให้สามารถเห็นแม่น้ำที่มีแสงจันทร์ส่องกระทบลงมา เป็นภาพที่ดูงดงามเหมาะแก่การชมเป็นอย่างยิ่ง

ภาพประกอบที่ 25 ปฏิทินประเพณีตำบลปากชม อ.ปากชม จ.เลย

ตำบลปากชม อยู่ในช่วงเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติเป็นอันมาก เช่น ภูซ้อง เป็นภูเขาที่มีธรรมชาติสวยงามมีความสูง มีพรรณไม้สองใบ ที่สวยงามสามารถมองเห็นทิวทัศน์ที่สวยงามได้กว้างไกล นอกจากนั้น สถานที่หาดทรายสีขาวระยิบระยับริมน้ำโขง เกาะแก่งที่สวยงามซึ่งที่อื่นไม่มีเหมือน มีการร่อนทองในช่วงฤดูแล้ง เมื่อน้ำโขงลดลง

สวนสันติประชาอาสา ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากชม ริมฝั่งแม่น้ำโขง บริเวณหน้าว่าการอำเภอปากชม เป็นสวนสาธารณะและจุดชมทิวทัศน์แม่น้ำโขง มีพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับ ตกแต่งไว้ร่มรื่นสวยงามประกอบด้วยทัศนียภาพแม่น้ำโขงที่งดงาม มีศาลาแปดเหลี่ยมเป็นที่พักผ่อน นั่งเล่น และร้านอาหารสำหรับให้บริการอาหารและเครื่องดื่มจึงเป็นสถานที่ที่เหมาะสม สำหรับผู้เดินทางผ่านไปมาในเส้นทางระหว่างจังหวัดเลยและจังหวัดหนองคายจะใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและชมวิวดูได้เป็นอย่างดี เวลานี้ทางเทศบาลตำบลปากชมกำลังสร้างศูนย์การท่องเที่ยว เพื่อต้อนรับและอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว การเดินทางจากจังหวัดเลย ตามเส้นทางลาดยาง สายเลย - เชียงคาน - ปากชม หรือ เลย - บ้านธาตุ - ปากชม เป็นระยะทาง 90 กิโลเมตร

4.1.7 การเมืองการปกครอง

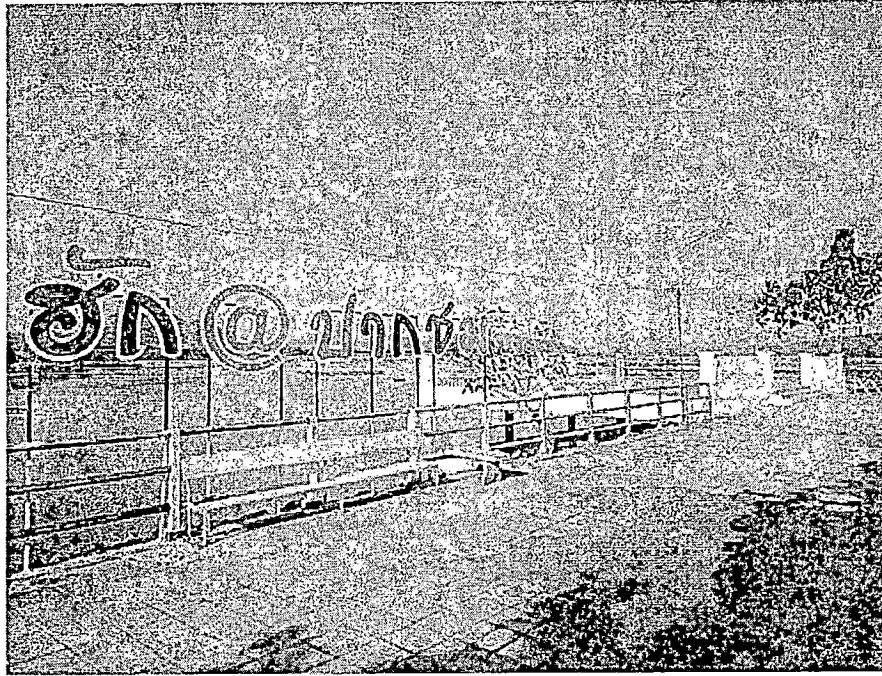
องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น คือ สำนักงานเทศบาลตำบลปากชม ได้จัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดทำจุดชมวิวกุหลาบ และปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงาม การปรับปรุงสถานที่บริเวณสวนสัตว์ประชาอาสา ให้มีสวนหย่อม มีน้ำตกจำลอง สร้างศาลาชมวิวเป็นรูปแปดเหลี่ยม สร้างพื้นที่ชมวิวยืนไปที่น้ำโขง และสร้างศูนย์บริการการท่องเที่ยวอำเภอปากชม

4.2 ศักยภาพของชุมชนตำบลปากชม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนในชุมชน

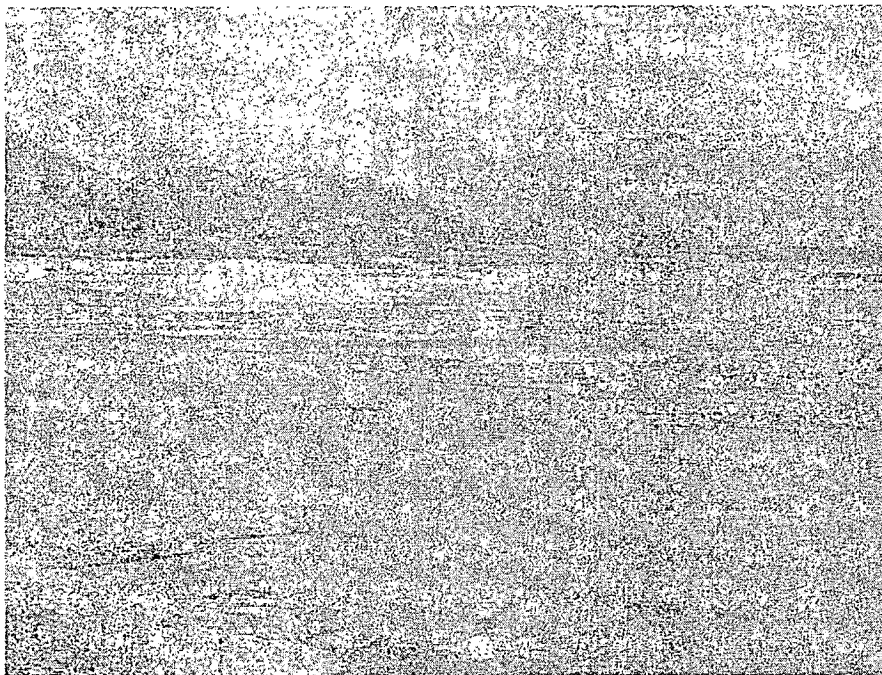
ผลการศึกษาพบว่าศักยภาพของชุมชนตำบลปากชม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนในชุมชน ของตำบลปากชม มีดังนี้

4.2.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. แม่น้ำโขง แม่น้ำโขงส่วนที่ผ่านประเทศไทยเป็นช่วงของแม่น้ำโขงตอนล่าง ซึ่งไหลผ่าน อ.เชียงแสน อ.เชียงของ และอ.เวียงแก่น จ.เชียงราย ระยะทาง 84 กิโลเมตร ก่อนเข้าสู่ประเทศลาว และไหลเป็นพรมแดนไทย – ลาว เริ่มจาก จ.เลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี รวมความยาวที่ไหลผ่านประเทศไทยประมาณ 976 กิโลเมตร ตำบลปากชม ตั้งอยู่ติดริมแม่น้ำโขง มีความยาวประมาณ 13 กิโลเมตร ด้านเหนือของแม่น้ำโขง ติดกับบ้านหาดเปี้ย ด้านใต้ของแม่น้ำโขง คือทิศตะวันออก ติดกับบ้านปากเนียม ตำบลห้วยพิชัย แม่น้ำโขงเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญสำหรับคนปากชม จังหวัดเลย นอกจากการหาอยู่หากิน ซึ่งเกือบทุกครัวเรือน สามารถหาปลาเพื่อเป็นอาหาร บางครอบครัวหาปลาเป็นอาชีพสร้างรายได้แก่ครอบครัวจำนวนไม่น้อย นอกจากนั้นหลายครอบครัวประกอบอาชีพปลูกพืชผักสวนครัวตามริมฝั่งแม่น้ำโขง สามารถเป็นอาหารและสร้างรายได้แก่ครอบครัวเป็นอย่างดี ที่สำคัญที่สุดมีผู้คนจำนวนมากที่อยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำโขงประกอบอาชีพร่อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขง ที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ช่วงหน้าแล้ง ระหว่างเดือน มกราคม ถึง เมษายนของทุกปี น้ำจะลดลงมาก จะมีหาดทรายที่สวยงาม ทางเทศบาลตำบลปากชม จะจัดงานฉลองเทศกาลสงกรานต์ที่บริเวณหาดทรายริมแม่น้ำโขง เป็นประจำทุกปี

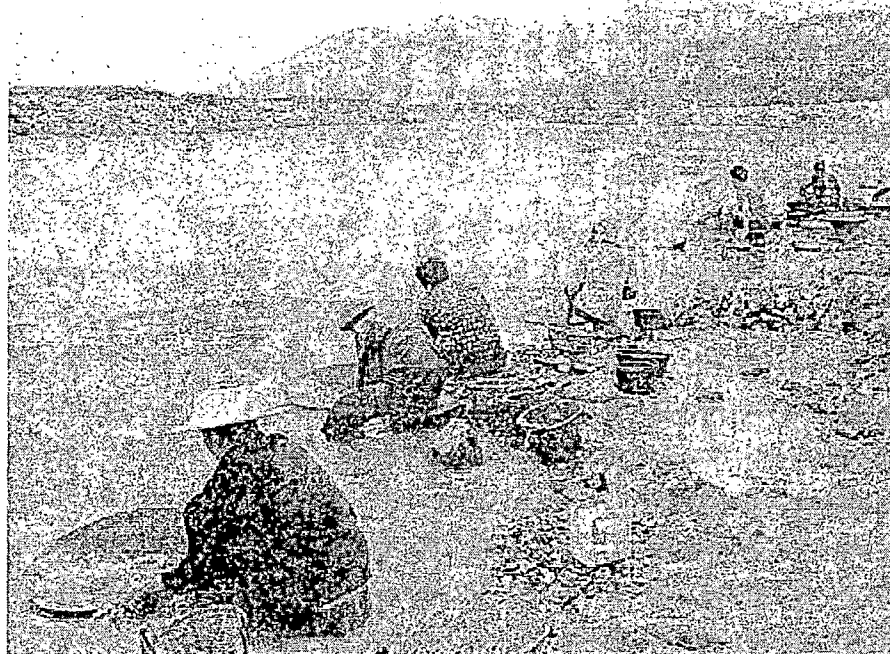

ภาพประกอบที่ 26 น้ำโขง ช่วงน้ำหลาก

ภาพประกอบที่ 27 น้ำโขง ช่วงน้ำลด

2. หาดทรายและเกาะแก่ง ริมฝั่งแม่น้ำโขงในช่วงหน้าแล้ง ตั้งแต่เดือน มกราคม จนถึงเดือนเมษายน วิถีชีวิตของผู้คนส่วนหนึ่งจะเกี่ยวข้องกับการร่อนทองริมฝั่งแม่น้ำโขง และในเทศกาล สงกรานต์ประชาชนของอำเภอปากชมจะลงไปจัดกิจกรรมวันสงกรานต์ ตามหาดทรายริมฝั่งแม่น้ำโขงเป็นประจำทุกปี

ภาพประกอบที่ 28 การร่อนทองตามริมแม่น้ำโขง

2.1 แก่งฟ้า อยู่ที่หมู่บ้านหาดเบี้ย แก่งฟ้าเป็นเกาะ แก่งตามลำน้ำโขง ซึ่งในบริเวณนี้ ฤดูแล้งน้ำจะแห้งมาก และไหลเชี่ยว เหมาะสำหรับถ่ายภาพเป็นที่ระลึก ในหมู่บ้านมีอาชีพเก็บหินแม่น้ำโขงสำหรับประดับสถานที่ต่าง ๆ ขายส่ง ปลีก และยังมีปลาน้ำโขงหลายสายพันธุ์ นักท่องเที่ยวสนใจสามารถสอบถามกับชาวบ้าน ในราคาถูก

2.2 คกไฟ ซึ่งมีความหมายว่า คก หมายถึงแอ่งน้ำลึก เวลานั้นน้ำมากจะไหลวนไปวนมา เวลานั้นน้ำลดน้ำจะไม่ไหล ชาวบ้านเรียกว่า คก หรือ วัง คำว่า ไฟ หมายถึงต้นไผ่ป่า เพราะบริเวณริมแม่น้ำตรงคกนี้จะมีไผ่ขึ้นเต็มไปหมด มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติตลอดแนวฝั่งริมแม่น้ำโขง มีหาดที่สวยงาม มีแก่งหิน ภูเขาแม่น้ำที่สวยงาม ยามเย็นโดยเฉพาะร้านอาหารพื้นบ้านปลาเผา และทำเหยียบเรือข้ามไป สปป.ลาว ซึ่งมี ด้านศุลกากรตรวจสอบการข้ามแดน

นอกนั้นจะมี ดอนกวก มีบึงแซ่ ดอนชม ดอนหมู อยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากชม ช่วงเดือน มกราคม-เดือนเมษายนของทุกปี แม่น้ำโขงจะแห้งลง ทำให้มองเห็น หาดทรายสีเงิน ทิวทัศน์ และความสวยงามของริมฝั่งแม่น้ำโขงได้ตลอดแนว

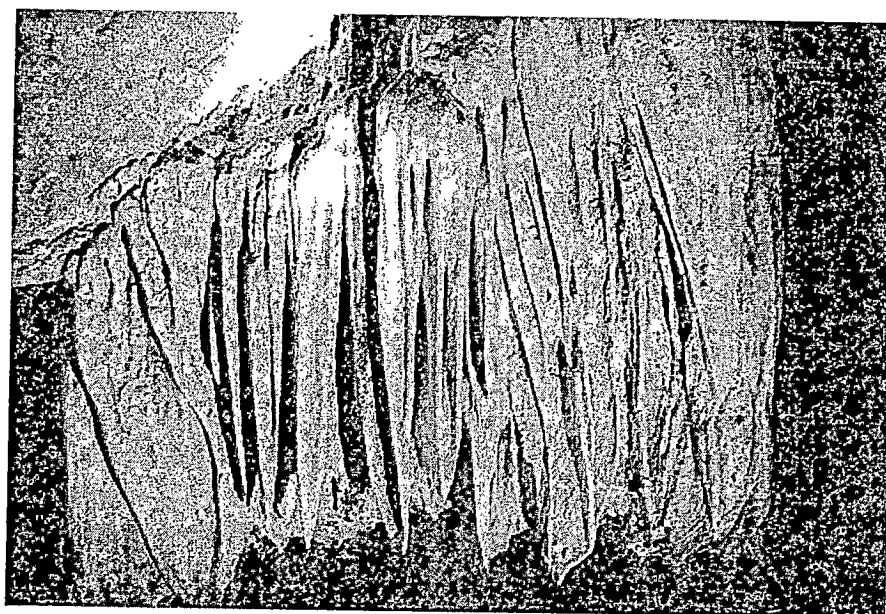
3. แม่น้ำชม ซึ่งเป็นแม่น้ำที่หล่อเลี้ยงชาวอำเภอปากชม มีความยาวตั้งแต่ บ้านห้วยป่อชื่น ผ่านชมเจริญ มาที่เชียงกลม เข้าปากชม และไหลลงสู่น้ำโขง ที่บริเวณข้างตลาดสด เทศบาลตำบลปากชม เป็นแม่น้ำสำหรับการเกษตร รวมทั้งผลิตผลทางทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นปู ปลา พืชผักต่างๆ

4. ถ้ำวัดผาจอมนาง ถ้ำ ตามที่ได้สำรวจทำให้ได้พบความสวยงามตามธรรมชาติ ถ้ำจะอยู่บริเวณภูเขาหลังวัดผาจอมนาง ก่อนถึงหาดเบี้ย มีทั้งถ้ำที่ไม่ลึกมาก มีทั้งที่ต้องขึ้นไปบนภูเขาและต้อง

ลงไปในปากทางเข้าที่แคบมาก แต่เมื่อผ่านเข้าไปจะพบถ้ำอีกสองสามแห่งที่มีความสวยงาม ที่ยังไม่มีผู้คนเข้าไป ควรจะมีการอนุรักษ์และคนโอกาสผู้คนที่สนใจการผจญภัยทางธรรมชาติ

ภาพประกอบที่ 29 ถ้ำวัดผาจอมนาง

ภาพประกอบที่ 30 ถ้ำวัดผาจอมนาง

5. น้ำตกตาดแก้ว น้ำตกตาดแก้วเป็นน้ำตกที่ยังคงธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ น้ำตก มี 7 ชั้น สามารถเล่นน้ำได้ตลอดทั้งปี การเดินทาง : ไปตามเส้นทาง ทางเข้า บ้านนาคือ หมู่ 2 ระยะทาง ประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นทางลูกรัง สามารถใช้ยานพาหนะได้ทั้งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในฤดูฝน สอง ข้างทางจะเป็นไร่ข้าวโพดของชาวบ้านเป็นแนวยาว

ภาพประกอบที่ 31 น้ำตกตาดแก้ว

6. "ภูซ้อง" แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัด มีบรรยากาศและความสวยงามไม่แพ้ภูกระดึง โดยมีสิ่งที่น่าสนใจ คือ ป่าสนสามใบ มีบางต้นยื่นออกมาจากหน้าผา คล้ายผาหล่มสัก ภูกระดึง บนยอดภูระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 800 เมตร ในเขตป่าสงวนป่าดงปากชม และยังสามารถมองเห็นทิวทัศน์แม่น้ำโขง รวมถึงตัวอำเภอปากชม และประเทศลาว ขณะที่บริเวณจุดกางเต็นท์ ในช่วงค่ำคืนวิแสงไฟจากตัวอำเภอปากชม หรือที่เรียกว่า ดาวดิน และในช่วงเช้านักท่องเที่ยวจะได้ชมพระอาทิตย์ขึ้น มีทะเลหมอกปกคลุมภูเขาและแม่น้ำโขงทอดยาวไกล ท่ามกลางอากาศหนาวเย็น

นอกจากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแล้ว ยังมีร่องรอยประวัติศาสตร์ทางการเมืองการทหารในอดีตเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว ภูซ้องเคยเป็นที่ตั้งฐานทัพของทหารลาวภูชาติฝ่ายขวาที่สู้รบแตกพ่ายฝ่ายรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์ มีเบม หรือบังเกอร์สำหรับตรวจการณ์ฝั่งลาว อยู่บนยอดภูหลายจุด เพราะภูซ้องเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่ได้เปรียบ อยู่บนที่สูง ห่างจากแม่น้ำโขงเพียงไม่ถึง 4 กิโลเมตร สำหรับการเดินทางขึ้นภูซ้องนั้น นักท่องเที่ยวสามารถติดต่อไปยังที่ว่าการอำเภอ หรือเทศบาลตำบลปากชม โดยจะมีเจ้าหน้าที่คอยเดินนำทางขึ้นยอดภู ระยะทางประมาณ 2.5 กิโลเมตร

ภาพประกอบที่ 32 ภูซ้อง

ภาพประกอบที่ 33 กิจกรรมสร้างฝายที่ภูซ้อง

7. ภูหอ จุดชมวิวกูหอ "จุดชมวิวกู อ.ปากชม" อีกหนึ่งที่ชมวิวมแม่น้ำโขง อ.ปากชม หากได้มีโอกาสแวะไปเที่ยวอำเภอปากชม จังหวัดเลย หรือว่าเดินทางผ่าน เราแนะนำสถานที่จุดชมวิวมแม่น้ำโขง และตัวอำเภอปากชม ซึ่งสถานที่แห่งนี้ชาวบ้านเรียกว่า จุดชมวิวกูหอ จากถนนบ้านธาตุ-ปากชม ก่อนจะถึงตัวสี่แยกอำเภอปากชม ประมาณ 500 เมตร จะมีทางแยกขึ้นไปบริเวณวัดป่าสันติสุขวนาราม ขับรถขึ้นไปเรื่อยๆก็จะพบกับจุดชมวิวกู แล้วครับ

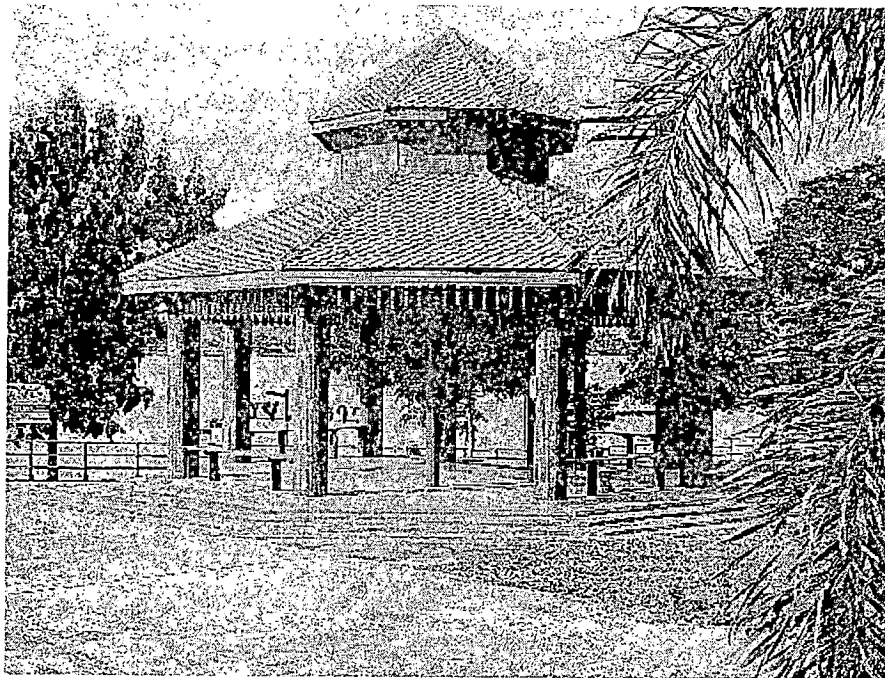
สามารถมองเห็นตัวอำเภอปากชมได้แบบใกล้ๆ มีการจัดม้านั่ง สำหรับเป็นที่พักผ่อนยามเย็น และเหมาะสำหรับการมาชมพระอาทิตย์ขึ้นในตอนเช้า แบบริมแม่น้ำโขงได้อีกด้วย ยังสามารถมองเห็นฝั่ง

สปป.ลาว ผึ้งตรงข้ามอำเภอปากชม จังหวัดเลย ได้ด้วย ถ้าขึ้นมาชมในช่วงที่น้ำเยอะจะเห็นเป็นโค้งน้ำสวยงาม ข้างบนภูห้อมีการจัดสวนหย่อมปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพิ่มความสวยงาม บางช่วงดอกไม้อาจจะบาน และสวยตามฤดูกาล

ภาพประกอบที่ 34 จุดชมวิวกู๋ห้อม

8. สวนสันติประชาอาสา เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำโขง มีทิวทัศน์ สวยงามริมฝั่งโขง สามารถมองเห็นฝั่ง สปป.ลาว ซึ่งอยู่ตรงข้ามได้อย่างชัดเจน เหมาะสำหรับผู้ที่ชอบเก็บภาพสวยๆไว้เป็นที่ระลึก

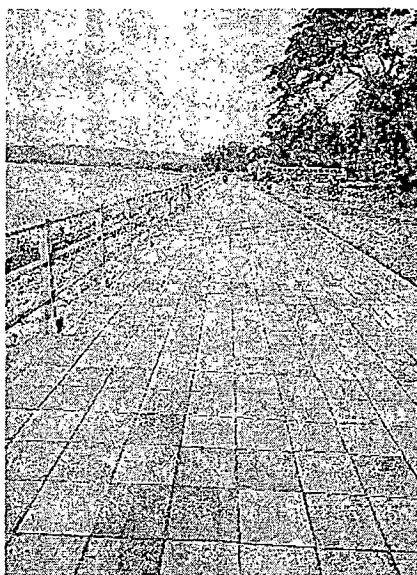
ภาพประกอบที่ 35 แสดงศาลาแปดเหลี่ยม

เป็นสถานที่พักผ่อนริมฝั่งโขง ในบริเวณสวนสันติประชาอาสา สามารถกางเต็นท์เพื่อรับไออุ่นหมอกริมโขง จัดกิจกรรมออกกำลังกายในร่ม จัดกิจกรรมรณรงค์ในหมู่คณะ ฯลฯ

Terrace Walk ขานชาลาขึ้นเพื่อชมทิวทัศน์ริมฝั่งโขง เป็นสถานที่ชมความงามและ
ถ่ายภาพทิวทัศน์สวยงามริมฝั่งโขง อยู่ในสวนสันติประชาอาสา

ภาพประกอบที่ 36 Terrace Walk ขานชาลาขึ้นเพื่อชมทิวทัศน์ริมฝั่งโขง

ภาพประกอบที่ 37 ทางเดินริมแม่น้ำโขง

เป็นถนนสันเขื่อนป้องกันตลิ่งพัง ตลอดแนวเป็นช่วงๆ ตามแนวริมฝั่งโขง สามารถเดินชม
ความงามของแม่น้ำ ภูเขา ท้องฟ้า เมฆหมอกริมฝั่งโขง รับอากาศที่บริสุทธิ์ มองเห็นประเทศเพื่อนบ้าน
สปป.ลาวที่อยู่ฝั่งตรงข้าม

4.2.2 ด้านวัฒนธรรม /ประเพณี

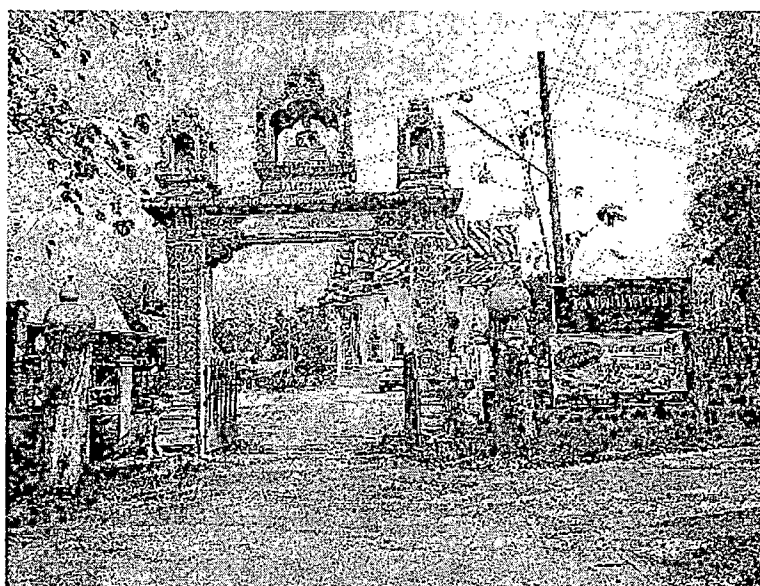
สถานที่สำคัญทางศาสนาที่สำคัญได้แก่

-วัดจอมนาง ก่อนถึงบ้านหาดเบี้ยประมาณ 5 กม.

-วัดผาสามยอด อยู่ห่างจากบ้านหาดเบี้ย เข้าไปประมาณ 3 กม. บริเวณที่ตั้งของวัดจะอยู่บนภูเขา ทางขึ้นจะเป็นลักษณะวนขึ้น สามารถขับรถขึ้นไปถึงบริเวณวัดได้แต่ต้องใช้ความระมัดระวังมากพอสมควร ความเป็นพิเศษของวัดนี้ คือความสงบเงียบ ความสูงของพื้นที่ และลักษณะของวัดเป็นแบบกรรมฐาน การปฏิบัติกรรมฐาน เป็นการกระทำด้วยความตั้งใจหรือจงใจลักษณะหนึ่ง แต่เป็นไปในฝ่ายกุศลส่วนเดียว เพราะมิได้มีเหตุจูงใจจากความต้องการในกามคุณอารมณ์ การปฏิบัติกรรมฐานจึงไม่ขึ้นกับโลกธรรมและกามคุณดังกล่าว มีจุดมุ่งหมายพื้นฐาน คือ การอบรมจิตใจให้สงบจากนิวรณ์ธรรม คือ ตัณหา ความคิดมุ่นร้าย ความเกียจคร้าน ความเร่าร้อน ไม่สบายใจ และระแวงสงสัย เป็นต้น จิตที่สงบจากนิวรณ์ธรรมทั้งหลายจักเข้าถึงสภาวะแห่งปัญญาได้ไม่ยากนัก

ในพื้นที่เทศบาลตำบลปากชม มีศาสนสถาน ดังนี้

-วัดโนนศรีสะอาด บ้านปากชม ตั้งอยู่ที่บ้านปากชม หมู่ที่ 10 ซึ่งอยู่ทางด้านเหนือของปากชม วัดนี้มีความเป็นพิเศษ คือศาลาการเปรียญของวัด ใช้เสาไม้ที่ใหญ่ที่สุด สูงที่สุดในจังหวัดเลยจำนวนถึง 50 ต้น อยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำโขง

ภาพประกอบที่ 38 วัดโนนศรีสะอาด

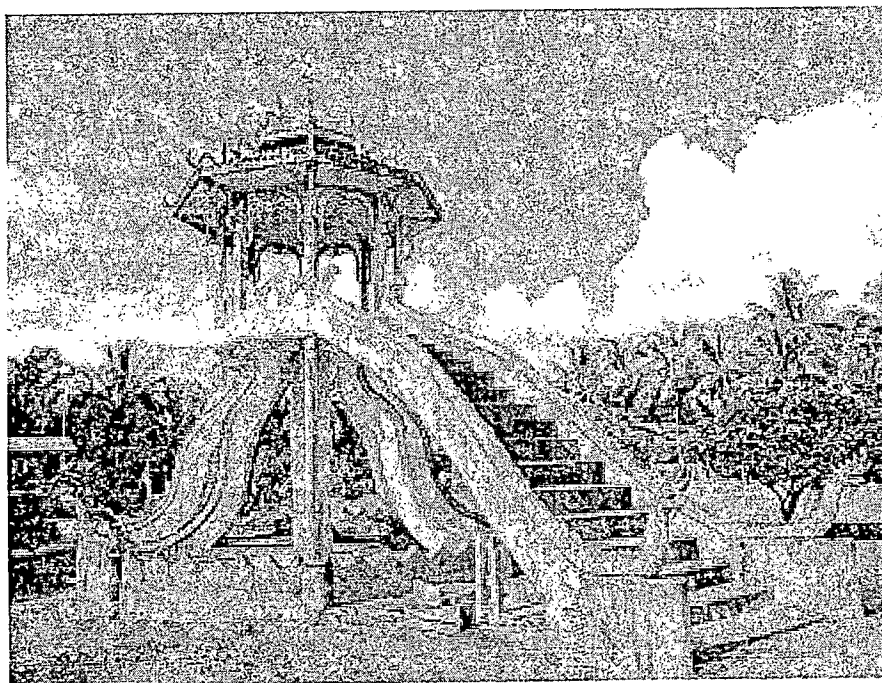
-วัดป่าสันติสุขนาราม บ้านปากชม

-วัดศรีภูธร บ้านศรีภูธร

-โบสถ์คริสต์ คริสตจักรปากชม

ประชาชน ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลปากชม ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีศาสนสถาน ดังนี้

1. วัดโพนแก้ว บ้านนาค้อ หมู่ 2
2. วัดเทียนชัย บ้านห้วยเทียน หมู่ 4
3. วัดอรัญบรรพต บ้านห้วยเป้า หมู่ 5
4. วัดมัญจาคหยา บ้านห้วยเป้า หมู่ 5
5. วัดป่าธรรมานุสรณ์ บ้านคกไผ่ หมู่ 6
6. วัดท่าสำราญ บ้านคกไผ่ หมู่ 6
7. วัดหาดทรายคำ บ้านหาดเปี้ย หมู่ 7
8. วัดป่าเขาสายอด บ้านหาดเปี้ย หมู่ 7
9. วัดบ้านนาหงษ์ บ้านนาหงษ์ หมู่ 8
10. วัดเวฬุวัน บ้านโนนสมบูรณ์ หมู่ 9
11. วัดสุวรรณคีรี บ้านวินัย หมู่ 11

ภาพประกอบที่ 39 วัดโพนแก้วบ้านนาค้อ

ภาพประกอบที่ 40 วัดโพธิ์แก้วบ้านนาค้อ

วัฒนธรรม ประเพณี

ประเพณีลอยกระทง และการแข่งเรือ เป็นนโยบายที่จะจัดเป็นประเพณีลอยกระทง...

ของอำเภอปากชม ต่อเนื่องทุกปี ต่อไปข้างหน้า มีการจัดกิจกรรมต่างๆ 4 วัน 4 คืน โดยมีการจัดกิจกรรมในช่วงเวลาต่างๆ คือ ช่วงกลางวัน มีกิจกรรมหลากหลายให้เลือกตามความสนใจ อาทิ

- การเปิดร้านขายสินค้าพื้นเมือง สินค้า 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ และสินค้าต่างๆ มากมาย
- เปิดพื้นที่ให้เด็กๆ ได้เล่นเครื่องเล่นสราพัดชนิด
- การประกวดร้องเพลงไทยลูกทุ่ง
- การประกวดหนูน้อยนพมาศ
- ขบวนแห่กระทง และรถกระทงใหญ่ จากองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 8 แห่ง ในอำเภอ

ปากชม

- กีฬาด้านยาเสพติด ทั้ง กีฬาฟุตบอล และกีฬาตะกร้อ
- การแข่งขันเรือยาว ซึ่งมีทีมเข้าร่วมการแข่งขันทั้งจากฝั่งไทยและฝั่งจากฝั่งลาว

ช่วงกลางคืน มีกิจกรรมหลากหลายให้เลือกตามความสนใจ อาทิ

- การแสดงมหรสพ ทั้งการละเล่น และแสดงต่างๆ ซึ่งฟรีตลอดงาน ไม่คิดค่าผ่านประตู
- การประกวดนางนพมาศ

- การปล่อยโคลมลอย จุตพุ
- การลอยกระทงตามลำแม่น้ำโขง ที่เป็นพิเศษคือ การลอยกระทงสายพันดวง
- และกิจกรรมอื่นๆ อีกมากมาย

บุญออกพรรษา เป็นงานบุญที่จัดทำขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี ชาวปากชมเรียกงานบุญนี้ว่า บุญเดือนสิบเอ็ดหรือบุญออกพรรษา และนับเป็นฮีตที่ 11 ของชาวไทยอีสาน

บุญบั้งไฟ เทศบาลตำบลปากชม ร่วมกับชุมชนในเขตเทศบาลตำบลปากชม จัดงานประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นประจำทุกปี ณ วัดป่าสันติสุขวนาราม ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย เพื่อเป็นการส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป เวลา 0๙.30 น. ชมขบวนแห่ ขบวนรำเซิ้ง ขบวนแฟนซี ของแต่ละชุมชน ที่สถานีขนส่งผู้โดยสาร (หน้าตลาดสดเทศบาล) เวลา 13.30 น. ชมการจุดบั้งไฟล้านและบั้งไฟแสน การแข่งขันบั้งไฟของแต่ละชุมชน และประเพณีทั่วไป , ชมการแสดงดนตรีสดหมอลำ ซึ่ง ณ วัดป่าสันติสุขวนาราม

บุญกฐิน งานบุญกฐินสามัคคีบ้านปากชม โดยเทศบาลตำบลปากชมร่วมกับพี่น้องประชาชน ตั้งกองกฐินที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ฯ โสมบุญเพื่อ ทอดถวายกฐิน วัดในเขตเทศบาลตำบลปากชมเป็นประจำ ในช่วงเดือน พฤศจิกายนของทุกปี

บุญมหาชาติ คำว่าผะเหวด เป็นสำเนียงของชาวอีสาน ที่มาแผลงมาจากคำว่าผะเหวด ซึ่งหมายถึง ผะเหวดสังคร การทำบุญผะเหวด เป็นการทำบุญและฟังเทศน์เรื่องผะเหวดสังครชาดกหรือเทศน์มหาชาติซึ่งมีจำนวน กัณฑ์13 กัณฑ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการรำลึกถึง ผะเหวดสังครผู้ซึ่งบำเพ็ญเพียรอันยิ่งใหญ่ด้วยวิธีบริจาคทาน หรือทานบารมีในชาติสุดท้าย หรือมหาชาติของพระพุทธองค์ ก่อนที่จะมาเสวยชาติและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ภายในงานจะมีขบวนแห่ พระเวสสังครหลายขบวน และมีการทำขนมจิ้น (ชาวอีสานเรียกข้าวปุ้น)มากมายมาเลี้ยงแขกบ้านแขกเมือง นอกจากนี้ยังเป็นการสังสรรค์ ระหว่างญาติพี่น้องจากแดนไกลสมกับคำกล่าวที่ว่า "กินข้าวปุ้น เอาบุญผะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ" ที่ปากชมชมรมักจะจัดงานบุญผะเหวด หรือบุญมหาชาติ ช่วงเดือน มีนาคมของทุกปี

ประเพณีสงกรานต์ วันที่ 12-14 เมษายน ของทุกปี ถือว่าเป็นวันสงกรานต์ หรือ วันที่คนไทยยังมีประเพณีที่เรียกว่า วันปีใหม่ของไทย ก่อให้เกิดกิจกรรมดีๆ ที่สืบทอดต่อกันมา จากรุ่นสู่รุ่น วันสงกรานต์ ที่ "บ้านปากชม" กิจกรรมที่จัดขึ้นจะหลากหลาย อาทิ - การสงฆ์น้ำพระพุทธรูป พระสงฆ์ และการรดน้ำดำหัว ขอพรจากผู้เฒ่า ผู้แก่ และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน -การขนทรายเข้าวัด ก่อเจดีย์ทราย - กิจกรรมบนเวที เพื่อให้ความสนุกสนาน และสานสัมพันธ์อันดี ระหว่างคนในชุมชน - การเล่นน้ำ ตามถนนสายต่างๆ และเล่นตามชายหาดของลำน้ำโขง - การแห่ต้นดอกไม้ และต้นกฐิน เพื่อถวายวัด - การประกวดขบวนเล่นน้ำและการตกแต่งขบวนรถชิง (รถไถนาดัดแปลง)

บุญเลี้ยงเจ้าปู่หอ ในช่วงเดือน พฤษภาคม หรือ มิถุนายน คนในหมู่บ้านมีความเชื่อว่าจะได้รับความคุ้มครองพิทักษ์รักษาให้มีความสุขและปลอดภัย ชาวบ้านจะเลี้ยงด้วยหัวหมูหรือไก่ แล้วแต่ท่านจะชอบอย่างไร โดยสำแดงผ่านร่างทรงเรียกว่า จ้ำ ประจำหมู่บ้าน ทำหน้าที่ถวายและนำพิธีการเมื่อมีการเลี้ยง

ศาลพญานาค อยู่บริเวณปากน้ำชมซึ่งติดกับแม่น้ำโขง ใกล้ตลาดสด และสวนสันติ
 ประชาอาสา ประชาชนมีความเชื่อว่าเป็นพญานาคที่มาจากแม่น้ำโขง และอยู่ที่ศาล เพื่อให้คนในชุมชน
 เคารพนับถือ จะทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความร่ำรวยเงินทอง จึงมีคนแะมากราบไหว้อย่างต่อเนื่อง

4.2.3 ด้านวิถีชีวิตคนในชุมชน

วิถีชีวิตคนร้อนทอง

คนร้อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขงในเขตเทศบาลตำบลปากชม เวลานี้ส่วนมีกราก
 อยู่ในชุมชน 4 หรือหมู่บ้านศรีภูธร ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันออกของเทศบาลตำบลปากชม และห่างจาก
 เทศบาลประมาณ 2 กิโลเมตร ประวัติบ้านศรีภูธร การตั้งบ้านเรือนเริ่มแรก เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม
 2520 โดยมีจำนวนประชากร 15 ครัวเรือน โดยการนำของนายม้วน รัตนะประทุม พ.ศ. 2521-2529 มี
 นายม้วน รัตนะประทุม ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ในวันที่ 29 พฤษภาคม 2529 ได้มีการเลือก
 ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านแทนตำแหน่งว่าง ผู้ได้รับการเลือกคือ นายแสงจันทร์ ทุดปอ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่สอง
 ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน บ้านศรีภูธรได้โอนเข้าอยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากชมตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2543

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 225 ครัวเรือน ประชากร 944 คน ชาย 477 คน หญิง
 467 คน อาชีพหลัก ทำไร่ข้าวโพด จำนวน 219 ครัวเรือน ปลูกยางพารา จำนวน 74 ครัวเรือน ปลูกถั่วดำ
 ,ถั่วเขียว จำนวน 174 คน มะม่วง,มะขาม,ลำไย จำนวน 183 ครัวเรือน รับจ้างทั่วไป จำนวน 193 ครัวเรือน
 อาชีพเสริม เลี้ยงวัว จำนวน 27 ครัวเรือน เลี้ยงหมู จำนวน 3 ครัวเรือน ตีเหล็ก 1 ครัวเรือน จำนวนผู้
 ร้อนทองคำ ในเวลานี้ ที่ลงไปร้อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขงเป็นประจำ มีจำนวน 24 คน

ภูมิปัญญาของคนร้อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นการสืบทอดจากรุ่นต่อรุ่น เป็น
 การรู้จักใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่น นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และให้รายได้ที่น่าอัศจรรย์
 ขั้นตอน กระบวนการ กว่าจะได้มาซึ่งทองคำ ต้องผ่านขั้นตอน ต้องใช้เวลา ต้องเป็นระบบ ต้องใช้
 อุปกรณ์อย่างเหมาะสม จะต้องสืบเสาะค้นหา ต้องลงมือกระทำ ต้องใช้แรงกายแรงใจ

ภาพประกอบที่ 41 คนร่อนทองในแม่น้ำโขง

อุปกรณ์ของคนร่อนทอง

1. แวก เพื่อใช้ขุดดินทราย หรือหิน ใส่คุ ถึง เพื่อนำมาร่อนหาทองคำ
2. บ้าง เครื่องมือร่อนทอง ที่สำคัญมาก ถ้าไม่มีบ้างก็ร่อนไม่ได้
3. คุ ถึง ใส่ดินที่ขุดโดยสุมว่าน่าจะมีทองคำปะปนอยู่ ด้วยการคาดคะเนที่อาศัย

ความชำนาญและความเคยชิน

4. ตะกร้าห่าง เพื่อแยกก้อนหินใหญ่ออกจากดิน
5. ถ้วยสำหรับตักแ่ เมื่อใช้แวกขุดดินแล้วต้องใช้ถ้วยตักดินที่ขุดนำมาใส่คุถึง
6. ถูมือ เพื่อป้องกันบาดแผลเมื่อหิวคุถึงที่บรรจุดิน
7. ตั่ง ม้านั่งเฉพาะส่วนตัว สามารถย้ายไปมาได้สะดวก และนั่งได้อย่างสะดวก

ไม่ปวดขา

8. ไม่คาน เพื่อหาบหามสัมภาระจากที่บ้าน และกลับไปที่บ้าน
9. ร่มกันแดด เป็นร่มเงา และทำให้มองเห็นทองคำที่ร่อนได้ ถ้าไม่มีร่ม จะมอง

ไม่เห็นทองคำได้เลย

10. พรอท เพื่อจับทองคำ ภายหลังจากร่อนทั้งวันแล้ว
11. รองเท้าบู๊ท เพื่อป้องกันเท้าไม่ให้เป็นบาดแผลเมื่อเหยียบก้อนหิน และไม่ให้

เท้าแช่น้ำทั้งวัน

12. ผ้าขาวพร้อมเชือกรัด เพื่อแยกทองคำออกจากพรอท

13. กระปุกใส่ทอง เป็นขวดแก้วเล็กเพื่อเก็บทองคำไม่ให้สูญหาย

14. กระปุกใส่แบบถ้วย เพื่อใส่ปรอท

(หมายเหตุ ตอนกลางคืนไม่นิยมเล่นถือว่าเป็นการรบกวนท่านหลับท่านนอน และไม่สามารถมองเห็นเม็ดทองคำได้)

ภาพประกอบที่ 42 การร่อนทองในแม่น้ำโขง

วิธีร่อนทอง

- ใช้แวกขุดดินใส่กระตุ นำไปเทใส่ตระกล้าซึ่งมีบั้งอยู่เพื่อใช้ร่อน
- ร่อนดินที่ขุดมาเทใส่บั้ง ร่อนอยู่ริมน้ำ ร่อนไปเรื่อยๆจนเห็นซั๊ปิก สังเกตดูว่ามีทองหรือไม่ หากมีก็ค่อยๆเอาวิดน้ำให้ซั๊ปิกไหลลงใส่ถังน้ำร่วมกับซั๊ปิกที่อยู่ในถัง เก็บไว้
- จากนั้นก็ไปขุดแซ่ นำมาร่อน อีกครั้ง ทำแบบนี้ไปเรื่อยๆทั้งวัน
- จากนั้นก็เอาปรอทมาเทใส่ซั๊ปิกแล้วจะเห็นทองเป็นก้อน ใส่ผ้าขาวมัดเป็นก้อน ก็จะได้ทองคำที่หุ้มด้วยปรอท ใส่ขวด เทน้ำใส่นิดหน่อยเพื่อเป็นน้ำเลี้ยง ให้ทองชุ่มชื้น จะได้มีคุณภาพ ราคาอุปกรณ์ บ้าง 2,500 -3,000 บาท หาซื้อหรือสั่งซื้อได้จากฝั่งลาว เพื่อจะได้บั้งที่ทำมาจากไม้ที่มีคุณภาพดี ส่วนใหญ่จะทำมาจากมะค่า ซึ่งมีราคาแพง คุณภาพดี มีความเบา หรือมาจากไม้ประดู่ เป็นไม้เนื้อแข็ง ใช้ได้ทนนาน แต่จะมีความหนักกว่าไม้ซ้อ

เวลานี้มีเด็กที่ให้ความสนใจในการร่อนทอง และมีความสามารถร่อนทองได้ เหมือนกับคนร่อนทอง จำนวน 3 คน

- น้องอาร์ ด.ช.บรรจง วันจงคำ อายุ 13 ปี ร่อนทองเป็นเพราะว่าไปกับยายคือ นางละไม เหมือนหม้อ ยายได้สอนเกิดการเรียนรู้ตามธรรมชาติซึ่งจะเรียนรู้ด้วยตนเอง- น้องพิงค์ เป็น

หลานของคุณยายทุน บ้านศรีภูธร (อยู่ข้างวัดธรรมสาร) มีความสามารถร้อนทองได้ และได้ไปร้อนทองกับยายบ่อยๆ

- น้องอ้า ด.ญ.อรปรียา เมืองหม้อ อายุ 10 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้น ป. 5 โรงเรียนชุมชนบ้านปากชม ช่วงปิดเทอม หรือวันหยุด จะไปเล่นน้ำโขง และฝึกร้อนทองกับคุณย่า คือนางละไม เมืองหม้อ ตั้งแต่เด็กๆ อารมณ์ความรู้สึกของคนร้อนทองเมื่อได้ร้อนทองที่ริมฝั่งน้ำโขง จากการสัมภาษณ์ จำนวน 4 คน คือ นางสาวรณิ แพงพุ่ม นางบุญพร้อม อ่อนตามา นางหนู มีมูละ และนางนงเยาว์ ประกอบสุข
 - มีความรู้สึกสบายใจที่ได้ร้อนทอง ถ้าไม่ได้ลงร้อนทอง จะมีความรู้สึกกระวนกระใจ มีจิตใจที่โหยหาตลอด
 - รู้สึกถึงความสุขสงบ มีความเย็นใจ เวลาร้อนทอง เหมือนกับคนที่ชอบฟังเพลงที่ได้ยินเสียงเพลง เสียงก้อง แก้ง ก้อง แก้ง เวลาที่หินกระทบกับน้ำ และ เมื่อเวลาแกว้งบ้างไปมา
 - มีความสุขที่ได้ร้อนทอง เห็นน้ำแห้งก็อยากที่จะลงไปร้อนทอง แต่ช่วงนี้มักจะประสบกับปัญหาน้ำขึ้น น้ำลงไม่เป็นเวลา ผลกระทบมาจากการสร้างเขื่อนไชยะบุรี
 - หากช่วงเวลาที่น้ำแห้ง มีแต่อยากลงไปเล่นทองคำที่แม่น้ำโขง เวลาลงไปร้อนทองแล้วสบายใจเล่นไปเรื่อย ๆ ได้หรือไม่ได้ไม่เป็นไร ไม่จำกัดเวลาว่างตอนไหน ก็ไปตอนนั้น บางครั้งไปแต่เช้าหรือกินข้าวเที่ยงที่บ้านแล้วไปก็มี มีข้อสังเกตว่าไปทั้งวันหรือไปครึ่งวันก็ได้เท่าเดิมแล้วแต่วัน ขึ้นอยู่กับเจ้าที่เจ้าทาง เขตลุ่มแม่น้ำเป็นเขตเจ้าของทองคำที่จะให้ บางวันก็ได้เยอะบางวันก็ให้น้อย ส่วนมากถึงเวลาบ่าย 3 โมง ก็จะขึ้นจากน้ำ หากเลยเวลามันจะไม่เห็นทองคำ
- ตารางที่ 2 แสดง ช่วงเวลาร้อนทองคำ ธันวาคม-เมษายน เดือน พฤษภาคม ทำไร่นา

เดือน	ลักษณะน้ำโขง	กิจกรรม
ธ.ค.-ม.ค.	อากาศหนาวน้ำขึ้นๆ ลงๆ	เริ่มร้อนทอง แต่ยังไม่ได้เต็มที่
ก.พ.-เม.ย.	อากาศเริ่มร้อน น้ำโขงแห้งลง	ร้อนทองเต็มที่ ทำไร่/ทำนา
พ.ค.-พ.ย.	น้ำโขงเริ่มขึ้นเรื่อยๆ	รับจ้างขุดมัน/หักข้าวโพด/ดำนา / เกี่ยวข้าว/ ก่อสร้าง (น้ำขึ้นไปรับจ้าง) (น้ำลดลง ไปร้อนทอง)

คณะกรรมการของกลุ่มร้อนทอง มีดังนี้

1. นางสาวรณิ แพงพุ่ม	ประธาน
2. นางหนู มีมูละ	รองประธาน
3. นางบุญพร้อม อ่อนตามา	รองประธาน
4. นางทองใบ กีก้อง	เลขานุการ
5. นางลำไผ่ กีก้อง	ผู้ช่วยเลขานุการ

6. นางนงเยาว์ ประกอบสุข	เหรียญก
7. นางเตี้ย โคตรรวงษา	เหรียญก
8. นางแสง สีดา	ประชาสัมพันธ์
9. นางนุชวราห์ สาจะลี	กรรมการ
10. นางละไม เหมืองหม้อ	กรรมการ
11. นางกลั่น ยาแพง	กรรมการ

กรรมการที่ปรึกษา

1. นายอภิสิทธิ์ สุนทรวรัตน์
2. นางคำพันธ์ บุญไชย
3. นายผดุง ทีนา
4. นายประกอบ พัฒนกิจชัยกุล

วิถีชีวิตของชาวประมง

ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มีวิถีชีวิตอยู่ติดกับลำน้ำโขง แม่น้ำเปรียบเหมือน เส้นชีวิตของผู้คน ที่ใช้น้ำเพื่ออุปโภค บริโภค และการหาอยู่หากิน หลังจากประกอบอาชีพหลัก ในการทำนา ทำไร่ ทำสวน เวลาพลบค่ำและเวลาเช้ามีด ก่อนและหลังจากประกอบอาชีพ โดยเฉพาะผู้ชายมักจะออกไปหาอยู่หากินที่แม่น้ำ บางครั้งในวันหยุด เช่นวันพระ หรือวันที่ว่างเว้นจากการทำงาน จะพากันออกไปหาอยู่หากินตามลำแม่น้ำ โดยเฉพาะ แม่น้ำโขง ชาวบ้านที่อยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำโขง ต่างก็จะมีความรู้เรื่องธรรมชาติหรือวงจรชีวิตของปลา หรือสัตว์น้ำเป็นอย่างดี และสามารถเชื่อมโยงความรู้กับระบบนิเวศย่อยของแม่น้ำโขงในท้องถิ่นของตน รวมถึงความรู้ในการเลือกเครื่องมือประมงที่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น ชาวประมงบางคนได้อธิบายความรู้เกี่ยวกับการทำประมงที่เชื่อมโยงระหว่างชนิดพันธุ์ปลากับฤดูกาลอพยพ เช่น ช่วงเดือนสามเดือนสี่ จะมีปลาจำพวกปลาสร้อย ปลาขาว ปลาแซ่ไก่ โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ มองสองเซนครึ่ง มองสามเซน เมื่อเริ่มเดือนห้า เดือนหก หรือย่างเข้าหน้าฝน ปลาจะมีไข่ และน้ำโขงจะมีสีขุ่นเล็กน้อย ช่วงฤดูผสมพันธุ์นี้เรียกว่า “มันห้าว” ปลาที่พบได้แก่ ปลากำ ปลาหว่า ปลาปาก ปลากด ปลาขนาดเล็กจำพวกปลาสร้อย ปลามาง ปลาหลด ปลาหลด เครื่องมือที่ใช้มักจะเป็น มองสี่เซนถึงแปดเซน เข้าเดือนเจ็ด เดือนแปด ก็จะเป็นปลาใหญ่ จำพวกปลาเผา ปลายาง ปลาพร มองที่จะใช้จะมีตั้งแต่มองแปดไปจนถึงมองสิบสอง เข้าเดือนเก้า เดือนสิบ น้ำจะเริ่มขึ้นสูง มองมักจะใช้ไม่ได้ แต่จะเปลี่ยนเป็นเบ็ดแขวน เบ็ดฝีก ปลาที่พบในช่วงนี้จะเป็น ปลาเค็ง ปลาคัง ปลาตองจุด ปลาแซ่ การใช้เบ็ดแขวนมักใช้เหยื่อลอย เช่น ปลาขี้ ปลาตุก และปลาแซ่ไก่

-เครื่องมือการจับปลา การทำเครื่องมือประมงของชาวบ้าน ต้องอาศัยความรู้และภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่บรรพบุรุษ และมีการพัฒนาเครื่องมือหาปลาให้มีศักยภาพขึ้นเรื่อยๆ

ภาพประกอบที่ 43 แสดงวิถีชีวิตการหาปลา

ประเภทเครื่องมือจับปลาของชาวประมง ได้แก่

มอง (หรือในบางพื้นที่เรียกว่า “ดาง”) เป็นเครื่องมือจับปลาที่พบได้ในทุกพื้นที่ การทำมอง ในปัจจุบันเป็นตาข่ายที่ทำจากไนล่อนที่เหนียวและเล็ก มีช่องตาข่าย ตั้งแต่เล็กไปจนถึงใหญ่ มีทุ่นตะกั่วเล็กๆสำหรับถ่วงด้านดินมอง การใช้มองทำได้โดยการติดตั้งอยู่กับที่ คือใส่ทิ้งไว้ทั้งคืน ชาวบ้านจะใส่ไ่ว้ริมฝั่งแม่น้ำ ห้วย หนอง และอีกวิธีคือการไหลมอง โดยเอามองขนาดเล็กมาประกบกับมองขนาดใหญ่ ซึ่งปลาที่ได้จะเป็นทั้งขนาดเล็กเช่น ปลามาง เป็นต้น ส่วนใหญ่จะได้ปลาแทบทุกชนิด

เบ็ด เป็นอุปกรณ์ที่ใช้จับปลาได้ตลอดทั้งปี โดยมีเหยื่อล่อ เช่น ไล่เดือน ปลาเล็กปลาน้อย หรือกุ้งเป็นเหยื่อล่อ เบ็ดมีหลายขนาดให้เลือกตามความเหมาะสมกับชนิดของปลา มีการใช้งานหลายรูปแบบ เช่น เบ็ดโยง เบ็ดเผือก (หรือเบ็ดราว)

จั่น เป็นเครื่องมือสำหรับดักปลา มีหลักการทำงานคล้ายอุปกรณ์ดักสัตว์ให้เข้ามาติดกับในกรง ปกติจะสานด้วยไม้ไผ่ ต่อมาดัดแปลงโดยใช้ตาข่ายลวด หรือเชือกตาข่ายยึดเข้ากับโครงไม้ไผ่หรือโครงเหล็ก

ซ้อนดัก เป็นตาข่ายขนาดใหญ่ มีขา 2 ขา ทำจากไม้ไผ่และตาข่าย ใช้สำหรับดักปลา โดยคนจะไย้นตามโคดหินที่น้ำไหล

สวิง จะมี 2 รูปทรง คือทรงกลมกับทรงสามเหลี่ยม ใช้สำหรับซ้อนกุ้ง ปลา หรือสัตว์น้ำขนาดเล็ก

แหย่ง เป็นอุปกรณ์จับปลาที่ทำจากเชือกไนล่อนสีเขียว ถักเป็นตาข่ายถี่ๆ นิยมนำมาลาก โดยมีคนสองคน จับปลายที่ 2 ข้าง เพื่อลากไปพร้อมๆกัน

ลอบ หรือเสื่อนอนกิน ลอบมีลักษณะเป็นทรงกระบอก ก้นรอบเป็นรูปรีๆ สามารถเปิดเปิดเอาปลาออกทางก้นลอบได้ ปากลอบดักปลาทำงา 2 ชั้น เมื่อปลาเข้าไปแล้วจะออกไม่ได้ มักใช้กับบริเวณน้ำไหล ไม่ต้องใช้เหยื่อล่อ

ตุ้ม เป็นเครื่องมือหาปลาชนิดหนึ่ง สานจากไม้ไผ่ มีหลายชนิด ได้แก่ตุ้มลาน ทำเหมือนข้องใส่ปลา มีงาด้านข้าง ใช้เหยื่อล่อปลาไว้ในตุ้ม และตุ้มที่มีชื่อตามชนิดของปลา เช่น ตุ้มกึ่ง ตุ้มปลาฆา ตุ้มปลาขาว และตุ้มปลากด เป็นต้น

แห เป็นเครื่องมือจับปลาที่สานจากด้ายหรือไนล่อน มีขนาดตาข่าย 1.5-12 เซนติเมตร ใช้หว่านในแม่น้ำได้ทุกสถานที่ ตั้งแต่บริเวณที่เป็นโขดหิน หรือหาด หรือคก หรือ เวิน

โด้ง เป็นอุปกรณ์หาปลาที่เป็นตาข่ายเชือกไนล่อนเส้นใหญ่ๆ ถักเป็นรูปสามเหลี่ยม เพื่อเอาไปผูกโยงตรงลำห้วยเชื่อมต่อกับแม่น้ำโขง ชาวบ้านนิยมเอาโด้งลงประมาณเดือนสิงหาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน จะมีปลาทุกชนิดที่ติดโด้ง

ขา เป็นเครื่องมือหาปลาที่ทำจากไม้ไผ่ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 นิ้ว ทำเป็นขอบล่างสำหรับจับลากขึ้นฝั่ง ส่วนขอบอีกสามด้านใช้ไม้ไผ่เหลมาทำเป็นขอบ แล้วนำไม้ไผ่มาสานให้ได้ขนาดประมาณ 2X2 เมตร แล้วนำปลายด้านตรงข้ามกับด้ามที่ลากมาประกบ จากนั้นใช้ไม้ดกมัดติดกันให้เรียบร้อย การใช้งานก็นำไปแช่น้ำลึกไม่เกิน 2 เมตร ตามลำน้ำสาขา นำกิ่งไม้ ขอนไม้ที่มีโพรง ให้ปลาเข้าไปอาศัยจนเกือบเต็ม ทั้งไว้ประมาณ 5-7 วัน จึงไปลากขึ้นฝั่ง เอาเศษไม้ ออกและเอาปลา กุ้ง ปูที่อยู่ข้างในออกมาได้

ตางเขียว หรือตาง วัสดุที่ทำคือ ข่ายพลาสติกสีเขียวตาถี่ เย็บเป็นโด้งก้นลึกประมาณ 1 เมตร เย็บเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าประมาณ (1-2) X (2.5-4) เมตร แล้วแต่เห็นเหมาะสม ปลายสองด้านจะมีด้ามไม้ โดยมีสองคนจับลากบริเวณน้ำตื้น ตามริมตลิ่ง หนอง หรือแม่น้ำสาขา ซึ่งจะได้สัตว์น้ำขนาดเล็ก

นาม ลักษณะคล้ายกับมอ หรือตาข่ายทำจากไนล่อน ท่อนักจะใช้น้ำเต้า ใช้งานโดยการไหล ไปเป็นกลุ่ม เรือหลายลำ ลำหนึ่งต้องมีคน 2-3 คน ปลาที่ได้จะเป็นปลาใหญ่ เช่น ปลาบึก ปลาเลิม น้ำหนักตั้งแต่ 10 กิโลกรัม ขึ้นไป แต่ปัจจุบันไม่นิยมเพราะปลาขนาดใหญ่ไม่ค่อยมีให้จับแล้ว

ผา ใช้สำหรับดำไปยิงปลา คนใช้งานต้องใส่แว่นดำน้ำ ยิงปลาช่วงหน้าแล้งและบริเวณที่น้ำใส เพราะสามารถมองเห็นตัวปลาที่อาศัยตามโขดหิน หรือใต้ขอนไม้ หรือรากไม้ได้

แหลม เป็นเหล็ก มีสามง่าม หรือ กลม ใช้สำหรับเสียบปลา ตามบ่วง หรือตามลำห้วย ซึ่งมักจะหาปลาในเวลากลางคืน ขณะที่ปลาจะลอยตัวอยู่นิ่งๆ

ด้านเศรษฐกิจ

ชุมชนอาหารที่ทำด้านคกไฟ มีสถานที่ที่อยู่ติดริมฝั่งโขง มีการตกแต่งพื้นที่ และสถานที่ร้านอาหารของกลุ่มแม่บ้านจำนวน ร้าน มีพื้นที่สำหรับจอดรถนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ มีห้องน้ำสาธารณะไว้คอยบริการ นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารที่เป็นธุรกิจส่วนตัวอีกเป็นจำนวนหลายร้าน ประเภทอาหารที่เป็นพิเศษ จะเป็นพวกปลาเผาเกลือโบราณซึ่งจะเป็นปลานิลขนาดประมาณ 1 กิโลกรัม ยังมีต้มปลาน้ำโขง ลาบ และลวกจิ้ม ปลาน้ำโขง มีกุ้งชุบแป้งทอด กุ้งเต้น ฯลฯ

ตลาดนัด ทุกวันเสาร์ บริเวณตลาดสดเทศบาลตำบลปากชม จะมีพ่อค้าแม่ค้ามาจากหลายที่ หลายประเภทสินค้าแทบทุกชนิด ผู้คนในปากชมและหมู่บ้านใกล้เคียงจะพากันมาจับจ่ายใช้สอยซื้อหาสิ่งของจำเป็นสำหรับตนเอง และครอบครัวเป็นจำนวนมากด้วย

ถนนคนเดิน วันพฤหัสบดี เทศบาลตำบลปากชม อยู่ตรงถนนตรงข้าม กศน.ปากชม จะมีพ่อค้าแม่ค้ามาขายในช่วงเวลาบ่ายถึงค่ำ ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารการกิน พืชผักที่ได้จากการผลิตของคนในชุมชน บางครั้งทางเทศบาลตำบลปากชม จะช่วยสนับสนุนให้ชาวบ้านมาซื้อสินค้า โดยการประชาสัมพันธ์การจัดเวทีแสดงต่างๆของคนในชุมชน ของเด็กนักเรียนทั้งโรงเรียนระดับมัธยม และระดับประถม มีการประกวดร้องเพลง

ด้านการเมือง/การปกครอง ที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยว

1. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทางเทศบาลตำบลปากชม ได้สนับสนุนการจัดทำสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งที่บนภูหอ โดยตั้งงบประมาณในการจัดทำเส้นทางนำรถขึ้นไปบนยอดภูหอ และจัดทำสวนดอกไม้ เพื่อถ่ายรูป ทำห้องน้ำ ศาลาที่พัก และศาลายื่นออกไปเพื่อชมวิว และถ่ายภาพทิวทัศน์ของปากชม และลำน้ำโขง ทั้งเขตติดต่อไปถึงประเทศ สปป.ลาว

การจัดทำสวนหย่อม บริเวณสวนสันติประชาอาสา ป้ายถ่ายรูป ศาลาแปดเหลี่ยม และสร้างอาคารศูนย์การท่องเที่ยว บริเวณสวนสันติประชาอาสาเพื่ออำนวยความสะดวกและให้ข้อมูลต่างๆแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดทำศาลาพญานาค ริมฝั่งแม่น้ำโขง บริเวณตลาดสด

2. นโยบายชุมชนสะอาด (รักเลยไม่ทิ้งขยะ) ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย เป็นประธานประชุมผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นของจังหวัดเลย เพื่อร่วมดำเนินการตามโครงการรณรงค์สร้างจิตสำนึกประชาชนในการทิ้งขยะมูลฝอย และการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดเลย เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนปีละนับล้านคน จังหวัดจึงได้กำหนดมาตรการการเป็นเจ้าบ้านที่ดี โดยจัดทำโครงการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองมาตั้งแต่ปี 2556 โดยกำหนดแนวทางไว้ 3 ระยะ คือ ระยะแรก เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ โดยการประชาสัมพันธ์กับประชาชน ระยะที่สอง คือการสร้างจิตสำนึก และสร้างกิจกรรมร่วมมือ เช่น การรณรงค์เก็บขยะ การประกวดร้องเพลง " รักเมืองเลย ไม่ทิ้งขยะ " และระยะที่สาม เป็นการบังคับใช้กฎหมาย โดยการจับกุมดำเนินคดี ปรับไม่เกิน 2,000 บาท ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 255๗ เป็นต้นไป ซึ่งจากการดำเนินการที่ผ่านมา สภาพทั่วไปของจังหวัดเลยมีความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น

ด้านการบริการ

- ที่พัก รีสอร์ท ที่ปากชมมีที่พักรีสอร์ทเป็นจำนวนมาก อาทิเช่น รีสอร์ททริมน้ำ รีสอร์ทไถ่ฮ่อน รีสอร์ทท999 รีสอร์ทป่าสัก รีสอร์ท เรือนรัตน รีสอร์ทภูฆ้อง รีสอร์ทปากชม รีสอร์ทโรงแรมบ้านตา

รีสอร์ทชายทุ่ง เป็นต้น

-ร้านอาหาร เฉพาะในเขตเทศบาลตำบลปากชม ก็จะมีทั้งร้านก๋วยเตี๋ยมีประมาณ 14 ร้าน ร้านอาหารตามสั่ง ประมาณ 5-6 ร้าน ร้านข้าวแกงและบรรจุถึงกลับบ้าน 2-3 แห่ง นอกนั้นมีร้านข้าวปุ้นอื่น 5-10 แห่ง

- ห้องน้ำสาธารณะและที่จอดรถ อยู่ในตลาดสดและสวนสันติประชาอาสา เทศบาลตำบลปากชม ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการเตรียมสถานที่เพื่อหยุดพักรถที่เดินทางมาจากทางไกล และมีห้องน้ำสาธารณะไว้คอยให้แก่นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยวในปากชม

- ด้านข้อมูลข่าวสาร เทศบาลตำบลปากชม ได้ก่อสร้างสำนักงานการท่องเที่ยว เพื่อให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวที่จะเข้าเที่ยวในปากชมในอนาคตต่อไป อยู่ที่บริเวณ สวนสันติประชาอาสา ใกล้กับตลาดสดเทศบาลตำบลปากชม

- ด้านการเดินทาง จะมีสถานีควรถ อยู่บริเวณตลาดสด มีรถสองแถว ปากชม-เมืองเลย และรถบัสเมืองเลย- ปากชม -หนองคาย และมีรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง

- ด้านความปลอดภัย ที่ตัวอำเภอปากชม มีสถานตำรวจภูธรจำนวน 1 แห่ง และที่สี่แยกไฟแดง จะมีป้อมตำรวจ ไว้คอยดูแลด้านความปลอดภัยอย่างใกล้ชิด

- ด้านการสื่อสาร ระบบการสื่อสารจะมีทั้งอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง โทรศัพท์ระบบที่ใช้ 3 G, 4 G ประชาชนจะมีโทรศัพท์ระบบสมาร์ทโฟน เป็นส่วนตัวแทบทุกคน ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ มีการใช้เว็บไซต์ Facebook, Line, Email, Instagram, อย่างกว้างขวาง

ส่วนผลการศึกษาพบว่า ด้านทรัพยากรธรรมชาติของในเขตพื้นที่ตำบลปากชม สามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้านด้วยกันคือ

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย ดังนี้

ภูเขา ได้แก่ ภูซ้อง ที่ได้ชื่อว่า เป็นน้องภูกระติง ภูหอซึ่งอยู่ใกล้สำนักงานเทศบาลตำบลปากชม มีจุดชมวิวซึ่งมองเห็นทิวทัศน์แม่น้ำโขง ข้ามไปจนถึงฝั่ง สปป.ลาว รวมทั้งมองเห็นภาพรวมบ้านเรือนคนในชุมชนอย่างกว้างขวาง

ถ้ำต่างๆ ที่วัดผาจอมนางขึ้นกับอำเภอเชียงคาน แต่อยู่ใกล้กับปากชม นอกจากนั้นก็มีถ้ำผาตั้ง อยู่ห่างจากบ้านโนนสมบูรณ์ จากถนนใหญ่เข้าไป 5 ก.ม. และถ้ำผาจันได ซึ่งประกอบไปด้วยต้นจันไดเป็นจำนวนมาก อยู่ที่หมู่บ้านห้วยเทียน

น้ำตกตาดแก้ว อยู่ลึกเข้าไปจากหมู่บ้านนาคือ ระยะทางประมาณ 3-4 ก.ม.

แม่น้ำโขง ซึ่งเป็นแม่น้ำนานาชาติ จีน ไทย ลาว เวียดนาม และกัมพูชา ที่ปากชม มีจุดชมวิวยักษ์แม่น้ำโขงคือสวนสันติประชาอาสา ซึ่งมีที่ชมวิวยื่นจากฝั่งไปยังแม่น้ำ และมีศาลาพักผ่อนรูปทรงแปดเหลี่ยมจำนวน 2 หลัง มีศูนย์การท่องเที่ยว แม่น้ำโขงในเขตปากชม เมื่อถึงหน้าแล้งจะมีหาดทรายยื่นออกไปที่แม่น้ำอย่างสวยงาม มีเกาะแก่งมากมาย ชาวบ้านมักจะประกอบอาชีพประมง จับปลาทั้ง

เพื่อเป็นอาหาร และทั้งเพื่อเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีอาชีพหนึ่ง นอกจากนั้นจะมีกลุ่มคนร้อนทองลงไปหา ร้อนทองตามริมฝั่งแม่น้ำโขง ในช่วงฤดูแล้งด้วย

2. ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนในชุมชน

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ศึกษาเส้นทางท่องเที่ยว และแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำคัญของตำบลปากชม และศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนที่นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วย

- โบราณสถาน เช่นวัด ต่างๆ ที่มีทั้งอยู่ตามหมู่บ้าน และวัดป่า
- งานบุญประเพณี ซึ่งประเพณีต่างๆในปากชม ได้แก่
- ประเพณีสงกรานต์ มีการสืบสานประเพณีอันดีสืบต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น มีการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ มีการสาดน้ำสงกรานต์และการประกวดข้มสงกรานต์ตามชุมชนต่างๆ มีการเล่นที่หาดทรายริมฝั่งแม่น้ำโขง มีการก่อเจดีย์ทราย มีเวทีการประกวดการแสดงต่างๆของคนในชุมชน มีการแข่งขันกีฬาชายหาดทรายแม่น้ำโขง มีความสนุกสนานรื่นเริงสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชน
- ประเพณีลอยกระทง เป็นการสืบทอดประเพณีมาตั้งแต่ดั้งเดิม จุดเด่น คือมีการลอยกระทงสาย เป็นนโยบายของอำเภอปากชม ที่จะจัดเป็นประเพณีลอยกระทง ของอำเภอปากชม ต่อเนื่องทุกปี ต่อไปข้างหน้า มีการจัดกิจกรรมต่างๆ 4 วัน 4 คืน โดยมีการจัดกิจกรรมในช่วงเวลาต่างๆ คือ ช่วงกลางวัน มีกิจกรรมหลากหลายให้เลือกตามความสนใจ อาทิ

- การเปิดร้านขายสินค้าพื้นเมือง สินค้า 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ และ

สินค้าต่างๆ มากมาย

- เปิดพื้นที่ให้เด็กๆ ได้เล่นเครื่องเล่นสารพัดชนิด
- การประกวดร้องเพลงไทยลูกทุ่ง
- การประกวดหนูน้อยนพมาศ
- ขบวนแห่กระทง และรถกระทงใหญ่ จากองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง

8 แห่ง ในอำเภอปากชม

- กีฬาด้านยาเสพติด ทั้ง กีฬาฟุตบอล และกีฬาตะกร้อ
- การแข่งขันเรือยาว ซึ่งมีทีมเข้าร่วมการแข่งขันทั้งจากฝั่งไทยและฝั่ง

จากฝั่งลาว

ช่วงกลางคืน มีกิจกรรมหลากหลายให้เลือกตามความสนใจ อาทิ

- การแสดงมหรสพ ทั้งการเล่น และแสดงต่างๆ ซึ่งฟรีตลอดงาน ไม่

คิดค่าผ่านประตู

- การประกวดนางนพมาศ

- การปล่อยโคลอย จดพ
- การลอยกระทงตามลำแม่น้ำโขง
- และกิจกรรมอื่นๆ อีกมากมาย

4.3 เส้นทาง และแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำคัญของตำบลปากชม

ผลการศึกษาพบว่าเส้นทาง และแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติของตำบลปากชม ที่มีคุณค่าควรแก่การเรียนรู้ สัมผัสด้วยตนเอง เส้นทางที่มาจากจังหวัดเลย ถึงปากชม มาได้ 2 เส้นทาง คือจากจังหวัดเลยถึงเชียงคาน ระยะทาง 48 กิโลเมตร และจากเชียงคาน ถึง ปากชม 40 กิโลเมตร และอีกเส้นทางหนึ่งคือมาจากจังหวัดเลยถึงสามแยกบ้านธาตุ 28 กิโลเมตร เลี้ยวขวาไปปากชมอีก 60 กิโลเมตร แนะนำเส้นทางการท่องเที่ยว ของปากชม 5 เส้นทาง ดังต่อไปนี้

เส้นทางที่ 1 เป็นเส้นทางเลาะเลียบริมฝั่งโขงจากเชียงคาน ถึงปากชม มีโปรแกรมการท่องเที่ยว 1 โปรแกรม คือ ชมความงามริมฝั่งโขงจากเชียงคานถึงปากชม

เส้นทางที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และการผจญภัย มีโปรแกรมการท่องเที่ยว 3 โปรแกรม

- โปรแกรมเดินป่า ชมเขา เข้าถ้ำ วัดผาจอมนาง ในเวลา 1 วัน
- โปรแกรมชมความงามและความฉ่ำชื่น น้ำตกตาดแก้ว ในเวลา 1 วัน
- โปรแกรม การขึ้นภูซ้องน่องภูกระตัง ชมความมหัศจรรย์ผาสนอน ใช้เวลา 2

วัน 1 คืน

เส้นทางที่ 3 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีโปรแกรมท่องเที่ยว 1 โปรแกรม

- ชมความมหัศจรรย์ของวัดที่อยู่บนยอดภู ใช้เวลา 1 วัน สถานที่ 3 แห่ง

เส้นทางที่ 4 เส้นทางท่องเที่ยวงานบุญประเพณีท้องถิ่น มีโปรแกรมท่องเที่ยว 3

โปรแกรม

- งานบุญพระเวฬุช่วงเดือน มีนาคม
- งานประเพณีสงกรานต์ที่ปากชม
- งานประเพณีลอยกระทงสายที่ปากชม

เส้นทางที่ 5 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น มีโปรแกรมท่องเที่ยว 2

โปรแกรม

- โปรแกรมศึกษาวิถีชีวิตของคนร้อนทองศรีภูธร ใช้เวลา 2 วัน
- โปรแกรมศึกษาวิถีชีวิตชาวประมง ใช้เวลา 1 วัน

เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรม

4.3.1 โปรแกรมสำหรับการท่องเที่ยว

จากการศึกษาทำให้ชุมชนได้ออกแบบการท่องเที่ยวออกเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวดังนี้
โปรแกรมที่ 1 โปรแกรม “ชมความงามริมฝั่งโขงจากเชียงคานถึงปากชม”

- ออกเดินทางจากเชียงคาน ทานข้าวเช้าที่เชียงคาน
- ชมแก่งคุดคู้ ซึ่งอยู่ห่างจากเชียงคาน 5 กิโลเมตร
- ไหว้พระที่วัดผาจอมนาง
- ทานข้าวเที่ยงที่ซุ้มอาหารริมฝั่งโขงบ้านคกไฟ
- ไหว้พระและชมเสาศาลาการเปรียญที่ใหญ่ที่สุด(จังหวัดเลย)วัดโนนศรีสะอาด
- ขึ้นภูหอ ชมทิวทัศน์ ถ่ายภาพความงาม บ้านปากชม และแม่น้ำโขง จนถึง สปป.ลาว
- ลงไปที่ตลาดสด ถ่ายรูปภาพ ทิวทัศน์สวยงามริมฝั่งโขง ภาพพระอาทิตย์ตกดินยามเย็น

สถานที่สวนสันติประชาอาสา

โปรแกรมที่ 2 โปรแกรม “เดินป่า ชมเขา เข้าถ้ำ วัดผาจอมนาง ในเวลา 1 วัน”

- รับประทานอาหารเช้าที่ปากชม และเดินทางไปทางเชียงคาน ระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร ถึงวัดถ้ำผาจอมนาง ไหว้พระที่วัด
- ถ้ำต่างๆอยู่บนภูเขาที่หลังวัดผาจอมนาง ทางทิศใต้
- เพื่อค้นหาความสวยงามทางธรรมชาติ ผจญภัยกับความยากลำบากในการปีนป่าย และเหน็ดเหนื่อย เหมาะสำหรับคนที่มีใจเกินร้อย
- ช่วงเวลาที่เหมาะสม ถ้าเดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนมีนาคม หรือ ระหว่างเดือน กันยายน ถึงตุลาคม ก็ยังพอขึ้นไปได้ แต่ข้อระวังคือ ช่วงฝนตกทางจะลื่นมาก
- การเตรียม อย่างแรกคือร่างกายต้องแข็งแรง เตรียมน้ำและอาหารเที่ยง ยาทากันยุง ไฟฉายซึ่งจำเป็นมาก ถ้าไม่มีไฟฉายจะเข้าถ้ำไม่สะดวกเพราะมืดมาก

โปรแกรมที่ 3 โปรแกรม “ชมความงามและความฉ่ำชื่น น้ำตกตาดแก้ว ในเวลา 1 วัน”

- รับประทานอาหารเช้าที่ปากชม และเดินทางไปที่บ้านค้อประมาณ 7 กิโลเมตร และมีทางเลี้ยวขวาจากนาค้อไปที่น้ำตก ระยะทาง 5 กิโลเมตร เป็นทางลูกรัง
- ก่อนถึงน้ำตก ต้องจอดรถไว้ในที่เหมาะสม และเดินในเส้นทางเล็กไปที่ลำห้วย เดินตามลำห้วยซึ่งคดเคี้ยวขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงน้ำตกชั้นแรก สามารถเล่นน้ำบริเวณน้ำตกได้ หลังจากนั้นก็เดินเลียบเลาะตามลำห้วยจะมีน้ำตกหลายชั้น
- ช่วงเวลา แม้หน้าแล้ง ตามลำห้วยก็ยังมีน้ำแต่ไม่มาก แต่ถ้าหน้าฝนน้ำก็จะหลาออกมาเกินไป สรุปว่าไปได้แทบทุกฤดู

- การเตรียม การท่องเที่ยวที่น้ำตกควรจะเป็นหมู่เป็นกลุ่ม 5 คนหรือ 10 คน สิ่งที่ต้องเตรียม คือ น้ำดื่มขณะเดินทาง อาหารเที่ยงรับประทานด้วยกัน หรือส่วนตัว เสื้อผ้าลำลอง เพื่อเปลี่ยน ถังถ่ายภาพหรือมือถือ แต่ต้องหุ้มด้วยพลาสติกอย่างดี เพื่อป้องกันเปียกน้ำ

โปรแกรมที่ 4 โปรแกรม “การขึ้นภูผ่อง ชมความมหัศจรรย์ผาสนอน ใช้เวลา 2 วัน 1 คืน”

- เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการผจญภัย

- การเตรียมตัว ต้องเตรียมพร้อมเพื่อการเดินทางสองวัน และพักบนภูเขื่อน กลางคืน กลางวัน และการเดินขึ้นภูเขา อากาศจะร้อน แต่กลางคืน บนยอดภูเขื่อน อากาศจะหนาวเย็นมาก ต้องมีเสื้อ ที่หนา และมีผ้าห่มบางๆสักผืน มีเปลนอน หรือเต้นท์ เพื่อนอนกลางคืน ข้าวสารเพื่อหุงต้มและตอนเช้า อาหาร(แห้ง) น้ำดื่มที่เพียงพอแต่ละคน อุปกรณ์ประกอบอาหาร ไฟ ฉาย ไม้ขีด มีด ฯลฯ

- การเดินทางจากปากชม รับประทานอาหารเช้าให้เรียบร้อย เตรียมอาหารเพื่อรับประทานตอนเที่ยงด้วย

- พาหนะเดินทางจากปากชม ไปถึงตีนภู ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร โดยรถหลัก หรือ รถอีแต๋นของชาวบ้าน มีที่จอดก่อนที่จะเดินด้วยเท้า ประมาณ 2-3 กิโลเมตร ใช้เวลา 1-2 ชั่วโมง

- เมื่อเดินทางถึงยอดภูเขื่อน จะสามารถมองเห็นทิวทัศน์สวยงาม มองเห็นแม่น้ำโขง เห็นบ้านเรือนของปากชมได้แต่ไกล หลังจากพักผ่อน ทานอาหารเที่ยง ถ้าจะไปล่าห้วยเพื่อ อาบน้ำหรือนำน้ำ มาใช้ ต้องเดินลงจากยอด ลงไปอีกประมาณ 1-2 กิโลเมตร

- ช่วงเย็นหลังจากกลับขึ้นมาจากล่าห้วยซึ่งมีฝายเก็บน้ำ สามารถเดินไปชมผาสนเอน และ รอ ถ่ายภาพ ดวงอาทิตย์ตกผ่านต้นสนที่เอนออกไปจากหน้าผา จะเป็นภาพที่มีความสวยงาม

- ยามเย็นเป็นเวลาทำอาหารและรับประทานอาหารเย็นร่วมกันอย่างอร่อย และการเลี้ยง ฉลอง

- หลังจากค่ำคืนผ่านไป รุ่งอรุณของวันใหม่ เป็นเวลาเฝ้ารอคอยภาพที่สวยงามเมื่อดวงอาทิตย์โผล่ขึ้นมาเป็นแสงแรกของวันใหม่

- หลังจากพักผ่อนอย่างเพียงพอ จัดการกับอาหารเช้าให้เรียบร้อยแล้ว ก็ถึงเวลาเดินทาง ลง จากภูเขา บรรยายากการลงเขา กลับการเดินทางขึ้นเขาจะแตกต่างกันพอสมควร

โปรแกรมที่ 5 โปรแกรม “ชมความมหัศจรรย์ของวัดที่อยู่บนยอดภู ใช้เวลา 1 วัน สถานที่ 3 แห่ง”

- เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรม

- การเดินทางโดยรถส่วนตัว แต่ควรเป็นรถปิคอัพ หรือไฟรวิล

- ออกจากปากชมหลังจากรับประทานอาหารเช้าให้เรียบร้อยแล้ว ครั้งแรกเดินทางไปวัดผาสาม ยอดที่บ้านหาดเบี้ย ที่อยู่ห่างจากปากชมไปทางเขียงคานประมาณ 10 กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าหาดเบี้ย แล้วเลี้ยวขวาเข้าไปตามถนนการเกษตร ไปยังวัดผาสามยอดประมาณ 3 กิโลเมตร

- ถึงวัดผาสามยอดแล้ว จะสามารถชมทิวทัศน์จากที่สูง ไหว้พระและเตรียมของถวาย พระ ที่ วัดผาสามยอด จะเป็นแบบถือนิวิปัสสนา หลังจากใช้เวลาที่นั่น 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง

- ลงจากผาสามยอด มาแวะที่ซุ้มอาหารบ้านคกไฟ เพื่อรับประทานอาหารเที่ยง ประมาณ 1 ชั่วโมง

- เดินทางจากคกไฟผ่านปากชม ไปที่วัดผาตั้งที่บ้านโนนสมบูรณ์ ซึ่งห่างจากปากชม 8 กิโลเมตร ตามเส้นทางปากชม-บ้านธาตุ เลี้ยวซ้าย ไปตามเส้นทางเกษตร ประมาณ 5 กิโลเมตร ถึงวัดผา

ตั้ง ซึ่งชาวบ้านเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัดหลวงปู่กล้า เพื่อกราบไหว้พระและสนทนาธรรมกับหลวงปู่กล้า

- หลังจากนั้น เดินทางต่อไปผ่านบ้านโนนสมบูรณ์ เพื่อไปบ้านห้วยเป่า และเข้าไปที่วัดถ้ำผา จันได บ้านห้วยเทียน ระยะทางจากห้วยเป่า ถึงบ้านห้วยเทียน ประมาณ 5 กิโลเมตร เพื่อศึกษาคุณค่าทางวัฒนธรรม

โปรแกรมที่ 6 โปรแกรม “งานบุญพระเวศช่วงเดือน มีนาคม”

- บุญพระเวศ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า บุญมหาชาติ เป็นประเพณีบุญตามฮีตสิบสองของ ชาวปากชม

- การจัดงานบุญพระเวศ หรือ งานเทศน์มหาชาตินิยมที่อัญเชิญพระอุปคุต มาปกป้องคุ้มครองมิให้เกิดเหตุเภทภัยอันตรายทั้งปวง และให้โชค ลาภแก่พุทธศาสนิกชนในการทำบุญมหาชาติ จึงมีการแห่พระอุปคุต ซึ่งสมมุติว่า อัญเชิญมาจาก สะดือทะเล

- บุญพระเวศ หรืองานบุญมหาชาติ คืองานมหากุศล ให้รำลึกถึงการบำเพ็ญบุญ คือ ความดีที่ยั่งยืน อันมีการสละความเห็นแก่ตัวเพื่อผลคือ ประโยชน์สุขอันไพศาลของมวลชนมนุษยชาติ เป็นสำคัญ

- นอกจากนี้ยังเป็นการสังสรรค์ ระหว่างญาติพี่น้องจากแดนไกลสมกับคำกล่าวที่ว่า "กินข้าวปุ้น เอาบุญพระเวศ ฟังเทศน์มหาชาติ"

โปรแกรมที่ 7 โปรแกรม “งานประเพณีสงกรานต์ที่ปากชม ในเดือนเมษายน”

- วันที่ 12-14 เมษายน ของทุกปี ถือว่าเป็นวันสงกรานต์ "บ้านปากชม" กิจกรรมที่จัดขึ้นจะหลากหลาย อาทิ

- การสงฆ์น้ำพระพุทธรูป พระสงฆ์ และการรดน้ำดำหัว ขอพรจากผู้เฒ่า ผู้แก่ และผู้อาวุโส ในหมู่บ้าน

- การขนทรายเข้าวัด ก่อเจดีย์ทราย - กิจกรรมบนเวที เพื่อให้ความสนุกสนาน และสานสัมพันธ์อันดี ระหว่างคนในชุมชน

- การเล่นน้ำ ตามถนนสายต่างๆ และเล่นตามชายหาดของลำน้ำโขง - การแห่ต้นดอกไม้ และต้นกล้วย เพื่อถวายวัด

- การประกวดขั้มเล่นน้ำและการตกแต่งขบวนรถชิง (รถไถนาดัดแปลง)

โปรแกรมที่ 8 โปรแกรม “งานประเพณีลอยกระทงสายที่ปากชม เดือนพฤศจิกายน”

- ช่วงเวลา ประมาณกลางเดือน พฤศจิกายน ระยะเวลาจัดงาน 3-4 วัน

- กิจกรรม ช่วงกลางวัน มีกิจกรรมหลากหลายให้เลือกตามความสนใจ อาทิ

- การเปิดร้านขายสินค้าพื้นเมือง สินค้า 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ และสินค้าต่างๆ มากมาย

- เปิดพื้นที่ให้เด็กๆ ได้เล่นเครื่องเล่นสันทนาการ

- การประกวดร้องเพลงไทยลูกทุ่ง

- การประกวดหนูน้อยนพมาศ

- ขบวนแห่กระทง และรถกระทงใหญ่ จากองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 8 แห่ง ในอำเภอ

ปากชม

- กีฬาด้านยาเสพติด ทั้ง กีฬาฟุตบอล และกีฬาตะกร้อ
- การแข่งขันเรือยาว ซึ่งมีทีมเข้าร่วมการแข่งขันทั้งจากฝั่งไทยและฝั่งลาวช่วงกลางคืน มีกิจกรรมหลากหลายให้เลือกตามความสนใจ อาทิ
 - การแสดงมหรสพ ทั้งการละเล่น และแสดงต่างๆ ซึ่งฟรีตลอดงาน ไม่คิดค่าผ่านประตู
 - การประกวดนางนพมาศ
 - การปล่อยโคมลอย จุดพู่
 - การลอยกระทงตามลำแม่น้ำโขง
 - และกิจกรรมอื่นๆ อีกมากมาย

โปรแกรมที่ 9 โปรแกรม “ศึกษาวิถีชีวิตของคนร้อนทองศรีภูธร ใช้เวลา 2 วัน”

-หมู่บ้านร้อนทองอยู่ที่ บ้านศรีภูธร ห่างจากปากชม 2 กิโลเมตร แต่อยู่ในเขตเทศบาลปากชม

- ที่พักโฮมสเตย์ คือพักที่ด้วยกับกับคนในชุมชน
- ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนร้อนทอง อาหารการกินแบบพื้นบ้านของคนในท้องถิ่น
- การติดตามคนร้อนทองเพื่อร้อนทองที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ในช่วงตอนกลางวัน เพื่อศึกษากระบวนการ ร้อนทอง และสัมผัสบรรยากาศ รวมทั้งมีประสบการณ์จริง ตั้งแต่การเลี้ยงปลักดีสีห์ การหาสถานที่ร้อนทอง การดูแล การร้อนเพื่อให้ได้ขี้ปลักที่มีทอง ขั้นตอนการเนียง และการใช้ปรอทเพื่อจับทอง

โปรแกรมที่ 10 โปรแกรม “ศึกษาวิถีชีวิตชาวประมง ใช้เวลา 1 วัน”

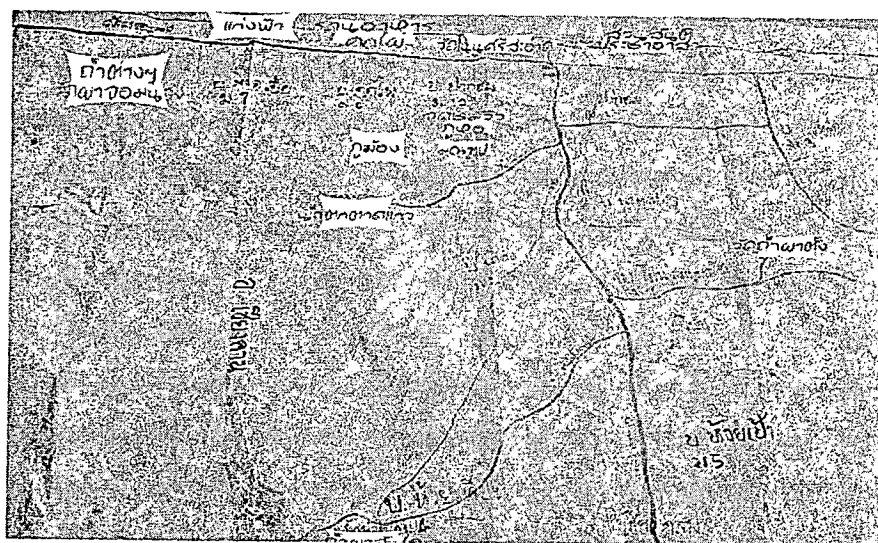
- วิธีการหาปลาหลากหลายรูปแบบ ชนิดของปลาที่แม่น้ำโขงมีทั้งเล็กและใหญ่
- บางวิธีใช้ตก เช่น มอง หรือตาข่าย ก็มีหลากหลายขนาด เบ็ดฝอยก จึงตกไว้ ใช้เหยื่อส่วน ใหญ่เป็นไส้เดือน การใส่ลอบ จั่น
- บางวิธีออกหาทั้งวัน เช่น การหว่านแห เบ็ดตกปลา ใช้ดางเขี้ยวต่อทำเป็นผืนหน้ากว้าง เพื่อจะนำไปลาก ส่วนใหญ่จะได้ปลาเล็กปลาน้อยหรือกุ้ง หอย ปู
- การหาปลาทั้งวัน ช่วงกลางวันทำอาหารจากปูปลาที่ได้มาสดๆ อากาศร้อนๆ และความเหน็ดเหนื่อยจากการหาปลา ทำให้รับประทานตามธรรมชาติอย่างเอร็ดอร่อย ส่วนใหญ่ชาวประมงจะเตรียมข้าวเหนียวใส่กระติบ พร้อมเกลือ และน้ำพริกที่ทำเองไปด้วย สำหรับผัก และอาหารจะไปหาเอาที่แม่น้ำ และริมฝั่งแม่น้ำ

4.3.2 แผนที่การท่องเที่ยว

แผนที่การท่องเที่ยวมีจุด เริ่มต้นจากเข้ามาสู่พื้นที่ปากชม ทางด้านตะวันตก คือมาตามเส้นทางเลาะริมโขงมาจาก อ.เชียงคาน ก่อนถึงหมู่บ้านแรกคือบ้านหาดเปี้ย จะมีวัดผาจอมนาง ห่างจากหาดเปี้ยประมาณ 5 กม. บนภูเขาของวัดผาจอมนางจะมีถ้ำที่สวยงาม ประมาณ 4-5 ถ้ำ แต่ละถ้ำอยู่ห่างกัน

บ้าง อยู่ใกล้กันบ้าง ต่อมาเมื่อเข้าสู่บ้านหาดเบ็ญสถานที่แรกคือ แก่งฟ้า ซึ่งจะเป็นแก่งเมื่อหน้าแล้ง จะเห็นแก่งฟ้าที่สวยงาม วัดบ้านหาดเบ็ญจะมี 2 วัดด้วยกัน ที่น่าสนใจคือที่วัดผาสามยอด จะอยู่บนภูเขาสูง ห่างจากหาดเบ็ญเข้าไปทางทิศใต้ประมาณ 3 กม. สามารถมองเห็นทิวทัศน์แม่น้ำโขงได้แต่ไกล

หลังจากนั้นมาที่คกไฟ เมื่อเลี้ยวขวาไปที่ท่าด่านตรวจคนเข้าเมือง จะมีบริเวณกว้างและมีร้านอาหารอยู่ติดกับแม่น้ำโขงไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวไว้เป็นอย่างดี ที่บ้านคกไฟจะมีวัด 2 แห่ง เช่นเดียวกัน ต่อจากคกไฟประมาณ 2 กม. ก็จะเข้าสู่ตัวอำเภอปากชม ก่อนเข้าสู่สถานที่ราชการต่างๆ ทางด้านซ้ายมือ จะมีวัดโนนศรีสะอาด ซึ่งตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำโขง ต่อจากนั้น จะเป็นสี่แยกไฟแดง ตรงสี่แยกจะมีที่สำคัญคือป้อมตำรวจ และศูนย์เรียนรู้ชุมชนเทศบาลตำบลปากชม ด้านซ้ายมือ จะไปสิ้นสุดที่โรงพยาบาลปากชม ด้านขวามือจะไปที่จังหวัดเลยอีกเส้นทางหนึ่ง และผ่านหมู่บ้านต่างๆของตำบลปากชมด้วย ถ้าตรงไปจากสี่แยกไฟแดง ก็จะถึงสถานีรถไฟสองแคว ตลาดสด และสวนสันติประชาอาสา และสามารถต่อไปถึงหมู่บ้านศรีภูธร ซึ่งเป็นหมู่บ้านวิถีชีวิตของคนร้อนทอง จากสี่แยกไฟแดงถ้าเลี้ยวขวา จะพบสำนักงานเทศบาลตำบลปากชม และด้านหลังสำนักงาน จะเป็นจุดชมวิวภูหอ และมณฑปที่สวยงาม ต่อไปจากเทศบาลตำบลปากชม ประมาณ 8 กม. จะเป็นหมู่บ้านนาค้อ จากนั้นก็ไปทางด้านขวามือ ประมาณ 5 กม. จะเป็นน้ำตกตามแกว จากบ้านนาค้อประมาณ 2 กม.ไปตามเส้นทางที่ไปจ.เลย จะเป็นบ้านโนนสมบูรณ์ ถ้าเลี้ยวขวาเข้าไปประมาณ 5 กม. จะไปถึงวัดถ้ำผาดั่ง ซึ่งเป็นสถานที่ทางวัฒนธรรมอีกที่หนึ่ง หลังจากนั้น ถ้าเดินทางต่อจากบ้านโนนสมบูรณ์ไปตามเส้นทางไปจ.เลย ประมาณ 5 กม. จะถึงบ้านห้วยเป่า จากห้วยเป่าเลี้ยวซ้ายเข้าไปประมาณ 7 กม. จะถึงบ้านห้วยเทียน ซึ่งหมู่บ้านห้วยเทียนมีสถานที่ที่น่าสนใจ คือวัดถ้ำผาจันได ซึ่งมีต้นจันไดขึ้นในบริเวณนั้นเป็นจำนวนมาก

ภาพประกอบที่ 44 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยวปากชม
ข้อเสนอในการจัดการท่องเที่ยว

แนวคิดที่จะก่อให้เกิดมีการท่องเที่ยว แรงจูงใจมีส่วนสำคัญ

- แรงจูงใจที่จะได้สัมผัสสิ่งแวดล้อม แรงจูงใจที่จะได้พบปะกับคนในท้องถิ่น แรงจูงใจที่จะได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น แรงจูงใจที่จะได้สัมผัสสภาพในครอบครัว แรงจูงใจที่จะได้พักผ่อนในสภาพแวดล้อมที่สวยงาม แรงจูงใจที่ได้ทำกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจและฝึกทักษะ แรงจูงใจที่จะมีสุขภาพ

ดี แรงจูงใจที่จะได้รับการคุ้มกันและความปลอดภัย แรงจูงใจที่จะได้รับการยอมรับและสถานภาพทางสังคม และ แรงจูงใจที่จะให้รางวัลแก่ตนเอง

- แผนการท่องเที่ยวของตำบลปากชม ตำบลปากชมมีศักยภาพทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทางด้านวัฒนธรรม ควรมีการส่งเสริมและมีแผนการท่องเที่ยวให้ชัดเจน ตำบลปากชม มีองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น 2 แห่ง คือ สำนักงานบริหารส่วนตำบล หรือ อบต. และสำนักงานเทศบาลตำบลปากชม ถ้าร่วมมือกัน มีแผนการท่องเที่ยวร่วมกัน จะมีผลดีต่อท้องถิ่นเป็นอย่างมาก

- แผนของ อบต. ตามยุทธศาสตร์พัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว

พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

พัฒนาการบริการ

พัฒนาการตลาดและการประชาสัมพันธ์

ยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP)

- แผนของ เทศบาล

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการบริการ ทั้งที่บนภูหอ โดยการจัดทำเส้นทางนำรถขึ้นไปบนยอดภูหอ และจัดทำสวนดอกไม้ เพื่อถ่ายรูป ทำห้องน้ำ ศาลาที่พัก และศาลายื่นออกไปเพื่อชมวิว และถ่ายภาพทิวทัศน์ของปากชม และลำน้ำโขง ทั้งเขตติดต่อไปถึงประเทศ สปป.ลาว การจัดทำสวนหย่อม บริเวณสวนสันติประชาอาสา ป้ายถ่ายรูป ศาลาแปดเหลี่ยม และสร้างอาคารศูนย์การท่องเที่ยว บริเวณสวนสันติประชาอาสาเพื่ออำนวยความสะดวกและให้ข้อมูลต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดทำศาลาพญานาค ริมฝั่งแม่น้ำโขง บริเวณตลาดสด

การก่อสร้างห้องน้ำสาธารณะ บริเวณสวนสันติประชาอาสา สถานที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว และการสร้างร้านค้าร้านอาหารไว้บริการให้นักท่องเที่ยว

แผนการอบรมให้ความรู้ และการส่งเสริมกลุ่มคนในชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมต่อการท่องเที่ยว เช่นส่งเสริมกลุ่มคนร้อนทองให้มีความเข้มแข็ง

แผนการจัดอบรมมัคคุเทศก์ในท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่คนในชุมชน

แผนการพัฒนาการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) ให้ความรู้การจัดทำที่ระลึกเพื่อจำหน่าย ให้มีการค้าขายอาหารเครื่องดื่มที่ถูกสุขลักษณะ มีของกินซื้อฟ ของที่ระลึก มีสินค้าต่างๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการซื้อฟ

แผนของชาวบ้าน (คนในชุมชน) ก็จะแบ่งออกเป็น ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทางด้านวัฒนธรรม ทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ จะเกี่ยวข้องกับการค้นหาสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น เช่นภูลำดวน อยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากชม เป็นเนินเขาที่ไม่ถึงกับสูงมาก แต่มองเห็นทิวทัศน์แม่น้ำโขงได้สวยงาม

การเตรียมความพร้อมของคนในชุมชนในการที่จะทำหน้าที่มัคคุเทศก์ที่ดี ความพร้อมในด้านการให้ข้อมูลความรู้ทางด้านวิถีชีวิตคนในชุมชน ทั้งกลุ่มร้อนทอง กลุ่มประมง กลุ่มเกษตรกร

แผนงานของชาวบ้าน ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชาวบ้านจะมีความคุ้นเคยกับสถานที่ต่างๆ ทางวัฒนธรรมเป็นอย่างดี แต่ก็ควรได้รับการอบรมเพื่อมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ทางคนในชุมชนจะมีทั้งเยาวชน มีทั้งผู้สูงอายุ ที่พร้อมส่งเสริมประเพณีของท้องถิ่นเป็นอย่างดี มีชมรมคนรักบ้านเกิดที่จะรับผิดชอบกิจกรรมประเพณีสงกรานต์ที่ได้รับรับการสนับสนุนจากทางเทศบาลเป็นอย่างดี

4.4 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนที่นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม

ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่ท้องถิ่นชุมชนได้นำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางธรรมชาติ ได้แก่

1. แม่น้ำโขง – สายน้ำที่ยาวที่สุดในอุษาคเนย์ รวมความยาวทั้งสิ้น 4,909 กิโลเมตรไหลผ่านถึง 6 ประเทศ จากที่ราบสูงทิเบต ผ่านภาคตะวันตกเฉียงใต้ทางมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ไหลสู่ พม่า ลาว ไทย กัมพูชา ก่อนจะออกสู่ทะเลจีนใต้ที่ติดตอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำประเทศเวียดนาม
2. เกาะแก่งริมฝั่งโขง ประกอบด้วย แก่งฟ้า อยู่ที่บ้านหาดเบี้ย แก่งฟ้าเป็นเกาะ แก่งตามลำน้ำโขง ซึ่งในบริเวณนี้ ฤดูแล้งน้ำจะแห้งมาก และไหลเชี่ยว เหมาะสำหรับถ่ายภาพเป็นที่ระลึก ในหมู่บ้านมีอาชีพเก็บหินแม่น้ำโขงสำหรับประดับสถานที่ต่าง ๆ ขายส่ง ปลีก และยังมีปลาน้ำโขงหลายสายพันธุ์ นักท่องเที่ยวสนใจสามารถสอบถามกับชาวบ้าน ในราคาถูก
3. คกไฟ คำว่า คก หมายถึงแอ่งน้ำลึก เวลานั้นน้ำมากจะไหลวนไปวนมา เวลา น้ำลดน้ำจะไม่ไหล ชาวบ้านเรียกว่า คก หรือ วัง คำว่า ไฟ หมายถึงต้นไผ่ป่า เพราะบริเวณริมแม่น้ำตรงคกนี้จะมีป่าไผ่ขึ้นเต็มไปหมด มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติตลอดแนวฝั่งริมแม่น้ำโขง มีหาดที่สวยงาม มีแก่งหิน ภูเขาแม่น้ำที่สวยงาม ยามเย็นโดยเฉพาะร้านอาหารพื้นบ้านปลาเผา และทำเทียบเรือข้ามไป สปป.ลาว ซึ่งมี ด่านศุลกากรตรวจสอบการข้ามแดน นอกนั้นจะมี ดอนกัก มีบึงแซ่ ดอนชม ดอนหม อยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากชม ช่วงเดือน มกราคม-เดือนเมษายนของทุกปี แม่น้ำโขงจะแห้งลง ทำให้มองเห็น หาดทรายสีเงิน ทิวทัศน์ และความสวยงามของริมฝั่งแม่น้ำโขงได้ตลอดแนว
4. สวนสันติประชาอาสา เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำโขง มีทิวทัศน์สวยงามริมฝั่งโขง สามารถมองเห็นฝั่ง สปป.ลาว ซึ่งอยู่ตรงข้ามได้อย่างชัดเจน เหมาะสำหรับผู้ที่ชอบเก็บภาพสวยๆไว้เป็นที่ระลึก เป็นศาลาชมทิวทัศน์ริมโขงรูปแบบแต่เดิม เป็นสถานที่พักผ่อนริมฝั่งโขง ในบริเวณสวนสันติประชาอาสา สามารถกางเต็นท์เพื่อรับไออุ่นหมอกริมโขง จัดกิจกรรมออกกำลังกายในร่ม จัดกิจกรรมวิ่งในหมู่บ้าน ฯลฯ
5. ถนนริมฝั่งโขง เป็นถนนสันเขื่อนป้องกันตลิ่งพัง ตลอดแนวเป็นช่วงๆ ตามแนวริมฝั่งโขง สามารถเดินชมความงามของแม่น้ำ ภูเขา ท้องฟ้า เมฆหมอกริมฝั่งโขง รับอากาศที่บริสุทธิ์ มองเห็นประเทศเพื่อนบ้าน สปป.ลาวที่อยู่ฝั่งตรงข้าม
6. ภูเขา ปากชมเป็นเมืองที่ล้อมรอบด้วยภูเขา ทำให้มีความสงบร่มรื่น ต้นไม้เขียวชอุ่มตลอดทั้งปี มีทั้งฤดูฝน ฤดูร้อน ฤดูหนาว ซึ่งมีความหนาวเย็นมากกว่าที่อื่น ทำให้สามารถปลูกผลไม้ได้แทบทุกชนิด จึงเป็นแหล่งส่งออกผลไม้มาขายชนิด ทั้งกล้วย มะม่วง ลำไย มะขามหวาน และอื่นๆ จึงมีผลไม้รับประทานตลอดทั้งปี ภูเขาเป็นความสวยงามทางธรรมชาติ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ปากชมจึงได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่มีความสวยงามทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นความสวยงามความลึกลับของสิ่งที่อยู่บนภูเขา และความสวยงามที่มองลงมาจากบนภูเขา ได้แก่

1. ภูหอ เป็นสถานที่อยู่ในตัวเมืองเทศบาลตำบลปากชม สามารถเดินขึ้นไปบนยอดภูหอ ด้วยบันไดประมาณ 300 ขั้น เพื่อชมทิวทัศน์ความสวยงาม ของแม่น้ำโขงที่คดโค้งขวางกั้นระหว่างไทยและ สปป.ลาว มองเห็นภาพบ้านเรือนของปากชมจากมุมสูงได้อย่างชัดเจน

2. ภูผ่อง กำลังเป็นที่รู้จัก ในชื่อ “ภูผ่องน้องภูกระตัง” เป็นภูเขาที่มีความสูง ซึ่งมีต้นสน สามใบอยู่บนยอดภูเขา และมีต้นสนที่ยื่นออกมาจากหน้าผา ในลักษณะเป็นสนเอน ที่มีความสวยงามและ ความน่าอัศจรรย์ เหมาะสำหรับผู้ที่ชอบผจญภัย ที่สืบเสาะค้นหาความแปลกใหม่

7. ถ้ำวัดผาจอมนาง ถ้ำวัดผาจอมนาง อยู่ในเขตอำเภอเชียงคาน ที่เชื่อมต่อกับอำเภอปาก ชมก่อนถึงบ้านหาดเบ็ญ ประมาณ 5 กิโลเมตร ลักษณะของถ้ำเป็นหินปูนที่ย้อยลงมาจากเพดานถ้ำ และ งอกขึ้นมาจากพื้นถ้ำ มีรูปร่างต่างๆที่สวยงามตามธรรมชาติ

8. น้ำตก “เป็นลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เกิดจากลำน้ำไหลลงมาจากจุดที่สูงกว่า ทำให้เป็น ลักษณะทัศนียภาพของน้ำตก ที่พบได้ตามภูเขานั้น “น้ำตกตาดแก้ว” อยู่ห่างจากปากชม ไปทางบ้านนา ค้อ 7 กิโลเมตร เมื่อถึงบ้านค้อแล้วเลี้ยวซ้ายไปตามทางถนนลูกรังประมาณ 5 กิโลเมตร และเดินตามลำห้วย ขึ้นไปจะพบน้ำตก ที่ 1 เมื่อเดินต่อไปจะพบกับน้ำตกที่เป็นชั้นๆ

รูปแบบที่ 2 คือ รูปแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มี คุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและ มนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม ได้แก่

ศาสนสถานสำคัญของศาสนาพุทธ คือ วัดโดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองวัด ในวัดมี โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาลาการเปรียญ กุฏิ เป็นต้น เป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนา เป็นที่พำนักของพระภิกษุ และ เป็นอนุสรณ์ให้ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ซึ่งพุทธศาสนิกชนนิยมไปกราบไหว้บูชา และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

ศาสนาศรีศตมีศาสนสถานสำคัญ คือ โบสถ์ศรีศต ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างที่ทำการนมัสการพระเป็นเจ้า วัดโนนศรีสะอาด ลักษณะพิเศษของวัดโนนศรีสะอาด คือ เสาของศาลาการเปรียญเป็นเสาที่ทำ จากต้นไม้ใหญ่จำนวนถึง 50 ต้น

วัดโพนแก้วบ้านนาค้อ อยู่ที่บ้านนาค้อ ห่างจากอำเภอปากชม ไปทางจังหวัดเลย 8 กิโลเมตร ประเพณีวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทาง ประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม

ประเพณี เทศกาลวันสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง งานประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีการ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และการทำบุญตามวันสำคัญทางศาสนา

รูปแบบที่ 3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชุมชน

1. วิถีชีวิตคนร้อนทอง ภูมิปัญญาของคนร้อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นการสืบทอดจากรุ่นต่อรุ่น เป็นการรู้จักใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ได้ในท้องถิ่น นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และให้รายได้ที่น่าอัศจรรย์ ขั้นตอน กระบวนการ กว่าจะได้มาซึ่งทองคำ ต้องผ่านขั้นตอน ต้องใช้เวลา ต้องเป็นระบบ ต้องใช้อุปกรณ์อย่างเหมาะสม จะต้องสืบเสาะค้นหา ต้องลงมือกระทำ ต้องใช้แรงกายแรงใจ จากนั้นก็นำเสนอเรื่องของเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยว ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย

2. วิถีชีวิตของชาวประมง โดย ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มีวิถีชีวิตอยู่ติดกับลำน้ำโขง แม่น้ำเปรียบเหมือน เส้นชีวิตของผู้คน ที่ใช้น้ำเพื่ออุปโภค บริโภค และการหาอยู่หากิน หลังจากประกอบอาชีพหลัก ในการทำงาน ทำไร่ ทำสวน เวลาพลบค่ำและเวลาเช้ามืด ก่อนและหลังจากประกอบอาชีพ โดยเฉพาะผู้ชายมักจะออกไปหาอยู่หากินที่แม่น้ำ บางครั้งในวันหยุด เช่นวันพระ หรือวันที่ว่างเว้นจากการทำงาน จะพากันออกไปหาอยู่หากินตามลำแม่น้ำ โดยเฉพาะ แม่น้ำโขง ชาวบ้านที่อยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำโขง ต่างก็จะมีความรู้เรื่องธรรมชาติหรือวงจรชีวิตของปลา หรือสัตว์น้ำเป็นอย่างดี และสามารถเชื่อมโยงความรู้กับระบบนิเวศย่อยของแม่น้ำโขงในท้องถิ่นของตน รวมถึงความรู้ในการเลือกเครื่องมือประมงที่เหมาะสม

บทที่ 5

สรุป ผลการวิจัย บทเรียน ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การดำเนินการวิจัยโครงการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานเชิงนิเวศวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนตำบลปากชม ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ศึกษาเส้นทางและแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญของตำบลปากชม ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนที่นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่าศักยภาพของตำบลปากชม มีดังนี้

ศักยภาพของชุมชนตำบลปากชม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนในชุมชนพบว่า ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1) แม่น้ำโขง มีความยาวประมาณ 13 กิโลเมตร 2) แม่น้ำขม 3) ถ้ำวัดผาจอมนาง 4) น้ำตกตาดแก้ว 5) ภูซ้อง 6) ภูหอ จุดชมวิวกปากชม 7) หาดทรายและเกาะแก่งริมฝั่งแม่น้ำโขงในช่วงหน้าแล้ง ตั้งแต่เดือน มกราคม จนถึงเดือนเมษายน

ศักยภาพด้านวัฒนธรรม /ประเพณี ประกอบด้วย ศาสนสถานที่สำคัญในเขตตำบลปากชม ได้แก่ วัดจอมนาง วัดโนนศรีสะอาด วัดป่าสันตสุขวนาราม วัดศรีภูธร บ้านศรีภูธร โบสถ์คริสต์ คริสตจักรปากชม วัดโพแก้ว วัดเทียนชัย วัดอรัญบรรพต วัดน้ำตกห้วยเป่า วัดป่าธรรมานุสรณ์ วัดท่าสำราญ วัดหาดทรายคำ วัดป่าเขาสามยอด วัดบ้านนาหงษ์ วัดเวฬุวัน บ้านโนนสมบูรณ์ และวัดสุวรรณคีรี โดยมีบุญ ประเพณี สำคัญได้ ประเพณีลอยกระทง และการแข่งเรือ บุญออกพรรษา บุญบั้งไฟ บุญกฐิน บุญมหาชาติ ประเพณีสงกรานต์ บุญเลี้ยงเจ้าปู่ภูหอ และศาลพญานาค

ศักยภาพด้านวิถีชีวิตคนในชุมชน ที่มีเอกลักษณ์ได้แก่ วิถีชีวิตคนร้อนทอง วิถีชีวิตของชาวประมง

ศักยภาพด้านการเมือง/การปกครอง ที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว พบว่า เทศบาลตำบลปากชม ได้สนับสนุนการจัดทำสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งที่บนภูหอ โดยตั้งงบประมาณในการจัดทำเส้นทางนำรถขึ้นไปบนยอดภูหอ และจัดทำสวนดอกไม้ เพื่อถ่ายรูป ทำห้องน้ำ ศาลาที่พัก และศาลายื่นออกไปเพื่อชมวิว และถ่ายภาพทิวทัศน์ของปากชม และลำน้ำโขง ทั้งเขตติดต่อไปถึงประเทศ สปป.ลาว การจัดทำสวนหย่อม บริเวณสวนสันติประชาอาสา ป้ายถ่ายรูป ศาลาแปดเหลี่ยม และสร้างอาคารศูนย์การท่องเที่ยว บริเวณสวนสันติประชาอาสาเพื่ออำนวยความสะดวกและให้ข้อมูลต่างๆแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดทำศาลพญานาค ริมฝั่งแม่น้ำโขง บริเวณตลาดสด นอกจากนี้จังหวัดเลยมีนโยบายชุมชนสะอาด (รักเลยไม่ทิ้งขยะ) ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย เป็นประธานประชุมผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นของจังหวัดเลย เพื่อร่วม

ดำเนินการตามโครงการรณรงค์สร้างจิตสำนึกประชาชนในการทิ้งขยะมูลฝอย และการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

ศักยภาพด้านการบริการ พบว่า ด้านที่พัก รีสอร์ท อำเภอปากชมมีที่พักหรือรีสอร์ท เป็นจำนวนมาก อาทิเช่น รีสอร์ทริมน้ำ รีสอร์ทโฮมสเตย์ รีสอร์ท999 รีสอร์ทป่าสัก รีสอร์ทเรือนรัตน รีสอร์ทภูซ่อง รีสอร์ทปากชม รีสอร์ทโรงแรมบ้านตา รีสอร์ทชายทุ่ง เป็นต้น ด้านร้านอาหาร เฉพาะในเขตเทศบาลตำบลปากชม ก็จะมีทั้งร้านก๋วยเตี๋ยวมียประมาณ 14 ร้าน ร้านอาหารตามสั่ง ประมาณ 5-6 ร้าน ร้านข้าวแกงและบรรจุถึงกลับบ้าน 2-3 แห่ง นอกนั้นมีร้านข้าวปั้นอ้อน 5-10 แห่ง ด้านห้องน้ำสาธารณะและที่จอดรถ อยู่ในตลาดสดและสวนสันติประชาอาสา เทศบาลตำบลปากชม ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการจัดเตรียมสถานที่เพื่อหยุดพักรถที่เดินทางมาจากทางไกล และมีห้องน้ำสาธารณะไว้คอยให้นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยวในปากชม ด้านข้อมูลข่าวสาร เทศบาลตำบลปากชม ได้ก่อสร้างสำนักงานการท่องเที่ยว เพื่อให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยวในปากชมในอนาคตต่อไป อยู่ที่บ้านบริเวณ สวนสันติประชาอาสา ใกล้กับตลาดสดเทศบาลตำบลปากชม ด้านการเดินทาง จะมีสถานีคิวรถ อยู่ที่บ้านบริเวณตลาดสด มีรถสองแถว ปากชม-เมืองเลย และรถบัสเมืองเลย-ปากชม -หนองคาย และมีรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ด้านความปลอดภัย ที่ตัวอำเภอปากชม มีสถานตำรวจภูธรจำนวน 1 แห่ง และที่สี่แยกไฟแดง จะมีป้อมตำรวจ ไว้คอยดูแลด้านความปลอดภัยอย่างใกล้ชิด ด้านการสื่อสาร ระบบการสื่อสารจะมีทั้งอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง โทรศัพท์ระบบที่ใช้ 3 G, 4 G ประชาชนจะมีโทรศัพท์ระบบสมาร์ทโฟน เป็นส่วนตัวแทบทุกคน ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ มีการใช้เว็บไซต์ Facebook, Line, Email, Instagram, อย่างกว้างขวาง ด้านเส้นทาง และแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำคัญของตำบลปากชม ผลการศึกษาพบว่าเส้นทาง และแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติของตำบลปากชม ที่มีคุณค่าควรแก่การเรียนรู้ สัมผัสด้วยตนเอง เส้นทางที่มาจากจังหวัดเลย ถึงปากชม มาได้ 2 เส้นทาง คือจากจังหวัดเลยถึงเชียงคาน ระยะทาง 48 กิโลเมตร และจากเชียงคาน ถึง ปากชม 40 กิโลเมตร และอีกเส้นทางหนึ่ง คือมาจากจังหวัดเลยถึงสามแยกบ้านธาตุ 28 กิโลเมตร เลี้ยวขวาไปปากชมอีก 60 กิโลเมตร

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนที่นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่ท้องถิ่นชุมชนได้นำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางธรรมชาติ โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่

1. แม่น้ำโขง – สายน้ำที่ยาวที่สุดในอุษาคเนย์ รวมความยาวทั้งสิ้น 4,909 กิโลเมตรไหลผ่านถึง 6 ประเทศ จากที่ราบสูงทิเบต ผ่านภาคตะวันตกเฉียงใต้ทางมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ไหลสู่ พม่า ลาว ไทย กัมพูชา ก่อนจะออกสู่ทะเลจีนใต้ที่ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำประเทศเวียดนาม
2. เกาะแก่งริมฝั่งโขง ประกอบด้วย แก่งฟ้า อยู่ที่หมู่บ้านหาดเปี้ย แก่งฟ้าเป็นเกาะ แก่งตามลำ

น้ำโขง ซึ่งในบริเวณนี้ ฤดูแล้งน้ำจะแห้งมาก และไหลเชี่ยว เหมาะสำหรับถ่ายภาพเป็นที่ระลึก ในหมู่บ้านมี อาชีพเก็บหินแม่น้ำโขงสำหรับประดับสถานที่ต่าง ๆ ขายส่ง ปลีก และยังมีปลาน้ำโขงหลายสายพันธุ์ นักท่องเที่ยวสนใจสามารถสอบถามกับชาวบ้าน ในราคาถูก

3. สวนสันติประชาอาสา เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำโขง มีทิวทัศน์ สวยงามริม ฝั่งโขง สามารถมองเห็นฝั่ง สปป.ลาว ซึ่งอยู่ตรงข้ามได้อย่างชัดเจน เหมาะสำหรับผู้ที่ชอบเก็บภาพสวยๆไว้ เป็นที่ระลึก เป็นศาลาชมทิวทัศน์ริมโขงรูปแบบเหลี่ยม เป็นสถานที่พักผ่อนริมฝั่งโขง ในบริเวณสวนสันติ ประชาอาสา สามารถกางเต็นท์เพื่อรับไออุ่นหมอกริมโขง จัดกิจกรรมออกกำลังกายในร่ม จัดกิจกรรมรื่น เริงในหมู่คณะ ฯลฯ

4. ถนนริมฝั่งโขง เป็นถนนสันเขื่อนป้องกันตลิ่งพัง ตลอดแนวเป็นช่วงๆ ตามแนวริมฝั่งโขง สามารถเดินชมความงามของแม่น้ำ ภูเขา ท้องฟ้า เมฆหมอกริมฝั่งโขง รับอากาศที่บริสุทธิ์ มองเห็นประเทศ เพื่อนบ้าน สปป.ลาวที่อยู่ฝั่งตรงข้าม

5. ภูเขา ปากชมเป็นเมืองที่ล้อมรอบด้วยภูเขา ทำให้มีความสงบร่มรื่น ต้นไม้เขียวขจีตลอดทั้งปี มี ทั้งฤดูฝน ฤดูร้อน ฤดูหนาว ซึ่งมีความหนาวเย็นมากกว่าที่อื่น ทำให้สามารถปลูกผลไม้ได้แทบทุกชนิด จึง เป็นแหล่งส่งออกผลไม้มานานาชนิด ทั้งกล้วย มะม่วง ลำไย มะขามหวาน และอื่นๆ จึงมีผลไม้รับประทาน ตลอดทั้งปี ภูเขาเป็นความสวยงามทางธรรมชาติ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ปากชมจึงได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่มี ความสวยงามทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นความสวยงามความลึกลับของสิ่งที่อยู่บนภูเขา และความสวยงามที่ มองลงมาจากบนภูเขา ได้แก่

1. ภูหอ เป็นสถานที่อยู่ในตัวเมืองเทศบาลตำบลปากชม สามารถเดินขึ้นไปบนยอดภูหอ ด้วยบันไดประมาณ 300 ขั้น เพื่อชมทิวทัศน์ความสวยงาม ของแม่น้ำโขงที่คดโค้งขวางกั้นระหว่างไทยและ สปป.ลาว มองเห็นภาพบ้านเรือนของปากชมจากมุมสูงได้อย่างชัดเจน

2. ภูซ้อง กำลังเป็นที่รู้จัก ในชื่อ “ภูซ้องน้องภูกระดิง” เป็นภูเขาที่มีความสูง ซึ่งมีต้นสน สามใบอยู่บนยอดภูเขา และมีต้นสนที่ยื่นออกมาจากหน้าผา ในลักษณะเป็นสนเอน ที่มีความสวยงามและ ความน่าอัศจรรย์ เหมาะสำหรับผู้ที่ชอบผจญภัย ที่สืบเสาะค้นหาความแปลกใหม่

7. ถ้ำวัดผาจอมนาง ถ้ำวัดผาจอมนาง อยู่ในเขตอำเภอเชียงคาน ที่เชื่อมต่อกับอำเภอปากชมก่อน ถึงบ้านหาดเบี้ย ประมาณ 5 กิโลเมตร ลักษณะของถ้ำเป็นหินปูนที่ย้อยลงมาจากเพดานถ้ำ และงอกขึ้นมา จากพื้นถ้ำ มีรูปร่างต่างๆที่สวยงามตามธรรมชาติ

8. น้ำตก “เป็นลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เกิดจากลำน้ำไหลลงมาจากจุดที่สูงกว่า ทำให้เป็นลักษณะ ทัศนียภาพของน้ำตก ที่พบได้ตามภูเขานั้น “น้ำตกตาดแก้ว” อยู่ห่างจากปากชม ไปทางบ้านนาค้อ 7

กิโลเมตร เมื่อถึงบ้านค้อแล้วเลี้ยวซ้ายไปตามทางถนนลูกรังประมาณ 5 กิโลเมตร และเดินตามลำห้วยขึ้นไป จะพบน้ำตก ที่ 1 เมื่อเดินต่อไปจะพบกับน้ำตกที่เป็นชั้นๆ

รูปแบบที่ 2 คือ รูปแบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม ได้แก่

ศาสนสถานสำคัญของศาสนาพุทธ คือ วัดโดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองวัด ในวัดมี โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาลาการเปรียญ กุฏิ เป็นต้น เป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนา เป็นที่พำนักของพระภิกษุ และเป็นอนุสรณ์ให้ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ซึ่งพุทธศาสนิกชนนิยมไปกราบไหว้บูชา และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

ศาสนาคริสต์มีศาสนสถานสำคัญ คือ โบสถ์คริสต์ ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างที่ทำการนมัสการพระเป็นเจ้า

วัดโนนศรีสะอาด ลักษณะพิเศษของวัดโนนศรีสะอาด คือ เสาของศาลาการเปรียญเป็นเสาที่ทำจากต้นไม้ใหญ่จำนวนถึง 50 ต้น

วัดโพนแก้วบ้านนาค้อ อยู่ที่บ้านนาค้อ ห่างจากอำเภopakหม ไปทางจังหวัดเลย 8 กิโลเมตร

ประเพณีวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม

ประเพณี เทศกาลวันสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง งานประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีการทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และการทำบุญตามวันสำคัญทางศาสนา

รูปแบบที่ 3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชุมชน ที่เป็นเอกลักษณ์ได้แก่ 1) วิถีชีวิตคนร้อนทอง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคนร้อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นการสืบทอดจากรุ่นต่อรุ่น เป็นการรู้จักใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่น นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และให้รายได้ที่น่าอัศจรรย์ ขั้นตอนกระบวนการ กว่าจะได้มาซึ่งทองคำ ต้องผ่านขั้นตอน ต้องใช้เวลา ต้องเป็นระบบ ต้องใช้อุปกรณ์อย่างเหมาะสม จะต้องสืบเสาะค้นหา ต้องลงมือกระทำ ต้องใช้แรงกายแรงใจ 2) วิถีชีวิตของชาวประมง โดย ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่มีวิถีชีวิตอยู่ติดกับลำน้ำโขง แม่น้ำเปรียบเหมือน เส้นชีวิตของผู้คน ที่จะใช้น้ำเพื่ออุปโภค บริโภค และการหาอยู่หากิน หลังจากประกอบอาชีพหลัก ในการทำงาน ทำไร่ ทำสวน เวลาพลบค่ำและเวลาเช้ามืด ก่อนและหลังจากประกอบอาชีพ โดยเฉพาะผู้ชายมักจะออกไปหาอยู่หากินที่แม่น้ำ บางครั้งในวันหยุด เช่นวันพระ หรือวันที่ว่างเว้นจากการทำงาน จะพากันออกไปหาอยู่หากินตามลำแม่น้ำ โดยเฉพาะ แม่น้ำโขง ชาวบ้านที่อยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำโขง ต่างก็จะมีความรู้เรื่องธรรมชาติหรือวงจรชีวิตของปลา หรือสัตว์น้ำเป็นอย่างดี และสามารถเชื่อมโยงความรู้กับระบบนิเวศย่อยของแม่น้ำโขงในท้องถิ่นของตน รวมถึงความรู้ในการเลือกเครื่องมือประมงที่เหมาะสม

จากรูปแบบการท่องเที่ยวทำให้ได้เส้นทางการท่องเที่ยวของอำเภอปากชม ประกอบด้วย 5 เส้นทาง ดังต่อไปนี้

เส้นทางที่ 1 เป็นเส้นทางเลาะเลียบริมฝั่งโขงจากเชียงคาน ถึงปากชม ได้แก่ มีโปรแกรมการท่องเที่ยว 1 โปรแกรม คือ ชมความงามริมฝั่งโขงจากเชียงคานถึงปากชม

เส้นทางที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และการผจญภัย มีโปรแกรมการท่องเที่ยว 3 โปรแกรม ได้แก่ โปรแกรมเดินป่า ชมเขา เข้าถ้ำ วัดผาจอมนาง ในเวลา 1 วัน , โปรแกรมชมความงามและความน่าขึ้น น้ำตกตาดแก้ว ในเวลา 1 วัน , โปรแกรม การขึ้นภู่ม้องน้องภูกระดิง ชมความมหัศจรรย์ผาสนเอน ใช้เวลา 2 วัน 1 คืน

เส้นทางที่ 3 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีโปรแกรมท่องเที่ยว 1 โปรแกรม ได้แก่ ชมความมหัศจรรย์ของวัดที่อยู่บนยอดภู ใช้เวลา 1 วัน สถานที่ 3 แห่ง

เส้นทางที่ 4 เส้นทางท่องเที่ยวงานบุญประเพณีท้องถิ่น มีโปรแกรมท่องเที่ยว 3 โปรแกรมงานบุญประเพณีช่วงเดือน มีนาคม งานประเพณีสงกรานต์ที่ปากชม งานประเพณีลอยกระทงสายที่ปากชม

เส้นทางที่ 5 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น มีโปรแกรมท่องเที่ยว 2 โปรแกรม โปรแกรมศึกษาวิถีชีวิตของคนร้อนทองศรีภูธร ใช้เวลา 2 วัน โปรแกรมศึกษาวิถีชีวิตชาวประมง ใช้เวลา 1 วัน

โดยรูปแบบการทั้ง 3 รูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยวของตำบลปากชม ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในกำหนดแนวทางและแผนการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอำเภอปากชม คณะกรรมการจะต้องร่วมกับชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบและพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งการจัดการองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งในการดำเนินการจะตั้งร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว พัฒนาความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม และบทบาทหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการประเมินผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

จะสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรม ได้ต้องอาศัยวัฒนธรรมชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการดำรงชีวิตที่ดีงาม มีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ มีศาสนา มีประเพณี สืบทอดกันมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีคุณค่าที่ดีงามเป็นพื้นฐาน ซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาหรือศักยภาพของชุมชนที่จะเป็นแรงผลักดันภายในที่สร้างสรรค์ของพลังคุณค่า ทางศาสนาและวัฒนธรรม ที่อยู่ภายในจิตใจและวัฒนธรรมของประชาชน

5.2 บทเรียนและประสบการณ์ที่ได้จากการวิจัย

บทเรียนสำคัญในการดำเนินงานได้แก่

1. ข้อมูลที่ถูกเก็บรวบรวมอย่างครบถ้วน และรอบด้าน จะช่วยให้การนำความรู้เรื่องการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม อำเภอปากชมไปปรับปรุงใช้ เพื่อให้มีส่วนร่วมจากภาพส่วนรที่จะเข้ามาช่วยกันจัดการท่องเที่ยว และหันมาเอาใจใส่ต่อการท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น
2. การนำเอาแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ตำบลปากชม จะเป็นการจุดประกายการมีส่วนร่วมของชุมชน ของทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยว ไม่สามารถกระทำด้วยเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งโดยลำพัง การที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ผู้นำต้องสร้างความคุ้นเคยกับผู้คนในชุมชน ต้องแสดงให้เห็นเป็นแบบอย่าง ต้องแสดงเจตนาที่เด่นชัดว่า มีความปรารถนาแก้ไขปัญหาสังคมของชุมชนอย่างจริงจัง
3. การจัดกิจกรรมในชุมชนจะต้องให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ในการเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมทุกครั้งร่วมกับนักวิจัย
4. การทำการวิจัยในพื้นที่เป้าหมายของการศึกษาวิจัย เป็นการวางพื้นฐานของการพัฒนาที่แท้จริง จึงพยายามให้ผู้เข้ามามีส่วนร่วมได้เห็นความสำคัญ ในการศึกษาข้อมูลบริบทของชุมชน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหของชุมชนร่วมกัน และให้ชุมชนมีส่วนในการค้นหารูปแบบสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในตำบลปากชมด้วยกัน เพื่อจะนำไปสู่การหาทางปฏิบัติร่วมกันต่อไป

5.3 ปัญหาและอุปสรรค

การดำเนินงานวิจัย การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม ตำบลปากชม อำเภอปากชม จังหวัดเลย ทำให้ได้รู้ศักยภาพของชุมชนตำบลปากชม ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อกำหนดเส้นทางและแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสำคัญของตำบลปากชม และเพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนที่นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม อย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้ได้รู้สภาพปัญหา ผลกระทบ และปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในตำบลปากชม

ปัญหาอย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากคนในชุมชนที่ขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีการบุกรุกพื้นที่ป่าในเขตอนุรักษ์เพื่อการทำไร่แบบเลื่อนลอย ตัวอย่างเช่น บริเวณภูผ้อง ทางการไม่ได้มีมาตรการป้องกันบุกรุกป่าอย่างเข้มงวด ทำให้ชาวบ้านแผ้วถางป่ารุกขึ้นไปและเผาปีละหนละหน้อยทุกปี และยังมี การตัดไม้ทำลายป่าเพื่อนำมาสร้างที่อยู่อาศัย และเพื่อจำหน่ายให้แก่ขายทุน ปัญหาอนกนั้นคือคนในชุมชน ไม่ช่วยกันรักษาความสะอาดแหล่งท่องเที่ยว เช่น ทิ้งขยะ ที่เป็นขวดแก้ว ขวดพลาสติก ถัง และภาชนะที่

ก่อให้เกิดมลภาวะเป็นพิษ ทำให้สถานที่ เช่น ที่ภูซ้อง น้ำตกตาดแก้ว จุดชมวิวกูหลอ รวมทั้งเส้นทางริมฝั่งแม่น้ำโขง บริเวณสวนสันติประชาอาสา ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีความสกปรกไม่สวยงาม

ปัญหาที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกอย่างหนึ่งคือ ทางรัฐและทางหน่วยงานท้องถิ่น ยังขาดการเข้าไปมีส่วนในการพัฒนา การบำรุงรักษา การส่งเสริม ให้ดีขึ้นอย่างทั่วถึง หรือให้เป็นที่ยึดมั่นมากยิ่งขึ้น

ส่วนทางด้านวัฒนธรรมก็เช่นกัน ปัญหาที่มาจากคนในชุมชน ที่ขาดจิตสำนึกในการที่จะอนุรักษ์ และทำนุบำรุงด้านวัฒนธรรมอันดีให้คงอยู่สืบไป ส่วนใหญ่ก็จะเฉพาะคนรุ่นเก่าแก่ ผู้สูงอายุ ในชุมชน ที่พยายามช่วยกันประคับประคองรักษาไว้ ส่วนคนรุ่นหลังที่เป็นเด็กเยาวชนผู้ที่ให้ความสนใจจะมีเป็นจำนวนน้อย ส่วนใหญ่ให้ความสนใจเฉพาะความสนุกสนาน บางครั้งยังมีการก่อเหตุทะเลาะวิวาท ทำให้ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวพอสมควร

ผลการวิจัยครั้งนี้ ได้เห็นความร่วมมือของคนในชุมชน ผู้นำในท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลปากชม ได้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น ค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

5.4 ข้อเสนอแนะ

1. ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ ทุกฝ่ายต้องผนึกกำลังร่วมมืออย่างจริงจัง
2. ผู้บริหารระดับนโยบาย ควรกำหนดรูปแบบ วิธีการ แนวทางในการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้การท่องเที่ยวในปากชมได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการมากขึ้น
3. การมอบนโยบายให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแล มีจิตสำนึกรักษาความสะอาดตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ให้มีความสะอาด สวยงาม
4. สนับสนุนการให้ความรู้แก่ชุมชน คณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้นำระดับทุกภาคส่วน ให้มีความเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม อย่างมีส่วนร่วม
5. ฝึกอบรมมัคคุเทศก์ เพื่อให้มีความรู้ มีศักยภาพ ที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสกับธรรมชาติ และวัฒนธรรมอันดี โดยวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญ
6. จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการจัดบูธสินค้าทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมความรู้ให้กับเด็กเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว ฯลฯ
7. จัดกิจกรรมทำความดีเพื่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว การปลูกป่า ค่ายอาสาในชุมชน
8. สร้างความเข้มแข็งในครอบครัว เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติคนในสังคมให้เห็นคุณค่า และสนับสนุนลูกหลานให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรมอันดี

9. สร้างเครือข่ายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวให้กว้างไกลและครอบคลุม

10. ประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นทางด้สนทรัพยากรธรรมชาติ ทางด้านวัฒนธรรม และด้านวิถีชีวิตของคนในชุมชน ให้ปากชมเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการทำเวปไซด์ที่น่าสนใจ หนังสือเล่มเล็กของปากชม การออกสื่อทางโทรทัศน์ ทางหนังสือพิมพ์ ทางอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ;ออนไลน์เข้าถึง <http://kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK27/chapter3/t27-3-11.htm>

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์;ออนไลน์เข้าถึง <http://www.pandacamp.net/?mo=3&art=101130>

จรงค์ อินทยนต์ (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว กรมศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2540. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 1. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปกรณ์ จีนาภา (2547). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านห้วยอี้อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธนิช เลิศชาญฤทธิ. 2550. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. เอกสารของคณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศุภย์วิชัยป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2538. โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ : กรณีภาคใต้. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติไทย. 2542. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติไทย.

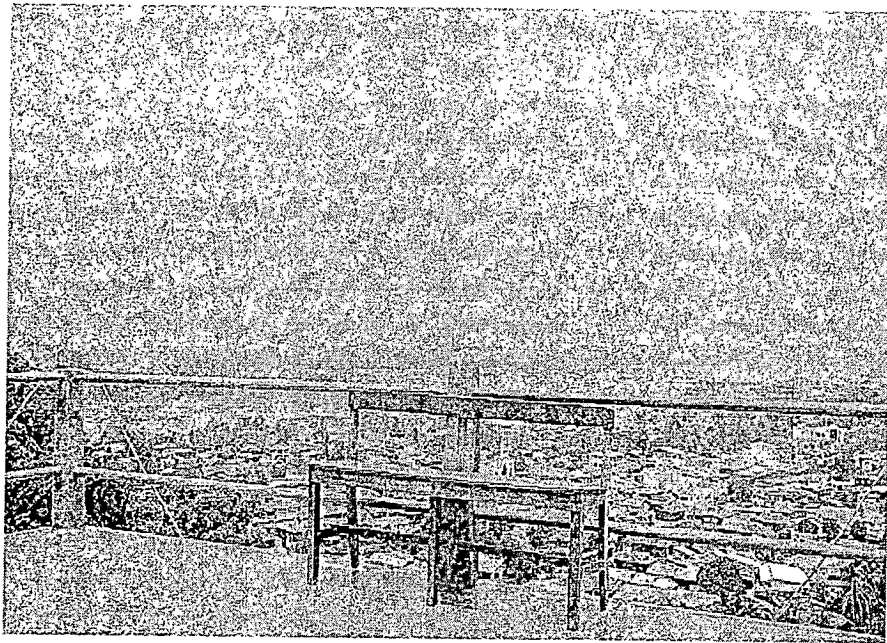
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 2547. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วีระพล ทองมา. 2548. การจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่ : คณะ
พัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

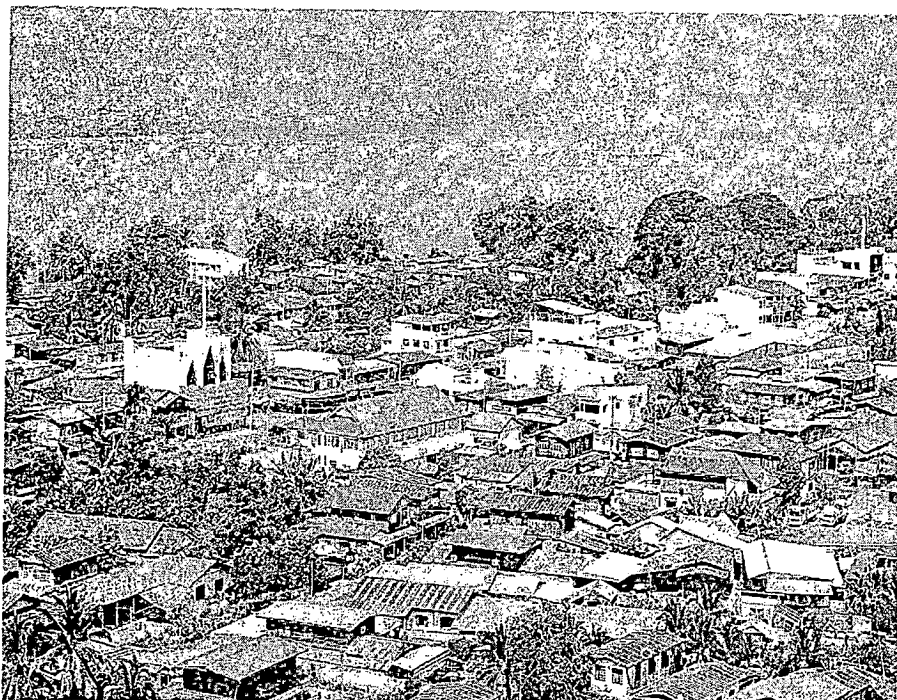
ยศ สันตสมบัติ. 2547. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการ
ทรัพยากร. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : วิทอินดีไซน์.

สฤษฎ์ แสงอรุณ, นิยามและความหมายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า
และพันธุ์พืช, http://www.dnp.go.th/npo/html/Tour/Eco_Tour.html

ภาคผนวก

ภาพประกอบที่ 45 จุดชมวิวภูหอ

ภาพประกอบที่ 46 ชุมชนในเขตเทศบาลปากชมและแม่น้ำโขง

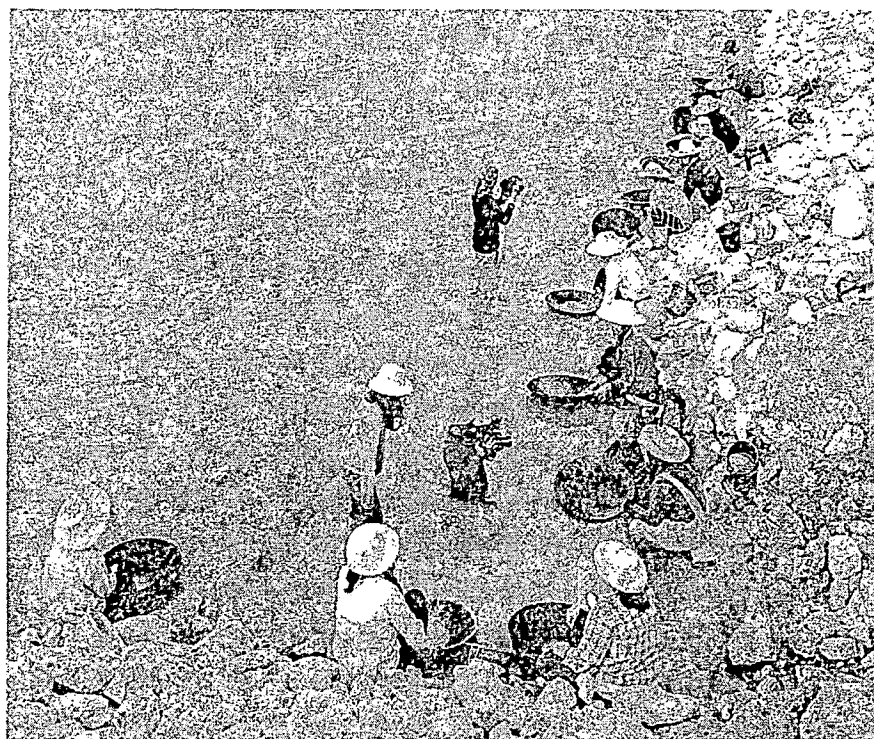
ภาพประกอบที่ 47 น้ำตกตาดแก้ว

ภาพประกอบที่ 48 ภูซ้อง

ภาพประกอบที่ 49 ประเพณีสงกรานต์

ภาพประกอบที่ 50 ร้องทอกริมแม่น้ำโขง

ประวัตินักวิจัย

1. ชื่อ นายอภิสิทธิ์ สุนทรวีรัตน์

ที่อยู่ 38/1 หมู่ 1 ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย 42150 โทร. 098-101-3560

วันเดือนปีเกิด 13 มิถุนายน 2501

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3100500411411

ประวัติการศึกษา

ปริญญาเอก D.Min of Wyclif University & Theological Seminary LA, USA (Thailand Branch) 2016

ปริญญาโท M. Div The Presbyterian Theological Seminary (Thailand) ปี 2008

ปริญญาตรี Bangkok Graduate School of Pastoral Theology (Bangkok Thailand) ปี 1991

จบ มศ.3 โรงเรียนเลยพิทยาคม ม.6 การศึกษานอกโรงเรียนเชียงคาน

ประสบการณ์การทำงาน

เป็นศิษยาภิบาลคริสตจักรปากชม ปี ค.ศ. 1987-ปัจจุบัน

คณะทำงานประชาคมจังหวัดเลย ปี 2541-2544

ศึกษาดูงานด้านพัฒนาสังคมและพันธกิจคริสตจักรที่ประเทศเกาหลีใต้ 4 ครั้ง ปี 1988, 1990, 1993, 2013

เข้าร่วมสัมมนาการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ที่ประเทศสิงคโปร์ ปี 2002

คณะกรรมการชุมชน ปี 2545-ปัจจุบัน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนปากชมวิทยา ปี 2547-ปัจจุบัน

2. นายพิทักษ์ สาริพิมพ์

ที่อยู่ 379 หมู่ 1 ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย 42150 เบอร์โทร. 084-788-2818

วันเดือนปีเกิด 22 กันยายน 2498

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3420400020450

ประวัติการศึกษา ป.4 รร.ชุมชนบ้านปากชม /ม. 6 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอปากชม

ประสบการณ์การทำงาน สุขาภิบาลอำเภอปากชม 2529-2539 สมาชิกเทศบาลตำบลปากชม 2540-2542 เทศมนตรี 2542-2544

ปัจจุบัน กรรมการสถานศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านปากชม 2548 -ปัจจุบัน

ประธานกรรมการชุมชน 1

กรรมการธรรมาภิบาล จังหวัดเลย

3. นางอุทัย สุระเสียง

ที่อยู่ 60 หมู่ 1 ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย 42150 โทร. 087-052-2352

วันเดือนปีเกิด 5 เมษายน 2502

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3420400017360

ประวัติการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี 2516

ประสบการณ์การทำงาน

ปี 2536 เป็นสมาชิกสุขาภิบาล อำเภอปากชม

ปี 2542-2544 เป็นสมาชิกเทศบาลตำบลปากชม และเป็นเทศมนตรี

ปัจจุบัน เป็นประธานสภาเทศบาลตำบลปากชม ปี 2559

เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนชุมชนบ้านปากชม ตั้งแต่ปี 2540

เป็นประธานอาสาสมัครสาธารณสุข (อ.ส.ม.) บ้านปากชม ตั้งแต่ปี 2546

เป็นคณะกรรมการสาธารณสุขอำเภอปากชม ตั้งแต่ 2549

เป็นคณะกรรมการชุมชน 2 เทศบาลตำบลปากชม ตั้งแต่ปี 2549

เป็นคณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอปากชม ตั้งแต่ปี 2551

4. ชื่อ นายณรงค์ สุภาชี

ที่อยู่ 529 หมู่ 1 ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย 42150 โทร. 081-047-0635

วันเดือนปีเกิด 29 มิถุนายน 2508

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3420300376163

ประวัติการศึกษา จบป.6

ประสบการณ์การทำงาน

ประธานกรรมการชุมชน 2 เทศบาลตำบลปากชม ตั้งแต่ปี 2545-2557

คณะกรรมการ กก.ตร. ปี 2552

5. นายสมัย ต่อศักดิ์

ที่อยู่ 163/1 หมู่ 1 ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย 42150 โทร. 085-453-9665

วันเดือนปีเกิด 23 ตุลาคม 2504

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3620500557500

ประวัติการศึกษา ป.4

ประสบการณ์การทำงาน ทำงานโรงงานและทำงานต่างประเทศ ปี 2550

ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ปากชม หมู่ 1 ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย

6. ชื่อ นายบุญสิน พานทอง

ที่อยู่ 456/1 หมู่ 1 ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย 42150

วันเดือนปีเกิด 18 กันยายน 2505

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 2503 00111 26 9
 ประวัติการศึกษา จบป.6
 ประสบการณ์การทำงาน
 ปัจจุบัน คณะกรรมการชุมชน 1 เทศบาลตำบลปากชม
 ประธานกลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มที่ 43
 คณะกรรมการ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอปากชม

7. ชื่อ นายเสวย ตางาม

ที่อยู่ 343 หมู่ 1 ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย 42150 โทร. 081-047-0048
 วันเดือนปีเกิด 23 พฤศจิกายน 2502
 หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3420400018951
 ประวัติการศึกษา ม. 6 การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอปากชม
 ประสบการณ์การทำงาน
 คณะกรรมการวัดป่าสันตสุขวนาราม
 ได้รับตำแหน่งพ่อตี๋เด่น โรงเรียนเลยพิทยาคม ปี 2549
 คณะกรรมการชุมชน ปี 2545-ปัจจุบัน
 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนปากชมวิทยา ปี 2547-ปัจจุบัน
 ตำแหน่งหน้าที่ ปัจจุบัน
 ไวยาวัจกรวัดโนนศรีสะอาด บ้านปากชม (การเงินและดูแลวัด)
 คณะกรรมการวัฒนธรรมอำเภอปากชม
 ประธานกลุ่มยางพารา หมู่ 1 หมู่ 3 หมู่ 10 ตำบลปากชม

8. นายประกอบ พัฒนกิจชัยกุล

ที่อยู่ 251 หมู่ 1 ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย เบอร์โทร บ้าน 042-88-1514 มือถือ 081-059-0303

วันเดือนปีเกิด 2 พฤศจิกายน 2498
 เลขบัตรประจำตัว 34204001612002
 การศึกษา ปริญญาตรี (เอกรัฐศาสตร์การปกครอง)
 ประสบการณ์ทำงาน กรรมการ อ.ก.ต.ร./
 เคยเป็นประธานวัดโนนศรีสะอาด/
 รองประธานชุมชน 1
 รองนายกเทศมนตรีตำบลปากชม
 ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน
 พ่อค้า(เจ้าของร้านค้า)

กรรมการสถานศึกษา 2 แห่ง โรงเรียนปากชมวิทยา และโรงเรียนชุมชนบ้านปากชม
ประธานวัฒนธรรมอำเภอปากชม

9. นายสิทธิพงศ์ สุนทรวีรัตน์

ที่อยู่ 38/1 ม. 1 ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย

วันเดือนปี เกิด 17 เมษายน 2529

เลขบัตรประจำตัวประชาชน 1 1014 99059 70 9

การศึกษา ปริญญาตรี คริสตศาสนศาสตร์ (B.Th)

ประสบการณ์ทำงาน

ปัจจุบัน

อาสาสมัคร โครงการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน คริสตจักรปากชม มูลนิธิธรรมาทร
ประกอบอาชีพอิสระ

10. นางสาวรณิ แพงพุ่ม

ที่อยู่ 120 หมู่ 3 (ศรีภูธร) ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย

วัน, เดือน, ปี, เกิด 23 มีนาคม 2501

เลขประจำตัวประชาชน 3 4203 00182 51 2

การศึกษา จบชั้นม. 3

อาชีพ/ตำแหน่ง ทำไร่

ประธานกลุ่มอาชีพ ศรีภูธร

คนร่อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขง

11. นางหนู มีมูละ

ที่อยู่ 96 หมู่ 3 (ศรีภูธร) ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย

วัน, เดือน, ปี, เกิด 2 มกราคม 2509

เลขประจำตัวประชาชน 3 4204 00020 94 8

การศึกษา จบชั้น ป. 4

อาชีพ/ตำแหน่ง ทำไร่

คนร่อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขง

12. นางเตี้ย โคตรวงษา

ที่อยู่ 94/1 หมู่ 3 (ศรีภูธร) ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย

วัน, เดือน, ปี, เกิด 7 สิงหาคม 2504

เลขประจำตัวประชาชน 3 4204 00013 36 4

การศึกษา ป. 4

อาชีพ/ตำแหน่ง ทำไร่

คนร่อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขง

13. นางบุญพร้อม อ่อนตามา

ที่อยู่ 122 หมู่ 3 (ศรีภูธร) ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย

วัน, เดือน, ปี, เกิด 29 ตุลาคม 2508

เลขประจำตัวประชาชน 3 4204 00021 06 5

การศึกษา จบชั้น ป. 4

อาชีพ/ตำแหน่ง ทำไร่

คนร่อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขง

14. นางละมัย เหมืองหม้อ

ที่อยู่ 94 หมู่ 3 (ศรีภูธร) ต.ปากชม อ.ปากชม จ.เลย

วัน, เดือน, ปี, เกิด 3 มีนาคม 2502

เลขประจำตัวประชาชน 3 4204 00164 94 0

การศึกษา ป. 4

อาชีพ/ตำแหน่ง ทำไร่

คนร่อนทองคำริมฝั่งแม่น้ำโขง